

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK İLE ÖZBEK TÜRKÇESİNİN
KARŞILAŞTIRMALI SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge ŞENEL

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY

ARTVİN-2020

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**DÎVÂNU LUGÂTİ’T-TÜRK İLE ÖZBEK TÜRKÇESİNİN
KARŞILAŞTIRMALI SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge ŞENEL

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY

ARTVİN-2020

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum **Dîvânu Lugâti't-Türk İle Özbek Türkçesinin Karşılaştırmalı Söz Varlığı Üzerine İnceleme** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Artvin Çoruh Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

..../..../2020

İmza

Adı SOYADI

TEZ KABUL TUTANAĞI
LİSANSÜTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY danışmanlığında, **Özge ŞENEL** tarafından hazırlanan bu çalışma 21/09/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**'nda yüksek lisans tezi/doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ELCAN	İmza:.....
Jüri Üyesi	: Dr. Öğr. Üyesi Sabina ABİD	İmza:.....
Jüri Üyesi	: Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY	İmza:.....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

.... / /

Doç. Dr. Hamit ŞAFAKCI

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLO LİSTESİ	IV
KISALTMALAR	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. Kaşgarlı Mahmud ve Dîvânu Lugâtî't-Türk	4
2. Özbek Türkleri ve Özbek Türkçesi	6
3. Söz Varlığı.....	10
3.1. Söz Varlığının İçerdiği Ögeler	11
İKİNCİ BÖLÜM	12
2. DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK İLE ÖZBEK TÜRKÇESİNİN KARŞILAŞTIRMALI SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE İNCELEME	12
2.1. Ses Değişimine Uğrayan Kelimeler	12
2.2. Anlam Değişimleri	104
2.2.1. Anlam Genişlemesi	104
2.2.2. Başka Anlama Geçiş	186
2.2.3. Anlam İyileşmesi.....	204
2.2.4. Anlam Kötüleşmesi	204
2.2.5. Anlam Daralması.....	204
2.3. Ses ve Anlamca Aynı Olan Kelimeler	209
SONUÇ	247
KAYNAKLAR.....	248
ÖZGEÇMİŞ	252

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Özbek Türkçesi Alfabeti	9
---	---

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
D.	: Dizin
DLT.	: Dîvânu Lugâti't-Türk
ÖZBK.	: Özbek Türkçesi
S.	: Sayı
ss.	: Sayfa Sayısı
TDK.	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
Yy.	: Yüzyıl

ÖZET

DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK İLE ÖZBEK TÜRKÇESİNİN KARŞILAŞTIRMALI SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE İNCELEME

Bu çalışma, Dîvânu Lugâtî't-Türk ile Özbek Türkçesinin karşılaştırmalı söz varlığının ses ve anlam bakımından tasnif ve değerlendirilmesini içermektedir. Çalışmada amaç, Dîvânu Lugâtî't-Türk ile Özbek Türkçesini karşılaştırarak geçmişten günümüze tespit edilen kelimelerin ne kadarının değişip geliştiğini belirlemektir.

Çalışmada öncelikle Kaşgarlı Mahmud ve DLT'ye değinilerek, bu eserin yazıldığı dönem ve içeriği ile ilgili bilgiler verilmiştir. Daha sonra Özbek Türklerinin tarihi, yaşamış oldukları bölge, iletişime geçtiği topluluklar ve dil özelliklerinden bahsedildikten sonra çalışmamızın temelini oluşturan söz varlığının içeriği hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın inceleme kısmında DLT ile Özbek Türkçesinin söz varlığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Karşılaştırma yedi gruptan oluşmaktadır. Bunlar ses değişimi ve ses değişimine uğrayan kelimeler; ses ve anlamca aynı olan kelimeler; anlam genişlemesine uğrayan kelimeler; başka anlama geçmiş kelimeler, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi ve anlam daralması olan kelimeler incelenmiştir. Ses ve anlam incelemesi yapılan kelimelerin sonuç bölümünde sayısal verileri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kaşgarlı Mahmud, Dîvânu Lugâtî't-Türk, Özbek Türkçesi, Söz Varlığı, Ses ve Anlam Değişimleri.

SUMMARY

REVIEW ON COMPARATIVE WORD PRESENCE OF DÎVÂNU LUGÂTÎ'T-TURK AND UZBEK TURKISH

This study, includes sorting and evaluating the comparative word presence of Dîvânu Lugâti't-Turk and Uzbek Turkish in terms of sound and meaning. The aim of the study is to determine how much common words have changed and developed from the past to the present by comparing Dîvânu Lugâti't-Turk to Uzbek Turkish.

In the study, first of all, Kaşgarlı Mahmud and DLT were mentioned and information about the period and content of this work was written. Then the history of Uzbek Turks, the region they lived in, the community they communicated with and the language characteristics were mentioned. Then included in the list general information about the content of the word presence that form the basis of our work.

In the review section of the study, the word presence of DLT and Uzbek Turkish was examined comparatively. The comparison consists of seven groups. These are words that undergo sound change and sound change; words that are the same in sound and meaning; words that undergo meaning expansion; words that have gone through another meaning, words that have meaning healing, meaning worsening and meaning narrowing were studied. Numerical data are presented in the conclusion part of the words whose sound and meaning were analyzed.

Keywords: Kaşgarlı Mahmud, Dîvânu Lugâti't-Turk, Uzbek Turkish, Word Presence, Sound and Meaning Changes.

ÖN SÖZ

Kaşgarlı Mahmud tarafından XI. yüzyılda kaleme alınan Dîvânu Lugâti't-Türk (DLT), Türk dilinin bilinen ilk sözlüğüdür. Türk dilinin mihenk taşı olan DLT, sadece bir sözlük değil aynı zamanda Türk kültürünü, ananesini, coğrafyasını, dilini, tarihini içinde barındırır, o döneme ışık tutan bir eserdir. Türk dili ve tarihi için önemli olan bu yapıt, bu çalışmada söz varlığı araştırmasına kaynaklık etmiştir. XI. yüzyıl Türk toplumunun söz varlığını içinde bulunduran DLT ile Özbek Türkçesinin söz varlığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Çalışmada Ahmet Bican Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu'nun çevirmiş olduğu Dîvânu Lugâti't-Türk esas alınmış ve Özbek Tilining İzahlı Lügati adlı sözlük ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca araştırmada Besim Atalay tarafından hazırlanan DLT de analiz edilmiştir. Özbek Tilining İzahlı Lügati'nde verilen Özbek Türkçesine ait kelimelerin anlamları Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Ayrıca sözcüklerin açıklaması yapılırken Emek Üşenmez'in *Özbekçe-Türkçe* sözlük ve Ertuğrul Yaman-Nizamiddin Mahmud'un *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi Karşılıklar Klavuzu* adlı çalışmalarından yararlanılmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde çalışma ile ilgili genel bilgiler verildikten sonra, çalışmanın konusu, amacı, yöntemi ve bu çalışmaya benzer diğer araştırmalar hakkında bilgilere yer verilmiştir. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm Kaşgarlı Mahmud ve Dîvânu Lugâti't-Türk, Özbek Türkleri ve Özbek Türkçesi, söz varlığı olmak üzere üç alt başlıktan oluşur. İkinci bölümde ise sözcükler artzamanlı olarak, ses değişimi ve ses değişimine uğramış kelimeler, ses ve anlamca aynı olan kelimeler, anlam genişlemesine, başka anlama geçiş, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi ve anlam daralması uğrayan kelimeler şeklinde incelenmiştir. Sonuç bölümünde ses ve anlam incelemesi yapılan kelimelerin sayısal verileri ortaya konulmuştur.

Çalışmanın her safhasında bana destek olan, tez konumun belirlenmesinde ve yönteminde yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY'a ve üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, hayatım boyunca her zaman yanımda olan, sevgilerini eksik etmeyen kıymetli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Özge ŞENEL

Artvin, 2020

GİRİŞ

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, onları bir arada tutan, bir toplumun kültürünü, medeniyetini, geleneğini en doğru şekilde yansıtan önemli bir faktördür. Her milletin dil zenginliğini ortaya çıkaran eserleri vardır. Türk milletinin dil, bilim, kültür, medeniyet, örf ve adetlerini ortaya koyan eserlerinden biri de Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâtî-t-Türk adlı eseridir.

DLT, ilk Türkçe sözlük olmasının yanında yazıldığı dönem hakkında bilgilere yer vermesinden dolayı Türk dünyası için önemli bir yere sahiptir. Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla kaleme alınan bu eser, Türk kavimlerinin kullanmış oldukları kelimeleri, atasözlerini, deyimleri, yaşam biçimlerini, inanışlarını, folklorünü, maneviyatını, gramer kurallarını içinde bulundurmaktadır.

Dîvânu Lugâtî't-Türk'ün çeşitli halk motiflerine yer vermesi, sözcüklerin hem anlam hem de ses ve yapı olarak Türk lehçelerine göre ayrımları, kelimelerin farklı yapım ekleriyle kullanılması, ses değişimleri, eklerin biçim ve işlevleri, sözcüklerin türleri gibi Türk dili için önem arz eden birçok özelliğe yer vermesi, bu eserin pek çok yönden incelenmesine olanak sunmuştur.

En eski Türk boylarından biri olan Özbekistan; Semerkant, Taşkent, Buhara ve Amu Derya olmak üzere ülkenin güney kısmını oluşturan dört bölgeden ibarettir. Moğol saldırısından sonra Altınordu hükümdarı Özbek Han, kendi hâkimiyeti altında bulunanlara Özbek adını vermiştir. Fergana Vadisinde yaşayan Türkleri bir araya toplayarak yeni devletler kurmuş ve bu devletin adına da Özbek Devleti demişlerdir. Özbek Türkleri uzun yıllar Ruslar tarafından kendi benliklerinin yok edilmesi politikasına karşı direnmeye çalışmış ve 1991 yılında bağımsızlıklarını ilan etmelerinden sonra kültürel anlamda bir gelişme göstermişlerdir.

Özbek Türkçesi, Türkiye Türkçesinden sonra en çok konuşuru olan Türk lehçesidir. Yeni Uygurca ile birlikte Türk yazı dillerinin Güney-doğu grubunda yer almakla birlikte Çağatayca'nın bir devamı niteliğindedir. Hem Çağatayca'dan aldığı ses ve yapı özellikleriyle hem de Kıpçak ve Oğuz Türkçesi gibi Türk lehçelerinden almış olduğu özelliklerle gramer ve kelime hazinesi bakımından zengin bir yapıya sahiptir.

Bir dildeki sözcükler, atasözleri, terimler, ikilemeler, kalıplaşmış sözler, deyimler, mecazlar ve yan anlamlar dilin söz varlığını oluşturmaktadır. Bunların tümü dilin zenginliğini, gelişmişliğini ve çeşitliliğini gösterir. Söz varlığı bir toplumun dünyayı algılayışını, maddi ve

manevi kültürünü, inançlarını, kavramlar dünyasını yansıtmaktadır. Söz varlığının zengin olması, dilin kullanım sürecince ortaya çıkmaktadır. Kullanıldıkça dilde deyimler, mecazlar, lehçe, ağız gibi kavramlar ortaya çıkmaktadır.

1. Tezin Konusu

Çalışmanın konusunu Dîvânu Lugâtî-t-Türk ile Özbek Türkçesinin karşılaştırmalı söz varlığı oluşturmaktadır. Türk dünyasında büyük bir yer edinmiş olan Dîvânu Lugâtî-t-Türk'te kullanılan kelimeler ile Özbek Türklerinin kullandığı kelimelerin söz varlığı karşılaştırılmıştır.

2. Tezin Amacı

Çalışmanın amacı, DLT ile Özbek Türkçesi arasındaki söz varlığını belirleyerek Özbek Türkçesinin değişen ve gelişen söz varlığını ortaya koymaktır. Yapılan çalışmada kullanılan kelimelerin benzerlikleri ve farklılıkları saptanmaya çalışılacak ve böylece geçmişten günümüze lehçede ne gibi bir değişim ve gelişim olduğu belirlenecektir.

3. Tezin Yöntemi

Çalışmada Ahmet Bican Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu'nun çevirmiş olduğu Dîvânu Lugâtî-t-Türk esas alınmış ve Özbek Tilining İzahlı Lügati adlı sözlük ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca araştırmada Besim Atalay tarafından hazırlanan DLT de anlamsal olarak analiz edilmiştir. Kiril alfabesiyle yazılmış olan Özbek Tilining İzahlı Lügati Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Özbekçe sözcüklerin açıklaması yapılırken Emek Üşenmez'in *Özbekçe-Türkçe* sözlük ve Ertuğrul Yaman-Nizamiddin Mahmud'un *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi Karşılıklar Klavuzu* adlı çalışmalarından yararlanılmıştır.

DLT'de var olan ve Özbek Türkçesinde karşılığı bulunan 732'si isim, 841'ü fiil olmak üzere toplamda 1573 (bin beş yüz yetmiş üç) ortak sözcük tespit edilmiştir. Artzamanlı olarak, ses değişimi ve ses değişimine uğramış kelimeler, ses ve anlamca aynı olan kelimeler, anlam genişlemesine, başka anlama geçiş, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi ve anlam daralmasına uğrayan kelimeler olmak üzere sekiz grupta toplanmıştır. Özbek Türkçesinde, *o-a* arası sesi karşılan /â/ ünlüsü ile *a-e* arası sesi karşılayan /ä/ ünlüsü mevcuttur. DLT'de yalnızca /a/ olarak karşılığı bulunan bu sesler ortak kabul edilip ses değişimi başlığı altında incelenmemiştir.

Tespit edilen kelimeler alfabetik sıraya göre tasnif edilip her madde başı koyu renk ile yazılarak anlamı verilmiş ve parantez içinde cilt ve sayfa numaraları belirtilmiştir. Madde başı kelimeler verildikten sonra sözcüğün açıklaması yapılmıştır. İlk olarak DLT'deki kullanımları incelenen sözcüklerin daha sonra günümüz Özbek Türkçesindeki kullanımlarına yer verilmiştir.

Ses ve anlam incelemesi yapılan kelimelerin sonuç kısmında sayısal verileri ortaya konulmuştur.

4. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında çalışmanın konusu ve yöntemi açısından benzer araştırmalar aşağıda verilmiştir.

“Malkoç (2018), Dîvânu Lugâti't-Türk ile Hakas Türkçesinin Karşılaştırmalı Söz Varlığı” adlı çalışma ele alınmıştır. Çalışmada ikisi arasındaki ortak söz varlığı belirlenip, fonetik ve anlam bakımından aynen devam eden kelimeler, fonetiği değişmiş, anlamı değişmemiş kelimeler, fonetiği aynı, anlamı değişmiş kelimeler ve hem fonetiği hem anlamı değişmiş kelimeler olmak üzere dört alt başlık halinde incelenmiştir.

“Emiroğlu (2019), Dîvânu Lugâti't-Türk'te /b-/ Sesiyle Başlayan Sözcüklerin Özbek Türkçesindeki ve Türkiye Türkçesindeki Görünümleri” isimli bu çalışmada, DLT'in “b-“ maddesindeki sözcüklerin Özbekçe sözlükteki ve Türkçe sözlükteki karşılıklarının tespiti ve değerlendirmesini içermektedir. Kelimeler, yapılarına göre, kelime türlerine göre, fonetiğine göre, anlamlarına göre, niteliklerine göre şeklinde incelenmiştir.

“Sinop (2008), Dîvânu Lugâti't-Türk'te /t-/ Sesiyle Başlayan Kelimelerin Özbek Türkçesindeki Durumu” başlıklı çalışmada DLT'nin / t- / maddesinde bulunan kelimelerin, Özbek Türkçesi ile yazılıp Kiril alfabesinin kullanıldığı Özbek Tilining İzahli Lugati adlı eserde karşılıkları bulunan kelimeler latin harflerine aktararak yapısına göre kelimeler, kelime türlerine göre kelimeler, ses olaylarına göre kelimeler, anlamlarına göre kelimeler ve niteliklerine göre kelimeler olmak üzere kategorize edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Kaşgarlı Mahmud ve Dîvânu Lugâtî't-Türk

Türk dilleri ile ilgili çalışmalarıyla bilinen Kaşgarlı Mahmud 11. yüzyılın büyük âlimlerinden biridir. Bundan yaklaşık bin sene önce yaşamış olmasına rağmen kaleme aldığı “Dîvânü Lûgâtî't Türk” adlı eserinden dolayı günümüze kadar tanınırlığını korumuştur. Kaşgarlı Mahmud hakkında pek bilgi bulunmamasına karşın Kâtip Çelebi'nin “Keşfüz-Zünûn An Esâmi'l-Kütüb ve'l-fünûn” adlı eserinde Kaşgarlı Mahmûd'un asıl adının Mahmud bin Hüseyin bin Muhammed olması ve babasının ise aslen Barsganlı olduğu bilgisi yer almaktadır (Caferoğlu, 2015: 17). Bununla birlikte Kaşgarlı Mahmûd'un Kaşgar'ın Opal kazasındaki Azığ köyünde doğduğu ve yine orada defnedildiği bilinmektedir (Tursun, 2013: 122).

Kaşgarlı Mahmûd'un doğduğu ve yaşamını devam ettirdiği yerlerin hâkimi olan *Karahanlılar* devletinde birçok Türk boyları mevcuttur. Kaşgarlı Mahmûd'un bu kavimlerin hangisinden geldiği ise net olarak bilinmemektedir. Fakat onun “Türkiş” diye isimlendirilen “Tohsılardan” veya “Yağma” Türklerinden geldiğini söyleyenler de vardır (Korkmaz, 1995: 254).

Kaşgarlı Mahmûd Türk dilinin yanı sıra Arapçaya da hâkim olan önemli bir filologdur. Bu dillere hâkim olması ona Türk dilinin ilk sözlüğünü ve gramer kitabını yazmayı sağlamıştır. Ahmet Caferoğlu, Kaşgarlı Mahmûd'un Türk dünyası için ne derece önemli bir şahıs olduğunu şu sözler ile vurgular:

“Kaşgarlı Mahmut, ister şahsiyeti ister eseri ile olsun, çağının hazırlıklı ve olgun bir dil pedagogu olmuştur. Ne pahasına olursun olsun Araplara Türk dilini öğretmek maksadıyla gramer yazmış, Türk kültürünü eksiksiz olarak çağın ilim âlemine sunmuştur. Türk dilinin yayılımını Arap muhiti daha münasip görmüş, Türk dili propagandasının mahir bir ustası kesilmiştir. O Türk'ü, çeşitli kaynaklardan kapma bilgilerle tanıtmak istememiş, bizzat kendi müşahedeleri ile elde ettiği malzemeyi işlemek suretiyle, faydalı bir tasnife tabi tutmuştur. Bundan dolayıdır ki Kaşgarlıyı Divansız, Divanı ise Kaşgarlısız anlamak imkânsızdır” (2015: 7).

Kaşgarlı Mahmûd'un kaleme almış olduğu ve Türk dilinin mihenk taşı olan Dîvânu Lugâtî't Türk sadece bir sözlük değil aynı zamanda Türk kültürünü, folklorunu, geleneğini, maneviyatını içinde barındıran, geçmiş ve günümüz hatta gelecek arasında köprü olan bir yapıdır. Kaşgarlı “Cevahir ün-Nahv fi Lügati't-Türk” adlı bir Türkçe gramer kitabı da yazmıştır ancak bu kitap günümüze kadar ulaşamamıştır.

Son olarak da Kaşgarlı Mahmûd eserin yazılma amacını ve bu eseri oluşturmak için gezdiği Türk boylarını şu şekilde açıklamıştır:

“Ben onların en uz dillisi, en açık anlatanı, akılca en incesi, soyca en köklüsü, en iyi kargı kullananı olduğum halde onların şarlarını, çöllerini, baştanbaşa dolaştım. Türk, Türkmen, Oğuz, Çiğil, Yağma, Kırgız boylarının, dillerini, kafiyelerini, belliyerek faydalandım; öyle ki, bende onlardan her boyun dili, en iyi yolda yerleşmiştir. Ben onları en iyi surette sıralamış, en iyi düzenle düzenlemişimdir. Bana sonsuz bir ün, bitmez, tükenmez bir azık olsun diye şu kitabımı –Tanrıya sığınarak- Divanü Lûgati’t-Türk “Türk Dilleri Kamusu” adını vererek yazdım” (Atalay, 2018: 4).

11. yüzyılın ikinci yarısında Kâşgarlı Mahmûd tarafından Araplara Türkçeyi öğretmek maksadıyla kaleme alınan DLT Türk dilinin bilinen ilk sözlüğüdür. Eserin tam adı Kitâbu Dîvâni Lugâtî’t-Türk’tür; “Türk lehçelerini toplayan kitap” (Ercilasun-Akkoyunlu, 2018: xvii) demektir. Kâşgarlı Mahmûd 1072 yılında yazmaya başladığı eserini 1074 yılında bitirmiştir. Bu eseri yazabilmek için o dönemdeki Türk boylarını teker teker gezdiği için DLT’yi Kaşgar’da mı yoksa Bağdat’ta mı yazdığı kesin olarak bilinmemektedir (Korkmaz, 1995: 255).

Dîvânu Lugâtî’t-Türk’ün el yazması olarak sadece bir nüshası vardır. Bu nüshayı ise kitabı istinsah eden Şamlı Mehmet bin Ebu Bekir isminde biri yazmıştır. Kitabı istinsah eden şahsın yaptığı hatalardan Türkçeyi çok da iyi bilmediği anlaşılmaktadır. Zira Atalay bu yanlışların asıl nüshada bulunmadığının kesin olduğunu belirtmiştir (Atalay, 2016: XVI). Eserin bilinen tek nüshası İstanbul Fatih Millet Kütüphanesinde Ali Emiri kitapları arasında yer almaktadır.

DLT Türk dili ve grameri açısından önemli bir eser olmasının yanında Kâşgarlı’nın Divan’ı kaleme almadan önce Türk kavimlerini, şehirlerini gezmesi, halkı gözlemlemesinden dolayı eserinde Türk kültürüne, etnik yapısına, halk motiflerine, “mitolojik unsurlara, efsanevi hikâyelere, allegorilere” (Egewbayev, 1999: 62), atasözlerine ve deyimlerine, ağıtlara, inanışlara yer vermiştir. Aynı zamanda Kâşgarlı dolaştığı Türk boylarının bulunduğu yerleri ve bu boyların münasebete geçtiği ulusları içine alan ilk Türk haritasını çizmiştir. Bunların hepsi yapıtın Türk dünyası için ne derece ehemmiyetli olduğunu gözler önüne sermektedir. Caferoğlu Dîvânu Lugâtî’t-Türk eserinin içeriği ve sözvarlığıyla ilgili şu bilgileri verir:

“DLT yalnızca Türk, Türkmen, Çiğil, Oğuz, Yağma, Kırgız vb. gibi Türk kavimlerinin sözlüğü değil aynı zamanda Kâşgar, Balasagun, Bulgar, Suvar gibi boyların da faydalandığı bir sözlük olmuştur. İslam camiasına girmeyen Türkler eserde ihmal edilmiş gibidir. Eski Orhun ve Müslüman olmayan Uygur Türkleri hakkında hiçbir bilgiye rastlanmamaktadır. Kendisince Türkçe olmadıkları sanılan kelimelerde Divan’a alınmamıştır. Fakat özbeöz Türkçe olmayan bazı kelimeler, Türk dili ailesinden sanılmıştır. Divan’da toplanan kelimeler konu ve mana bakımından herhangi bir tasnife uğramamış, fonetik, morfolojik ve diyalektolojik konulara ayrılmamıştır. Toplu bir halde konu ayrımı yapılmaksızın düzenlenmiştir” (2015: 29).

Kâşgarlı, Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla yazdığı eserinde Türk dillerini sekiz kitapta toplamış “(hemze, sâlim, muzâaf, misal, üçler, dörtler, gunne, sâkin)” (Ercilasun-

Akkoyunlu, 2018: xlii) ve kendi içinde isimler ve fiiller olarak sınıflandırmıştır. Ayrıca sözcüklerin sadece manalarını vermekle kalmamış her bir kelimeyi cümle içinde kullanarak örneklendirmeye gitmiştir.

Dîvânu Lugâti't Türk'te sözcüklerin hem anlam hem de ses ve yapı olarak Türk lehçelerine göre ayrımları, kelimelerin farklı yapım ekleriyle kullanılması, ses değişimleri, eklerin biçim ve işlevleri, sözcüklerin türleri gibi Türk dili için önem arz eden birçok gramer özelliğine yer verilmiştir (Taş, 2014: 196).

Ali Emirî Efendi tarafından bulunan Dîvânu Lugâti't-Türk ile ilgili gerek yurtiçinde gerek yurtdışında birçok çalışma yapılmıştır. Kilisli Rifat, Besim Atalay, Serap Tuğba Yurtsever, Ahmet Bican Ercilasun-Ziyat Akkoyunlu ve Fuat Bozkurt Türkiye'de çalışma yapan isimlerdir.

2. Özbek Türkleri ve Özbek Türkçesi

Türklerin ana yurdu olan Türkistan, tarih boyunca Türk devletlerine ev sahipliği yapmıştır. Ev sahipliği yaptığı kavimlerden biri de Özbek Türkleridir. Özbek adı Ebu'l Gazi Bahadır Han'a göre, 1312-1340 yılları arasında hüküm süren ve Fergana vadisindeki Türkleri bir araya getirerek devlet kuran Altınordu hanı Özbek'in kendi halkına vermiş olduğu bir addır (Coşkun, 2017: 23). Moğolların hâkimiyeti altına girmesiyle bağımsızlıklarını kaybeden Özbek Türkleri, Moğolların dağılmasından sonra 15. yy'ın ortalarına doğru güç haline gelmeye başlamışlar ve Ebu'l-Hayr Han (1428-1468) büyük dedesi Özbek Han'ın adını verdiği devleti 1428'de kurarak bağımsızlıklarını ilan etmiştir (Saray, 1993: 13).

Moğol kabileleri ile (Kalmuklar ve Oryat) giriştikleri mücadelelerden başarısızlıkla ayrılan Özbek Türklerinin bazıları kuzeye göç ederek Kazak diye adlandırılmışlardır. Türlü mücadeleler ile varlıklarını devam ettiren Özbekler 16. yy'ın başlarında Timurların hâkimiyetine son vererek Türkistan'da büyük bir güç haline gelmiştir. 1510 yılında Safevi Devleti hükümdarı Şah İsmail ile yapılan mücadelenin yenilgiyle sonuçlanması ve Türkistan'ın Babür'ün istilasına uğraması Özbek Devletinin bölünmesine neden olmuştur. (Saray, 1993: 14-15).

17. yy'da Kazak siyasi birliği kurulmuş ve daha sonra bu birlikler parçalanarak üçe ayrılmıştır. Uzun bir süre kuzeydeki ve güneydeki hanlıklar arasında mücadeleler yaşanmış ve bunun neticesinde Türkistan Rus istilasına maruz kalmıştır. 1881'de Afganistan ve Hindistan'a kadar dayanan bu istila, 19.yy'ın sonlarında tüm Batı Türkistan Çarlık Rusya'nın hâkimiyeti altına girmiştir. 1865'te Taşkent Ruslar tarafından ele geçirilmiştir. 1868'de

Buhara, 1873’de Hive ve 1876’da ise Hokand hanlığı Rus hâkimiyetine girmiştir (Devlet, 1989: 86). Batı Türkistan toprakları Ruslar tarafından 1925’te Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Tacikistan ve Kırgızistan olmak üzere beş ayrı cumhuriyete bölünmüştür. Özbekistan 20 Haziran 1990’da egemenliğini, 1 Eylül 1991’de bağımsızlığını ilan etmiştir. 29 Aralık 1991 tarihinde düzenlenen referandumla bağımsızlık ilanı onaylanmıştır (Coşkun, 2017: 25-26).

Zorlu ve karışık bir tarihi süreçten geçen, tarih sahnesinde var olma mücadelesi veren Özbek Türkçesi, Türkiye Türkçesinden sonra en çok konuşulan Türk lehçesidir. Yeni Uygurca ile birlikte Türk yazı dillerinin Güney-doğu grubunda yer alan Özbek Türkçesi Çağatayca’nın bir devamı niteliğindedir. Bu grup Karluk veya ayak-tağlık grubu adını da almıştır (Öztürk, 2011: 1).

Özbek Türkçesi hem Çağatayca’dan aldığı ses ve yapı özellikleriyle hem de tarihi süreç içerisinde münasebette bulunduğu Kıpçak ve Oğuz Türkçesi gibi Türk lehçelerinden almış olduğu özelliklerle gramer ve kelime hazinesi bakımından zengin bir yapıya sahiptir (Gültekin, 2013: 15). Bu nedenle Özbek Türkçesi şive olarak çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. İlse Laude Cirtautas’a göre Özbek Türkçesi üç ağıza dayanır:

1. **Kıpçak Özbek Ağızları** (kuzeyde Güney Kazakistan da dâhil Kazak ve Kırgızca)
2. **Oğuz Ağızları** (Batıda ve güneybatıda komşu Türkmenlerin etkisi görülür.)
3. **Karluk Ağızları** (doğu ve orta kısımlarda Hive ve Ürgenç’in dışındaki bütün büyük şehirleri ile birlikte asıl Özbekçeyi de kapsar) (Coşkun, 2017: 28).

Özbekistan nüfusunun %75’nin konuşmuş olduğu Özbek Türkçesi, uzun süre Rusların hâkimiyeti altında olduğu için Rusça, Semerkant ve Buhara gibi bölgelerde konuşulan Tacikçe, ülkenin çeşitli yerlerinde konuşulan ağızlar ve ülkedeki etnik grupların dilleri dil sayısını belirler. Özbekistanın resmi dili Özbekçe olmasına rağmen Çarlık Rusya ve Sovyet rejiminin uygulamış olduğu dil politiklarından dolayı Rusça, eğitim ve bilim gibi alanlarda Özbekistan’da ortak konuşma dili haline gelmiştir (Giray, 2014: 1118-1120).

Özbek Türkçesinin tarihi süreç içerisinde farklı kavim ve medeniyetlerle münasebette olması, edebi dile yeni kelime ve cümlelerin girmesi, sözcüklerin yeni manalar kazanması ve zenginleşmesinden dolayı dilin morfolojik ve sentaks yapısı gelişmiş ve olgunlaşmıştır (Tursunov, O’rinboyev, Aliyev, 1995: 11). Gramer şekillerinin oluşması, eskiden aktif kullanımda olan kalıpların bir kısmının zamanla yok olması, işlevsel gramer şekillerinin görev yönünden farklılaşması, gramer biçimlerinin şeklen değişip gelişmesi gibi onun morfolojik

yapısında belirli değişikliklere uğramasına neden olmuştur (Abdurahmonov- Shkurov, 1973: 27). Eski Özbek dilinin yapısı ve günümüzdeki Özbek dilinin yapısı kıyaslandığında sadece fonetik ve morfolojik yönde değil aynı zamanda söz dizimi (sentaks) yönünde de bir gelişme yaşadığı bilinmektedir (Abdurahmanav- Shkurov, 1973: 242).

Özbekler 1929 yılına kadar Arap alfabesini, 1929-1940 yılları arasında Latin alfabesini, 1940'tan sonra ise Kiril alfabesini kullanmışlardır. Özbeklerin bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte 1993 tarihinde 26 harf ve 3 harf birikmesinden oluşan Latin alfabesini kabul etmişlerdir. 2004 tarihinde alınan bir kararla Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçiş süreci 2010 tarihine kadar uzatılmıştır. Günümüzde ise Özbekistan'da Kiril alfabesiyle birlikte Latin alfabesi de kullanılmaktadır (Yıldırım, 2012: 3).

Tüm dillerde sesler öncelikle ünlü (vokal) ve ünsüz (konsonant) olmak üzere iki gruba ayrılır. Günümüz Özbek edebi dilinde altı ünlü vardır: a, â, i, e, u/ü, o/ö. Bu altı ünlü, dil ve dudağın sesleri oluşturmadaki hareketi ve durumu bakımından üç şekilde sınıflandırılır: 1. Dilin yatay durumuna göre (dil önü –i, e, a-, dil ardı –o, u, â), 2. Dilin dikey durumuna göre (dar ünlüler –ı, u, orta geniş ünlüler –e, ö, geniş ünlüler –a, â), 3. Dudakların katılımına göre (dudaksıllaşan ünlüler –u/ü, o/ö, dudaksıllaşmayan ünlüler –e, a, â) (Öz, 1980: 48-49).

“Özbek Dilinin Tarihi Gramatikası” adlı çalışmada, arka damak açık geniş o (â) sesinin ortaya çıkışının uzak zamanlara dayandığını, Özbek Türkçesinin bünyesinde bulunduğunu ve Eski Türkçe döneminde o (â) ünlüsünün müstakil ses olarak mevcut olmadığı belirtilmektedir. Bu sesin ortaya çıkışıyla ilgili bazı neden gösterilmektedir. Bunlar, Türkçe sözcüklerin başında çift elif veya medli elif ile gösterilen uzun etimolojik ā sesi ve çukur dil arkası k, ğ ve sızmalı x ünsüzleri yanındaki etimolojik a sesi arka damak, açık geniş o (ā) ünlüsünün ortaya çıkmasına sebep olan fonetik hadisedir. Diğer neden, Fars-Tacik ve Arap dilinden alınan bazı kelimelerin Türk dilinin leksik katmanına girmesi de açık geniş o (ā) sesinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. bir sonraki neden ise; nazım ile yazılan eski el yazması kaynaklarda aruz vezni talebine bağlı sözcüklerde uzunluk ortaya çıkması da o /a:/ ünlüsünün yerleşmesine sebep oldu (Yıldırım, 2009: 573).

Ünsüzlerin sınıflandırılması ünlülerin sınıflandırılmasına nispeten daha karmaşıktır. Çünkü ünsüzlerin oluşumu, seslerin ağızdan çıkış özellikleri, telaffuz edilişi ve buna benzer bir dizi göstergelerle ünlülere göre daha çeşitlidir. Özbek Türkçesinde yirmi beş ünsüz fonem mevcuttur. Bu ünsüzler ses tellerinin hareketine, telaffuz ediliş usulüne ve seslerin çıkış özelliklerine göre beş şekilde sınıflandırılmıştır: 1. Ünsüzlerin oluşum yerine göre, 2. Söyleniş

usulüne göre, 3. Ses tellerine göre, 4. Ünsüzlerin ses katılımına göre, 5. Ünsüzlerin içeriğine göre.¹ Bunların her biri kendi içinde farklı gruplara ayrılmaktadır:

1. Ünsüzlerin oluşum yerlerine göre: **a).** Dudak ünsüzleri (-b, -m, -p, -w ve diş- dudak ünsüzleri olan -f ve -v), **b).** Dil veya dil-diş ünsüzleri (dil önü ünsüzleri -t, -d, -s, -z, -ş, -c, -ç, -n, -l, -r, dil ortası -y, dil ardı ünsüzleri -k, -g, -ŋ), **c).** boğaz sesi (boğaz boşluğunda oluşan -h sesi).
2. Söyleniş usulüne göre: **a).** Patlayıcı (-t, -d, -p, -b, -k, -ç, -c, -dc, -g, -ts, -m, -n, ŋ) ve **b).** Sızıcı (-v, -f, -z, -ş, -ğ, -c, -x, -y).
3. Ses tellerine göre: **a).** Ötümlü ünsüzler (-b, -v, -z, -d, -c, -dc, -g, -ğ, -y, -m, -n, -r, -l, -ŋ), **b).** Ötümsüz ünsüzler (-p, -f, -s, -t, -ş, -ç, -ts, -k, -k, -x, -h).
4. Sesin katılımına göre ünsüzler: **a).** Akıcı ünsüzler (-m, -n, -ŋ, -l, -r), **b).** Gürültü-Ses ünsüzler; ötümsüzler, akıcı olmayan ünsüzler ve söylemde seslilerin en yükseği olan.
5. İçeriğe göre ünsüzler: **a).** Karışık ünsüzler (-ç ve -c (dc) Özbek dilinin en eski karışık seslerindendir, -ts sesi ise Özbek diline sonradan Rus dilinden geçmiş karışık sestir). **b).** Saf ünsüzler (karışık ünsüzlerin dışında kalan tüm ünsüzler bu gruba dâhildir). Bunların yanı sıra Özbek dilinde ünsüzlerin oluşum usulüne göre burun (-m, -n, ŋ), yan (-l) ve titrek (-r) ünsüzler olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Öz, 1980: 55-58).

ÖZBEK TÜRKÇESİ ALFABESİ

KİRİL	LATİN	KİRİL	LATİN	KİRİL	LATİN
A, a	A, a; Ä, ä: a ile e arası bir sesi karşılar.	K, к	K, k	X, x	X; gırtlaktan çıkan hırıltılı (h).
Б, б	B, b	Л, л	L, l	Ц, ц	Ts; alıntı kelimelerde görülür.
В, в	V, v	М, м	M, m	Ч, ч	Ç, ç
Г, г	G, g	Н, н	N, n	Ш, ш	Ş, ş
Д, д	D, d	О, о	Ä, ä: o'ya yakın, yuvarlak bir a'yı karşılar.	Ъ	Kesme işaret (‘)
Е, е	Bir ünlüden sonra gelirse ve kelime başında; ye, ortada ise; è	П, п	P, p	Э, э	Kelime başında kullanılır e ile i arası bir sestir.

¹ Shoabdurahmonov vd., *Hazirgi Özbek Adabiy Tili*, Okutucu Neşriyatı, Taşkent 1980.

Ё, ё	Y ünsüzü ile yuvarlak â ünlüsünü karşılar; yâ	P, p	R, r	Ю, ю	Yu, yü
Ж, ж	C, c	C, c	S, s	Я, я	Yä
З, з	Z, z	T, т	T, t	Ў, ў	O, ö
И, и	Kalın ünsüzler ile birlikte; ı, diğer yerlerde; i	Y, y	U, ü	Қ, қ	Q, q; kalın ünsüzdür.
Й, й	Y, y	Ф, ф	F, f	Ғ, ғ	Ġ, ġ
				Х, х	H, h

(Uygur, 2008: 13).

3. Söz Varlığı

İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinin özünde iletişim yatmaktadır. İletişim, insanlar ve toplumlar arasında birbirleriyle anlaşabilme, yaşayabilme imkânı sağlar. İnsanoğlu sosyal bir varlık olduğu için iletişim olmadan yaşamını sürdürmesi mümkün değildir (Gökçe, 2017: 55). İletişimin temelini oluşturan en önemli etmen ise dildir. Dil insanların her türlü duygu ve düşüncelerini, eylemlerini kelimeler aracılığıyla en iyi şekilde aktarabildiği bir vasıttır. Bir toplumu toplum yapan özelliklerin oluşmasında önemli bir yere sahiptir.

Dil, tarihi süreç içerisinde toplumların çeşitli medeniyetlerle münasebette olması, uygarlığın ilerlemesi, kültürler arası etkileşimin artması vb. nedenlerden dolayı ses, yapı, sözdizimi ve anlam bakımından birtakım değişim ve gelişimlere uğramaktadır. Bu değişimler, gelişmeler ve kelime alışverişleri çağın gidişine paralel olarak sözvarlığına da katkı sağlamaktadır. (Dilinç, 1978: 23). Söz varlığı “kelime hazinesi, kelime serveti, kelime dağarcığı, sözcük varlığı, sözcük dağarcığı, sözcük serveti, sözcük gömüsü, vokabüler, kelime kadrosu vb.” anlamları karşılamaktadır (Baş ve Karadağ, 2012: 83).

Söz varlığı bir dilin kelimelerini, atasözlerini, deyimlerini, kalıplaşmış sözlerini, terimleri ve çeşitli anlatım kalıplarını oluşturmaktadır. Bunların tümü dilin zenginliğini, gelişmişliğini ve çeşitliliğini gösterir. Söz varlığı bir dilde kullanılan simgeler veya kodlardan ibaret olmayıp o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürün yansıtıcısı olarak da görülmektedir (Aksan, 2018: 15). Söz varlığı toplumun düşünce yapısını, kültürünü, dünya görüşünü yansıtan önemli bir araçtır (Şahin, 2006: 124).

Söz varlığı üzerine birçok araştırma yapılmış fakat herkes tarafından kabul edilen ortak bir yöntem belirlenememiştir. Çalışmaların farklı amaçlarla yapılması, araştırma yapanların

birbirlerinden habersiz hareket etmesi, ekip çalışmalarının sınırlı seviyede olması, disiplinler arası ilişkilerin zayıflığı, söz varlığı unsurlarının kabul görmesindeki ölçütler, hedef kitlenin belirlenmesindeki farklılıklar vb. durumlar söz varlığı yöntemini ortaya çıkaramamaktadır. Söz varlığı çalışmaları konuşma dili üzerine araştırmalar ve yazı dili üzerine araştırmalar olmak üzere iki önemli hedefi barındırmaktadır (Baş, 2011: 28).

3.1. Söz Varlığının İçerdiği Ögeler

Doğan Aksan, bir dilin söz varlığının hangi ögelerden oluştuğunu çeşitli başlıklar altında incelemektedir:

1. Temel Söz Varlığı
2. Yabancı Sözcükler
3. Çeviri Ögeleri
4. Deyimler
5. Kalıplaşmış Sözler
6. Atasözleri
7. Terimler

Çalışmada ses değişimi, anlam değişmesine uğrayan kelimeler ve ses ve anlamca aynı olan kelimeler incelenmiştir. Anlam değişimleri, 1. Anlam genişlemesi, 2. Başka anlama geçiş, 3. Anlam iyileşmesi, 4. Anlam kötüleşmesi ve 5. Anlam daralması olmak üzere toplamda 7 başlık halinde değerlendirilmiştir.

Anlam genişlemesi, bir gösterge veya belirti başlangıçta bir varlığın bir türünü ya da bir kısmını anlatırken zamanla onların tümünü anlatır duruma gelmesi olayına denilmektedir. Bir çeşit özelden genele geçiş olarak adlandırılabilir. Anlam daralması, genişlemenin aksine bir nesnenin veya kavramın anlam alanının küçülmesi olayıdır. Önceden çeşitli anlamları karşılayan kavramın zamanla bir kısmını yitirmesidir. Başka anlama geçiş ise, sözcüğün eskiden kullanılan anlamından tamamen farklı bir anlama geçmesi durumuna denilmektedir. Bu durum daha çok dilden dile aktarımlar sırasında görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÎVÂNU LUGÂTİ’-T-TÜRK İLE ÖZBEK TÜRKÇESİNİN KARŞILAŞTIRMALI SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE İNCELEME

Çalışmanın bu bölümünde Dîvânu Lugâtî-Türk ile Özbek Türkçesinde yer alan ortak kelimelerin ses ve anlamsal incelemeleri yer almaktadır. DLT ile ilgili sözcükler listelenirken Besim Atalay’ın çevirisi esas alınmıştır. Kelimelerin cilt ve sayfa numaraları parantez içinde belirtilmiştir. Kiril alfabesiyle yazılmış olan Özbek Tilining İzahlı Lügati’ndeki sözcüklerin tanımı ise Özbekçe-Türkçe sözlükler yardımıyla Türkiye Türkçesine çevrilerek verilmiştir.

2.1. Ses Değişimine Uğrayan Kelimeler

Çalışmanın ilk kısmında DLT ve Özbek Türkçesinde yer alan ortak kelimeler karşılaştırılarak fonotik değişimler üzerinde durulmuştur. Ses insanlarla daima iç içe olan ve sürekli gelişen canlı bir varlık olmasının yanında anlamlı bütünleri meydana getiren en önemli iletişim aracıdır. Sesler ilk çıktıkları şekilleriyle kalmayıp bir takım değişikliklere uğrarlar. Bu değişiklikler iki şekilde karşımıza çıkmaktadır: İlki tarihi değişiklikler; ikincisi ise saha değişikliğidir (Ergin, 1994:143). Fonoloji, konuşma seslerinin kullanımı sırasında ne gibi değişimler yaşadığı, bu değişimlerin kural dâhilinde mi yoksa kural dışı mı olduğunu tespit eder. Ses değişimleri fonolojinin inceleme alanına girmektedir (Demirci, 2017: 77). DLT ile Özbek Türkçesi arasındaki ses değişimi, aşağıda tanımı verilen çeşitli ses olayları neticesinde ortaya çıkmıştır.

Ses Düşmesi: Sözcükte var olan bir sesin yok olmasıdır. Bu durum bazen tek kelimede olacağı gibi bazen de konuşma veya bölgesel dillerde meydana gelir. Kelime başında, ortasında veya sonunda ses düşmeleri görülebilir (Demirci, 2017: 89).

Ses Türemesi: Türkçede nadir görülen bu ses olayında düşmenin aksine kelime genişler. Sözcüğün aslında bulunmayıp sonradan ortaya çıkan bir ses olayıdır (Demirci, 2017: 92).

Benzeşme: Bir dilde var olan seslerin çıkış yeri ya da şekli yönünden birbirine benzemesine benzeşme denir. Daha çok ses ve şekil bilgisinde ortaya çıkmaktadır (Karaağaç, 2016: 121).

Yumuşama: Bir sözcüğün son sesinde bulunan ötümsüz bir harfin ünlüyle başlayan bir ek almasıyla ötümlü hale gelmesine yumuşama denir (Karaağaç, 2016: 147).

Sertleşme: Sertleşme ise yumuşak olan seslerin sonradan sert olarak söylenmesidir.

Aykırılma: Bir Sözcükteki benzer seslerin zamanla birbirlerinden uzaklaşma olayıdır. Bu durum çoğunlukla komşu seslerin etkisiyle gerçekleşmektedir (Coşkun, 2010: 55) .

İkizleşme: Bazı kelimelerde iki ünlü arasında olan bazı ünsüzlerin çift söylenmesi durumuna ikizleşme denir. Türkçede bu ses olayı birkaç istisna dışında pek görülmez (Karaağaç, 2016: 131).

Yer Değiştirme (Göçüşme): Daha çok söyleyişi kolaylaştırmak için gerçekleştirilir. Genellikle Anadolu ağızlarında görülen bir ses olayıdır (Coşkun, 2010: 103).

Damaksıllaşma: Öndamaksıllaşma ve artdamaksıllaşma olmak üzere ikiye ayrılır. Öndamaksıllaşma da bir sesin ön damağa doğru getirilerek çıkartılmasıdır. Bir bakıma sesi inceltir. Artdamaksıllaşma, belirli fonolojik durumlarda sesin art damaktan çıkarılmasıdır. Sesi kalınlaştırır (Demirci, 2017: 94).

Dudaksıllaşma: Dudak ünlüleri ile dudak ünsüzlerinin yanındaki ünlü ve ünsüzlerin yuvarlaklaşması ya da dudak ünsüzüne dönüşmesine dudaksıllaşma denir (Karaağaç, 2016: 126).

Sızıcılaşma: Patlayıcı ünsüzlerin sızıcı hale gelmelerine sızıcılaşma adı verilir.

Akıcılaşma: Bazı patlayıcı ve sürtünmeli ünsüzlerin akıcı ünsüzlere dönüşme olayına denir (Karaağaç, 2016: 118).

Daralma: Geniş ünlülerin dar ünlülere (-ı, -i, -u, -ü) geçme olayına daralma denir (Coşkun, 2010: 50).

Patlayıcılaşma: Konuşma organlarından biri ses yolunu kapatarak gırtlaktan gelen sesli veya sessiz ses, konuşma organını iterek açar ve bu sırada bir patlama oluşur bu duruma patlayıcılaşma denir (Banguoğlu, 1940: 29).

DLT: Aba: Tibet dilinde baba (ss.538). **ÖZBK: Āpā**: 1. Bir anne babadan olan çocuklar, kendisinden küçüklere (küçük erkek kardeşlere, küçük kız kardeşlere) nispeten büyük kız. 2. Kendisinden büyük, bazen küçük kadınlara hürmet konusunda onların namına toplanıp çalıştırılan, 3. Kendisinden büyük bazen küçük kadınlara saygıyla müracaat etme biçimi (ss.538).

DLT’ de *aba* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /b/ > /p/ ünsüz değişimine uğramış ve *āpā* şeklini almıştır.

DLT: Açı: Barsgan lehçesinde kocakarı (ss.538). **ÖZBK: Äçä:** 1. Büyükanne, 2. Büyükanne (büyükannenin annesi), 3. Ana, anne (ss.64).

DLT’de kelime sonu /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ı/ > /ä/ ünlü değişimine uğramıştır ve *äçä* şeklini almıştır.

DLT: Açuk: Açık, açılmış, net (ss.540) **ÖZBK: Āčık:** 1. Hiçbir şeyle kapatılmayan, yasak olmayan. 2. Kapalı olmayan, açılmış halde. 3. Açık, belli görünüp bilinen. 4. Hiç kimseden gizlenmeyen 5. Herkesin istediğinde katılabildiği. 6. Rengi berrak, duru. 7. İyi huylu, yüreğinde kir olmayan, memnun, neşeli. 8. Peçe savuran, özgürlüğe çıkan, (ss.552).

DLT’de *açuk* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde /u/ > /ı/ ünlülerinin düzleşmesi neticesinde *āčık* biçimini almıştır.

DLT: Açtur-: Açılması için emir vermek; açtırmak (ss.540). **ÖZBK: Āčtur-:** 1. Yolunu engelleyen şeyleri bir tarafa koyup giriş ve çıkışa imkân sağlamak. 2. Kurup, uygulayıp, bitirip, işe koyulmak. 3. Yeni bir şey yaratmak, başlayırmak, çoğunluğun ortaklığında herhangi bir işe başlayırmak. 4. Örtü savurmak, örtüsüz yürüyüşe izin vermek. 5. Yumurta kırıp ondan civciv çıkarmak (ss.554).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olup *āčtur-* şeklini almıştır.

DLT: Aftaba: Güğüm (ss.542). **ÖZBK: Āftābı:** Afitapta kurutulan meyveler, örneğin meyve kurusu, kurutulmuş (ss.550).

DLT’de kelime sonu /a/ sesi Özbek Türkçesinde daralarak /a/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *āftābı* biçiminde geçmiştir.

DLT: Axsak: Aksak (ss.545). **ÖZBK: Āksāq:** 1. Aksak yürüyen; bir ayağı kısa veya topal, 2. Arkada kalan, yetersiz, düşük derece veya seviyedeki (ss.560).

DLT: Axsä-: Aksamak (ss.545). **ÖZBK: Āksā-:** 1. Bir ayağın kısalığı, sakat veya hastalığı sebebiyle sakatlanıp yürümek, aksamak, 2. Sakinleşmek, arkada kalmak yetersiz veya düşük seviyede varmak, 3. Eksiklik, yetişememe sebebiyle zorluk çekmek, yokluktan çaresiz kalmak (ss.559).

DLT: Axsat-: Aksak hale getirmek (ss.545). **ÖZBK: Āksāt-:** (Bkz. Āksā-).

DLT'de *axsak*, *axsa-* ve *axsat-* kelimelerindeki /x/ ünsüzü Özbek Türkçesinde patlayıcılaşarak /x/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve *âksâk*, *âksâ-* ve *âksât-* şekillerini almıştır.

DLT: Axşam: Akşam vakti (ss.545). **ÖZBK: Âşâm:** 1. Güneşin batışıyla gecenin başlama arasındaki alacakaranlık ışık, zaman, 2. Akşamleyin (ss.560).

DLT'de kelime içi /x/ ünsüzü Özbek Türkçesinde patlayıcılaşarak /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *âkşâm* şeklini almıştır.

DLT: Altun: Altın, dinar (ss.549). **ÖZBK: Âltın:** 1. Kimyevi element, sarıyla alakalı, renkli, değerli, nadir maden, altın, saf altın, kıymetli veya aziz şey hakkında, 2. Bu metalden dövülerek yapılan para, 3. Kıymetli, paha biçilmez söz (söz, iş, vakit hakkında) (ss.534).

DLT'de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *âltın* şeklini almıştır.

DLT: And: yemin ant, söz (ss.550). **ÖZBK: Ânt:** Mukaddes şeyler veya kimseleri ağıza alıp verilen kat'i söz; yemin (ss.538).

DLT'de kelime sonundaki /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /t/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve kelime *ânt* şeklini almıştır.

DLT: Anuk: Hazır (ss.552). **ÖZBK: Änık:** 1. Gerçekte nasılsa o şekilde aksettirilen, gösterilen, hakikate uygun, 2. Şüphe doğurmayan, tereddüte, şüpheyeye yer bırakmayan, şüphesiz; inançlı, güvenilir, 3. Açık görünüp duran, parlak, açık-aydın (boş belirsiz değil), 4. Açık, parlak, açıkça, 5. İşaretli, tanınmış, belirli (ss.47).

DLT'de kelime içindeki /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ı/ ünlü değişimine sebep olmuştur ve sözcük *änık* biçimini almıştır.

DLT: Arı: Arı, eşek arısı (ss.554). **ÖZBK: Äri:** Perde kanatlı böceklerin yırtıcı ve sokan bir türü (ss.53).

DLT'de kelime sonundaki /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve *äri* biçimini almıştır.

DLT: Armagan: Oğuzcada, gittiği yerden kazanarak dönen kimsenin akrabalarına getirdiği hediye (ss.556). **ÖZBK: Ärmuğan:** Hediye, armağan (ss.54).

DLT'de /a/ şeklinde olan harf Özbek Türkçesinde hem yuvarlaklaşarak hem de darlaşarak /u/ ünlüsüne dönüşmüştür ve *ârmuğân* biçimini almıştır.

DLT: Artıl-: (heybe, yük, insan vb. için) yarısı bir yanda yarısı diğer yanda kalacak şekilde hayvana yüklenmek, atılmak (ss.558). **ÖZBK: Ärtil-:** Silecek veya başka şeyle ovarak toz, kir vb. şeyleri temizlemek veya nemini kurutmak, kabuğunu temizlemek, kabuğunu soymak (ss.55).

DLT: Artın-: Kendi yükünü, heybesini vb. şeyleri hayvan üzerine koymak (ss.558). **ÖZBK: Ärtin-:** (Bkz. Ärtil-).

DLT'de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlülerinin değişimine uğramıştır ve sözcükler *ärtıl-*, *ärtin-* biçimlerini almıştır.

DLT: Artuk: Fazla, fazlalık (ss.558). **ÖZBK: Ärtük: I.** 1. Belirli ölçüden çok; fazla, ölçüden veya gereğinden fazla, sınırdan dışarı, 3. Çok, güzel, daha iyi, üstün, 4. Görülenin dışında, ondan fazla, 5. Fazla, gereksiz, yersiz (ss.543). **Ärtük: II.** 1. Bedende veya vücudun bir bölümünde büyüyüp çıkan yer, 2. Fazla (ss.543).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsünün Özbek Türkçesinde düzleşerek /ı/ ünlüsüne dönüşmesi neticesinde kelime *ärtık* şeklini almıştır.

DLT: Astur-: Asılmak için emir vermek, astırmak (ss.560). **ÖZBK: Ästur-:** 1. Boynundan ilmiği geçirip kancayla öldürmek, 2. Sağlamlaştırıp, çiviyle veya kancayla asmak, 3. Bel, boyun veya omuza kancayı kaldırıp yürümek, bağlamak, kanca, 4. Yerleştirmek (ss.546).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlülerinin değişimine sebep olmuştur ve *ästır-* biçimini almıştır.

DLT: Aşuk-: Özlemek (ss.561). **ÖZBK: Äşıq-:** Gözlenen işin, amacın çabuk gerçekleşmesi için çabalamak, sabırsızlıkla hareket etmek, acele etmek, çabalamak (ss.555).

DLT'de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *äşıq* şeklini almıştır.

DLT: Atlıg: Atlı, kavmin büyüğü (ss.564). **ÖZBK: Ätlık:** At binen, süvari (ss.549).

DLT'de kelime sonundaki /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /k/ ünsüz değişimine uğramıştır.

DLT: Awın-: (bir şeyle, biriyle) avunmak, (bir şeye, birine) alışmak, (ss.565). **ÖZBK: Āvun-:** 1. Ağlamaktan durmak, 2. Bir işle meşgul olup kendisini sakinleştirmek, derdini, elemiini unutmak, teselli etmek (ss.519).

DLT'de kelime içi çift dudak /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmüştür. DLT'de *awın-* şeklinde olan fiil /ı/ ünlüsünün Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşmasıyla /ı/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *āvun-* halini almıştır.

DLT: Awla-: Avlamak, yığılmak(ss.565). **ÖZBK: Āvla-:** 1. Av ile meşgul olmak, av yapmak, av yapıp tutmak, 2. Ele almak, yakalamak maksadında payına düşmek, tutmak, 3. Aldatmak, dolandırmak (ss.518).

DLT: Awlan-: Kendisi için avlanmak (ss.565). **ÖZBK: Āvlan-:** (Bkz. Āvla-):

DLT: Awlaş-: Bir şey üzerine yığılmak (ss.565). **ÖZBK: Āvlaş-:** (Bkz. Āvla-):

DLT: Awlat-: Avlamak için emir vermek (ss.565). **ÖZBK: Āvlat-:** (Bkz. Āvla-):

DLT'de kelime içi çift dudak /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmesinden dolayı fiiller *āvla-*, *āvlan-*, *āvlaş-* ve *āvlat-* şekillerini almıştır.

DLT: Ayas: Açık gökyüzü, (yüzlerinin temizliği göğe benzetildiği için) kölelere verilen ad (ss.566). **ÖZBK: Äyâz:** Havanın açık ve acı soğuk vakti, kara soğuk (ss.28).

DLT'de kelime sonundaki /s/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /z/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve sözcük *ayâz* şeklini almıştır.

DLT: Ayding: Ay ışığı (ss.566). **ÖZBK: Äydin:** 1. Ay çıkarak, her tarafın ay ışığı ile aydınlanması, parlaması, 2. Açık, görünüp, bilinerek duran aydınlık, 3. Işık (ss.526).

DLT'de /ng/ nazal n şeklinde olan harf Özbek Türkçesinde dış n'si /n/ ünsüzüne dönüşmüştür ve *äydin* biçimini almıştır.

DLT: Ayıg: Oğuz, Kıpçak ve Yağma lehçelerinde ayı (ss.566). **ÖZBK: Äyik:** Tüylü, yünlü, hantal, büyük yırtıcı hayvan (ss.32).

DLT'de *ayıg* şeklinde olan kelime /g/ sesinin Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramasından dolayı *äyik* biçimini almıştır.

DLT: Ayıl-: Sorulmak (ss.567). **ÖZBK: Äytil-:** 1. Fikrini, amacını sözlü bir şekilde açıklamak, anlamlandırmak, söylemek, demek, 2. Hikâye anlatıp, söyleyip, sözler vermek, 3. Telaffuz etmek, 4. Adlandırmak, hesaplamak, 5. Teklif etmek, çağırmaq (ss.34).

DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *äytil-* şeklini almıştır.

DLT: Azuk: Azık, yiyecek (ss.568). **ÖZBK: Āzıq:** 1. Yemek bulunan ürün, yemekli tahıl tanesi, erzak, hayvanların yemeği, yem bitkileri, 2. Bitkilerin gelişme sürecinde yerden alınan maddeler (ss.524).

DLT: Azuklan-: Azıklanmak, azık sahibi olmak (ss.568). **ÖZBK: Āzıqlān-:** 1. Azık, yemek yiyip almak, azıklanmak, 2, büyüme sürecinde azık almak (bitkiler hakkından), 3. İlham almak, canlandırmak (ss.524).

DLT’de kelime ortası /u/ sesinin Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğraması neticesinde *āzıq* ve *āzıqlān-* şekillerini almıştır.

DLT: Bartur-: Götürmek, birinin gitmesini sağlamak (ss.575). **ÖZBK: Bārdır-:** 1. Konuşmacı veya izleyicinin durduğu yerden, yanından, bakışından uzaklaşmak, uzağa gitmek, ötedeki yer, hareket etmek, yol almak, kendi işinde, faaliyetinde veya gelişme sürecinde herhangi bir yönde hareket etmek, rahat girmek, sığmak (ss.131).

DLT’de *bar-* fiiline fiilden fiil yapan /tur/ ekinin Özbek Türkçesine tonlulaşarak –d- ve düzleşerek –ı- /dır/ şeklinde geçmesi kelimenin *bārdır-* halini almasına neden olmuştur.

DLT: Basıg: Gece baskınının yapıldığı yer ve zaman (ss.575). **ÖZBK: Bāsıq:** 1. Ağırbaşlılık, basılan; ezilen; hırpalanmış, 2. Köşeye veya alına düşürülen (baş giyimi, takke hakkında), 3. Kendini tutabilen, ağır, serinkanlı; mütevazı, 4. Kısıtlı, baskın; elle tutulur, hatırı sayılır (ss.133).

DLT’ de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /k/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır ve *bāsıq* şeklini almıştır.

DLT: Bastur-: Birini yere yatırmak için emir vermek; bir şeyin üzerinde kalkma ve dönmesine mani olan ağırlık uygulamak veya ağırlık bulunmak (ss.576). **ÖZBK: Bāstır-:** 1. Üstüne ayak koymak, 2. Kuvvetle sıkmak, yaslamak. 3. Sıkmak. 4.Baskı yapmak, neşretmek, baskı harfiyle basarak çıkarmak 5. Sarmak, kaplamak, kapsamak, 6. Döşemek, yatırmak 7. Büküp dikmek, basmak, 8. Özel yöntemlerle (dokumadan) hazırlamak, (kalın keçe, yün kumaş hakkında) (ss.134).

DLT’de kelime içi /u/ harfinin Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlülerinin değişimi neticesinde *bāstır-* halini almıştır.

DLT: Batıg: Nehir vb. şeylerin derin olan yeri (ss.578). **ÖZBK: Batıq:** İçine batan, saplanan (ss.135).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelime *bâtıq* şeklini almıştır.

DLT: Batur-: Saklamak, gözden kaybetmek (ss.579). **ÖZBK: Bâtır-:** 1. Sıvı, yumuşak cisim vb.'nin içini açarak girmek, çökmek, 2. Boğulmak, çökmek, 3. Basarak, ezerek veya yarararak içine girmek; gömülmek, 4. İçeriye doğru çökmek, içeri girmek (ss.135).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve *bâtır*- biçimini almıştır.

DLT: Bayu-: Zenginleşmek (ss.579). **ÖZBK: Bâyı-:** 1. Zenginlik, varlık, servet arttırmak, varlıklı olmak, 2. Ekonomik yönden güçlenmek, kusursuz olmak, 3. İçeriğinde gerekli, faydalı şeyi artırıp kalite yönünden iyileştirilmek, 4. Mükemmelleşmek, dolmak, 5. Çok miktarda toplamak, arttırmak sahip olmak (ss.127).

DLT'de *bayu*- fiili /u/ sesinin Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *bayı*- şeklini almıştır.

DLT: Bayut-: Zenginleştirmek (ss.579). **ÖZBK: Bâyt- (Bkz. Bâyı-):**

DLT'de kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğamıştır ve *bâyt*- halini almıştır.

DLT: Beg: Bey, kadının kocası (ss.580). **ÖZBK: Bek I:** 1. Ayrı Türki halklarda derebeylik devrinde şehir veya vilayet hâkimlerine, aynı şekilde bazı devlet memurlarına verilen veya miras olarak geçen unvan ve ünvanlı devlet memuru, 2. Erkeklerin isminin sonuna koyulan kısım, 3. Kendi beyi veya patronuna müracaatta ya da onlar hakkında konuşurken kullanılan söz; kinaye bildirir (ss.97).

DLT'de kelime sonu /g/ harfi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve *bek* biçimini almıştır.

DLT: Belgü: Alamet, işaret (ss.582). **ÖZBK: Belgi:** 1. Tanınmış yapan, ayırt edici işaret, alamet; damga, 2. Herhangi bir mana, içerik veya miktar ifade eden grafik işareti, 3. Nesne, vaka-hadiselerin kendine has hususiyeti, özelliği, 4. Kanıt veren harici alamet; işaret, 5. İçteki izlenimlerin psikolojik durumun harici alameti, izi, görünüşü, 6. Haber veren alamet, nişan (ss.100).

DLT’de kelime sonu /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *belgi* halini almıştır.

DLT: Berü: Beri, konuşana doğru (ss.583). **ÖZBK: Beri:** 1. Konuşmacıya ya da söz verilen kişiye veya yerine yakın, 2. Herhangi bir vakitten başlayarak, itibaren; bilinen vakit devamında, esnasında (ss.103).

DLT’de *berü* biçiminde olan kelime /ü/ sesinin Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramasından dolayı *beri* şeklini almıştır.

DLT: Biç-: Kesmek, (ot vb. şeyleri) biçmek (ss.584). **ÖZBK: Biç-:** 1. Kılık kıyafet dikmek için kumaşı belli ölçü ve boyutlarda kesmek, 2. İşaretlemek, bir hükme varmak, mahkûm etmek, 3. Hadım etmek (ss.123).

DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve *biç-* halini almıştır.

DLT: Biçil-: Kesilmek, kopmak, biçilmek (ss.584). **ÖZBK: Biçil-: (Bkz. Biç-):**

DLT: Biçim: kesim, dilim (ss.584). **ÖZBK: Biçim:** 1. Kılık kıyafet şekli, tarzı, kalıbı, 2. Yüzeysel görünüş, yapı (ss.123).

DLT: Biçiş-: kesmekte yardım ve yarış etmek (ss.585). **ÖZBK: Biçiş-: (Bkz. Biç-):**

DLT’de kelime ortlarındaki /ı/ ünlüleri Özbek Türkçesinde incelererek /i/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve *biçil-*, *biçim* ve *biçiş-* şekillerini almıştır.

DLT: Biçtur-: Kesmek için emir vermek; kestirmek (ss.585). **ÖZBK: Biçtir-: (Bkz. Biç-):**

DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /i/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT’de kelime ortasındaki /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /i/ ünlü değişimi neticesinde *biçtir-* şeklini almıştır.

DLT: Bil: Bel (ss.586). **ÖZBK: Bel I:** 1. Arka kemiğinin (omurga düzeyinin) alttaki kısmı, 2. Gövdenin göğüs kafesi arasındaki en ince kısmı, 3. Giyimin en ince, orta kısmı, 4. Yan, cep veya kuşak hakkında, 5. Herhangi bir şeyin orta kısmı, 6. Fiziksel veya maddi güç işareti, 7. Dağın, tepeliğin eyer biçimli zirvesi (ss.99).

DLT’de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /e/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *bel* şeklini almıştır.

DLT: Bilezük: Bilezik (ss.587). **ÖZBK: Bilegüzük:** Bileğe takılan ziynet eşyası (ss.112).

DLT'de *bilezük* biçiminde olan kelime Özbek Türkçesinde kelime içi /g/ ünsüzü ve /ü/ ünlüsünün türemesi neticesinde *bilegüzük* şeklini almıştır.

DLT: Bilig: Akıl, hikmet; ilim (ss.588). **ÖZBK: Bilik:** Kendi bilgisi; kendi aklı (ss.113).

DLT'de kelime sonu /g/ sesi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *bilik* halini almıştır.

DLT: Biltür-: Tanıtmak ve bildirmek (ss.588). **ÖZBK: Bildir-:** 1. Herhangi bir sahada bilgiye, bilime sahip olmak, haberdar, vakıf olmak, hissetmek, sezmek, gerçek niteliğini anlamak, düşünerek yapmak, farkında olmak, fark edip almak, takdir etmek, kıymet vermek, değer vermek, tanımak, arkadaş olmak, idare etmek, halletmek, 2. Belli etmek, hissettirmek; açmak, 3. Açığa vurmak, söylemek (ss.113).

DLT'de kelime ortası /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /t/ > /d/ ünsüz değişimine uğramıştır ve DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve fiil *bildir-* biçimini almıştır.

DLT: Bir-: Vermek, gelmek (ss.589). **ÖZBK: Ber-:** 1. Eline tutturmak; eline veya isteğine vermek, 2. Temin etmek, ihtiyacını karşılamak, 3. Ürün yetiştirmek, tamamlayıp, ulaştırıp durmak, kendi ürünüyle karşılamak; netice getirmek, 4. Herhangi bir müesseseye sunmak, yerleştirmek, 5. Hediye etmek, bağışlamak; herhangi engel, görünüş, keyfiyet vb. hâsıl kılmak, sunmak, 6. Neşir edilen şeye sunmak, basmak, ilan etmek, 7. Ayrı isimlerle kullanılan ortak fiil, 8. Yardımcı fiil görevinde (i)b ekli zarf-fiil şeklinde yardımcı fiil yoluyla ifade edilen iş-hareketin birisi için gerçekleştirilmesini bildirir, 9. Yardımcı fiil vazifesinde (a)y ekli zarf-fiil şeklindeki yardımcı fiil vasıtasıyla ifade edilen iş-hareketin devamlılığı veya tekrarını bildirir, 10. Yardımcı fiil görevinde ortak fiiller içerisine girer (ss.104).

DLT: Biril-: Verilmek (ss.589). **ÖZBK: Beril-:** 1. Eline tutturmak; eline veya isteğine vermek, temin etmek, ihtiyacını karşılamak, herhangi bir müesseseye sunmak, yerleştirmek, hediye etmek, bağışlamak; herhangi engel, görünüş, keyfiyet vb. hâsıl kılmak, sunmak, neşir edilen şeye sunmak, basmak, ilan etmek, 2. Bazı isimlerle ortak fiil yapar, 3. Herhangi kimseye veya şeye sadakat, sevgi beslemek, sadakat bağlamak, 4. Boş gelmek, teslim olmak (ss.104).

DLT'de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /e/ ünlü dönüşümüne uğramış ve sözcükler *ber-*, *beril-* şekillerini almıştır.

DLT: Birinç: birinci (ss.590). **ÖZBK: Birinçi:** 1. Sıra yerini bir rakamıyla belirtilen, bir numaralı, 2. Belli düzendeki ders, vaka-hadise vb. sırasında en önde oturan, en öndeki, en

evvelki, 3. Ortaya çıkan veya var olan iş-hareketten hepsinden önce katılan, en önceki, 4. İlk önce ortaya çıkan, önceden meydana gelen, 5. Baştan geçirilmeyen, görülmeyen, hayatta şuan bir kere meydana gelen, ortaya çıkan, 6. Hepsinden önceki sırada duran, önceki yerini alan, önceden varan; öncü, önder, 7. Hepsinden gerekli, en mühim, esas, baş (ss.119).

DLT'de *birinç* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde kelime sonu ünlü türemesi /i/ neticesinde *birinçi* halini almıştır.

DLT: Biriş-: Karşılıklı vermek (ss.589). **ÖZBK: Beriş- (Bkz. Beril-):**

DLT'de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /e/ ünlü dönüşümü sonucunda *beriş-* halini almıştır.

DLT: Bişinç: beşinci (ss.590). **ÖZBK: Beşinçi:** 1. Sıra yerini beş rakamıyla belirtilen, beş numaralı, 2. Büyük küçük şeylerin ölçü numarası (ss.108).

DLT'de *bişinç* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /e/ ünlü değişimine ve kelime sonu ünlü türemesi /i/ neticesinde sözcük *beşinçi* halini almıştır.

DLT: Biti-: Yazmak (ss.590). **ÖZBK: Bit- III:** 1. Kâğıt veya başka bir şeyin üzerine işaret (harf, rakam vb.) düşürmek, yazmak, 2. Yazma eser oluşturmak; icat etmek, 3. Elde etmek (ss.122).

DLT'de kelime sonu /i/ ünlüsünün Özbek Türkçesinde düşmesi /ø/ neticesinde fiil *bit-* şeklini almıştır.

DLT: Bitig: Kitap; mektup, yazılı kâğıt, yazı, yazmak (ss.590). **ÖZBK: Bitik I:** 1. Kâğıt veya başka bir şeyin üzerine işaret (harf, rakam vb.) düşürmek, yazmak, 2. Yazma için kullanılan grafik işaretler sistemi, 3. Grafik işaretlerin tasviri, yazılış tarzı, 4. Yazılan şey örneğin, metin, mektup (ss.121).

DLT'de kelime sonu /g/ sesi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramış ve sözcük *bitik* halini almıştır.

DLT: Boğ: İnsanın uzunluğu ve boyu (ss.591). **ÖZBK: Boy:** 1. Kişi boyunun yüksekliği, 2. Dik nesnelerin uzunluğu, 3. İki veya üç ölçekli nesnelerin uzun tarafı, 4. Kıyı, sahil, kenar, 5. Devamında, esnasında (ss.159).

DLT'de kelime sonu /d/ sesi Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimi neticesinde *boy* şeklini almıştır.

DLT: Boguz: Boğaz (ss.593). **ÖZBK: Boğiz:** 1. Gırtlığın başladığı yer, boğaz, 2. Can, hayat-memat belirtisi, 3. Çeşitli kapların ağzından karnına doğru olan dar, boruya benzer kısmı (ss.167).

DLT’de kelime içi /u/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimlerine neden olmuştur ve sözcük *boğiz* halini almıştır.

DLT: Bogul-: Boğulmak (ss.593). **ÖZBK: Boğıl-:** Boğmak (ss.168).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve *boğıl-* halini almıştır.

DLT: Boguş-: Boğuşmak, karşılıklı boğmaya çalışmak (ss.593). **ÖZBK: Boğış-:** (**Bkz. Boğ-:**) Mücadele etmek, kavga etmek, güreşmek (ss.168).

DLT’de işteşlik eki /üş/ Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ -ış haline gelerek kelime *boğış-* biçimini almıştır.

DLT: Boşu-: gevşemek, bağdan kurtulmak (at için), birinin gitmesine izin vermek, boşanmak (ss.595). **ÖZBK: Boşä- II:** 1. Boş, hafif olarak kalmak, 2. Darlığını ya da sağlamlığını kaybetmek, zayıflamak, güçsüzleşmek, 3. Kurtulup çıkmak, kurtulmak (ss.166).

DLT’de kelime sonundaki /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ä/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *boşä-* halini almıştır.

DLT: Botu: deve yavrusu (ss.596). **ÖZBK: Botä:** 1. Devenin yavrusu, 2. Çocuklarını, gençleri şımartmak için söylenen söz (ss.165).

DLT’de kelime sonundaki /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ä/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *botä* halini almıştır.

DLT: Boyunduruk: Boyunduruk, iki öküzün boynu üzerine konulan ağaç parçası (ss.597). **ÖZBK: Boyinturuk:** 1. Demir pulluğun, çalıştırılan hayvanların boynuna takılan kısmı, 2. Eziyet, zulüm, esaret (ss.159).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ı/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT’de kelime ortasındaki /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /t/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve *boyinturuk* şeklini almıştır.

DLT: Bulut: Bulut (ss.601). **ÖZBK: Bulut:** 1. Gökyüzünü kaplayarak veya gökyüzünde bir yerden -bir yere toplanmış su buharları, 2. Gökyüzünü kaplayan her bir nesne, 3. Tehdit

edici veya gönlü karartan her bir şey, durum, 4. Bir çeşit deniz canlısının oyuk, yumuşak tanesi (yıkanmada bedeni sabunla ovma için kullanılır) (ss.148).

DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /u/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *bulut* biçimini almıştır.

DLT: Bulutlan-: Bulutlanmak (ss.602). **ÖZBK: Bulutlän-:** Bulutla kaplanmak (ss.148).

DLT’de kelime ortası /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /ı/ > /u/ ünlü dönüşümü meydana gelmiştir ve kelime *bulutlän-* şeklini almıştır.

DLT: Burunduk: Dizgin, burunluk (ss.603). **ÖZBK: Burundıq:** Devenin veya köpeğin burnuna giydirilen özel ağ (ss.152).

DLT’de kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *burundıq* halini almıştır.

DLT: Bus-: Pusu yatmak, pusuya girmek (ss.604). **ÖZBK: Pus-:** Pusmak (ss.607).

DLT’de kelime başı /b/ sesi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /b/ > /p/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *pus-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Butı-: Budamak (ss.605). **ÖZBK: Butä-:** Dallarını kesmek (ss.154).

DLT’de kelime sonu /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ı/ > /ä/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *butä-* şeklini almıştır.

DLT: Buz: Buz (ss.605). **ÖZBK: Muz:** 1. Suyun sıfır derecede soğuma neticesinde donmuş hali, 2. Kışlı-kıraçlı günler, soğuk, 3. Çok soğuk, hoş olmayan şey, insan vb. hakkında (ss.476).

DLT’de kelime başı /b/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /b/ > /m/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *muz* halini almıştır.

DLT: Buzagu: Buzağı (ss.605). **ÖZBK: Buzâq:** Sığırın yavrusu (ss.146).

DLT’de kelime içi /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır, bununla birlikte DLT’de kelime sonu /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düşmesinden dolayı sözcük *buzâq* biçiminde geçmiştir.

DLT: Bükül-: Kendi kendine veya birisi tarafından eğilmek (ss.606). **ÖZBK: Bükil-:** 1. Herhangi bir ucu ikinci uca ulaştırarak kıvrırmak, bükmek, bu şekilde bükerek katlamak, 2. Kıvrırmak, bükmek, 3. Kırmak, kazanmak (ss.147).

DLT'de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *bükil-* biçimini almıştır.

DLT: Çağ-çog: Gürültü patırtı (ss.611). **ÖZBK: Çağ-çuğ:** Karga vb. kuşların sesi hakkında (ss.361, c.II.).

DLT'de kelime içi /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve ikileme *çağ-çuğ* şeklini almıştır.

DLT: Çadan: Çiyan, kuyruğu örü, akrep (C.I-III, ss.409-367, D. ss.129). **ÖZBK: Çäyân:** 1. Örümcekgiller sınıfına mensup, gövdesi eklemli omurgasız zehirli canlı, 2. Dili acı, tıpkı akrep gibi ısırın, zehirli (insan hakkında) (ss.349, c.II).

DLT'de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *çayân* şeklini almıştır.

DLT: Çaltur-: Kendisini yere çaldırmak, (kaybolan bir şeyi) bulmak için emir vermek, Oğuzcada, sözü duyurmak için bağırarak (ss.614). **ÖZBK: Çäldır-:** 1. Müzik aletiyle herhangi bir melodi, ahenk icra etmek, 2. Birinin ayağına kendi ayağını koyarak düşürmek, 3. Bağlayarak almak, bağlamak, dolamak, 4. Kaplamak, sarmak, 5. Kesmek, kırmak, yıkmak, 6. Karıştırmak, birleştirmek, 7. Aceleyle, eksik süpürmek (ss.351).

DLT'de kelime ortası /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /t/ > /d/ ünsüz değişimine uğramıştır, aynı şekilde DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne sebep olmuştur ve kelime *çäldır-* halini almıştır.

DLT: Çaruk: Çarık (ss.616). **ÖZBK: Çärık:** Ham deriden dikilen, esas olarak dağlık ilçe halkları arasında gelenek olan ayak giyimi (ss.379, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *çärık* şeklini almıştır.

DLT: Çatır: Çadır (ss.617). **ÖZBK: Çädır:** 1. Kumaştan kurulan baraka; çadır, 2. Düğünlerde gelin ile damadın oturması için ayrılan bölüm, gerdek perdesi, 3. Kadınların örtüsü yerine örtülen özel örtü, 4. Perde, örtü; (ss.376, c.II).

DLT: Çektür-: Yazının noktalarını koydurmak; noktalatmak, kan aldirmek (ss.618). **ÖZBK: Çektir-:** 1. Çekmek, vurmak, 2. Başından itibaren mazur görmek, çekmek, 3. Çekmek, tüketmek, 4. Saplayıp, yakarak, ezerek, süslemek, bezemek (ss.363, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimi meydana gelmiştir ve *çektir*- haline gelmiştir.

DLT: Çerig: Savaş düzenindeki saf, sıra, savaşta iki taraftan biri; savaş, Oğuzcada bir şeyin karşı tarafı, bir şeyin zamanı (ss.619). **ÖZBK: Çerik:** Askeri birlikler, asker (ss.363, c.II).

Besim Atalay *çerig* sözcüğünü “asker, ordu” manasında kullanmıştır.

DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve kelime *çerik* şeklini almıştır.

DLT: Çıbık: Dalların taze çubuğu, ince dal, değnek (ss.620). **ÖZBK: Çıvık:** Dalın ince sapı, 2. İnce demir değnek (ss.365, c.II).

DLT’de kelime ortası /b/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /b/ > /v/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *çivık* haline gelmiştir.

DLT: Çıbikan: Çıban (ss.620). **ÖZBK: Çıpkân:** Tüy kökü ve onun etrafındaki iltihap neticesinde ortaya çıkan irinli büyük çıkık (ss.371, c.II).

DLT’de kelime içi /b/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /b/ > /p/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düşmüştür ve sözcük *çıpkân* halini almıştır.

DLT: Çoluk: Çolak (ss.627). **ÖZBK: Çolâk:** 1. Ayağı sakat; aksak, 2. Eli veya ayağı olmayan; sakat, 3. Ayağı kırık, kıran (masa, sandalye vb. hakkında) (ss.386, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek ve düzleşerek /u/ > /â/ ünlü değişimine uğramıştır.

DLT: Çöktür-: (insanı, hayvanı) Çöktürmek, bir şeyi eritip çöktürmek, süzdürüp akıtmak (ss.628). **ÖZBK: Çöktir-:** 1. Çökmek, çöküp dizinin üstüne oturmak, 2. Çöküp dibine oturmak, dinmek (sıvıdaki karışım, tortu vb. hakkında), 3. Boğulmak, batmak, 4. Endamı, boyu kısalıp daha aşağı, daha kısa kalmak, 5. İç içe düşüp gitmek, batmak, kırılmak, 6. Ekonomik veya zihinsel çöküşe düşmek, oturup kalmak, düşmek, 7. Oturmak, düşmek (ss.385).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *çöktir-* şeklini almıştır.

DLT: Eçkü: Keçi (ss.632). **ÖZBK: Eçki:** Boru boynuzlular ailesine mensup, geniş getiren çift toynaklı memeli hayvan (ss.456, c.II).

DLT’de kelime sonu /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve *eçki* halini almıştır.

DLT: Egtür-: Eğdirmek, kıvrılması için emir vermek (ss.635). **ÖZBK: Egdir-:** 1. Yere doğru eğdirmek, eğmek, bükmek, 2. Boyunu eğmek, kamburlaştırmak, 3. Boyun eğdirmek, ele almak (ss.438, c.II).

DLT’de /-tür/ şeklinde olan ettirgenlik eki Özbek Türkçesinde /-dir/ biçiminde karşımıza çıkmaktadır. DLT’de /t/ şeklinde olan ünsüz Özbek Türkçesinde tonlularak /t/ > /d/ ünsüz değişimine ve DLT’de /ü/ biçiminde olan ünlü, Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve kelime *egdir-* halini almıştır.

DLT: Ektür-: Ektirmek, serptirmek (ss.636). **ÖZBK: Ekdir-:** Bitki tohumunu, tohumluğu yere atmak, serpmek, dikmek; bitki yığını, fidanını geçirmek (ss.440, c.II).

DLT’de kelime içi /t/ sesi Özbek Türkçesinde tonlularak /t/ > /d/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT’de kelime içi /ü/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur.

DLT: Elge-: un vb.ni Elemek (ss.636). **ÖZBK: Elä-:** 1. Elekten geçirmek, elekten geçirip temizlemek, 2. Dikkat etmek, ehemmiyet vermek, kıymet vermek (ss.442, c.II).

DLT: Elgen-: Kendisi için un vb.ni elemek (ss.636). **ÖZBK: Elän- (Bkz. Elä-):**

DLT: Elget-: un vb.ni eletmek (ss.637). **ÖZBK: Elät- (Bkz. Elä-):**

DLT’de hece başındaki *g*’nin düşmesi, Batı Türkçesinin karakteristik bir özelliğidir bu yüzden kelimeler Özbek Türkçesine *elä-*, *elan-* ve *elät-* şeklinde geçmiştir. (Coşkun, 2010: 101).

DLT: Elig: elli (ss.637). **ÖZBK: Ellik:** Elli rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar (ss.444, c.II).

DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve sözcük *ellik* şeklini almıştır.

DLT: Elük: Alay etme (ss.637). **ÖZBK: Elik:** Kozmetik makyaj boyası; krem (ss.444, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *elik* biçimini almıştır.

DLT: Emüz-: Emzirmek (ss.639). **ÖZBK: Emiz-:** 1. Göğüsten veya emzikten süt emmek, 2. Kendine sindirmek, almak; faydalı olmak (ss.446, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü döznüşümüne uğramıştır ve bu şekilde fiil *emiz-* halini almıştır.

DLT: Erüt-: Eritmek (ss.644). **ÖZBK: Erit- (Bkz. Eri-):**

DLT’de kelime içi /ü/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimi neticesinde *erit-* biçimine geçmiştir.

DLT: Esen: Her şeyin selamette olanı sağ, salim (ss.644). **ÖZBK: Esân:** Sağ, sağ-salim (ss.454, c.II).

DLT’de kelime içi /e/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /e/ > /â/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *esân* şeklini almıştır.

DLT: Ettür- Ettirmek, yaptırmak (ss.649). **ÖZBK: Ettir-:** Yapmak, etmek manalarında ortak fiiller bünyesine girer (ss.456, c.II).

DLT’de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimi neticesinde *ettir-* halini almıştır.

DLT: Ilıg: Ilık (ss.656). **ÖZBK: Ilık:** 1. Biraz sıcak, ılık, 2. Çekici, hoş gelen (ss.322).

DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelime *ılık* şeklini almıştır.

DLT: Inan-: güvenmek (ss.656). **ÖZBK: İnân-:** Güven vermek, inanmak (ss.329).

DLT’de kelime başı /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve kelime *inân-* şeklini almıştır.

DLT: Ingraş-: Gürüldemek, inleşmek (ss.656). **ÖZBK: İngräş-:** 1. Ağrı-sız etkisinde hüznü ses çıkarmak, dertle ağlamak, 2. İnleme-feryat etmek, feryat çekmek (ss.327).

DLT: Ingrat-: Zırıldatmak, inletmek (ss.656). **ÖZBK: İngrät- (Bkz. İngräş-):**

DLT’de kelime başı /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ < /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *ingräs-* ve *ingrät-* halini almıştır.

DLT: Işlan-: Duman yapışmak, islenmek, kararmak (ss.658). **ÖZBK: İslän-:** 1. Dumanla iş yapıp islenmek (et, salam vb. gibileri), 2. Duman ile kaplamak, kokusunu almak, 3. Çürüyüp, bozulup kötü kokmak (ss.335).

DLT’de kelime başı /ı/ sesi Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime içi /ş/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış etine dönüşerek /ş/ > /s/ *islän-* şeklini almıştır.

DLT: İş: İş, amel (ss.658). **ÖZBK: İş:** 1. İnsanın yaratıcılık veya yaratıcı faaliyeti; iş, 2. Hizmet görevi, iş; mevkii, 3. İş neticesinde ortaya konulan şey, ürün vb. 4. Çalışma sonucunda elde edilen maharet, hüner, 5. Faaliyet, iş, meşguliyet vb.nin herhangi sahası; meslek, zanaat, 6. Faaliyet, meşguliyet, iş, amaç, 7. Zorunluluk, ihtiyaç, 8. Beklenmeyen rahatsızlık, güçlük, 9. Görev, vazife, 10. Mesele, muamma, 11. Mahkeme veya idari kurumlarda görülen, kontrol edilen süreç, 12. Ortaya çıkan vaka, hadise, 13. Durum, hal (ss.343).

DLT: İt: İt, köpek (ss.659). **ÖZBK: İt:** 1. Ev-eve ait her şeyi koruma, av avlama vb. amaçlar için korunan dört ayaklı memeli ev hayvanı, 2. Herhangi birinin menfaatlerini himaye edip, başkalarına zulüm eden insan, 3. On iki hayvanlı takvim hesabında on birinci yılın ismi (ss.338).

DLT’de *ış* ve *it* sözcüklerindeki /ı/ harfi Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcükler *iş*, *it* şeklini almıştır.

DLT: İçür-: İçirmek (ss.661). **ÖZBK: İçir-:** 1. Sıvıyı azar azar içip ya da bir nefeste içerek yutmak, içirmek 2. Alkollü içecek tüketmek (ss.342).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *içir-* şeklini almıştır.

DLT: İkinci: ikinci (ss.663). **ÖZBK: İkinci:** 1. Oturma düzeninde iki rakamıyla belirtilen; iki numaralı, 2. Belli sıradaki ders, vaka-hadise vb. sırasında en önden sonraki yerde duran, birinciden sonra, 3. Tekrar, yeniden, başka sefer (ss.320).

DLT’de *ikinci* biçiminde olan sözcük Özbek Türkçesinde kelime sonundaki /i/ ünlü türmesiyle *ikinci* şeklini almıştır.

DLT: İsig: Sıcak (ss.668). **ÖZBK: Issıq:** 1. Cisim bünyesindeki moleküler hareket (yanma, kimyevi reaksiyon vb.) neticesinde meydana gelen ve cisimleri ısıtan, kızgınlaştıran kinetik enerji, sıcaklık, hararet, 2. Herhangi bir menba sıcaklığıyla ısınan, ılınan, kızan, 3. Sıcaklığı koruyan, sıcak tutan, 4. Kazan yemeği, pişirilen yemek, 5. Kişiye hoş gelen, güzel (ss.336).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ < /k/ ünsüz değişimine uğramıştır. Bunun yanı sıra DLT'de kelime başı ve kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /i/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT'de *isig* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde /s/ ünsüzünün ikizleşmesiyle sözcük *ıssıq* halini almıştır.

DLT: İsigle-: Sıcak havada gitmek (ss.668). **ÖZBK: Issıqla-:** Sıcaktan hızlı hızlı solumak, sıcak geçip gitmek (ss.337).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ < /k/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT'de kelime başı ve kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /i/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime sonu /e/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /e/ > /a/ ünlü değişimine uğramıştır ve DLT'de *isig* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde /s/ ünsüzünün ikizleşmesiyle *ıssıq* halini almıştır.

DLT: İsin-: Isınmak; sevmek (ss.668). **ÖZBK: Isın-:** Kendini sığa bırakmak veya sıcak yerde oturup bedenini ısıtmak (ss.335).

DLT'de kelime başı ve kelime içi /i/ sesi Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /i/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *ısın-* halini almıştır.

DLT: Kabak: Kabak (ss.673). **ÖZBK: Kavak:** 1. Kök atıp büyüyen, avuç içi yapraklı, büyük sarıçiçekli tarla bitkisi ve onun çeşitli şekillerde oluşacak olan büyük ürünü, 2. Bu bitki ürününün kabuğundan yapılan tabak (ss.591).

DLT'de hece başı /b/ sesi Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /b/ > /v/ ünsüz değişimi meydana gelmiştir ve sözcük *kavak* halini almıştır.

DLT: Kabar-, Kabart-: Kabarmak, şişirmek, abartmak (ss.673), **ÖZBK: Kavar-, Kavart-:** 1. Kaşınma veya ateşlenme neticesinde kabarık oluşması, 2. İterek çıkmak, kabarık durmak (ss.531, c.II).

DLT'de kelime içi /b/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /b/ > /v/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve sözcükler *kavar-*, *kavart-* şeklini almıştır.

DLT: Kaçur-: Kaçırmaq (ss.674). **ÖZBK: Qaçır-:** 1. Takip, tehlike-tehdit vb.den kurtulma, muhafaza ya da saklanmaq için koşarak onlardan uzaklaşmaq, koşarak kendini herhangi bir tarafa vurmaq, almak, 2. Kenara çekmek, uzaklaştırmak, 3. Kaybolmaq, elden çıkarmak, kaçırmaq, 4. Arayı bozup birbirinden ayırmak, yoksun bırakmaq, uzaklaştırmak, 5. Gönlüne, hoşuna gitmeme ya da başka sebeple kendinden uzaklaştırmak, 6. Gizli gitmek, çalmak (ss.606, c.II).

DLT’de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *qaçır-* halini almıştır.

DLT: Kadgu: Üzüntü, kaygı, gam, hüzn (ss.675). **ÖZBK: Qaygu:** 1. Başa gelen musibet, külfet; kaygı, dert, keder, 2. Düşünce, endişe, gam (ss.542, c.II).

DLT’de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelime *qaygu* şeklini almıştır.

DLT: Kadgulan-: Kaygılanmaq (ss.675). **ÖZBK: Qaygulan-:** 1. Kaygı sıkıntı çekmek, gönülden cefa çekmek, yanmaq, 2. Herhangi bir kişi, eşya, iş vb. hakkında düşünmek, sıkıntı çekmek (ss.543, c.II).

DLT’de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve *qaygulan-* halini almıştır.

DLT: Kadgur-: kaygılanmaq, üzölmek (ss.675). **ÖZBK: Qaygur- (Bkz. Qaygulan-):**

DLT: Kağır-: Boyun burmaq(ss.675). **ÖZBK: Qayır-:** 1. Büküp katlamak, döndürmek, 2. Eğmek, bükmek, 3. Eğip büküp ya da burup herhangi bir yöne döndürmek veya kırmak, 4. Burmaq, burup herhangi bir tarafa yollamak, başlamak, 5. Kötü yoldan döndürmek; kendi tuzağına düşürmek, kendi yoluna koymak, 6. Döndürüp almak (ss.537, c.II).

DLT: Kaçış: Kesilen hayvanların derisinden dilinerek yapılan kayış(ss.675). **ÖZBK: Qayış:** 1. Cilalanmayan ham deri, düşük kaliteli deri, 2. Törlü amaçlar için kullanılan uzun deri kemer (kemer, eyer kolanı, bağcık vb.), 3. Deri veya sağla dokumadan yapılan kurdele (ss.537, c.II).

DLT: Kağrıl-: (Boyun) burulmaq, burmaq(ss.676). **ÖZBK: Qayrıl-:** (Bkz. Qayır-):

DLT’de *kağgur-*, *kağır-*, *kaçış-* ve *kağrıl-* fiillerindeki /d/ ünsüzleri Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelimeler *qaygur-*, *qayır-*, *qayış-* ve *qayrıl-* hallerini almıştır.

DLT: Kagun: Kavun (ss.677). **ÖZBK: Qavun:** Kavak ailesine mensup, mahsulü büyük ve tatlı bir yıl yaşayan tarla bitkisi ve onun ürünü (ss.591, c.II).

DLT’de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /g/ > /v/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve bu sayede kelime *qavun* şeklini almıştır.

DLT: Kaktur-: (şaplak vb.) vurdurmak (ss.678). **ÖZBK: Qaqtir-:** 1. Darbe ile vurarak sokmak, 2. Çivileyerek yapıştırmak, sağlamlaştırmak, 3. Vurarak ses çıkarmak, sıkıştırmak, çarptırmak, 4. Hafifçe vurarak veya silkeleyerek içindeki, üstündeki şeyi düşürmek, bu yol ile temizlemek, 5. Vurup veya silkerek meyveleri düşürmek, 6. (almak, gitmek, kalmak) çekip, kopararak almak, soymak, 7. Büyü yapmak, büyü ile hastayı tedavi etmek (ss.609, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *qaqtir-* şeklini almıştır.

DLT: Kaling: Kalın (mihir) (ss.679). **ÖZBK: Qalin:** Nikâh bohçasında kız için damat tarafından verilen para, mal vb. (ss.545, c.II).

DLT’de *kaling* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesinde kelime sonu /g/ ünsüzünün düşmesiyle *qalin* halini almıştır.

DLT: Kaktur-: arkada bırakmak Geçmek, (ss.680). **ÖZBK: Qaldır-:** 1. Kendi yerinde duruvmek ya da yaşayıvmek; başka yere gitmemek, varmamak, yerinden kalkmamak, ortaya çıkmamak yerinde duruvmek, 2. Hareket etmeden, sona yetişmeden durmak, 3. Faydalanmama, yararlanmama, 4. Miras, yadigâr yoluyla birinin eline, üstüne geçmek, 5. Karşılaşmak, tutulmak, rastlamak, 6. mahrum olmak, ayrılmak; kaybetmek (üyeler, onların faaliyeti, kabiliyeti vb. hakkında), 7. Kaybolmak, yok olmak, denk olmak; durmak, ezilmek, 8. Herhangi bir hadisenin dolaysız tesirinde olmak, 9. Birlikte, beraberce yürümek, arkada sürüklenmek, yetişememe, 10. Belirtilen vakitten sonrasına sürülmek, geciktirilmek, başka süreye ertelenmek, 11. Kaybetmek, mağlubiyete uğramak (oyunda) (ss.594, c.II).

DLT’de hece başı /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine uğramıştır ve DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ı/ ünlü dönüşümü neticesinde kelime *qaldır-* şeklini almıştır.

DLT: Kançık: Dişi köpek; bir kadına sövmek için kullanılan bir söz (ss.682). **ÖZBK: Kançık:** 1. Köpeğin dişisi, dişi köpek, 2. Bozuk, fahişe (ss.549, c.II).

DLT’de hece başı /ç/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /ç/ > /c/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelime *ķancık* şeklini almıştır.

DLT: Kandur-: Su ve başkalarına kandırmak (ss.682). **ÖZBK: Ƙandır:** 1. Talep ettikçe faydalanıp doymak, nefsi rahat edinceye kadar yiyip-içip doymak, kanaat etmek, tatmin olmak, memnun olmak, 2. Gönü dolmak, memnun, hoşnut olmak, kanaat etmek, 3. kanaat, inanç hâsıl olmak, inanmak (ss.596, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ < /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *ķandır-* halini almıştır.

DLT: Kangdaş: Babaları bir olan (ss.682). **ÖZBK: Ƙandâş:** 1. Bir anne-babadan doğan, bir kuşağa mensup; kanı bir, kardeş, kan kardeşi, 2. Sevgili, kıymetli, şefkatli (ss.596, c.II).

DLT’de /ng/ şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde yerini normal /n/ sesine bırakmıştır ve bu nedenle sözcük *ķandâş* halini almıştır.

DLT: Kapga: Büyük kapı (ss.683). **ÖZBK: ƘapƘa:** Kapı (ss.599, c.II).

DLT’de hece başı /g/ harfi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /Ƙ/ ünsüz değişimi meydana gelmiştir ve *ķapƘa* şeklini almıştır.

DLT: Kapgak: sadak kapağı (ss.683). **ÖZBK: ƘapƘâƘ:** kap, sandık, kasa vb. şeylerin ağzının açılıp kapanan yönü, kapatılan kısmı; eşarp (ss.599, c.II).

DLT’de kelime içi /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /Ƙ/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve *ķapƘâƘ* biçimini almıştır.

DLT: Kaptur-: çalmaya yönlendirmek, çaldırmak (ss.684). **ÖZBK: Ƙaptır-:** 1. Isırıp almak, ısırarak (köpek, deve hakkında), 2. Yemek, 3. Hor görüp, vuruşup, konuşmak, kaba söz edip gönül incitmek (ss.599, c.II).

DLT’de kelime kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *ķaptır-* halini almıştır.

DLT: Karamuk: Buğday karamuğu (ss.685). **ÖZBK: Ƙaramuğ:** Kır-tepelerde büyüyen, tohumu piştiğinde kararan acı yabancı ot (ss.601, c.II).

DLT’de kelime sonu /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /k/ > /ğ/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve bu sayede kelime *ķaramuğ* şeklini almıştır.

DLT: Karar-: Kararmak (ss.685). **ÖZBK: Қарäy-:** 1. Siyah renge girmek; siyah renge boyamak, 2. Matlaşmak, kararmak; siyahlıkla kaplanmak, 3. Başka şeylerden ayrılıp ya da bulanık görünmek (ss.600, c.II).

DLT: Karart-: Karartmak (ss.685). **ÖZBK: Қарäyt- (Bkz. Қарäy-):**

DLT’de *karar-* ve *karart-* biçiminde olan fiiller Özbek Türkçesinde damaksıllaşarak /r/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır ve bundan dolayı kelimeler *қарäy-* ve *қарäyt-* şeklini almıştır.

DLT: Karç kurç: Şenhıyar yerken çıkarılan ses(ss.686). **ÖZBK: Қарс қурс:** Nesnelerin birbirine sert vurulmasından, kırılmasından vb.den meydana gelen ses hakkında (ss.557, c.II).

DLT’de kelime sonu /ç/ ünsüzleri Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /ç/ > /s/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve *қарс қурс* şeklini almıştır.

DLT: Karıla-: Uğuldayıp, vınlayarak üfleme (ss.687). **ÖZBK: Қарıлла-:** “kar” diye ses çıkarmak (ss.555, c.II).

DLT’de *karıla-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde /l/ ünsüz türemesiyle *қарıлла-* biçimini almıştır.

DLT: Kasırku: Kasırğa (ss.690). **ÖZBK: Қасırға:** Kasırğa (ss.559, c. II).

DLT’de kelime içi /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /k/ > /ğ/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT’de kelime sonu /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /a/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *қасırға* halini almıştır.

DLT: Kaşuk: Kaşık (ss.691). **ÖZBK: Қашық:** Yemeği yemek veya içmek için kullanılan ev eşyası (ss.607, c.II).

DLT: Kaşukla-: Kaşıkla yemek, kaşıklamak (ss.691). **ÖZBK: Қашықла-:** Kaşıkla almak (ss.607, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *Қашық* ve *Қашықла-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Kata: Kere, defa, kez (ss.692). **ÖZBK: Қат:** Defa, kere (ss.560, c.II).

DLT’de kelime sonundaki /a/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düşmüştür ve kelime *қат* şeklini almıştır.

DLT: Katıg: Katı, sert; sıkı, kuvvetli (ss.692). **ÖZBK: Қатіқ:** 1. Sıradan durumda kendi şekli ve hacmini koruyan, 2. Genel olarak şekil değişimlerine karşılık iyi gösterilen, refraksiyon, dağıtma, zor olan bölüm; sağlam, 3. Çok güç, gayret, iş, bilim vb. talep eden, güç, ağır, meşakkatli, 4. Kulağa ağır gelen, açıkça duyulan, güçlü, yüksek, 5. Hızı, şiddeti, tesiri vb. yönünden fazla derecede, zor, güçlü, şiddetli, 6. Katı, sıkı, olgun, 7. Haddinden fazla, haddinden ziyade, güçlü (içteki his-duygu, hissiyat vb. hakkında), 8. Saygı, utanç vb.den yoksun olan; merhametsiz, acımasız, 9. Bozmaya ya da çekinmeye yol vermeyen; sağlam, kesin, ayrılmaz, 10. Metanetli, dayanıklı, sabırlı, 11. Kişiye ağır gelen, onu gücendiren, cefa eden; güç, 12. Hayat için tehlikeli, zor, kötü, 13. Harcama, gider vb.ni beğenmeyen; cimri, rezil (ss.563, c.II).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve DLT'de *katıg* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesinde kelime içi /t/ ünsüz türemesiyle birlikte *қатіқ* halini almıştır.

DLT: Katıgılan-: Çabalamak, çalışıp çabalamak (ss.692). **ÖZBK: Қатіқлән-:** Katı yapmak, dondurmak (ss.563, c.II).

DLT'de kelime içi /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve DLT'de kelime içi /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde ünsüz türemesiyle /t/ *қатіқ* halini almıştır.

DLT: Katun: Kadın, hatun, Afrasyab soyundan olanların adı (ss.693). **ÖZBK: Hâtin:** 1. Cinsiyeti yönünden erkek sınıfının zıttı, doğurma, emzirme özelliğine sahip insan; kadın, 2. Herhangi bir erkek nikâhındaki kadın, 3. Evlenen, kız olmayan, evli ama genç kadın (ss.334, c.II).

DLT'de kelime başı /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /k/ > /h/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *xâtin* şeklini almıştır.

DLT: Katur-: Katılaştırmak, sertleştirmek (ss.693). **ÖZBK: Қатır-:** 1. Katı hale gelmek, sert olmak, korku, hayret vb.den şaşırarak, herhangi bir vaziyette durup kalmak, kırırdamama, donmak, buzlanmak, yorulmak, yormak, tükenmek, olgunlaşmak, alışmak, öğrenip, alışıp, kayıtsız olup kalmak, zayıflamak, kilo kaybetmek, bir seviyede durup kalmak, 2. Yerine getirip uygulamak, çok iyi üstesinden gelmek, döndürmek, yerine getirmek, şaşırtıcı bir şekilde yapmak (ss.604, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *ķatır*- biçimini almıştır.

DLT: Kaw: Çakmağı ateşleyen kav (ss.694). **ÖZBK: Kāv:** Ateşsiz yakılan pamuk, (kesilen yaraya koymak için yapılır) (ss.590, c.II).

DLT’de kelime sonu çift dudak /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış dudak /w/>/v/ ünsüzüne dönüşerek *ķav* şeklini almıştır.

DLT: Kawur-: Kavurmak (ss.694). **ÖZBK: Kāvur-:** 1. Kızgın yağa koyup pişirmek, 2. İşkenceye alıp sert sıkmak, uğraşmak, azarlamak, cezalandırmak, 3. Ateşte kavurmak, yandırmak, yakmak (ss.591, c.II).

DLT’de hece başı çift dudak /w/ ünlüsü Özbek Türkçesinde dış-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmesi neticesinde *ķāvur*- biçimini almıştır.

DLT: Kayak: Kaymak (ss.695). **ÖZBK: Kaymāķ:** 1. Süt ürünü, 2. Kişi ya da nesnelerin en güzel kısmı, seçkini, asılları, 3. Herhangi bir iş, nesne vb.nin neticesi, hâsılı, kısacası (ss.538, c.II).

DLT’de *kayak* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesine geçerken /m/ ünsüz türemesine uğramıştır ve bu sayede kelime *ķaymāķ* halini almıştır.

DLT: Kayık: Kayık (ss.695). **ÖZBK: Kāyīķ:** Suda süzülerek yürüyen küçücük ulaşım aracı (ss.537, c.II).

Hece başı *g*’lerinin düşmesi Batı Türkçesinin karakteristik bir özelliğidir. Bu nedenle sözcük Özbek Türkçesine *ķayīķ* şeklinde geçmiştir. (Coşkun, 2010: 101).

DLT: Kayaklan-: Kaymaklanmak (ss.695). **ÖZBK: Kāymāķlān-:** 1. Kaymak bağlamak (süt hakkında), 2. Kaymaklaşıp mayalanmak (ss.538).

DLT’de *kayuklan-* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesine geçerken /m/ ünsüz türemesine uğramıştır ve bu sayede kelime *ķaymāķlān-* halini almıştır.

DLT: Kazgan-: Kazanmak (ss.696). **ÖZBK: Kāzān-:** Ele sunmak, kazanmak; layık olmak (ss.593, c.II).

Hece başı *g*’lerinin düşmesi Batı Türkçesinin karakteristik bir özelliğidir. Bu nedenle sözcük Özbek Türkçesine *ķāzān-* şeklinde geçmiştir (Coşkun, 2010: 101).

DLT: Kaznguk: Kazık (ss.697). **ÖZBK: Kâzık:** Yere vurmak için hedeflenen ya da çakılan, ucu keskin ağaç veya demir (ss.592, c.II).

DLT'de *kaznguk* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde nazal n /ng/ sesinin düşmesi ve DLT'de /u/ ünlüsünün Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ < /ı/ ünlü değişimine uğraması neticesinde kelime *kâzık* halini almıştır.

DLT: Kaztur-: Kazmasını istemek, kazdırmak (ss.697). **ÖZBK: Kazdır-:** Kazımak, kazmak (ss.535, c.II).

DLT'de kelime içi /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT'de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *kazdır-* şeklini almıştır.

DLT: Keçür-: (suyu, günü vb.ni) geçirmek, affetmek, öldürmek (ss.698-699). **ÖZBK: Keçir-:** 1. Herhangi bir eşyanın üstünden geçmek, yürümek, 2. Affetmek, kusura bakmamak, geçmek, 3. Geri çevirmek; bağışlamak (ss.384).

DLT'de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *keçir-* biçimini almıştır.

DLT: Keç-: Giymek (ss.699). **ÖZBK: Kiy-:** 1. Elbise ile beden bir bölümünü kapatmak, gizlemek, 2. Hediye elbise almak, 3. Örtünmek, kapanmak, sarınmak (bitki, çiçek vb. ile) (ss.385).

DLT: Keğil-: Giyilmek (ss.699). **ÖZBK: Kiyil- (Bkz. Kiy-):**

DLT'de *keç-* ve *keğil-* fiilleri Özbek Türkçesinde hem daralarak /e/ > /i/ hem de akıcılaşarak /d/ > /y/ *kiy-* ve *kiyil-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Kegir-: Geçirmek (ss.700). **ÖZBK: Kekir-:** Midede toplanan havayı ağız yoluyla gürültü ile çıkarmak (ss.376).

DLT'de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ < /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelime *kekir-* halini almıştır.

DLT: Keltür-: Getirmek (ss.702). **ÖZBK: Keltir-:** 1. Yürüme, uçuş veya ulaşım araçları ile söyleyenin durduğu veya gösterdiği tarafa, yere yaklaşmak, yetişmek, 2. Ortaya çıkmak, nasip olmak, kismetine, başına düşmek, 3. İstek ekleri –gi (-ki, -kı), -gu (-ku, -ğu) ve sahiplik ekini alan fiil şekliyle birleştiğinde bu fiili bildiren hareketi gerçekleştirme isteğini bildirir, 4.

Karşılıklı düşmek, doğru gelmek, 5. Fikrini desteklemek, ispatlamak için topluca fikir söylemek (ss.378).

DLT’de kelime içi /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine nede olmuştur ve fiil *keltir-* şeklini almıştır.

DLT: **Kemi:** Oğuz ve Kıpçak lehçelerinde gemi (ss.702). ÖZBK: **Kemä:** Suda yüzen, yük taşıyan, balık avı veya askeri maksatlar için belirtilen vasıta, gemi. (ss.378).

DLT’de kelime sonu /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /ä/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *kemä* şeklini almıştır.

DLT: **Kemür-:** Kemirmek (ss.703). ÖZBK: **Kemir-:** 1. Sert bir nesneyi dişle kırıp, ufalayıp küçültmek; kemirmek, 2. Zorlaştırmak, azap vermek (ruhi hissiyatlar hakkında) (ss.379).

DLT’de kelime ortası /ü/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *kemir-* biçimini almıştır.

DLT: **Keregü:** Çadır (ss.704). ÖZBK: **Kerägä:** Çadırın hasıra benzetilerek işlenen duvarı (ss.380).

DLT’de kelime sonu /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ü/ > /ä/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *kerägä* biçimini almıştır.

DLT: **Kesek:** Bir şeyin parçası (ss.706). ÖZBK: **Kesik:** Kesilen yer, 2. Kesilip, kopunca çıkan ses hakkında (ss.381).

DLT’de kelime ortası /e/ ünlüsü Özbek Türkçesinde darlaşarak /e/ > /i/ ünlü değişimini meydana getirmiştir ve kelime *kesik* halini almıştır.

DLT: **Kestür-:** Kesmesini istemek, kestirmek (ss.706). ÖZBK: **Kestir-:** , 1. Herhangi bir yerin orta kısmından, arasından yol almak, gitmek, 2. Araya bir şey atıp sözü bölmek, durdurmak, 3. Belirlemek (örneğin fiyat), 4. Cezaya hükmetmek, 5. Sünnet etmek (ss.382).

DLT’de *kestür-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve kelime *kestir-* biçimini almıştır.

DLT: **Ketmen:** Yeri kazmak için kullanılan alet (ss.707). ÖZBK: **Ketmân:** Yer kazmak için kullanılan alet, çapa (382).

DLT’de kelime içi /e/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /e/ > /â/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *ketmân* şeklini almıştır.

DLT: Keyik: Yabani hayvan, av hayvanı, herhangi bir hayvanın vahşisi, (kaban, dağ keçisi geyik vb. hayvanlar), geyik, ceylan (ss.708). **ÖZBK: Kiyik:** Boru boynuzlu memeli ailesinin ceylan, geyik ve bunun gibi büyük bir grubun genel ismi (ss.385).

DLT’de hece sonu /e/ ünlüsü Özbek Türkçesinde darlaşarak /e/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve kelime *kiyik* şeklini almıştır.

DLT: Kiltur-: Yaptırmak (ss.712). **ÖZBK: Kıldır-:** 1. Yerine getirmek, üstesinden gelmek, uygulamak, gerçekleştirmek, 2. Yapmak, elde etmek, 3. Arttırmak, satıp almak, girdirmek. 4. Herhangi bir hale getirmek; bir halden başka bir hale dönüştürmek, 5. İşaretlemek, görevlendirmek, kaldırmak (örmek, işe, duruma, vb.), 6. İsim ile birleştğinde o ismin manasından anlaşılan iş-hareketi ifade eden ortak fiil yapar, 7. Sıfat, zarf veya sayılarla birleşip onlardan anlaşılan durum ya da miktara getirme anlamını ifade eder, 8. Ünsüz, taklit ve tasviri sözlerle birleşip, onlardan anlaşılan sesi çıkarmayı veya hareket etmeyi ifade eder (ss.577, c.II).

DLT’de ettirgenlik eki /-tur/ şeklindeyken Özbek Türkçesinde gerek tolulaşması /t/ > /d/ gerekse de düzleşmesiyle /u/ > /ı/ /-dır/ halini almıştır ve *kıldır*- biçiminde geçmiştir.

DLT: Kırgag: Elbisenin yanı, kenarı, bey ve hanın kendisinden küçük olana öfkesi (ss.713). **ÖZBK: Kırgâk:** 1. Su boyundaki kuru arazi; kenar, boy, kıyı; sahil, 2. Yayılı eşyaların kenarı; sınır, tepe, 3. Delik olan nesnelerin üst kısmı, sınırı, kenarı, kıyısı (584, c.II).

DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve sözcük *kırgâk* şeklini almıştır.

DLT: Kırguy: Atmaca (ss.713). **ÖZBK: Kırgıy:** Gagası kısa ve bükülen, esasen bıldırcın avlayan yırtıcı kuş; atmaca (584, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve *kırgıy* halini almıştır.

DLT: Kısga: Kısa (ss.715). **ÖZBK: Kıska:** 1. Boylam olarak ölçüsü, uzunluğu o kadar büyük olmayan; kısa, 2. Uzun süre devam etmeyen, az süre devam eden, az vakitli, 3. Yeterli olmayan, olgun olmayan, eksik, kısa (ss.587, c.II).

DLT’de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz dönüşümü meydana gelmiştir ve kelime *kıska* şeklini almıştır.

DLT: Kıskaç: Kerpeten (ss.715). **ÖZBK: Kışkıç:** Nesneleri sıkıştırıp tutmak için kullanılan aletlerin genel adı (ss.587, c.II).

DLT'de kelime ortası /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramasıyla birlikte DLT'de kelime içi /a/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /a/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *kışkıç* halini almıştır.

DLT: Kışgan-: harcamayı kısmak (ss.715). **ÖZBK: Kızgan-:** 1. Herhangi bir şeyi kullanma ya da birine vermede zahmet etmek, yazık demek, beyhudelik etmek, acımak, 2. Acımak, merhamet etmek, 3. Kışkanmak (ss.572, c.II).

DLT'de kelime içi /s/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /s/ > /z/ ünsüz değişimi meydana gelmiştir ve kelime *kızgan-* şeklini almıştır.

DLT: Kıştır-: (gereken miktarın) kısılmasını emretmek, (ayağa) basılması için emir vererek veya kementle cezalandırmak (ss.716). **ÖZBK: Kıştır-:** 1. Güç veya ağırlıkla baskı yapmak, sıkmak, özgürlük vermeyip eziyet etmek, ezmek, sıkmak, herhangi bir şeyden sıkmak; kısıtlayıp, muhtaç etmek, daraltmak, azaltmak, kapatmak, 2. Arasına dikmek 3. Eline tutturmak, tutturup koymak, vermek, 4. Düğün-süslemelerde oyuncu, usta şarkıcı vb.ni motive etmek için şakağına ya da eline para sıkıştırmak. 5. Herhangi bir şey hakkında yol-yöntem belirlemek, söz arasında konuşup geçmek; toplanıp koymak, 6. İş, okuma vb.ni uygulamaya koymak, yerleştirmek (ss.586, c.II).

DLT'de kelime ortası /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümü sonucunda *kıştır-* halini almıştır.

DLT: Kıyık: Sözde durmama, cayma (ss.717). **ÖZBK: Kıyışık:** 1. Doğru, düz, dik olmayan, herhangi bir yöne akan, eğri olan, eğilen, 2. Buruşan, yamuk, 3. Hakikate doğru gelmeyen, doğru olmayan, hata (ss.576, c.II).

DLT'de *kıyık* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde hece başındaki /ş/ sesinin türemesi neticesinde *kıyışık* halini almıştır.

DLT: Kiçig: Küçük (ss.719). **ÖZBK: Kiçik:** 1. Hacmi, ölçüsü büyük olmayan, 2. Yaş yönünden aşağı; genç, 3. Vazife yönünden derecesi düşük, 4. Büyük ehemmiyete sahip olmayan, o kadar değmeyen (ss.389).

DLT'de kelime sonu /g/ sesi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır.

DLT: Kidin: Sonra, geride, arkada olan (ss.719). **ÖZBK: Keyin:** 1. Şu anda olmayan, belli vakti geçen; son, 2. Bundan dışarı, bununla beraber, bunun gibi; sonraki, 3. Son, arkadan, geçen, 4. Sebebi yan cümleyi baş cümleye bağlamak için kullanılır (ss.375).

DLT’de hece sonu /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /e/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT’de kelime ortası /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve sözcük *keyin* şeklini almıştır.

DLT: Kıldiz: Keçe (ss.719). **ÖZBK: Kigiz:** Yünden yapılan kalın dayanıklı kilim; keçe (ss.385).

DLT’de kelime içi /dh/ ünsüzü Özbek Türkçesinde damaksıllaşarak /dh/ > /g/ ünsüz değişimine uğramıştır ve *kigiz* halini almıştır.

DLT: King: Geniş (ss.720). **ÖZBK: Keng:** 1. Genişliği, enine ölçüsü büyük olan; enli, geniş, 2. Hacmi, kapasitesi veya yüzeyi büyük olan; büyük, 3. Ölçüsü büyük, büyük gelen, rahat sığan; mükemmel (giyim hakkında), 4. Hepsini ya da çoğunu, bütün eşyayı ya da çoğu kısmını kendi içine alan, hepsine, çoğunluğa bağlı olan, 5. Her yönden; büyük, 6. Himmetli, merhametli insan hakkında (ss.379).

DLT’de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /e/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *keng* şeklini almıştır.

DLT: Kingü-: Genişlemek (ss.720). **ÖZBK: Kengäy-:** 1. İçi veya yüzeyi artmak, genişlemek, 2. Çoğunluğu içine almak, çoğunluğa yayılmak; çoğunluğa bağlı olup kalmak; kulaç açmak (ss.379).

DLT’de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /e/ ünlü değişimine ve DLT’de kelime sonu /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ü/ > /ä/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur. Sözcük Özbek Türkçesine geçerken “*kelimenin akıcılığını veya dilde tutunmasını sağlamak için*” hece sonu “y” ünsüz türemesi meydana gelmiştir. (Coşkun, 2010: 99).

DLT: Kirpik: Kirpik (ss.722). **ÖZBK: Kiprik:** Göz kapaklarının kenarına yerleşen kıl (ss.387).

DLT’de *kirpik* sözcüğündeki /-r/, /-p/ ünsüzlerinde göçüşme meydana gelerek Özbek Türkçesine *kiprik* biçiminde geçmiştir.

DLT: Kit-: Gitmek (ss.724). **ÖZBK: Ket-:** 1. Kendi durduğu yeri terk etmek; başka kenara, başka yere hareket etmek, yerinden kalkmak, 2. Herhangi bir uğraş, iş, ya da vazifeyi terk etmek, bırakmak, 3. Tamamlanmak, bitmek, geçmek (vakit hakkında), 4. Yok olmak, kaybolmak, son bulmak, 5. Dünyadan geçmek; ölmek, 6. Sarf etmek, 7. Geçmek; satılmak, pazarlamak, 8. Devam etmek; varmak, olmak, 9. İşin faaliyetin herhangi bir sahası, istikametle gitmek, devam etmek, 10. Yayılmak, varıp yetişmek (söylenti, ün hakkında), 11. İşten çıkmak, örnek; kırılmak, yarılmak, yırtılmak gibi manaları ifade eder, 12. Yakışmak (elbise hakkında), 13. Tüketmek, yenmek (yemek) ya da içilmek; geçmek, 14. Onaylanmak, yola koyulmak, 15. Sığmak, yerleşmek, 16. Yardımcı fiil görevindeki zarf fiilin (i)b ekli biçimiyle birleştiğinde 1) hal ve hareketin üst derecede meydana çıkmasını bildirir, 2) hareketin birden bire, aniden ve hemen meydana gelmesini bildirir, 3) hareketin devamlılığını bildirir, 17. Yardımcı fiil görevinde, zarf fiilin -a, -y, ekli şekliyle birleştiğinde çabuk ve güçlü şekilde başlamasını ve devam etmesini bildirir (ss.382).

DLT’de kelime içi /i/ sesi Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /e/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *ket-* halini almıştır.

DLT: Koçngar: Koç (ss.724). **ÖZBK: Koçqâr:** 1. Kesilmeyen erkek koyun, 2. Zor, zorba insan (ss.642, c.II).

DLT’de *koçngar* sözcüğü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /ng/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelime *koçqâr* biçimini almıştır.

DLT: Kongragu: ziller, çingiraklar (ss.728). **ÖZBK: Kongıraq:** 1. Salladığında, dili duvarlara vurup ses çıkaran metal araç, 2. Ses çıkararak sinyal veren herhangi bir alet; telefon. 3. Telefon. 4. Çınlama, çekici (ses hakkında), 5. Çevrilip çevrilip duran, büküm büküm (saç, yün vb. hakkında). (ss.638, c.II).

DLT’de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır. Özbek Türkçesinde kelime içi /i/ ünlü türemesi meydana gelmiştir ve sözcük *kıngıraq* halini almıştır.

DLT: Kongur: Kestane rengi (ss.728). **ÖZBK: Kongır:** 1. Siyah-sarı renkli, tok kumral, 2. Tok kül rengi, siyahımsı (ss.638, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve kelime *kongır* biçimini almıştır.

DLT: Konguz: Domuzlan, osurgan böceği (ss.728). **ÖZBK: Қонғиз:** Sert koruma kabuğuyla kaplanan böceklerin genel adı (ss.638, c.II).

DLT'de *konguz* biçiminde olan kelime Özbek Türkçesinde incelererek /u/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır bundan dolayı kelime *қонғиз* şeklini almıştır.

DLT: Konuk: Konuk, misafir (ss.728). **ÖZBK: Қонақ:** herhangi bir yere, herhangi bir kimsenin evine yerleşen, inen yolcu, seyyah, misafir, 2. Kuşların konduğu ip; tünek (ss.638, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ < /å/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve sözcük *қонақ* şeklini almıştır.

DLT: Konukla-: Konuk etmek (ss.728). **ÖZBK: Қонақла-:** 1. Uyumak ya da dinlenmek için misafirlığe gitmek, yerleşmek, 2. Yolculukta herhangi bir yerde durmak, herhangi bir yerde uyumak; herhangi bir yere inmek (ss.638, c.II).

DLT'de kelime ortası /u/ harfi Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /å/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *қонақла-* halini almıştır.

DLT: Konum: Aşiret (ss.728). **ÖZBK: Қоним:** 1. Konma ya da durma yeri, yaşanılan yer, 2. Dinlenme, ara verme, sessizlik, 3. Azim, metanet, dayanma (ss.637, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *қоним* şeklini almıştır.

DLT: Kopuz: Ut, kopuz (ss.729). **ÖZBK: Қобиз:** Kısa saplı, perdesiz, gıcçağa benzeyen çalgı aleti (ss.630, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT'de kelime içi /p/ sesi Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /p/ > /b/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve kime *қобиз* biçimini almıştır.

DLT: Korıg: Bey vb.nin muhafaza altına aldığı yer, korunan yer (ss.730). **ÖZBK: Қорик:** 1. Himaye, koruma, saklama, 2. Muhafızların durduğu ve onların himayesinde korunan, saklanan yer, 3. Ekin ya da ağaç ekilen, bunun için de korunan yer alanı: fidanlık, bağ vb. 4. Sonradan ekilmeye bırakılan yer, 5. Henüz işlenmeyen, tarım yapılmayan, ama ekin ekilmeye değerli yerler; uzun zamandır hiçbir şey ekilmeyen sulanabilir yer (ss.640, c.II).

DLT'de kelime sonu /ğ/ ünsüzü Özbek Türkçesinde patlayıcılaşarak /ğ/ > /k/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve kelime *korıq* biçimini almıştır.

DLT: Korkunç: Korkunç, korku, korkutucu (ss.730). **ÖZBK: Қорқинч:** 1. Korku hali, hissi; korku, dehşet, panik, 2. Kaygı, huzursuzluk hali, hissi; korkma, ürkme; korku (ss.640, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *korkınç* şeklini almıştır.

DLT: Korkuş-: İki kişi birbirinden korkmak (ss.730). **ÖZBK: Қорқış-:** 1. Korku hissetmek, korku hissine kapılmak, dehşete düşmek, 2. Korkmak, endişelenmek, ürmek (ss.641, c.II).

DLT'deki /-uş/ işteşlik eki Özbek Türkçesinde /-ış/ halini almıştır ve /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur bu sayede kelime *korqış-* şekline gelmiştir.

DLT: Korugçı: Korku bekçisi (ss.730). **ÖZBK: Қорққчи:** 1. Himaye eden, koruyucu; bekçi, 2. Kuşları korkutup, onlardan bağ, bostan vb.ni korumak için koyulan kukla adam (ss.640, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne uğramıştır. DLT'de hece sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve kelime *korıqçı* biçimini almıştır.

DLT: Koşug: Şiir, koşma, kaside (ss.731). **ÖZBK: Қошиқ:** 1. Vokal müzik eseri, türkü, 2. Şarkı, derleme (ss.643, c.II).

DLT'de *koşug* kelimesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi meydana gelmiştir. DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve sözcük *koşık* şeklini almıştır.

DLT: Kow-: Kovmak, kovalamak (ss.732). **ÖZBK: Қув-:** 1. Yetişip ya da tutup almak için arkasından yürümek, kovalamak, 2. Herhangi bir yerden gitmeye mecbur kalmak, 3. Sıkıp çıkarmak, 4. Geriye düşmek, yürümek (ss.611, c.II).

DLT'de kelime sonu çift dudak /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde diş-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmüştür. DLT'de kelime içi /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *kuv-* şeklini almıştır.

DLT: Kowuş-: Karşılıklı birbirini kovmak (ss.732). **ÖZBK: Қувиш- (Bkz. Қув-):**

DLT'de kelime içi /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde diş-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmüştür. DLT'de kelime ortası /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır. Aynı şekilde DLT'deki /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve bu sayede kelime *kuviş-* şeklini almıştır.

DLT: Köçür-: istinsah etmek (ss.734). **ÖZBK: Köçir-:** 1. Yaşama ya da çalışma yerini değiştirmek, bir yerden başkasına geçmek, 2. Genellikle yerini, bölgeni değiştirmek; başka yere geçmek, göçmek, gitmek, 3. Okumanın üst basamağına: sınıftan sınıfa, kurstan kursa geçmek, 4. Yapışan, birleşen yerinden ayırmak, 5. Konuyu, hareketi çalışma ya da yaşama tarzını değiştirmek, başkasına geçmek, başlamak, 6. Metni başka kâğıda tekrar yazmak, ya da tekrar çizmek, onda nüsha kopyalamak, 7. Çeşitli batıl inançla hastadan cini, hastalığı def etmek, bu yolla tedavi etmek (423).

DLT'de kelime ortası /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *köçir-* halini almıştır.

DLT: Kömtür-: gömdürmek (ss.737). **ÖZBK: Kömdir-:** 1. Kazılan yere (kuyu, çukur vb.ne) yerleşip, üstünü kapatmak, 2. Toprak, çakıl, kum, taş, kesek gibi şeylerle kaplayıp kapatmak, görünmez yapıp koymak, 3. Ölüyü mezara koymak, defnetmek, 4. Çukur yerini doldurmak, yer ile düzleştirmek, 5. Çok fazla derecede temin etmek; döküp, yağdırıp bırakmak (ss.415).

DLT'de kelime içi /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve DLT'deki /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *kömdir-* halini almıştır.

DLT: Kömüş-: Gömmekte yardım etmek (ss.737). **ÖZBK: Kömiş- (Bkz. Kömdir-):**

DLT'de kelime içi /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *kömiş-* halini almıştır.

DLT: Köndger-: Düzeltmek, söyletinceye, ikrar ettirinceye kadar uğraşmak, (yolu) göstermek (ss.738). **ÖZBK: Köndir-:** Göndermek, yollamak (ss.417).

DLT'de *köndger-* şeklinde olan kelime hece başı /g/ ünsüzünün düşmesiyle ve /e/ ünlüsünün daralarak /i/ ünlüsüne dönüşmesiyle Özbek Türkçesine *köndir-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Könglek: Gömlek (ss.738). **ÖZBK: Köyläk:** Vücudun üst kısmına uyarlanarak dikilen ince katlı giysi (ss.412).

DLT'de nazal n /ng/ ünsüzü Özbek Türkçesinde damaksıllaşarak /ng/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelime *köyläk* şeklini almıştır.

DLT: Köngül: Kalp, gönül; zihin açıklığı ve idrak sür'ati (ss.738). **ÖZBK: Köngil:** 1. Kişinin his-duydu ve hissiyatlarının kaynağı; yürek, kalp, gönül, 2. Huy, karakter, kişilik (ss.415).

DLT'de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT'de nazal n /ng/ sesi Özbek Türkçesinde patlayıcılaşarak /ng/ sesine dönüşmüştür ve sözcük *köngil* halini almıştır.

DLT: Köprüg: Köprü (ss.739). **ÖZBK: Köprik:** Bu kıydan diğer kıyıya geçmek için su, çukurluk vb.nin üstüne kurulan yol, inşa (ss.418).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır. DLT'de kelime içi /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *köprik* biçiminde geçmiştir.

DLT: Köpük: Kaynayan tencerenin köpüğü (ss.739). **ÖZBK: Köpik:** Malum sebeplere göre sulu yerlerde oluşan küçücük kabarcıklardan ibaret yığın (ss.418).

DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümü neticesinde *köpik* halini almıştır.

DLT: Köpür-: (süt vb. tencere) Köpürmek (ss.739). **ÖZBK: Köpir-:** 1. Köpük oluşmak, köpürmek, 2. Çok övünmek, kibirli olmak (ss.418).

DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *köpir-* biçimini almıştır.

DLT: Körküt-: Göstermek (ss.740). **ÖZBK: Körsät-:** 1. Görme kabiliyetine sahip olmak, kişi ve nesnelerin, varlığının görünüşünün nasıl olduğunun ayırdını bilmek, 2. Tanışma, bilme, anlama vb. maksatla gözden geçirmek; göz atıp kontrol etmek; bakmak, 3. Herhangi bir karara gelme, çözüm aramak için muhakeme etmek, 4. . Halini hatırlarını sorup yoklamak, 5. Baştan geçmek; tecrübe kazanmak, 6. deyip hesaplamak, bilmek; deyip bakmak, düşünmek, 7. Meydana çıkan vakaya başka kişi ya da nesneyi sebep göstermek, 8. Seyretmek, seyirci vazifesinde gözetmek, 9. Göstermek, pratikte ispatlamak; bildirmek, 10. Delil getirmek, söyleyip ya da gösterip ispatlamak, 11. Belirti vermek; delalet, işaret etmek, bildirmek, 12. Herhangi bir iş gerçekleştirmek için birinin uygunluğunu, münasipliğini söylemek, adaylığını

teklif etmek, 12. Azarlamak, intikamını almak, 13. <yapıp>, <edip> zarf-fiilleriyle birleşip onları yöneten sözden anlaşılan işaret ya da hususiyet sahipliğini ispatlamaya, buna başkalarını inandırmaya çabalamak manasında kullanılır, 14. Ayrı isimlerle birleşip, bu isimlerin manasına bağlı ortak fiil oluşturulur (ss.421).

DLT’de kelime içi /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /k/ > /s/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT’de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ü/ > /ä/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *körsät*- şeklini almıştır.

DLT: Körül-: Bakılmak, görülmek (ss.741). **ÖZBK: Köril-:** 1. Tanışma, bilme, anlama vb. maksatla gözden geçirmek; göz atıp kontrol etmek; bakmak, 2. Herhangi bir karara gelme, çözüm aramak için muhakeme etmek, 3. Yüz yüze getirmek, karşılaşmak, 4. Halini hatırını sorup yoklamak, 5. Baştan geçmek; tecrübe kazanmak, 6. Herhangi bir kimse ya da nesneye sahip olmak, erişmek, ulaşmak, 7. deyip hesaplamak, bilmek; deyip bakmak, düşünmek, 8. Seyretmek, seyirci vazifesinde gözetmek, 9. Zarf-fiilin (i)b biçimli ekiyle birleşip denemek, bilmek için yapılan iş-hareketi bildirir, zarf-fiilin –a, -y şekilli ekleriyle birleşip herhangi iş-hareketi gerçekleştirememeye hakkında kati uyarıyı bildirir, 10. Ayrı sözlerle birleşip bu sözün manasına bağlı ortak fiil meydana getirir (ss.419).

DLT: Körün-: Görünmek (ss.741). **ÖZBK: Körin-:** 1. Görme kabiliyetine sahip olmak, kişi ve nesnelerin, varlığının görünüşünün nasıl olduğunun ayırdını bilmek, 2. Tanışma, bilme, anlama vb. maksatla gözden geçirmek; göz atıp kontrol etmek; bakmak, 3. Seyretmek, seyirci vazifesinde gözetmek, 4. Göz önünde belirmek, ortaya çıkmak, 5. Tasavvur etmek, gibi görünmek; benzemek (ss.419).

DLT’de *körül*-, *körün*-fiillerindeki /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiiller *köril*-, *körin*- biçimini almıştır.

DLT: Köpür-: Köpürmek (ss.739). **ÖZBK: Köpir-:** 1. Köpük oluşmak, köpürmek, 2. Çok övünmek, kibirli olmak (ss.418).

DLT’de kelime içi /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *köpir*- şeklinde geçmiştir.

DLT: Közeç: Testi, toprak kap (ss.743). **ÖZBK: Közä:** Su koymak, taşımak için kullanılan karnı geniş, boğazı ince, bir tarafında kulpu olan kap (ss.411).

DLT’de *közeç* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde kelime sonu /ç/ ünsüzünün düşmesiyle *közä* biçiminde geçmiştir.

DLT: K zet-: Gözetmek, beklemek, korumak (ss.743). ** ZBK: K z t-:** 1. Gitmekte olan bir kimseyle vedalaşmak için bir yere beraber gitmek, beraber bir yere varıp oturmak; uzatmak, 2. Bilmek, anlamak amacıyla yakından inceleyip bakmak, gözden geçirmek, 3. Gizlice bakıp kontrol edip durmak, takip etmek, 4. Herhangi bir nesneyi (amacı) gözde tutmak (ss.402).

DLT'de kelime içi / / ünlüsü  zbek Türkçesinde daralarak / / > / / ünlü değişimine neden olmuştur bu sayede fiil *k z t-* halini almıştır.

DLT: K zng : Ayna (ss.744). ** ZBK: K zg :** 1. Karşısındaki cisimleri yansıtan, genellikle kişinin kendi aksini görmesi; ayna, 2. Herhangi bir durumu, hadiseyi aksettirip ya da aydınlatan nesne; ayna (ss.412).

DLT'de nazal n /ng/ sesi  zbek Türkçesinde /n/ ünsüzünün düşmesi sonucunda kelime *k zg * şeklini almıştır.

DLT: Kudruk: Kuyruk, kı  (ss.745). ** ZBK: K yruk:** 1. Hayvan gövdesinin tepesinden başlayıp en son olan kısmı; kuyruk, 2. Bazı koyunların arka tarafında uyluk ile bel ortasında büyüyen ya  kısmı, 3. Birini k r  körüne takip eden, onun hizmetinde daima hazır olan insan hakkında, 4. U ak, gemi vb.nin arka kısmı (ss.614, c.II).

DLT'de kelime içi /d/ ünsüzü  zbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/  ns z dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *kuyruk* şeklini almıştır.

DLT: Kudug: Kuyu (ss.745). ** ZBK: K duk:** 1. Su almak amacıyla kazılan dar ve derin çukurluk, 2. Yer altından gaz, petrol, almak ya da yeri incelemek için delik makineleri vasıtasıyla kazılan geniş çukur, dar mahzen; kuyu, 3. Mahzen şeklinde (ss.613, c.II).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü  zbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/  ns z değişimine uğramıştır ve sözcük *kuduk* halini almıştır.

DLT: Kurtur-: Kourdurmak, toplatmak (ss.749). ** ZBK: K rd r-:** 1. Çeşitli materyallerden ve parçalardan toplayıp, birleştirip kurmak, meydana getirmek, inşa etmek, koymak, 2. Kurmak; iletmek, 3.  izmek, yapmak, 4. Oluşturmak, meydana getirmek, doğrulamak, yaratmak, düzenlemek, 5. Teşkil etmek, iletmek (ss.621, c.II).

DLT'de kelime ortası /t/ ünsüzü  zbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/  ns z değişimine neden olmuştur ve dlt'de kelime içi /u/ sesi  zbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > / / ünlü değişimi neticesinde *k rd r-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Kurug: Kuru (ss.749). **ÖZBK: Kuruq:** 1. Suyu, nemi tamamen ya da kısmen olmayan, 2. İçinde hiçbir şey olmayan, boş, 3. Hiçbir şeysiz; yalnız, sadece, 4. Hareketi aşmayan, beyhude, içi boş, 5. Altı boş, asılsız; uydurma (ss.624, c.II).

DLT’de kelime sonu /g/ sesi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *kuruk* şeklinde geçmiştir.

DLT: Kurul-: Kurulmak; kramp girmek (ss.750). **ÖZBK: Quril- (Bkz. Qurdır-):**

DLT’de kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *kurıl-* halini almıştır.

DLT: Kuruş-: Yay kurmada yarışmak (ss.750). **ÖZBK: Quriş-:** 1. Çeşitli materyallerden ve parçalardan toplayıp, birleştirip kurmak, meydana getirmek, inşa etmek, koymak, 2. Kurmak; iletmek, 3. Çizmek, yapmak, 4. Oluşturmak, meydana getirmek, doğrulamak, yaratmak, düzenlemek, 5. Teşkil etmek, iletmek (ss.622, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır.

DLT: Kusig: Kusma (ss.750). **ÖZBK: Qusiq:** Geri dönüp bırakılan yemek, safra vb. (ss.626, c.II).

DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /ı/ > /u/ ünlü dönüşümüne uğramıştır. DLT’de kelime sonu /ğ/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /ğ/ > /q/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve kelime *qusuq* halini almıştır.

DLT: Kustur-: Kusturmak (ss.750). **ÖZBK: Qustir-:** 1. Yiyip-içilen yemeği geri çıkarmak, reddetmek, 2. Aldığını, yuttuğunu geri göndermek (ss.626, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve bu sayede kelime *kustır-* şeklini almıştır.

DLT: Kutgar-: Kurtarmak (ss.751). **ÖZBK: Qutqar-:** 1. Gönülsüz, ağır, korkulu vb. halden çıkarmak, azat, serbest bırakmak; kötü kişi, nesne vb.den korumak, 2. Boşaltmak, çıkarıp almak, özgür bırakmak, 3. Serbest bırakmak (ss.628, c.II).

DLT’de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /q/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve fiil *qutqar-* şeklini almıştır.

DLT: Kuytur-: Döktürmek, dökülmesi için emir vermek (ss.753). **ÖZBK: Koydır- (Bkz. Koy-):**

DLT'de kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /o/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT'de hece başı /t/ harfi Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur. DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *koydır-* halini almıştır.

DLT: Kuyuş-: Dökmede yardımcı olmak (ss.753). **ÖZBK: Koyış- (Bkz. Koy-):**

DLT'de kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /o/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT'de kelime içi /u/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur.

DLT: Küd-: beklemek, gütmek (ss.754). **ÖZBK: Küt-:** 1. Planlanan şey ya da şahsın meydana gelmesi, gelişini ya da rastlamasını ümit eden, ona göz diken halde belli vakitte bir yerde durmak; gözlemek, beklemek, 2. Gelene hürmet etmek için yoluna, karşılamaya çıkmak, 3. Birinin, örneğin, misafirlerin, gönlünü almak için hizmette olmak, hoş tutmak için ona hizmet etmek, gönlünü almak, 4. Herhangi bir şeyin olmasını ümit etmek, böyle olur deyip düşünmek, 5. Yersiz hareketleri için uğraşmak, uğraşıp, azarlayıp kötü yoldan döndürüp durmak; sorgulamak (ss.408).

DLT'de kelime sonu /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /d/ > /t/ ünsüz değişimine uğramıştır ve fiil *küy-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Küg: Şarkı, nağme (ss.754). **ÖZBK: Küy:** 1. Belli müzik eseri, şarkı, türkü oluşturan müzik sesleri birliği; ahenk (ss.402).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /g/ > /y/ ünsüz değişimine neden olmuştur bundan dolayı sözcük *küy* halini almıştır.

DLT: Kügle-: Şarkı söylemek ve şarkıda nağme çıkarmak (ss.755). **ÖZBK: Küylä-:** 1. Türkü ya da şarkı söylemek, 2. Methetmek; şarkı söylemek (ss.403).

DLT'de kelime içi /ö/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /ö/ > /ü/ ünlü değişimi meydana gelmiştir. DLT'de hece sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /g/ > /y/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *küylä-* şeklini almıştır.

DLT: Külgü: Gülüş, kalp sektesi (ss.755). **ÖZBK: Külgü:** 1. Hoşluk, eğlence ve zevklenmeyi ifade etmek için bölük bölük çıkan sesler, 2. Mizah ya da alay edilen şey istihza (ss.404).

DLT'de kelime sonu /ü/ sesi Özbek Türkçesinde daralarak /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *külgü* halini almıştır.

DLT: Kültür-: Güldürmek (ss.755). **ÖZBK: Küldir-:** 1. Hoşnutluğu ya da zevki gülmeye ifade etmek, 2. Gülmeye alay etmek, mizah yapmak (ss.404).

DLT'de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine ve düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne uğraması nedeniyle *küldir*- şeklini almıştır.

DLT: Külümsin-: Güler görünmek (ss.756). **ÖZBK: Külimsirä-:** Bıyık altından gülmek, yapmacık gülmek (ss.404).

DLT'de geniz /n/ ünsüzü şeklinde olan ses Özbek Türkçesine titretilen bir ses olan /r/ biçiminde geçmiştir ve kelime /ä/ ünlü türemesiyle *külimsirä*- şeklinde geçmiştir.

DLT: Külüş-: Gülüşmek (ss.756). **ÖZBK: Küliş- (Bkz. Küldir-):**

DLT'de *küliş*- şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *küliş*- halini almıştır.

DLT: Kürek: Geminin küreği ve her türlü kürek (ss.757). **ÖZBK: Küräk:** Dağılan şeyleri sıyırmak, küremek, toplayıp bir şeye koymak için ağaçtan yapılan uzun saplı alet, 2. Omzun üst kısmındaki üç köşe şekilli düz kemik (ss.406).

DLT'de hece başı /g/ ünsüzünün düşmesiyle kelime Özbek Türkçesine *küräk* şeklinde geçmiştir.

DLT: Küri-: (at) ayaklarıyla yeri eşmek, huysuzlanmak, (kar vb. şeyleri) küremek (ss.757). **ÖZBK: Kürä-:** Kürekle sıyırmak, sürmek, toplamak (ss.406).

DLT'de kelime sonu /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /ä/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *kürä*- halini almıştır.

DLT: Küytür-: Yakılması için emir vermek; yaktırmak (ss.758). **ÖZBK: Küydir- (Bkz. Küy-):**

DLT'de kelime içi /ö/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /ö/ > /ü/ ünlü dönüşümüne, yine kelime içi /t/ ünsüzü tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüzüne ve son olarak DLT'deki /ü/ ünlüsü

Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve bu yüzden kelime *küydır*- şeklini almıştır.

DLT: Lagun: İçinden ayran, süt gibi şeyler içilen kile gibi oyulmuş kap (ss.760). **ÖZBK: Lagan:** 1. Katı yemekler koyulan yassı kap, 2. Kâsedan sert içi çukur seramik kap; tabak (ss.425).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /a/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *lagan* şeklini almıştır.

DLT: Menggü: Ebedi, sonsuza dek (ss.763). **ÖZBK: Mängü:** Ebedi, ömür boyu (ss.445).

DLT’de hece sonu /g/ ünsüzünün Özbek Türkçesinde düşmesiyle *mängü* şeklinde geçmiştir.

DLT: Monçuk: Atın boynuna takılan inci boncuk, aslan tırnağı ve muskalar, süs eşyasındaki boncuk (ss.765). **ÖZBK: Munçâk:** Cam, taş vb. şeylerden yapılan, esasen süs için ipe dizilip boyuna takılan yuvarlak ya da başka şekildeki taneler (ss.481).

DLT’de kelime içi /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT’de kelime ortası /u/ sesi Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /â/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *munçâk* şeklini almıştır.

DLT: Mundag: Böyle (ss.765). **ÖZBK: Bundäy:** 1. Tam söylenene, gözde tutulana ya da göz önündekine benzemek, eşit, böyle, bunun gibi, 2. Denilene, beklenene, gözde tutulana veya göz önündekine benzeyip bir şekilde, tarzda; böyle (ss.149).

DLT’de kelime başı /m/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /m/ > /b/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /g/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır bu nedenle kelime *bundäy* şeklinde geçmiştir.

DLT: Mungağ-: Sıkıntıda kalmak, bunalmak (ss.765). **ÖZBK: Munğay-:** somurtmak, hüznlenmek (ss.481).

DLT’de kelime içi /đ/ harfi Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /đ/ > /y/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve sözcük *munğay*- halini almıştır.

DLT: Mün-: Binmek (ss.766). **ÖZBK: Min-:** 1. Herhangi bir şeyin üstüne (genellikle ata) ayaklarını iki yana salıp oturmak, 2. Taşıma araçlarına binmek, oturmak, 3. Taşıma araçlarının herhangi birini yönetmek, sürmek, 4. Kaldırılmak, herhangi bir şeyin üstüne çıkmak (ss.465).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /i/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve kelime *min-* şeklini almıştır.

DLT: Mündür-: Bindirmek (ss.766). **ÖZBK: Mindir- (Bkz. Min-):**

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ < /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *mindir-* biçimine gelmiştir.

DLT: Müngüz: Bütün hayvanların boynuzu, boynuz (ss.767). **ÖZBK: Mügüz:** Hayvan boynuzu (ss.475).

DLT’de /ng/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış /n/’sinin düşmesiyle sözcük *mügüz* halini almıştır.

DLT: Müş: Çigil lehçesinde dışı kedi (ss.767). **ÖZBK: Muş:** On iki hayvanlı takvime göre sıçan yılı (ss.485).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /ü/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *muş* halini almıştır.

DLT: Neçük: Niçin (ss.768). **ÖZBK: Neçik:** 1. İşaret hakkındaki soruyu bildirir; nasıl, ne tür?, 2. Sebep hakkındaki soruyu bildirir; niçin, ne sebepten? (ss.501).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramasıyla *neçik* şeklini almıştır.

DLT: Oglak: Oğlak (ss.770). **ÖZBK: Ulâk:** Keçinin yavrusu (ss.272, c.II).

DLT’de hece sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde düşmüştür ve DLT’de kelime başı /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü değişimine neden olmuştur bu şekilde kelime *ulâk* biçiminde geçmiştir.

DLT: Ogul: Oğul, çocuk (ss.771). **ÖZBK: Oğul:** 1. Erkek cinsiyetindeki çocuk, 2. Erkek cinsiyetindeki evlat (öz anne-babaya nispeten), 3. Evladı yaşındaki kişiye nispeten müracaat şekli (ss.528, c.II).

Delt’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *oğıl* haline gelmiştir.

DLT: Ogurla-: Çalmak (ss.772). **ÖZBK: Oğırlä-:** 1. Birinin bir şeyini sahibine bildirmeden kendine almak, kanuna aykırı tarzda kazanmak, 2. Bir şeyi başkalarına bildirmeden zorla alıp kaçmak (ss.529, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır bundan dolayı kelime *oğırılā-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Ol: O (ss.773). **ÖZBK: U:** 1. Kimse ya da nesne ismi yerinde kullanılan söz, 2. Konuşmacıdan yakındaki ya da uzaktaki kimseyi, nesneyi göstermek için kullanılır (ss.262, c.II).

DLT’de /ol/ sözcüğü Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü değişimine ve /l/ ünsüzünün düşmesi neticesinde *u* şeklinde geçmiştir.

DLT: Oltur-: Oturmak (ss.775). **ÖZBK: Otır-:** 1. Dik durmamak, arkasını herhangi bir yere koyup, herhangi bir yeri işgal edip yerleşmek, çökmek, 2. Oturup yapılan iş veya hareketi gerçekleştirmeye başlamak, girişmek, 3. Herhangi bir yere varmak için araca binmek, 4. Herhangi bir görevi ele almak, ... olup çalışmak, tayin etmek, 5. Belli bir vakitte bir yerde olmak, durmak, kalmak, 6. Özgürlükten mahrum olmak; hapsedmek, 7. Oturmak, yapışmak, yerleşmek, 8. Uygun olmayıp düşmek, uzlaşmak, 9. İyi gelmek, hoşuna gitmek, 10. Ortak fiil terkinde yardımcı fiil görevinde gelip, önder fiilden anlaşılan manayı vurgulama, ona dikkat etmek için yardım eder (ss.518, c.II).

DLT’de *oltur-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde kelime içi /l/ ünsüzünün düşmesi ve DLT’de kelime ortası /u/ sesinin Özbek Türkçesinde düzleşmesiyle /u/ > /ı/ *otır-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Ongul-: İyileşmek, düzelmek (ss.776). **ÖZBK: Onğal-:** Asıl haline gelmek; düzelmek, iyileşmek; gelişmek, düzelmek (ss.507, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /a/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *onğal-* biçimini almıştır.

DLT: Onunç: Onuncu (ss.776). **ÖZBK: Onınçı:** 1. Düzen yerini on rakamıyla gösteren, on numaralı, 2. Nesnelerin dokuzuncudan büyük, on birinciden küçük ölçü numarası (ss.507, c.II).

Dîvânü Lugâti’t Türk’teki *onunç* sözcüğü Özbek Türkçesine /ı/ ünlü türemesi ve /u/ < /ı/ değişimiyle *onınçı* şeklinde geçmiştir.

DLT: Orgak: Orak (ss.777) **ÖZBK: Orâk:** 1. Ot, yonca ve başaklı ekinleri sapıyla kesip almak, biçmek için kullanılan, beli bükük keskin uçlu köy iktisat aracı, 2. Biçme işi; biçme-toplama süreci (ss.513, c.II).

DLT'de hece başı /g/ ünsüzünün düşmesiyle kelime Özbek Türkçesinde *orâk* şeklini almıştır.

DLT: Ortu: Orta, bir şeyin ortası (ss.778). **ÖZBK: Orta:** 1. Yüzeyin sınırından merkezine taraf denk olan kısmı, noktası; merkez, 2. Uzun nesnelerin iki ucundan denk uzaklıkta olan noktası, yeri; bel, 3. İki ya da daha fazla nesnelerin uzaklık kısmı; mesafe, 4. Kişiler ya da bir yerdeki nesnelerin arası; çevre, daire, 5. Kendine benzeyen nesneler arasında veya sırasında merkezi yeri ele geçirmek, 6. Başlangıcından ve sonundan tahminen denk uzaklıkta olan vakit; yarım, 7. Bütün ya da birkaç kişinin eşit faydalandığı durum; eşit ortaklık, 8. Bu yere yakın yerler; etraf. 9. Beş puanlı not sisteminde iyiden aşağı, kötüden yukarı derecedeki puan; ortanca, tatmin edici, 10. İki ya da birkaç kişinin arası, ara, münasebet, 11. Yaşam koşulu, işi, uğraşı bir tür olan kişilerin hayatı; muhit, 12. Belli bir olay ya da hadise ortaya çıkan ya da olan vakit, 13. 3-ş. sahiplik ve ö-p-k. ekleriyle yardımcı vazifesinde kullanılır (ss.514, c. II).

DLT'de kelime sonu /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /a/ ünlü değişimine neden olmuştur ve bu nedenle sözcük *orta* halini almıştır.

DLT: Ortuk: Ortak (ss.778). **ÖZBK: Ortâk:** 1. Bir vakitte doğup birlikte büyüyen; yaşıtlı, dost, arkadaş, 2. Dünya görüşü, faaliyeti, yaşayış durumu vb. yönünden bir, ideolojik yönden yakın kişi; hemfikir, aynı gayede olan, 3. Meclis cemiyetindeki kişiler ya da meclis yurttaşları, 4. Bir nikâhtaki kişiler birbirine nispeten; erkek veya kadın, eş ya da hanım, 5. Herhangi bir nesneyi paylaşan, ortak (ss.515, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /a/ ünlü değişimine uğramıştır.

DLT: Orul-: Biçilmek, kesilmek (ss.778). **ÖZBK: Orıl-:** Tanecikli bitki ve otları dibinden orak, biçer-döver vb. ile kesip almak (ss.511, c.II).

DLT'de *orul-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *orıl-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Orum: Kesim (ss.778). **ÖZBK: Orım:** Buğday, yonca gibi ekinleri ya da otların sapını dibinden tamamını orak, biçer-döver ile kesip almak (ss.511, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve sözcük *orım* şeklini almıştır.

DLT: Orun: Yer (ss.778). **ÖZBK: Orin:** 1. Herhangi bir kimse ya da nesneyi işkâl edip duran veya işkâl edilmesi mümkün olan mekan, yüzey ya da alan; yer, 2. Uyumak, yatıp dinlenmek için koyulan yorgan, yastık vb.nin hepsi; yer, 3. Yaşamak için sığınak, yer, mesken, 4. Herhangi bir nesnenin belli bir yeri, kısmı, bölümü, 5. Herhangi bir iş hareket yapmak için gereklilik; ihtiyaç veya durum, 6. İş, hizmet; vazife, görev, 7. Bir kimsenin hayatındaki, cemiyetteki vaziyeti, görevi, 8. Herhangi bir işi gerçekleştirmek için uygun fırsat, an, vakit, 9. Dil bilimsel terimler terkinde gelip, mekan manasını ifade eder, 10. 3.ş. sahiplik ve c. k., ö-p. k. ekleriyle yardımcı görevinde kullanılır, 11. Mevki (ss.511, c.II).

DLT’de kelime ortası /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *orin* halini almıştır.

DLT: Otag: Çadır (ss.779). **ÖZBK: Otâv:** Merkez ve Orta Asya; bunun gibi güneye ait Sibirya göçebeleri de: hafif aletlerden koniye benzer şekilde yapılan taşınabilir ev, yer (ss.523, c.II).

DLT’de hece sonu /g/ sesi Özbek Türkçesinde sızıcılışarak /g/ > /v/ ünsüz değişimi meydana gelmiştir ve kelime *otâv* şeklini almıştır.

DLT: Ottuz: Otuz üçer defa, üçer üçer (ss.780). **ÖZBK: Ottiz:** Otuz rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar (ss.523, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *ottiz* halini almıştır.

DLT: Otung: Odun (ss.780). **ÖZBK: Otin:** Kesip, yarıp, yakmak için ayarlanan ağaç, tahta, sap (ss.518, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve DLT’de kelime sonu /g/ sesinin Özbek Türkçesinde düşmesiyle sözcük *otin* şeklinde geçmiştir.

DLT: Oytur-: Oydurmak (ss.781). **ÖZBK: Oydır--:** 1. Herhangi bir şeyle kazıp çukur açmak, kazmak, 2. Kazıp, kesip ya da vurup herhangi bir şeyin dış görünüşüne iz bırakmak, oymak, 3. Herhangi bir şeyle vurup, kesip ya da kırıp deşmek, 4. Arındırıp ya da uçurup tahrip etmek, çukur oluşturmak, 5. Sert çimdiklemek (ss.498, c.II).

DLT’de /-tur/ ettirgenlik eki Özbek Türkçesinde hem tonululaşarak /t/ > /d/ hem de düzleşerek /u/ > /ı/ *oydır-* şeklini almıştır.

DLT: Oyul-: Oyulmak (ss.781). **ÖZBK: Oyl- (Bkz. Oydır-):**

DLT’de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *oyıl-* halini almıştır.

DLT: Oyun: Oyun (ss.781). **ÖZBK: Oyn:** gönül açma, nefes alma amacıyla yapılan rahat hareket ya da uğraş, 2. Başkalarıyla yarış etmek için belli kurallar temelinde düzenlenen uğraş, 3. Ortaya para ya da herhangi bir şey koyup düzenlenen uğraş; kumar, 4. Ritmik hareketler ve mimikler uygunluğundan ibaret sanat; dans, 5. Tiyatro oyunu, konser, sirk seyretmesi vb. hakkında, 6. Düzensiz, fakat kendine has cazibeli hareket (hayvan ve nesneler hakkında), 7. Tehlikeli şaka, tuhaf huy, titizlik vb. (ss.498, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve bu sayede kelime *oyn* biçimini almıştır.

DLT: Öçrüş-: Öfkeyi yatıştırmakta ateşi söndürmekte yardımcı olmak (ss.783). **ÖZBK: Öçiriş-:** 1. Yanmadan, alevi durdurmak; sönmek, 2. Matlaşmak, düzelmek, 3. Gözden kaybolmak, görünmemek, yok olmak, 4. Yok olmak, kaybolmak, 5. Durmak, dinmek; duyulmamak, 6. Hafizadan kaldırılmak, akıldan çıkmak, unutulmak, 7. Sırada ya da hesaptan çıkmak (ss.525, c.II).

DLT’de kelime ortası /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmasının yanı sıra ünlü türemesinin de /i/ oluşmasıyla *öçiriş-* şeklinde Özbek Türkçesine geçmiştir.

DLT: Öçür-: Söndürmek (ss.783). **ÖZBK: Öçir- (Bkz. Öçiriş-):**

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *öçir-* halini almıştır.

DLT: Ögren-: Öğrenmek (ss.785). **ÖZBK: Örgän-:** 1. Bilim, deney, deneyim, yetenek vb.ni öğrenmek, hâkim olmak, 2. Dikkatle, iyice gözleyip, kontrol edip iyi bilmek, düşünüp almak, 3. Herhangi bir şey ya da işle daima meşgul olmak, bunu âdet edinmek (ss.510, c.II).

DLT: Öğret-: Öğretmek (ss.785). **ÖZBK: Örgät- (Bkz. Örgän-):**

“Genellikle Anadolu ağızlarında görülen ve daha çok telaffuzu kolaylaştırmaya yardımcı olan göçüşme” *örge-* ve *örget-* kelimelerinde karşımıza çıkmaktadır. (Coşkun, 2010: 103).

DLT: Ögüt: Ögüt (ss.785). **ÖZBK: Ögit:** Yol yordam gösterip söylenen söz; nasihat (ss.494, c.II).

DLT: Ögütle-: Ögüt vermek, ögütlemek (ss.785). **ÖZBK: Ögitlä-:** Nasihat etmek (ss.494, c.II).

DLT: Ögsüz: Öksüz; şaşkın (ss.785). **ÖZBK: Öksiz:** 1. Anne babasız, yetim, 2. Yardım edecek kimsesi olmayan, korumasız, bahtsız, çaresiz, öksüz, 3. Gam ve hasreti ifade eden; kederli (ss.501, c.II).

DLT’de kelime içi /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT’de kelime içi ü sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne uğramıştır.

DLT: Ökün-: Pişman olmak, hayıflanmak (ss.786). **ÖZBK: Ökin-:** Herhangi bir şeyden pişman olmak, teessüf etmek; hayıflanmak (ss.501, c.II).

DLT: Ökünç: Pişmanlık (ss.786). **ÖZBK: Ökinç:** Gönülsüz bir durum, hadise duygusundan dolayı ortaya çıkan üzgünlük, kırılma; eseflenme, üzülmeye; üzücü (ss.501, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüleri Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcükler *ögit-*, *ögitlä-*, *ökin-*, *ökinç* hallerini almıştır.

DLT: Öldür-: Öldürmek (ss.786). **ÖZBK: Öldir-:** 1. Hayatını tamamlamak, yaşamı durmak, ölmek, 2. Yok olmak, kaybolmak, ölmek, 3. Kendi özelliğini, kalitesini yok etmek; kullanıp olmayan hale getirmek, 4. Zarf-fiilin ekleriyle birleşip iş-hareketi son derece arttırıp göstermeye yardım eder (ss.503, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimi neticesinde sözcük *öldir-* şeklini almıştır.

DLT: Ölü: Ölü (ss.786). **ÖZBK: Ölik:** 1. Hayatını tamamlayan; ölen, cansız, 2. Ceset, cansız beden, 3. Sertleşmiş; kötü, gereksiz, 4. Ölüye benzeyen; soğuk, kötü; cansız, 5. Hayat belirtisi olmayan; hareketsiz, kimsesiz; bomboş, 6. Tesirsiz, heyecan uyandırmayan, birinin canını sıkmak, 7. Mülkü saklayan, kullanılan mal, para (ss.503, c.II).

DLT’de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur bu sayede kelime *ölik* halini almıştır.

DLT: Ölüm: Ölüm (ss.787). **ÖZBK: Ölim:** Organizmanın hayati faaliyetlerinin durması, tamamlanması; diri organizmanın bitmesi; ölü (ss.503, c.II).

DLT'de kelime ortası /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *ölim* şeklini almıştır.

DLT: Öpkile-: Kızmak, kızıp uzaklaşmak (ss.788). **ÖZBK: Öpkälä-:** Birinin doğru olmayan işi, haksız yere rencide olmasından dolayı ona kin tutmak; öfkelenmek; gücenmek (ss.508, c.II).

DLT'de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /ä/ ünlü değişimini meydana getirmiştir ve bu nedenle fiil *öpkälä-* biçimini almıştır.

DLT: Öptür-: Öpmesi için emir vermek, öptürmek (ss.788). **ÖZBK: Öptir-:** Şımartma veya sevgi anlamında birinin herhangi bir yerine dudaklarını dokundurup öpmek (ss.508, c.II).

DLT: Öpüş-: Karşılıklı öpüşmek (ss.789). **ÖZBK: Öpiş- (Bkz. Öptir-):**

DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve *öptür-* ve *öpüş-* kelimeleri Özbek Türkçesine *öptir-*, *öpiş* ve *öpiş-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Örkü: Hörgüç (ss.789). **ÖZBK: Örkäç:** Devenin arka sırtında bir ya da iki tane olan kalın yağ katmanından ibaret çıkıntı, hörgüç (ss.512, c.II).

DLT'de kelime sonu /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ü/ > /ä/ ünlü değişimine uğramıştır ve DLT'de *örkü* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesine kelime sonu /ç/ ünsüz türemesiyle birlikte *örkäç* biçiminde geçmiştir.

DLT: Ötgür-: Bir şeyi bir şeyden geçirmek, (mektup için) göndermek (ss.792). **ÖZBK: Ötkär-:** 1. Herhangi bir şeyin içinden, üstünden ya da yanından yürüyüp, uçup, süzülüp öte tarafa geçmek, göçmek, 2. Bir yerden başka bir yere hareket etmek, yerini değiştirmek, göçmek, 3. Bir şeyin arasından ilerleyip, başka yöne sızıp çıkmak, sızıp akmak, 4. Delik, kapı gibi herhangi bir yerin bir tarafından girip öteki taraftan çıkmak, 5. Herhangi bir tarafa yönelmek; yürüyüp, süzülüp ya da uçup herhangi bir yöne yönelmek; bir tarafa girip yürümek, 6. Hızlıca yürüyüp ya da hareket edip, başkasından önce gitmek; yetişip geçmek, 7. Bir şeye tesir etmek, onda kendi halini meydana çıkarmak, bulaştırmak, 8. Birine tesir edip, onda da kendi halini aksettirmek, görünür olmak; göçmek, 9. Birinden vazgeçip, başkasına katılmak, başkasına yandaş olmak, 10. Bir şeye ya da harekete girişmek, 11. Herhangi bir duruma atanmak, 12. Bir görevi ya da vazifeyi belirli sürede gerçekleştirmek, yerine getirmek, uygulamak, 13. Herhangi

bir konuyu (örneğin yaratıcı yazar) derste duyup ya da tek başına okuyup öğrenmek, 14. Test için verilen sorulara cevap vermek, herhangi bir alan boyunca bilimi yeterli ya da üst seviyedeyken ispatlamak, 15. Herhangi bir şeyi netleştirmek, kararlaştırmak için gerçekleştirilen incelemede olumlu neticeye ulaşmak, 16. Herhangi bir teşkilatın üyesi, ortağı olmak, bir teşkilata üye olup girmek, katılmak, 17. Süre bildiren sözlerden sonra gelip, ondan anlaşılan vakit birliğinin devam edip etmediğini bildirir, 18. Bir yerde var olmak, ya da ortaya çıkarılmak; bir yeri sahiplenip, uzanıp yatmak (yol, su yolu vb. hakkında), 19. Meydana gelmek, ortaya çıkmak, 20. Gerçek deyip hesaplamak, göz önünde bulundurmak; kendi gücünü saklamak, 21. Satın alınmak, satılmak, 22. Bir kimseye bağlı olmak, mülkünü devralmak 23. Yazılmak, kaydedilmek, hesaba alınmak, 24. Aklına gelmek, göz önünde olmak, vücut bulmak; geçmek, 25. Zarf-fiil eklerindeki fiilden sonra gelip aynı anda gerçekleştirilen iş-hareketi bildirir (ss.521, c.II).

DLT’de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve DLT’de /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ü/ > /ä/ ünlü dönüşümüne uğramıştır bu nedenle kelime *ötkär*- halini almıştır.

DLT: Ötün-: Durumu hakana vb. makamlara arz etmek (ss.793). **ÖZBK: Ötin-:** Ricada bulunmak; sormak (ss.518, c.II).

DLT: Ötünç: Borç (ss.793). **ÖZBK: Ötinç:** Sert rica (ss.518, c.II).

DLT’de kelime ortası /ü/ ünlüleri Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelimeler *ötin*- ve *ötinç* biçiminde geçmiştir.

DLT: Bış-: Yemek pişmek, meyve olgunlaşmak, kırmızı kıvama gelmek (ss.585). **ÖZBK: Piş-:** 1. Yetişip, büyüüp tüketmek ya da kullanmak için yararlı hale gelmek, olgunlaşmak (meyve, sebze, tahıl vb. hakkında), 2. Kaynatma, kavurma, buğulama vb. neticesinde tüketmek için hazırlamak, 3. Ateşte pişirip yemek, gerekli teknolojik özelliği meslek etmek, 4. Isınmak, kararmak; öğrenmek, 5. Olgunlaşıp çatlama derecesine gelmek (yara-çıkık hakkında), 6. Ömrünün sonuna yaklaşip yaşalanıp ölümü yaklaşmak, 7. Çözülme, tamamlanmak (ss.591).

DLT’de kelime başı /b/ sesi Özbek Türkçesinde tonlularak /b/ > /p/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT’de kelime içi /i/ sesi Özbek Türkçesinde incelenerek /ı/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *piş*- halini almıştır.

DLT: Bışur-: Pişirmek (ss.586). **ÖZBK: Pişir- (Bkz. Piş-):**

DLT'de kelime başı /b/ sesi Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /b/ > /p/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve DLT'de kelime ortası /u/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur bu yüzden sözcük *pişir-* halini almıştır.

DLT: Bürkür-: (kan için) fışkırmak, (su için) püskürmek, (hava için) yağmur yağdırmak (ss.607). **ÖZBK: Pürkä-:** Su ya da başka bir sıvıyı zerrelere ayırıp saçmak (ss.607).

DLT'de kelime başı /b/ sesi Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /b/ > /p/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ü/ > /ä/ ünlü değişimi meydana gelmiştir ve DLT'de *pürkür-* biçiminde olan kelime Özbek Türkçesine geçerken kelime sonu /r/ ünsüz düşmesi sonucunda sözcük *pürkä-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Saçtur-: (Para vb.)Saçtırmak (ss.798). **ÖZBK: Sâçtır-:** 1. Sıvıyı ufalayıp, parçalayıp ya da yayıp herhangi bir şeyin yüzüne vurmak, saçmak, küçücük zerre, ufak haldeki şeyleri herhangi bir şeyin yüzüne bir anda saçmak, 2. Her bir yanı dağıtıp bırakmak, perişan etmek 3. Herhangi bir ölçüde, sınırdaki taksim edip dağıtmak, koymak (ss.72, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *saçtır-* halini almıştır.

DLT: Sagız: Sakız (ss.799). **ÖZBK: Saķıç:** Çiğnemek için mum ve ardıc şekerinden sütte kaynatılıp hazırlanan madde (ss.29, c.II).

DLT'de kelime içi /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır. DLT'de kelime sonu /z/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /z/ > /ç/ ünsüz değişimi neticesinde kelime *saķıç* şeklini almıştır.

DLT: Sagtur-: Sağdırmak (ss.799). **ÖZBK: Sağdır-:** Memeyi gevşetip onun uçlarını uzatarak ya da makine yardımıyla sütü çıkarıp almak (ss.73, c.II).

DLT'de hece başı /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *sağdır-* şeklini almıştır.

DLT: Sagzıgan: Saksagan (ss.800). **ÖZBK: Zağizğân:** Kargagiller ailesine mensup, alaca kanatlı, kuyruğu uzun kuş; saksagan (ss.302, c.II).

DLT’de hece başı /s/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /s/ > /z/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT’de kelime ortası /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde hem incelerken hem de göçüşerek /ı/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *zağizğân* şeklini almıştır.

DLT: Saltur-: (bir şey) sallanması veya atılması için emir vermek, sallatmak, attırmak (ss.802). **ÖZBK: Sâldır-:** 1. Bir şeyi içine ya da üstüne koymak, atmak, 2. Döşemek, yaymak, 3. Yüz yüze gelip, işaret edip koymak, tutmak, 4. Kurutmak, ekşitmek, pişirmek için koymak, 5. Ödeme mecburiyetini yüklemek, belirtmek, 6. Herhangi bir hale getirmek, düşürmek, koymak ya da bir durumu ortaya çıkarmak; tutulmuş, rastlamak, 7. Bir kimse veya çoğunluğun muhakemesine koymak, karar vermek, havale etmek, 8. Bir şey ya da kimseye yol göstermek, yerleştirmek, 9. İp, zincir gibi şeyleri vurup, savurup esir etmek, bağlamak, 10. İnşa etmek, kurmak, yapmak, 11. Vurmak, düşürmek, 12. Çizmek, işlemek, üretmek (çiçek, nakış vb.ni), 13. Asılmak, yerleştirmek, 14. soyunmak (kıyafeti), 15. Ortak isimler ve deyimlerle birleşip onların bünyesine girer (ss.65, c.II).

DLT’de hece başı /t/ ünsüzü ve kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde hem tonlulaşarak /t/ > /d/ hem de düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü ve ünsüz değişimlerine neden olmuştur bu sayede kelime *sâldır-* halini almıştır.

DLT: Sargar-: Sararmak, zaferanla boyanmış gibi olmak (ss.805). **ÖZBK: Sârgây-:** 1. Sarı renk almak, 2. Muhtaç olup beklemek, 3. Rica etmek, yalvarmak (ss.26, c.II).

DLT’de kelime sonu /r/ ünsüzü Özbek Türkçesinde damaksıllaşarak /r/ > /y/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve kelime *sârğây-* biçimini almıştır.

DLT: Sarıg: Sarı, öd (ss.805). **ÖZBK: Sarıq:** 1. Saman, zerdeçal, altın gibi şeylerin rengindeki, 2. Kumral renk (saç, tüy, deri hakkında), 3. Yumurthanın protein maddesinin ortasındaki kısmı, 4. Ciğeri iltihaplanıp, göz ve bedeni sarartan ağır ve bulaşıcı hastalık (ss.23, c.II).

DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /q/ ünsüz değişimi neticesinde sözcük *sarıq* şeklini almıştır.

DLT: Sarmusak: Sarımsak (ss.807). **ÖZBK: Sarımsâq:** 1. Soğan gibi uzun ömürlü bitki ve onun yemeğe katılan keskin kokulu, acı soğanı, 2. Sarımsak (ss.23, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır. Ayrıca DLT’de *sarmusak* şeklinde olan kelime göçüşme neticesinde Özbek Türkçesine *sarımsâq* biçiminde geçmiştir.

DLT: Sarsal: Samura benzer küçük bir hayvan; sansar (ss.807). **ÖZBK: Savsar:** Ormanda yaşayan kahverengi kürklü, küçük memeli yırtıcı hayvan, bu hayvanın derisi (ss.9, c.II).

DLT'de hece sonu /r/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /r/ > /v/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime sonu /l/ ünsüzü Özbek Türkçesinde titrek olan /l/ > /r/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *savsar* halini almıştır.

DLT: Sasıg: Kokmuş ("barıg" ile birlikte kullanılır) (ss.808). **ÖZBK: Sassık:** 1. Kokusu kötü, hoş olmayan, pis kokan, 2. Pis kokuyla dolan, kötü kokunun yerleşip kalması; havası ağır, 3. Fenalaşıp, kötü kokan, bozulan, 4. Bir kimseye söylenen sözün hoş gitmemesi, kötü koku (ss.26, c.II).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur. Bunun yanı sıra DLT'de *sasıg* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde kelimeyi pekiştirmek amacıyla /s/ ünsüz türemesine uğramıştır ve kelime *sassık* halini almıştır.

DLT: Savaş-: Dövüşmek (ss.810). **ÖZBK: Savaş-:** 1. Dayakla dövüp ditmek, gevşetmek, 2. Çubuk, kamçı gibi şeylerle üst üste vurmak, sopayla vurmak, 2. Şiddetle yağmak, kesintisiz dökülmek (yağmur hakkında), 3. Sözle vurmak, sert bir şekilde eleştirmek 4. Vuruşmak, savaşmak (ss.7, c.II).

DLT'de kelime içi çift dudak /w/ sesi Özbek Türkçesinde diş-dudak /w/ > /v/ ünsüz değişimine uğramıştır ve fiil *savaş-* şeklini almıştır.

DLT: Sawrul-: Savrulmak, savrularak akmak (ss.810-811). **ÖZBK: Sâvrıl-:** Savrulmak (ss.62, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT'de hece sonu /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde diş-dudak /v/ harfine dönüşmüştür ve kelime *sâvrıl-* biçimini almıştır.

DLT: Sekri-: (su vb. şeylere) atlamak, zıplamak (ss.813). **ÖZBK: Sâkrä-:** 1. Güçle vücudu yukarı atarak bir müddet havada kalmak; sıçramak, 2. Vurulup dönmek, zıplamak, sıçramak (ss.13, c.II).

DLT: Sekriş-: Yarış amacıyla zıplaşmak; sıçraşmak (ss.813). **ÖZBK: Säk räş-:** 1. Güçlülükle vücudu yukarı atıp bir müddet havada uçmak; sıçramak, 2. Vurulup dönmek, zıplamak, sıçramak (ss.13, c.II).

DLT’de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /ä/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *säkrä-* ve *säkräş-* halini almıştır.

DLT: Sekrit-: (atı nehir vb. yerlerden) atlatmak (ss.813). **ÖZBK: Säk räät- (Bkz. Säk räş-):**

DLT’de kelime içi /i/ sesi Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /ä/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur bu sayede kelime *säkrät-* halini almıştır.

DLT: Seksön: Seksen (ss.813). **ÖZBK: Säksän:** Seksen rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar (ss.13, c.II).

DLT’de kelime içi /ö/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek ve kalınlaşarak /ö/ > /ä/ ünlü değişimi neticesinde *säksän* şeklini almıştır.

DLT: Semri-: (at, koyun vb.) Semirmek, semizleşmek (ss.813). **ÖZBK: Semir-:** 1. Şişmanlamak. 2. Kalın, şişman olmak, şişmek (ss.36, c.II).

DLT’de *semri-* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde /r/ ve /i/ harflerinin yer değiştirmesiyle *semir-* şeklini almıştır.

DLT: Semrit-: Semirtmek (ss.813). **ÖZBK: Semirtir-:** 1. Şişmanlamak; kalın, şişman olmak, şişmek, 2. Bakıp et aldirmek; et için yetiştirilen hayvan, 3. Faydalı maddeleri zenginleştirmek, faydalı maddeleri zenginleştirip verimli yapmak (yeri) (ss.36, c.II).

DLT’de *semrit-* biçiminde olan fiil Özbek Türkçesinde kelime sonu /i/ ve /r/ harflerinin türemesiyle *semirtir-* halini almıştır.

DLT: Septür-: (kızın) çeyizlenmesi ve güveye gitmesi için emir vermek(ss.814). **ÖZBK: Septir-:** 1. Sıvıyı ufalatıp, parçalayıp ya da yayıp herhangi bir şeyin yüzeyine vurmak, saçmak, 2. Küçük zerrelleri, ufak haldeki şeyleri herhangi bir şeyin yüzeyine pürüzsüz bir şekilde saçmak, 3. Düz bir şekilde yayıp serpmek, saçmak (ss.38, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve fiil *septir-* şeklini almıştır.

DLT: Sew-: Sevmek (ss.815). **ÖZBK: Sev-:** 1. Aşk-sevgi duygusuyla gönülden sevgiyle bağlanmak, sevmek, 2. Hoş görmek, beğenmek, sevmek (ss.32, c.II).

DLT: Sewin-: Sevinmek (ss.815). **ÖZBK: Sevin-:** Sevinmek, sevinçli olmak, mutlu olmak (ss.32, c.II).

DLT: Sewinç: Sevinç, sürur (ss.816). **ÖZBK: Sevinç:** Hoşnutluk hissi, duygusu; mutluluk, sevinç (ss.32, c.II).

DLT: Sewiş-: Sevişmek (ss.816). **ÖZBK: Seviş- (Bkz. Sev-):**

DLT'de kelime içi çift dudak /w/ sesi Özbek Türkçesinde dış-dudak /v/ sesine dönüşmüştür ve fiiller *sev-*, *sevin-*, *sevinç*, *seviş-* şekillerini almıştır.

DLT: Sewtür-: Sevdirmek, sevgiyi kalbe düşürmek (ss.816). **ÖZBK: Sevdır-:** 1. Aşk-sevgi duygusuyla gönülden sevmek, sevgi bağlamak, sevmek, 2. Hoş görmek, beğenmek, sevmek (ss.32, c.II).

DLT'de ettirgenlik eki /-tür/ Özbek Türkçesinde hem tonlulaşarak /t/ > /d/ hem de düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü ve ünsüz değişimlerine uğramıştır. DLT'de kelime içi /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmüştür ve bu nedenle kelime *sevdır-* halini almıştır.

DLT: Sıbızgu: Uzun kaval (ss.816). **DLT: Sıbızga:** 1. Uzun, içi delik nesne, ince boru, 2. Altı tane deliği parmaklarla açıp kapatıp, üflenerek çalınan müzik aleti; sıbızga (ss.42, c.II).

DLT'de kelime sonu /u/ ünsüzü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /a/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve sözcük *sıbızga* şeklini almıştır.

DLT: Sıçgan: Sıçan, fare (ss.817). **ÖZBK: Sıçğân:** 1. Her türlü yerde yaşamaya uygun, kemirgen memeli hayvan, 2. On iki hayvanlı takvim hesabında birinci yılın ismi (ss.58, c.II).

DLT'de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /q/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelime *sıçğân* biçimini almıştır.

DLT: Sıdırıl-: Sıyrılıp kaçmak, kaymak; bütün kıvrıntı ve büküntüleriyle yola bakılmak ve düşünülme (ss.817). **ÖZBK: Sıdırıl-:** 1. Sıyrıp, çekip temizlemek veya toplamak, 2. Sıyrıp çekip almak (ss.43, c.II).

Özbek Türkçesinde kelime içi ünlü türemesi /ı/ meydana gelmiştir ve sözcük *sıdırıl-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Sıgtur-: (bir şeyi bir şeye) Sıgdırmak (bir şeyi) genişletmek (ss.818). **ÖZBK: Sıgdır-:** 1. Koymak, yerleştirmek, gitmek, 2. Kendi içine yerleşmek, sıgdırmak (ss.59, c.II).

DLT’de hece başı /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tolulaşarak /t/ > /d/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur. DLT’de kelime içi /u/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *sıgdır-* halini almıştır.

DLT: Sıkılış-: Kalabalıklaşmaktan dolayı bir yere sığamaz olmak, sıkışmak (ss.819). **ÖZBK: Sıkılış-:** 1. Sarıp, kuşatıp ya da basıp ezmek, sıkmak, baskıyla itmek, zor durumda bırakmak, 2. Zorluk hissetmek, muhtaç olmak, 3. Ruhen ezilip ya da sıkılıp dikkat etmek, dikkati aşmak, sıkışmış olmak (ss.58, c.II).

Sözcük Özbek Türkçesine geçerken /i/ ünlü türemesi meydana gelmiştir ve kelime *sıkılış-* şeklini almıştır.

DLT: Sınuk: Oğuzcada kırık (ss.820). **ÖZBK: Sınık:** 1. Kırılan, bir yeri çatlak olan, 2. Kırılıp bozulan, işe yaramaz, 3. Kötü gözlü, nursuz; solgun (ss.51, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişime uğramıştır ve kelime *sınık* halini almıştır.

DLT: Sırık: Çadır direği (ss.821). **ÖZBK: Sırık:** 1. Tavanı tutup durması için evin ortasına yerleştirilen direk, dayanak (ss.55, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümü neticesinde *sırık* biçimini almıştır.

DLT: Sızgur-: Eritmek (ss.822). **ÖZBK: Sızgır-:** Sızarak geçen ya da süzgeçten geçirilen sıvı (ss.44, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve sözcük *sızgır-* şeklini almıştır.

DLT: Sid-: İşemek (ss.823). **ÖZBK: Siy-:** Sidik torbasını boşaltmak, çözülme (ss.45, c.II).

DLT’de kelime sonu /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır ve *siy-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Silk-: Silmek (ss.824). **ÖZBK: Silki-:** Güçle silkeleyip o yandan bu yandan kımıldatmak; güçlü, sert sallamak, silkelemek (ss.47, c.II).

DLT’de *silki*- kelimesi Özbek Türkçesine kelime sonu /i/ ünlü türemesi şeklinde geçmiştir ve sözcük *silki*- halini almıştır.

DLT: Singdür-: Bir yere sokup saklamak ve araştırmak (ss.824). **ÖZBK: Singdir- (Bkz. Sing-):**

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *singdir*- biçiminde geçmiştir.

DLT: Şiş: Vücuttaki şiş (ss.821). **ÖZBK: Şiş:** Canlı dokularının dış etki ya da hastalıktan dolayı şişmesi; şişme; yumru (ss.418, c.II).

DLT’de kelime başı /s/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış eti ardısıllaşması neticesinde /s/ > /ş/ ünsüz değişimine uğramıştır ve kelime *şiş* şeklini almıştır.

DLT: Soğı-: Soğumak (ss.826). **ÖZBK: Sâvı-:** 1. Isıyı, harareti etrafındaki yere veya başka şeye verip soğuk hale gelmek, 2. Harareti düşmek, azalmak (sıcaklık), 3. Gönlnü, sevgi-muhabbetini, meylini, sadakatini kaybetmek (ss.62, c.II).

DLT’de hece sonu /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /o/ > /â/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT’de kelime içi /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /g/ > /v/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve sözcük *savı*- şeklini almıştır.

DLT: Sugur: Ada tavşanı, dağ sıçanı (835). **ÖZBK: Soğır:** Dağ sıçanı (ss.100, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT’ kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /o/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *soğır* şeklini almıştır.

DLT: Sokul-: Dövülmek (ss.827). **ÖZBK: Suqıl-:** 1. Güç ya da darbeye sivri şeyleri başka bir şeye geçirmek; sokmak, dikmek, herhangi bir düzende yerleşmek, dikmek, 2. İçini, arasını yarıp kırmak, dikilip, kırıp yerleşmek; dikilmek, 3. Bildirmeden veya yüzşüzlük, yoksulluk, sönüklükle herhangi bir topluluk, teşkilat vb.ne girmek, 4. Katılmak, katışmak (ss.92, c.II).

DLT: Sokuş-: Dövmede yardım ve yarış etmek (ss.827). **ÖZBK: Suqış-:** 1. Güç ya da darbeye sivri şeyleri başka bir şeye geçirmek; sokmak, dikmek, 2. Herhangi bir düzende yerleşmek, dikmek (ss.92, c.II).

DLT'de hece sonu /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *sukış-* halini almıştır.

DLT: Sorug: kaybolan şey (ss.829). **ÖZBK: Sorâk:** 1. Soru, 2. Mahkeme, savcılık kurumlarına düşen veya mahkemede görülen işin ayrıntılarını ve ona bağlı hakikati anlamak için alıp verilen soru-cevap, 4. Herhangi bir malumat veya anlatım verilmesi hakkında resmi talep; istek yazısı (ss.99, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /â/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır ve kelime *sorâk* şeklinde geçmiştir.

DLT: Söktür-: Sövmesi için zorlamak, sövdürmek (ss.831). **ÖZBK: Söktir- (Bkz. Sök-):**

DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *söktir-* şeklini almıştır.

DLT: Söküş: Sövmeye ve sövüşme (ss.832). **ÖZBK: Sökiş: (Bkz. Sök-):**

DLT: Söküş-: Karşılıklı sövüşmek (ss.832). **ÖZBK: Sökiş-:(Bkz. Sök-):**

DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve kelimeler *sökiş* ve *sökiş-* halini almıştır.

DLT: Söktür-: (elbise) sökülmesi için emir vermek, söktürmek (ss.831). **ÖZBK: Söktir- : Dikilen şeylerin ipini koparıp, söküp parçalara ayırmak (ss.96, c.II).**

DLT'de kelime içi /ü/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *söktir-* biçimini almıştır.

DLT: Sökül-: Sökülmek (ss.831). **ÖZBK: Sökil- (Bkz. Söktir-):**

DLT: Söküş-: Sökmekte yardım ve yarış etmek (ss.832). **ÖZBK: Sökiş- (Bkz. Söktir-):**

DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve bundan dolayı sözcükler *sökil-* ve *sökiş-* hallerini almıştır.

DLT: Sözle-: Söylemek, konuşmak (ss.833). **ÖZBK: Söylä-:** söylemek (ss.95, c.II).

DLT: Sözlən-: bizatihi konuşmak ve sözünü açıklamak (ss.833). **ÖZBK: Söylän- (Bkz. Söylä-):**

DLT’de kelime içi /z/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /z/ > /y/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır ve fiiller *söylä-* ve *söylän-* şeklini almıştır.

DLT: Sorkıç: Lök ağacının reçinesi (ss.828). **ÖZBK: Surğuç:** Çabuk eriyip hemen pekişen renkli bitki özü ve mum katılaşması (ss.88, c.II).

DLT: Sorkuçla-: (bıçak vb.nin sapa giren kısmını kaymaması için) lök macunu ile sağlamlaştırmak (ss.828). **ÖZBK: Surğuçlä-:** Mühür mumundan faydalanıp damga basmak ya da kapaklamak (ss.88, c.II).

DLT: Sorkuçlan-: (bıçak vb. şeylerin sapa giren kısmını) lök macunu ile sabitleştirmek, (ss.829). **ÖZBK: Surğuçlä- (Bkz. Surğuçlä-):**

DLT’de kelime içi /o/ sesi Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü dönüşümüne uğramıştır. DLT’de hece başı /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /k/ > /ğ/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve kelimeler *surğuç*, *surğuçlä-* ve *surğuçlä-* biçimlerini almıştır.

DLT: Suwgar-: Suvarmak(ss.837). **ÖZBK: Suğâr-:** 1. Suyolunu açıp bitkilerin suyunu sağlamak, sulamak, 2. Su vermek, su içirmek, 3. Yetiştirmek, sindirmek, 4. Isıtmak (ss.92, c.II).

DLT: Suwgarış-: Suvarmada yardım etmek (ss.837). **ÖZBK: Suğârış- (Bkz. Suğâr-):**

DLT’de hece sonu çift dudak /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde düşmüştür ve sözcükler *suğâr-* ve *suğârış-* hallerini almıştır.

DLT: Suwal-: Sıvanmak (ss.837). **ÖZBK: Suval-:** 1. Çamur, albatr gibi malzemelerle kaplayıp düzleştirmek, 2. Belli etmeme, kapatıp, düzeltip göndermek, pürüzsüz hale getirmek (ss.80, c.II).

DLT’de “suwal-“ sözcüğü yukarıdaki anlamının dışında “sulanmak, bir şeyin üzerine su serpilmek” anlamlarında da kullanılmıştır.

DLT: Suwaş-: Sıvamakta yardım ve yarış etmek (ss.837). **ÖZBK: Suwaş- (Bkz. Suval-):**

DLT: Suwla-: (çamur vb. şeyleri) sulandırmak (ss.838). **ÖZBK: Suvlä-:** 1. Su ile ıslatmak, ıslatmak, 2. Su içmek (ss.80, c.II).

DLT: Suwlan-: Sulanmak, gözün yaşı akmak (ss.838). **ÖZBK: Suvlä- (Bkz. Suvlä-):**

DLT: Suwlat-: Su serpirtmek, sulatmak (ss.838). **ÖZBK: Suvlat- (Bkz. Suvlä-):**

DLT: Suwsa-: Susamak (ss.838). **ÖZBK: Suvsä-:** suya muhtaç olmak, susamak (ss.81).

DLT: Suwsat-: Susatmak (ss.838). **ÖZBK: Suvsät- (Bkz. Suvsä-):**

DLT’de kelime içi /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde diş-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmüştür ve bu nedenle kelimeler *suwal-*, *suwaş-*, *suwla-*, *suwlan-*, *suwlat-*, *suwsa-*, *suwsat-* halini almıştır.

DLT: Süçi-: Tatlanmak ve güzelleşmek (ss.839). **ÖZBK: Çüçi-:** 1. Tatlı olmak, 2. Isınıp, kaynayıp temizlenmek (ss.383, c.II).

DLT’de kelime başı /s/ ünsüzü Özbek Türkçesinde patlayıcılaşarak /s/ > /ç/ ünsüz değişimine uğramıştır ve fiil *çüçi-* şeklini almıştır.

DLT: Süçig-: Her şeyin tatlı olanı, şarap (ss.839). **ÖZBK: Süçük-:** 1. Acı olmayan, ekşi olmayan, tatlı, 2. Kişiyi azarlamayan; sevimli, içten, tatlı, 3. Ayrı sesler örneğin <r> yi, tam almama (ss.383, c.II).

DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT’ de kelime içi /i/ sesi Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /i/ > /ü/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve sözcük *süçük* halini almıştır.

DLT: Süçit-: Tatlılaştırmak (ss.839). **ÖZBK: Çüçit- (Bkz. Çüçi-):**

DLT’de kelime başı /s/ ünsüzü Özbek Türkçesinde patlayıcılaşarak /s/ > /ç/ ünsüz değişimi meydana gelmiştir ve fiil *çüçit-* şeklini almıştır.

DLT: Süngük-: Kemik (ss.840). **ÖZBK: Söngäk-:** Kemik (ss.97, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüleri Özbek Türkçesinde genişleyerek /ü/ > /ö/ ve /ü/ > /ä/ ünlü değişimlerine neden olmuştur

DLT: Süprül-: Süpürülmek (ss.840). **ÖZBK: Süpüril-:** 1. Süpürgeyle çalıyı, tozu, çöpü vb.ni temizlemek, 2. Köküyle sıyıırıp aradan kaldırmak (ss.85, c.II).

DLT: Süpründi-: Süprüntü (ss.840). **ÖZBK: Süpürindi-:** 1. Süpürdüğünde toplanan çöp, 2. Hayata dair veya ideolojik yönden aşağılık kimse (ss.85, c.II).

Süpüril- ve *süpürindi* kelimeleri Özbek Türkçesine geçerken kelime içi /ü/ ünlü türemesi meydana gelmiştir. DLT’de kelime içi /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcükler *süpüril-* ve *süpürindi* hallerini almıştır.

DLT: Sürtil-: (nesne kendisi) sürtilüp kazınmak; bir başkası tarafından sürtilmek (ss.841). **ÖZBK: Sürtil-:** 1. Herhangi bir şeyin yüzünü, sırtını başka bir şeyin yüzüne sırtına sürtmek, 2. Yüzüne, sırtına yukarıdan bir şey vermek, sürtmek, silmek, silip-sürüp temizlemek (ss.88, c.II).

DLT: Sürtün-: Sürtünmek, sürünmek (ss.841). **ÖZBK: Sürtin- (Bkz. Sürtil-):**

DLT’de kelime ortası /ü/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelimeler *sürtil-* ve *sürtin-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Sürtür-: (birinin bir yeri) terk etmeksizin için emir vermek, (birini) sürdürmek, (koyun vb. hayvanları) sürdürmek, sürttürmek (ss.842). **ÖZBK: Sürttir- (Bkz. Sürtil-):**

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır. Ayrıca sözcük Özbek Türkçesine geçerken /t/ ünsüz türemesine neden olmuştur ve kelime *sürttir-* halini almıştır.

DLT: Sürtiş-: -Sürmek ve sürtmekte- yardım ve yarış etmek (ss.842). **ÖZBK: Sürtiş- (Bkz. Sürtil-):**

DLT’de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *sürtiş-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Sürül-: Sürülmek (ss.842). **ÖZBK: Süril-:** 1. İtip bir yerden ikinci yere göç ettirmek, uzaklaştırmak, ilerletmek, 2. Bir yere yönlendirmek, yerleştirmek, 3. isimlerle ortak fiil yapar, 4. Sürmek, 5. İş geriye gidip düşmek, sıradan, saftan çıkmak (ss.86, c.II).

DLT: Sürün-: kaşımak; sürünerek ezilmek (ss.842). **ÖZBK: Sürin-:** 1. Zor duruma düşüp sürülüp kalmak, güçlükle yaşamak, 2. Eziyet edilip, tökezleyip, kakılıp, takılıp yürümek (ss.86, c.II).

DLT: Sürüş-: (erkek hayvan çiftleşmek üzere dişiyi) sürüklemek, kovalamak, birini zorlamak (ss.842). **ÖZBK: Süriş- (Bkz. Süril-):**

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur bundan dolayı kelimeler *süril-*, *sürin-* ve *süriş-* hallerini almıştır.

DLT: Szl-: Szlmek (ss.844). **ZBK: Szili-:** Utanç veya naz ile kendini ekingenlie bırakıp, utanmak (ss.82, c.II).

DLT’de itelik eki // zbek Türkçesinde düzleşerek // > /i/ ünlü değişimine uramıtır. Bununla birlikte kelime zbek Türkçesine kelime içi /i/ ünlü türemesi sonucunda *szili-* eklinde geçmiştir.

DLT: Sztr-: Szdrlmesi için emir vermek (ss.844). **ZBK: Szdr-:** 1. Süzgeç veya aralıklı başka bir şeyden geçirip, mekanik karışımlardan temizlemek, 2. Hazır yemek veya ieei yenilen ya da içilen kselere dağıtmak, 3. Oyun kartlarını oyunculara bölüp vermek (ss.82, c.II).

DLT’de kelime içi /t/ ünsüzü zbek Türkçesinde tonlulaarak /t/ > /d/ nsz değişimine neden olmuştur. DLT’de kelime içi // ünlüsü zbek Türkçesinde düzleşerek // > /i/ ünlü dönüşümü neticesinde *sözdür-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Szl-: (su) saflamak (ss.844). **ZBK: Szil-:** 1. Süzgeç veya aralıklı başka bir şeyden geçirip, mekanik karışımlardan temizlemek, 2. Hazır yemek veya ieei yenilen ya da içilen kselere dağıtmak, 3. Oyun kartlarını oyunculara bölüp vermek, 4. Eskiyip, yıpranıp yırtılmaya balamak. 5. Utanç veya naz ile kendini ekingenlie bırakıp, utanıp durmak (ss.82, c.II).

DLT’de kelime içi // sesi zbek Türkçesinde düzleşerek // > /i/ ünlü dönüşümüne uramıtır ve sözcük *szil-* eklini almıştır.

DLT: Taban: Devenin tabanı (ss.847). **ZBK: Tvn:** 1. Ayaının alt kısmı, 2. Ayakkabının bu yere doğru gelen kısmı (ss.195, c.II).

zbek Türkçesinde yukarıdaki anlamının dışında farklı bir anlamı karşılayan “tvn” kelimesi mevcuttur. “Getirilen zararı gizlemek için ödenen ya da alınan hak” manasına gelmektedir.

DLT’de kelime içi /b/ ünsüzü zbek Türkçesinde sızıcılaarak /b/ > /v/ nsz değişimine uramıtır ve sözcük *tvn* halini almıştır.

DLT: Tagay: Dayı (ss.847). **ZBK: Ta:** Kadının abi-kardeşleri (onun çocuklarına nispeten) (ss.212, c.II).

DLT’de *tagay* eklinde olan sözcük zbek Türkçesine geçerken kelime sonu /y/ nsz dmesi meydana gelmiştir ve kelime *ta* halini almıştır.

DLT: Tagla-: (at vb. hayvanları) dağlayarak damgalamak (ss.847). **ÖZBK: Dāğla-:** 1. Fazla ısıtıp pişirmek, dağlamak (yağ hakkında), 2. İltihaplanan yaraya kuyruk yağı, soğan vb. kızartıp basmak (ss.236, c.II).

DLT: Taglat-: (at vb. hayvanları) dağlayarak dağlatmak (ss.847). **ÖZBK: Dāğlat- (Bkz. Dāğla-):**

DLT’de kelime başı /t/ sesi Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *dagla-* ve *daglat-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Takır Takır: Atın toynaklarının çıkardığı ses(ss.848). **ÖZBK: Takır Tuğur:** 1. Kısa kısa sert, yüksek ses çıkaran sesler; kat küt sesi, 2. kakur kukur, ıvır zıvır (ss.146, c.II).

DLT’de *takır takır* şeklinde olan ikileme Özbek Türkçesinde ikinci kelimesi daralarak /a/ > /u/ ve yuvarlaklaşarak /ı/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır ve ikileme Özbek Türkçesine *takır tuğur* biçiminde geçmiştir.

DLT: Takuk: Türkmen lehçesinde tavuk (ss.848). **ÖZBK: Dakan:** Tavuk ve horozların uzun boylu ve etli türü (ss.205, c.II).

DLT’de kelime başı /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /a/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur. Kelime, son olarak /k/ > /n/ ünsüz değişimiyle *dakan* halini almıştır.

DLT: Tamar: Damar (ss.850). **ÖZBK: Tāmīr:** 1. İnsan ve hayvanların gövdesinde kan veya lenf düğümleri akan ince boruya benzer organ, 2. Kalp hareketi neticesinde kan tepmesi; nabız, 3. Kasları kemiğe birleştiren sağlam, esnek, dokuma; bağ, 4. Bitki gövdesindeki sıvı maddelerin akmasına neden olan ince borular, 5. Kök, 6. Kök, temel, 7. Birbirini kollayıcı, birbirine kollayıcılık yapan kişiler arasındaki karşılıklı bağlanma, alaka; kök, 8. Akraba, kavim, 9. Yakın arkadaş, yakın dost (ss.200, c.II).

DLT’de kelime içi /a/ sesi Özbek Türkçesinde incelererek ve daralarak /a/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *tamir* biçiminde geçmiştir.

DLT: Tamtur-: Yakmak, damlatmak için emir vermek, damlattırmak (ss.850, 851). **ÖZBK: Tamdır-:** 1. Damlayıp akmak; hızlı hızlı akıp durmak, düşmek, damlamak, 2. Koyulaşmak, yağmak (ss.200, c.II).

DLT’de kelime ortası /t/ ünsüz Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *tamdır*- halini almıştır.

DLT: Tamu: Cehennem (ss.851). **ÖZBK: Tamuğ:** Cehennem (ss.115, c.II).

Ünsüz türemesi genellikle sözcükleri pekiştirmek için veya dilde daha kolay tutunabilmesi için oluşan bir ses olayıdır. Özbek Türkçesinde de /ğ/ ünsüzü kelime sonunda türemiştir ve *tamuğ* halini almıştır.

DLT: Tamuz-: Damlatmak (ss.851). **ÖZBK: Tamız-:** 1. Damlayıp akmak; hızlı hızlı akıp durmak, düşmek, damlamak, 2. Koyulaşmak, yağmak, 3. Boş para harcamamak, yardım etmemek (ss.200, c.II).

DLT’de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *tamız*- biçiminde geçmiştir.

DLT: Tana: Uç ve Argu lehçesinde kişniş tohumu (ss.851). **ÖZBK: Dānā:** 1. Kardinal sayılarla gelip miktar bildirir, 2. Tahıl tanesi, tohum, 3. Saçılan şeylerin her bir bölümü, zerresi, 4. Zerrelerden oluşturulan şeylerin her bir parçası, 5. Satranç, dama vb. oyunlarda her bir asker, yaya veya camia, 6. Keserin düğmeye benzer kısmı (ss.233, c.II).

DLT’de kelime başı /t/ sesi Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *dānā* şeklinde geçmiştir.

DLT: Tapçur-: Kavuşturmak (ss.854). **ÖZBK: Tāpşır-:** 1. Kimsenin eline veya seçimine vermek, 2. Kendi elindeki ya da niyetindeki bir şeyi bir kimseye getirip vermek, ulaştırmak, 3. Birinin sorumluluğuna herhangi bir iş, görev yüklemek, 4. Teslim olup, düşman eline vermek, bırakmak (ss.205, c.II).

DLT’de kelime içi /ç/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /ç/ > /ş/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur. DLT’de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve kelime *tāpşır*- şeklini almıştır.

DLT: Tapul-: bulunmak (ss.854). **ÖZBK: Tāpıl-:** 1. Aniden karşılaşp, ele almak, 2. Arama, gözetme, öğrenme neticesinde keşfetmek, açmak, 3. Emekle arttırmak, çalışarak güçlenerek sahip olmak, 4. Dış vaka-hadise, nesne vb.den ya da onların tesirinden herhangi bir his-duygu, izlenim, netice almak, 5. Hesaplamak deyip bilmek, (ss.203, c.II).

DLT’de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *tapıl-* biçimini almıştır.

DLT: Targak: Tarak (ss.856). **ÖZBK: Tarâk:** 1. Saç, sakal taramak için kullanılan ağaç, metal, kemik vb.den yapılan dişli eşya, 2. Kumaşa basılan bu modeldeki nakış, çiçek, 3. Makine, araç vb.nin eşyaları taramak veya ditmek için kullanılan kısmı (ss.128, c.II).

DLT’de *targak* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde hece başı /g/ ünsüzünün düşmesiyle *tarâk* halini almıştır.

DLT: Tarıg: Türklerin çoğunda buğday; bilhassa Oğuzlarda ise aktarın tahıl; tohum, ekin (ss.856). **ÖZBK: Tarıq:** Başaklı tahıl bitkileri ve onun beyaz ufak tohumu (ss.127, c.II).

DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *tarıq* şeklini almıştır.

DLT: Taşu-: Taşımak (ss.861). **ÖZBK: Taşı-:** 1. Eşyaları bir yerden ikinci bir yere götürüp veya ulaşım vasıtalarına yükleyip nakletmek, götürmek, 2. Özümsemek amacıyla alıp gitmek (ss.138, c.II).

Besim Atalay “taşımak” anlamının yanında “çıkarıp atmak, kovmak” anlamına da yer vermiştir.

DLT: Taşur-: Taşırmak (ss.861). **ÖZBK: Tâşır-:** 1. Kıyıdan aşmak, kıyıdan aşıp etrafa yayılmak, etrafı basmak, 2. Sertçe dalgalanmak, aşıp gitmek, 3. Vücutta ortaya çıkmak, meydana çıkmak (ss.210, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *tâşı-* ve *taşır-* halini almıştır.

DLT: Tatıg: lezzet (ss.861). **ÖZBK: Tât:** Tat, lezzet; tat (ss.208, c.II).

Sözcük /ı/ ünlüsünün ve /g/ ünsüzünün düşmesiyle Özbek Türkçesine *tat* şeklinde geçmiştir.

DLT: Tathg: Lezzetli, tatlı, hoş (ss.862). **ÖZBK: Tâtlı:** 1. Tatlı, lezzeti güzel, tatlı, lezzetli, şekerli, 2. Lezzet verici, tatlı, neşeli (ss.209, c.II).

Kelime Özbek Türkçesine geçerken hece sonu /g/ ünsüzünün düşmesiyle *tatlı* şeklini almıştır.

DLT: Tawar: Mal, eşya (ss.863). **ÖZBK: Tâvar:** 1. Değiştirmek, satmak için kullanılıp çıkarılan çalışma ürünü, 2. Herhangi bir ticari eşya (ss.194, c.II).

DLT’de kelime içi /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmesi neticesinde *tâvar* şeklini almıştır.

DLT: Taytur-: Kaydırmak (ss.865). **ÖZBK: Tâydır-:** 1. Düz yüzeyde engelsiz sürüklenip, kayıp gitmek; kaymak, 2. Kenara çıkmak, şaşırarak, yoldan çıkmak, 3. Dönmek, çekinmek (ss.197, c.II).

DLT’de kelime ortası /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT’de kelime içi /u/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve fiil *taydır-* halini almıştır.

DLT: Té-: Demek, söylemek (ss.879). **ÖZBK: De-:** 1. Sözlü veya yazılı şeklinde bir fikir bildirmek, söylemek; konuşmak, 2. Demek, adlandırmak, 3. Hesaplamak, saymak, 4. deyip düşünmek, 5. İstemek, arzu etmek, 6. Herhangi bir işi gerçekleştirmek için uğraşmak (ss.220).

DLT’de kelime başı /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimini meydana getirmiştir. DLT’de kapalı /é/ Özbek Türkçesinde normal /e/ sesine dönüşmüştür ve kelime *de-* şeklini almıştır.

DLT: Tegirmen: Değirmen (ss.866). **ÖZBK: Tegirmân:** Buğdayı, tahılı ezip un yapmak, un yapmaya yarayan alet (ss.151, c.II).

DLT’de kelime içi /e/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /e/ > /â/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *tegirmân* biçiminde geçmiştir.

DLT: Tegür-: Ulaştırmak, iletmek (ss.866). **ÖZBK: Tegiz-:** 1. Birbirine veya bir şeye doğrudan yan yana gelip takılmak, yapışmak, vuruşmak, 2. Darpla vurmak, 3. Sıçrayıp, sürtünüp iz, yara bırakmak, 4. Tutmak, el değdirmek, el vurmak, takılmak, 5. Sözle veya vurarak, hakaret edip azarlamak, 6. Ağır gibi görünmek, 7. Varıp veya gelip yetişmek (gönderilen şey hakkında), 8. Hisseye sahip olmak, 9. Evlenmek, 10. Kar edip, etki vurup zarar sağlamak, 11. Sözün manasını bir kimseye yöneltmek, sözle birine dokundurmak (ss.151, c.II).

DLT’de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur. DLT’de kelime sonu /r/ sesi Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /r/ > /z/ ünsüz değişimine uğramıştır bu sayede kelime *tegiz-* şeklini almıştır.

DLT: Tek: Sadece, herhangi bir sebeple değil (ss.867). **ÖZBK: Tâk:** 1. İkiye bölünmeyen, çift olmayan (bütün sayılar hakkında), 2. Çifti, ortağı, bölümü olmayan; çift olmayan, yalnız (ss.211, c.II).

DLT’de kelime içi /e/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /e/ > /â/ ünlü değişimi meydana gelmiştir ve *tâk* halini almıştır.

DLT: Temür: Demir (ss.868). **ÖZBK: Temir:** 1. Kimyevi element, çekiçle vurulmada, düzleşen, istenilen şekle giren, karbonla karıştırılmada çelik ve dökme demir hâsıl olan gümüş renkli ağır metal, 2. Demir (ss.158, c.II).

DLT’de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne uğramıştır bu nedenle sözcük *temir* biçiminde geçmiştir.

DLT: Tepre-: Hareket etmek (ss.870). **ÖZBK: Tebrä-:** Yerinden hareket etmek, kımıldamak, yola çıkmak, yürümek (ss.150, c.II).

DLT: Tepren-: Hareket etmek (ss.870). **ÖZBK: Tebrän-:** 1. Kâh o tarafa kâh bu tarafa düz bir şekilde hareket etmek; sallanmak, 2. Düz olmayan bir şekilde hareket etmek, o yakadan bu yakaya sallanarak yürümek, sallanmak, 3. Yerinden hareket etmek, kımıldamak, yola çıkmak, yürümek (ss.150, c.II).

DLT: Tepret-: Hareket ettirmek, (nesneyi) oynatmak (ss.870). **ÖZBK: Tebrät-:** 1. Sallanma hareketine getirmek, düz bir şekilde o yakadan bu yakaya sallandırmak, 2. Yerinden hareket etmek, kımıldatmak, 3. Geçimini sağlamak, yürütmek (ss.150, c.II).

Besim Atalay *Tepret-* fiilini hareket ettirmek manasının yanında “saldırmak; -yalnız deve içi- sıçratmak” anlamında da kullanmıştır.

DLT’de kelime içi /p/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /p/ > /b/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve bunun neticesinde fiiller *tebrä-*, *tebrän-* ve *tebrät-* şekillerini almıştır.

DLT: Tering: Oğuzlarda her şeyin bol ve derini (ss.871). **ÖZBK: Terän:** 1. Herhangi bir yerden örneğin, yerin yüzeyinden oldukça aşağıda çukurlukta olan, çukurluğun başlaması; çukur, oyuk, 2. Görünüş yönünden büyük çukur, dibine yetişemeyen, 3. Her tarafıyla, etraflica, esaslı, çukur (ss.164, c.II).

DLT’de kelim ortası /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /ä/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT’de kelime sonu nazal n sesi /ng/ Özbek Türkçesinde diş n /n/ sesine dönüşmüştür ve sözcük *terän* halini almıştır.

DLT: Teşük: Küçük yarık, çatlak (ss.872). **ÖZBK: Teşik:** Deşilen yer, çukur, oyuk (ss.169, c.II).

DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve *teşik* biçiminde geçmiştir.

DLT: Tetig: Zeki (ss.872). **ÖZBK: Tetik:** 1. Hali, gücü-kuvveti tam, dinç, kuvvetli, 2. Korkmayı bilmeyen, yürekli konuşan, kendi fikrini açıkça söyleyebilen; mertçe, 3. Gayret-cesaretle dolup taşan, gayret-cesaret veren; canlı, coşkun (ss.168, c.II).

DLT'de kelime sonu /g/ sesi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *tetik* halini almıştır.

DLT: Teve: Oğuzlarda deve (ss.873). **ÖZBK: Tüyä:** Bir veya iki kamburlu, büyük memeli iş hayvanı (ss.240, c.II).

DLT'de kelime içi /e/ ünlüsü Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /e/ > /ü/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT'de hece başı /v/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /v/ > /y/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve *tüyä* halini almıştır.

DLT: Tıd-: Engel Olmak (ss.875). **ÖZBK: Tıy-:** 1. Herhangi bir işten hareketten durmak veya durdurmak, döndürmek; onda kendini veya bir kimseyi tutmak; basmak, hareket özgürlüğü vermeme, 2. Bekleyip, çekiştirip yola bırakmak; yersiz iş, yol vb.den döndürmek; sorgulamak, 3. Kendi emrine, iradesine boyun eğdirmek; dizginlemek (ss.171, c.II).

DLT: Tıdı-: (çalışmak vb.den) imtina etmek, men edilmek (ss.875). **ÖZBK: Tıyıl-:** 1. Herhangi bir işten hareketten durmak veya durdurmak, döndürmek; onda kendini veya bir kimseyi tutmak; basmak, hareket özgürlüğü vermeme (ss.171, c.II).

DLT: Tıdın-:(çalışmak vb.den) imtina etmek (ss.875). **ÖZBK: Tıyın- (Bkz. Tıy-):**

DLT'de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır ve *tıy-*, *tıyıl-* ve *tıyın-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Til: Genel olarak dil, konuşma organı (ss.876). **ÖZBK: Til:** 1. Ağız boşluğuna yerleşen tat alma ve konuşma sesleri oluşturmak için kullanılan bölüm, 2. İnsanın konuşma, söyleme kabiliyeti; söz, konuşmacı, 3. Fikir ifade etme ve karşılıklı alaka aracı olup hizmet eden sesler, sözler ve gramatik vasıtalar sistemi, 4. Konuşmanın kendine has hususiyetleri ve ifade araçlarıyla ayrılıp duran bir türü, stil, üslup, 5. Fikir ifade etmede karşılıklı alaka sürecinde meydana gelen ifade, söz, konuşma, 6. Gerekli malumat almak maksadıyla alınan askeri esir,

7. Araç, düzenek vb.nin asılıp, kıyıdayıp duran kısmı, 8. Silaha benzer, uçlu nesne, 9. Herhangi bir şey, durum vb. niteliğini, maddesini ifade edici araç; yol, usul (ss.174, c.II).

DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *til* şeklini almıştır.

DLT: Tırmal-: Tırmalanmak (ss.878). **ÖZBK: Tırmala-:** 1. Tırmalamak, 2. Sıkı yapışıp, sarılıp yukarı kaldırılmak, yukarı çıkmak, sıkı tutmak, yapışmak (ss.186, c.II).

DLT’de *tırmal-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde kelime sonu /a/ ünlü türemesi meydana gelmiştir ve *tırmala-* biçimini almıştır.

DLT: Tırnâk: Tırnak (ss.878). **ÖZBK: Tırnâk:** 1. Parmak uçlarının arka tarafındaki ete yapışan koruma dokuması, kaplaması, 2. Bazı hayvan ve kuşların pençesi veya avuç içinde bükülebilen keskin uzantı, 3. At toynağı, 4. Evlat, çocuk, 5. Yüksek ağaçlara, direklere kaldırmak için ayakkabıya sıkıca bağlayıp alınan dişli orağa benzer demir araç, 6. Dolaysız anlatım, alıntı, başlık ve bunun gibi mecazi anlamda kullanılan sözleri yazıda ayırıp göstermek için kullanılan işaret (“ “ işareti) (ss.186, c.II).

DLT’deki nazal n /ng/ harfi Özbek Türkçesinde diş n /n/ sesine dönüştüğü için kelime *tırnâk* şeklinde geçmiştir.

DLT: Tış: Diş (ss.878). **ÖZBK: Tış:** 1. Yemek yeme, ısırma, çiğnemek için kullanılan uzuv, 2. Silah, makine bölümleri vb.nin keskin uçlu kısmı (ss.189, c.II).

DLT’de farklı bir “tış” sözcüğü daha bulunmaktadır. Anlamı ise; “saban demiri” demektir.

DLT: Tışlat-: Dişle ısırma, dişletmek (ss.878). **ÖZBK: Tışlât-:** 1. Dişleri arasına alıp bir kısmını koparıp, ayırıp almak, 2. Dişleri arasına alıp sıkmak, dişleriyle tutmak, dişinde yakalamak, 3. Dişlerini batırıp yaralamak, ısırma, 4. Sert sözle azarlamak, inciterek konuşmak, çekip almak, 5. Diş çıkarmak veya dişini bileyip keskinleştirmek, 6. Vakti geldiğinde sözle yerine getirmek; sözünü yerine oturtmak; uygun söz söylemek (ss.190, c.II).

DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve *tış*, *tışlât-* hallerini almıştır.

DLT: Tit-: Ditlemek, parçalamak (ss.878). **ÖZBK: Tit-:** 1. Toplanıp, yığılan şeyleri oyup, devirip, saçıp herhangi bir şeye aktarmak, 2. Karıştırıp, alt üst edip bakmak, didik didik aramak,

3. Yolup, kamçılıyıp, vurup veya başka yollarla yumuşatmak ve ottan temizlemek, 4. Parça parça etmek, parçalanmak, mahvetmek, aşırı derecede ezmek (ss.189, c.II).

DLT: Titil-: dağılmak, eskiyip parçalanmak (ss.879). **ÖZBK: Titil- (Bkz. Tit-):**

DLT’de kelime ortası /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve bu sayede kelimeler *tit-* ve *titil-* şeklini almıştır.

DLT: Tiktür-: (elbise vb.ni) diktirmek için emir vermek, diktirmek (ss.880). **ÖZBK: Tiktir-:** 1. İğne ve iple dikip ilave etmek, birleştirmek, 2. Sokmak, dikmek, batırmak; takmak, 3. Bitki tohumunu, tohumluğunu yere atmak, serpmek, dikmek; bitki çalılığını, fidanını geçirmek, 4. Kurmak, dikmek, inşa etmek, (ss.174, c.II).

DLT: Tildür-: Dildirmek (ss.881). **ÖZBK: Tildir-:** 1. Dilim dilim yapıp kesmek; dilimlemek, 2. Ağaç veya tahtayı uzunlamasına testereyle kesmek, 3. Tırmalayıp veya kesip uzun iz oluşturmak, uzunlamasına testereyle kesmek, 4. İz bırakmak, yarmak (ss.176, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüleri Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimi neticesinde *tiktir-* ve *tildir-* hallerini almıştır.

DLT: Tilkü: Tilki (ss.882). **ÖZBK: Tülki:** 1. Köpekler gurubuna mensup, gagası uzun, kuyruğu ince, uzun tüylü yırtıcı memeli hayvan, 2. Son derece kurnaz, sinsi insan hakkında (ss.222, c.II).

DLT’de kelime ortası /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /i/ > /ü/ ünlü dönüşümüne uğramıştır. DLT’de kelime sonu /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *tülki* biçiminde geçmiştir.

DLT: Tirig: Canlı, diri (ss.883). **ÖZBK: Tirik:** 1. Ölmeyen, hala yaşayan; hayat, canlı, 2. Bitki ya da hayvanlar dünyasına ait; canlı, 3. Tazeliğini kaybetmeyen, solmayan (bitki, onun çiçeği, meyvesi vb. hakkında), 4. Gücünü kuvvetini kaybetmeyen; dinç, sağlam, 5. İyi pişip olgunlaşmayan (esasen yemeğe konulan tahıl hakkında) (ss.184, c.II).

DLT’de yukarıdaki anlamının dışında farklı anlamlara gelen *tirig* sözcüğü mevcuttur. Manaları ise; meclis, danışma topluluğu ve biriktirme’dir.

DLT’de kelime sonu /ğ/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /ğ/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve sözcük *tirik* şeklini almıştır.

DLT: Tirsgek: Elin dirseği (ss.883). **ÖZBK: Tirsäk:** 1. Elin bilek kemiği ile omuz kemiğinin birleştiği, bükülebilen yer, eklem, 2. Nesnelerin köşe oluşup bükülen yeri veya kısmı (ss.187, c.II).

DLT’de yukarıdaki anlamından farklı olarak başka manaya gelen “tirsgek” kelimesi vardır. Anlamı ise; “göz kapaklarında çıkan sivilce”dir.

DLT’de *tirsgek* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesinde hece başı /g/ sesi düştüğü için *tirsäk* biçiminde geçmiştir.

DLT: Todun-: Doymuş gibi görünmek, doymak (ss.886). **ÖZBK: Toyın-:** 1. Bolca doymak, 2. Yeterli miktarda kendine almak, sindirmek, eritmek (ss.244, c.II).

DLT’de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır ve fiil *toyin-* halini almıştır.

DLT: Tog-: Doğmak, kalkmak, parlamak (ss.886). **ÖZBK: Tuğıl-:** 1. Vücudunda, karnında olan çocuğu, ay- günü gelince dünyaya getirmek, 2. Meydana çıkmak, ortaya çıkmak (ss.241, c.II).

DLT’de kelime içi /o/ ünlüsünün Özbek Türkçesinde daralmasıyla /o/ > /u/ ünlü değişimine neden olmuştur. Sözcük Özbek Türkçesine edilgenlik ekinin /(1)/ türemesi neticesinde *tuğıl-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Togtur-: Doğurtmak (ss.888). **ÖZBK: Tuğdır-:** 1. Vücudunda, karnında olan çocuğu, ay- günü gelince dünyaya getirmek, yavrulemek; kuzulamak (koyun-keçiler hakkında); doğurmak (dişi at hakkında), yumurta yapmak, fayda getirmek; çoğalmak, 2. Meydana gelmek, peyda olmak, yaratmak (ss.241, c.II).

DLT’de kelime içi /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /t/ > /d/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır. DLT’de kelime ortası /o/ ve /u/ ünlüleri Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ve düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimlerine uğramıştır.

DLT: Tokson: Doksan (ss.889). **ÖZBK: Toksân:** 1. Doksan rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar, 2. Kış mevsiminin bir aralık ayından bir marta olan vaktindeki doksan günü, 3. Doksan (ss.259, c.II).

DLT’de kelime içi /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /o/ > /â/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *toksân* şeklini almıştır.

DLT: Toku: Kemer tokası (ss.889). **ÖZBK: Toğa:** Kemer, çekmece vb.nin içine geçirilip takılan kısmı (ss.257, c.II).

DLT’de kelime sonu /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /a/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *toğa* halini almıştır.

DLT: Tokum: kesimlik hayvan, çoğunlukla kesimlik at (ss.889). **ÖZBK: Toķım:** 1. Keçe at örtüsü veya eyerin altına koyulan, genellikle kalın keçeden yapılan at koşumu, 2. Tandır veya fırının keçe ya da kumaştan yapılan eyer örtüsü (ss.257, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ harfi kelime Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğraması neticesinde *toķım* şeklini almıştır.

DLT: Tokuz: dokuz (ss.890). **ÖZBK: Toķķız:** 1. Dokuz rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar, 2. Düğün merasimlerinde kadınlara servis tepsisinde dağıtılan, genellikle dokuz çeşit şeyden ibaret hediye (ss.259, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne uğramıştır. Sözcük Özbek Türkçesine geçerken ikizleşme /k/ meydana gelmiştir.

DLT: Toltur-: Doldurmak (ss.891). **ÖZBK: Toldır-:** 1. Boş yeri kalmayacak şekilde ele geçirmek, doldurmak, 2. Çok ya da yeterli miktarda herhangi bir şeye sahip olmak, 3. His, iç izlenim vb. ile taşmak, 4. Mükemmelleşmek, tam, eksiksiz olmak, 5. Belirlenen miktarda, hacimde harekete geçmek, gerçekleştirmek, 6. Boş yerlere, küçük yerlere ait rakam, bilgi vb. yazmak (ss.246, c.II).

DLT’de /-tur/ şeklinde olan ettirgenlik eki Özbek Türkçesinde hem tonlulaşarak /t/ > /d/ hem de düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü ve ünsüz değişimlerine neden olmuştur ve fiil *toldır-* halini almıştır.

DLT: Tolu: Dolu, boş olmayan (ss.891). **ÖZBK: Tolä:** 1. Bütün hacmi, kapasitesi işgal edilen, dolu olan, 2. His-duygu, baht-saadet, güç-kuvvet vb. ile dolup taşan, 3. Ulaşmayan yeri, kısmı, eksiği olmayan, mükemmel, tam, dolu, bütün, 4. Bedenine göre etli; şişman, 5. Dolu (ss.246, c.II).

DLT’de kelime sonu /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /ä/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *tolä* şeklinden geçmiştir.

DLT: Tolun: Dolunay (ss.891). **ÖZBK: Tolın:** tam çember şekline giren, bütün (ay hakkında) (ss.246, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimini meydana getirmiştir bu nedenle kelime *tolın* halini almıştır.

DLT: Tonguz: Domuz (ss.892). **ÖZBK: Tongız:** 1. Yabani domuz, yaban domuzu, 2. Terbiye görmeyen, anlayışsız veya vicdansız insan hakkında, 3. On iki hayvanlı takvim hesabına göre on ikinci yılın ismi (ss.250, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *tongız* şeklini almıştır.

DLT: Toprak: Toprak, kum, toz (ss.892). **ÖZBK: Tuprâk:** 1. Eşme, kazma, toprak sürme neticesinde dağılmış hale gelen yer katmanı; yer, 2. Yer kabuğunun üst katmanı; yer, 3. Ölen kişinin yeri; toprak, 4. Vatan, ülke; bölge (ss.224, c.II).

DLT’de kelime içi /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *tuprâk* şeklinde geçmiştir.

DLT: Torug: Doru at (ss.893). **ÖZBK: Torıq:** Kara kıızıl, kestane renkli (at rengi hakkında) (ss.253, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne uğramıştır. DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve sözcük *torıq* şeklini almıştır.

DLT: Tovıl: av sırasında şahin için çalınan davul (ss.894). **ÖZBK: Dâvul:** Avcılar, nöbetçiler veya askeriler için belirlenen özel davul (ss.231, c.II).

DLT’de kelime başı /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /t/ > /d/ ünsüz değişimi meydana gelmiştir. DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /ı/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *davul* halini almıştır.

DLT: Töktür-: Dökmek için emir vermek, döktürmek (ss.895). **ÖZBK: Töktir-:** 1. Sıvı veya saçılan şeyleri kaplarından düşürmek, dağılmasına yol açmak, 2. Aktarıp boşaltmak, düşürmek, 3. Dökmek, dökülmesi mecbur olan (gözyaşı, kan, ter hakkında), 4. Gönülde var olan şeyleri söylemek, gönüldekini söyleyip yüreğini boşaltmak (ss.245, c.II).

DLT: Tökül-: Birisi tarafından veya kendi kendine dökülmek (ss.895). **ÖZBK: Tökil-** (Bkz. Töktir-):

DLT: Töküş-: Dökmede, akıtmada yardım ve yarış etmek (ss.895). **ÖZBK: Tökiş- (Bkz. Töktir-):**

DLT'de *töktür-*, *tökül-* ve *töküş-* kelimelerindeki /ü/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /ı/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve *töktir-*, *tökil-* ve *tökiş-* biçimlerini almıştır.

DLT: Töngder-: Bir şeyi ters çevirmek (ss.896). **ÖZBK: Töntar-:** 1. Altını üstüne, üstünü altına getirmek, değiştirmek, ters çevirmek, 2. Devleti, hâkimiyeti güçle değiştirmek, çevirmek, ele almak, ters çevirmek (ss.250, c.II).

DLT'de kelime içi nazal n /ng/ sesi Özbek Türkçesinde dış n'sine /n/ dönüşmüştür. DLT'de hece başı /d/ sesi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /d/ > /t/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır. DLT'de *töngder-* kelimesindeki /e/ harfi Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /e/ > /a/ ünlü değişimine neden olmuştur ve fiil *töntar-* halini almıştır.

DLT: Tugrag: Oğuzcada meliğin mührü ve imzası (ss.898). **ÖZBK: Tuğrâ:** 1. Kitap veya onun bölümlerinin baş sayfasında, satır başında iki-üç harf birleşmesi şeklindeki süslü yazı, 2. Padişahların belge, ferman vb. evraklarının üstüne koyulan süslü harflerden ibaret simge, 3. Devlet, şehir, tabaka, kavim vb.nin bayrak, para, mühür vb.ne düşürülen kendi simgesi (ss.241, c.II).

DLT'de *tugrag* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde kelime sonu /g/ ünsüzünün düşmesiyle *tuğra* biçiminde geçmiştir.

DLT: Tulkuk: Üfürülerek şişirilmiş tulum (ss.899). **ÖZBK: Tulum:** 1. Derisine saman tıklan buzağı (yavrusu olan ineği gevşetmek için yapılır), 2. İçine saman vb. tıklıp dondurulan hayvan, kuş vb., 3. Şarap tulumu (ss.222, c.II).

DLT'de kelime içi /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde ünsüz düşmesine uğramıştır. DLT'de kelime sonu /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /k/ > /m/ ünsüz değişimini meydana getirmiştir ve sözcük *tulum* halini almıştır.

DLT: Tumagu: Nezle (ss.899). **ÖZBK: Tumâv:** Burundaki sümük perdesinin iltihaplanması ve bunun neticesinde burundan su, nezle akma hastalığı (ss.222, c.II).

DLT'de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /g/ > /v/ ünsüz değişimine neden olmuştur. Ayrıca DLT'de kelime sonu /u/ sesi Özbek Türkçesinde ünlü düşmesine uğramıştır ve *tumâv* biçiminde geçmiştir.

DLT: Turgur-: Ayağa kaldırmak, (duvar vb. gibi) yapmak, bir şey dikmek (ss.901). **ÖZBK: Turğiz-:** 1. Ayağın üzerinde dik vaziyette olmak, 2. Ayaklarına veya herhangi bir uzvuna dayanıp dik durumda olmak, 3. Yatan veya oturan birinin yerinden kalkması, dik olmak, ayağa kalkmak, 4. Oturmak, hayat geçirmek, yaşamak, 5. Para veya meblağ hesabında bir kıymete sahip olmak (ss.230, c.II).

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur. Bununla birlikte DLT’de kelime sonu /r/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /r/ > /z/ ünsüz değişimine uğramıştır ve fiil *turğiz-* halini almıştır.

DLT: Turkun: Sürekli duran (ss.902). **ÖZBK: Turğun:** 1. Bir yerde daima yaşayan, yerleşen; yerleşik, 2. Kalıcı olan, daimi, sabit, 3. Durup kalan, hareket etmeyen; hareketsiz; akmayan, 4. Durgun (ss.230, c.II).

DLT’de kelime içi /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /k/ > /ğ/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve *turğun* şeklinde geçmiştir.

DLT: Turul-: (işten, yemekten vb. şeylerden) bıkmak (ss.902). **ÖZBK: Turıl-:** 1. Ayağın üzerinde dik vaziyette olmak, 2. Ayaklarına veya herhangi bir uzvuna dayanıp dik durumda olmak, 3. Yatan veya oturan birinin yerinden kalkması, dik olmak, ayağa kalkmak, 4. Oturmak, hayat geçirmek, yaşamak, 5. Yaşamak, ömür geçirmek, 6. Beklemek, sabretmek, 7. Yardımcı fiil görevinde gelip, hareketin sürekliliğini veya devamlılığını ifade eder, 8. Dayanmak, takılmak (ss.225, c.II).

DLT’de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *turıl-* halini almıştır.

DLT: Tutgun: Tutsak, esir (ss.904). **ÖZBK: Tutğun:** 1. Esir alınan veya esir düşen insan; esir, tutsak, 2. Özgür, kendinde hak olmayan, hakkı bir başkasının isteğinde olan (ss.235, c.II).

DLT’de kelime içi /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişiminden dolayı *tutğun* biçiminde geçmiştir.

DLT: Tuttur-: Tutmak, yakalamak için emir vermek (ss.904). **ÖZBK: Tuttur-:** 1. Avlayarak, koşarak, izinden giderek vb. yollarla yakalamak, yakalayıp ele düşürmek, 2. Herhangi bir şeyi iyilikle bir kimseye teklif etmek, faydalanması için düzeltmek, vermek, 3. Bir şeyi başka bir şeyle düzeltip, karşısında tutup, bırakmak, 4. İdare etmek, yönetmek, 5. Bir şekilde kullanmak, faydalanmak, değerlendirmek, 6. Çocuk yetiştirmek, bakmak (ipek böceği), 7. Kullanma, faydalanmak için kendi isteğinde, ihtiyarında olmak, korumak, 8. Saklamak;

bırakmak, 9. Kendi faaliyetinde, işinde herhangi bir yolu geçmek, gerçekleştirmek, belli yoldan gitmek, 10. Tüm düzen-kurallara uyan durumda gerçekleştirmek, yerine getirmek, yapmak, 11. Herhangi bir iş, söz vb. ile dolu, avare olup, tutup kalmak, uzaklaştırmamak, 12. İşgal etmek, ele geçirmek, sahip olmak, 13. Kapama, engelleme, kaplama vb. amaçlar için takmak, bağlayıp, iliştip veya asıp koymak, 14. Çoğalıp, uzayıp, yayılıp belli bir yeri sahiplenmek, kaplayıp almak, ele geçirmek, 15. Yavrulamak, yavrulayıp kalmak, aniden başlamak (genellikle insan tabiatında olan çeşitli özellikler hakkında), 16. Başlamak, başlayıp kalmak, akın etmek (genellikle dert, hastalık, ağrı hakkında) (ss.234, c.II).

DLT: Tutul-: Tutulmak, yakalanmak (ss.905). **ÖZBK: Tutıl- (Bkz. Tuttır-):**

DLT: Tutun-: (av hayvanı vb. şeyleri) kendi başına tutmak, yakalamak (ss.905). **ÖZBK: Tutın-:** 1. Elle yakalamak, tutmak; tutunmak, 2. Herhangi bir işi gerçekleştirmek, bir işe girişmek (ss.233, c.II).

DLT: Tutuş-: Birbirini karşılıklı tutmak (ss.906). **ÖZBK: Tutış- (Bkz. Tuttır-):**

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve fiiller *tuttur-*, *tutıl-*, *tutin-* ve *tutış-* şekillerini almıştır.

DLT: Tuytur-: Fark ettirmek, kavratmak (ss.906). **ÖZBK: Tıydır-:** Hissetmek, duymak; sezme (ss.221, c.II).

DLT’de kelime içi /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT’de *tuytur-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve *tıydır-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Tüket-: Bitirmek, tamamlamak (ss.908). **ÖZBK: Tügät-:** 1. Sona, nihayete yetişmek, bitmek, 2. Kullanılıp, sarf edilip bitmek, 3. Sıradan çıkmak, sona ermek, ölmek, 4. Ortadan kalkmak, bitmek, yok olmak, 5. İşini, faaliyetini durdurup, dağıtıp yollamak, kapatmak (ss.217, c.II).

DLT’de hece başı /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /k/ > /g/ ünsüz değişimi neticesinde fiil *tügät-* şeklini almıştır.

DLT: Türlüg: Türlü, çeşitli (ss.911). **ÖZBK: Türlı:** Birbirine benzemeyen, her türe mensup olan, her çeşit, 2. Gibi, benzer (ss.226, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur. DLT’de *türlüg* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesinde kelime sonu /ğ/ ünsüzünün düşmesiyle *türli* halini almıştır.

DLT: Türtül-: Sürülmek (ss.911). **ÖZBK: Türtil-:** 1. Kısa süreli keskin darbe vermek, 2. Aşağılamak, 3. “Gitmek”, “geçmek”, “koymak” fiilleriyle birlikte gelip “kaydetmek”, “vurgulamak” manalarını ifade eder (ss.228, c.II).

DLT: Türtün-: (yağ)sürünmek, sürünüyor görünmek (ss.911). **ÖZBK: Türtin-:** 1. Kısa süreli keskin darbe vermek, 2. Öğüt almak, tökezlemek, 3. Zorluk çekip, yakalanıp okumak veya konuşmak, 4. Ağır, çaresiz halde kalmak, sıkıntı çekmek (ss.228, c.II).

DLT: Türtüş-: (Yağ vb. bir şey) sürmede yarışmak (ss.912). **ÖZBK: Türtiş- (Bkz. Türtil-):**

DLT’de *türtül-*, *türtün-* ve *türtüş-* fiillerimdeki /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcükler *türtil-*, *türtin-*, *türtiş-* şeklini almıştır.

DLT: Tüşür-: İndirmek (ss.913). **ÖZBK: Tüşir-:** 1. Yukarıdan, yükseklikten veya herhangi bir şeyin üstünden aşağı tarafa hareket etmek; böyle hareket edip aşağıya yetişmek, ulaşmak, inmek, 2. Herhangi bir araç vasıtasına oturmak, çıkmak, 3. Düşerek bir dereceye yetişmek (çeşitli vakalar, süreçler hakkında), 4. Sağlamlaşan, dayanan, tutup durulan yerinden ayrılıp kendi ağırlığıyla aşağı gitmek, 5. Boşalıp, kopup dökülmek, 6. Havalanıp, uçup kendi ağırlığıyla herhangi bir yere yetişmek, konmak (fırlatılan, atılan şeyler hakkında), 7. Herhangi bir iş, görev, durum vb.den istifa etmek veya askıya aldirmek, 8. Bir yakaya, yöne, yere varmak; girmek, 9. Yolculukta bir yere varıp durmak, konmak, 10. Belli bir yönde uzanıp, varıp bir noktaya, yüzeye doğru, uğramak, kalkışmak veya yayılmak, 11. Ortaya çıkmak, görünmek, 12. Takılmak, tutunmak; yakalanmak, 13. Bir kimseye uzatılmak, 14. Herhangi bir iş, tavır, durum yüzünden masraflı olmak, bir şeyi kaybetmek, 15. Bölmede belli miktardan doğru gelmek veya erişmek, 16. Karşılaşmak, rastlamak (kaygı, şüphe ve genellikle başka hissiyatlar hakkında), 17. Belli meblağ, para, çalışma vb. karşılığına gelmek, alınmak, 18. Gelir, ganimet vb. şeklinde gelmek, ele girmek, toplanmak, biriktirilmek, 19. Bir iş veya tavra girişmek, başlamak, 20. İsimlerle ortak fiil yapar, 21. Yüklenen yükü yere alıp koymak, yükten ayrılmak, 22. Herhangi bir şeyle vurmak, bırakmak, 23. Yemek, içmek; yiyip-içip koymak, 24. Okuyarak veya ağız yoluyla, ezbere söyleyip tamamlamak, bitirmek, 25. İsimlerle birleşip ortak fiil yapar (ss.236, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve fiil *tüşir-* şeklini almıştır.

DLT: Tüzül-: (iş vb. için yoluna girmek, düzelmek (ss.914). **ÖZBK: Tüzäl-:** 1. İnşa etmek, vücuda getirmek, yaratmak, 2. Bileşen kısımlardan bütün oluşturmak, terkip etmek, düzenlemek, 3. Düzenlemek; oluşturmak, yapmak (ss.219, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ü/ > /ä/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve *tüzil-* halini almıştır.

DLT: Uçur-: Uçurmak (ss.915). **ÖZBK: Uçır-:** 1. Kanat vasıtasıyla hayvanın hareketlenmesi, kanat vurarak herhangi bir yöne yönelmesi, 2. Darbeyle ayrılıp, oldukça ileriye varıp gitmek, yükselip gitmek; yok olup gitmek, 3. Çok hızlı yürümek, koşmak, koşturmak, 4. Kar, buz üstünde kaymak, dayanak atmak, 5. Etrafa yayılmak, işitilmek (ses hakkında), 6. Kırılıp, kopup düşmek, çatlama, 7. İsteksiz verilmek, esir olmak, kandırılmak, kanmak, 8. Sinirden veya herhangi başka bir sebepten ürkmek, titremek (herhangi bir uzuv hakkında), 9. Sert darbeyle karşılaşarak yıkılmak, helak olmak, ölmek (ss.288, c.II).

DLT’de *uçur-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *uçır-* halini almıştır.

DLT: Uğık: Uyklayan (adam) (ss.916). **ÖZBK: Uyķu:** 1. Canlı organizmada zaman zaman meydana gelen ve böyle vakitlerde bilinç faaliyeti kısmen veya tamamen duran sakinlik veya nefes almanın fizyolojik hali, 2. Nispeten hareketsiz, gürültüsüz, huzurlu durum (ss.269, c.II).

DLT’de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *uyķu* şeklini almıştır.

DLT: Uğı-: Uyumak (ss.916). **ÖZBK: Uhlä-:** 1. Uykuya dalmak, uykulu halde olmak, 2. Sessiz halde olmak (ss.285, c.II).

DLT’de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /d/ > /h/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur. DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ı/ > /ä/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve son olarak kelime Özbek Türkçesine /l/ ünsüz türemesiyle *uhlä* şeklini almıştır.

DLT: Uktur-: İzah etmek, anlatmak (ss.919). **ÖZBK: Uķtır-:** Manayı özümsemek, bilip yetişmek; anlamak, düşünmek (ss.291, c.II).

DLT: Ukuş-: (birden fazla kişi) anlamak (ss.919. **ÖZBK: Uqış- (Bkz. Uqtır-):**

DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi meydana gelmiştir ve fiiller *uktır-*, *ukış-* şekillerini almıştır.

DLT: Ulag: Yama, elbise yaması (ss.920). **ÖZBK: Ulâk I:** 1. Çeşitli yollarla (bağlama, dikme, yapıştırma, lehimleme vb. ile) uygun bir şekilde birleştirip, sağlamlaştırıp birleştirmek, eklenen birkaç parçadan ibaret, bütün olmayan, 2. Eşyaların parçaları uygun bir şekilde eklendiğinde ortaya çıkan düğümü veya dikişi ekleme yeri (ss.272, c.II).

DLT’de yukarıdaki anlamının dışında farklı bir anlama gelen *ulag* sözcüğü vardır. Manası ise; “beyin emriyle hızlı posta için alınan ve diğerine ulaşınca kadar binilen at”tır.

DLT’de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *ulâk* halini almıştır.

DLT: Ulagd-: Büyümek (ss.920). **ÖZBK: Ulğay-:** 1. Olgunluğa, yetişkinliğe erişmek, büyümek, 2. Kuvvetlenmek, güçlenmek, çoğalmak (ss.274).

DLT’de kelime sonu /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır.

DLT: Urul-: Dövülmek, konulmak, hazırlanmak (ss.924). **ÖZBK: Urıl-:** 1. Elle veya başka bir şeyle darp etmek, 2. Uçlu silahlar (kılıç, mızrak, neşter) ile saplamak, dikmek, 3. Hedefe alıp vurmak; atmak, 4. Bir tarafa aceleyle yönelmek, 5. Şiddetli bir şekilde yağmak, 6. Ölçülü bir şekilde darbeye hareket etmek, tepmek, 7. İsraf etmek, zarar vermek, 8. Saklamak, gizlemek, 9. Toprak, kesek, tuğla vb. yardımıyla herhangi bir şey kurmak, inşa etmek, 10. Yerleştirmek, koymak, döşemek, 11. Tüketmek; yemek, içmek, 12. Eleştirmek, eksikliğini yazıp taşlamak, 13. C.k ile gelen bazı isimlere bağlanıp, bu isimden yeterli olmayı bildirir, 14. Bazı isimlerle birleşerek, bu ismin manasına bağlı ortak fiil yapar (ss.278, c.II).

DLT: Urun-: dövünmek; döver görünmek, sarınmak, örtünmek (ss.924). **ÖZBK: Urim-:** 1. Kendini her tarafa vurmak, her yana çırpınmak; hareket etmek, çabalamak, 2. Herhangi bir işi gerçekleştirmeye başlamak, tutunmak, 3. Bir işi gerçekleştirmek, bir şeye erişmek vb. için güç sarf etmek; gayret etmek, 4. Yorulmak, durumdan sapmak; zorluk çekmek, 5. Gerçek halini, özelliğini kaybetmek; eskimek (ss.279, c.II).

DLT: Uruş: Dövüş ve savaş, mücadele (ss.924). **ÖZBK: Urış (Bkz. Urıl-):**

DLT’de kelime içi /u/ ünlüleri Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve *urıl-*, *urin-*, ve *urış-* hallerini almıştır.

DLT: Uwul-: Ufalanmak (ss.926). **ÖZBK: Uväl-:** Küçük parçalara bölünmek; ufalıp gitmek, ufalanmak (ss.263, c.II).

DLT’de kelime içi çift dudak /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde diş-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmüştür. DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /u/ > /ä/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *uväl-* şeklini almıştır.

DLT: Üçünç: Üçüncü (ss.929). **ÖZBK: Üçinçi:** 1. Sırası üç sayısıyla belirtilen, üç numaralı, 2. Büyük-küçük şeylerin ikincisinden büyük dördüncüsünden küçük boyutu (ss.286, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT’de *üçünç* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde kelime sonu /i/ ünlü türemesiyle *üçinçi* şeklinde geçmiştir.

DLT: Ür-: Üflemek; ürmek, havlamak (ss.933). **ÖZBK: Hür-:** Havlamak (ss.712, c.II).

DLT: Ürk-: (kurttan, düşmandan vb. şeylerden) ürkmek (ss.934). **ÖZBK: Hürk-:** Ürküp gitmek, ürkmek, korkmak (ss.711, c.II).

DLT’de *ür-* ve *ürk-* fiilleri Özbek Türkçesinde kelime başı ünsüz türemesi /h/ neticesinde *hür-* ve *hürk-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Ürküt-: Ürkütmek (ss.934). **ÖZBK: Hürkit- (Bkz. Hürk-):**

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT’de *ürküt-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde kelime başı ünsüz türemesinden dolayı /h/ *hürkit-* halini almıştır.

DLT: Ürpek: Dağınık tüylü insan ve hayvan (ss.934). **ÖZBK: Hürpäk:** Ürperen, ürkek, (ss.712, c.II).

DLT: Ürper-: Kabarmak, tüyler ürpermek (ss.934). **ÖZBK: Hürpäy-:** 1. Diken halini almak, dikelmek (saç, kıl, tüy gibileri hakkında), 2. Ruh hali kötü görünmek, üzgün veya kederli bir görünüşe girmek (ss.712, c.II).

DLT'de kelime sonu /r/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /r/ > /y/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT'de *ürper-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde kelime başı ünsüz türemesi /h/ neticesinde *hürpäy-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Ew: Ev, çadır (ss.650). **ÖZBK: Üy:** 1. Yaşama için çeşitli organizasyon, müessese vb.'nin yerleşmesi için tasarlanan bina, 2. Yaşamak için tasarlanan bina içindeki her bir hane, 3. Herhangi bir kamu talebini karşılamaya bakan müessese, 4. Aile; sülale, 5. Herhangi bir ailenin veya sülalenin yerleştiği bina ve bu binaya ait yer; avlu (ss.268, c.II).

DLT'de kelime sonu /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /w/ > /y/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime başı /e/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /e/ > /ü/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *üy* şeklini almıştır.

DLT: Üzül-: Kopmak (ss.937). **ÖZBK: Üzil-:** 1. Güçle çekip, koparıp bütünden ayırmak, bölmek, kesmek, 2. Kök, sap veya fidanından ayırıp almak, kesmek, 3. Durduğu yerden hareket etmek, kaldırmak, 4. Kesip, bölüp koymak; kesmek, 5. Borcu ödemek, borçtan kurtulmak, 6. Sert ısırtmak veya kırmak; ısırp veya kırıp yaralamak, 7. Sert etki edip azap vermek, incitmek, acıtmak (sıcak, soğuk darbe hakkında) (ss.265, c.II).

DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümüne uğramıştır bu nedenle fiil *üzil-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yadag: Yaya (ss.939). **ÖZBK: Yäyâv:** Yaya (ss.476, c.II).

DLT'de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime sonu /ğ/ ünsüzü Özbek Türkçesinde diş-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmesiyle sözcük *yayâv* halini almıştır.

DLT: Yağ-: Yaymak, sermek (ss.939). **ÖZBK: Yây-:** 1. Örülü, bükülü, sarılı şeyleri açmak, yaymak, 2. Toplu duran şeyleri yaymak, 3. Açıp, yayıp asmak (ip, dal vb.ne), 4. Vurup, ezip, ince hale getirmek, düzleştirmek; yaymak, 5. Birbirinden ayırıp yayıp, saçıp koymak; yaymak, 6. Açığa çıkarmak, yaygınlaştırmak (ss.255).

DLT'de kelime sonu /đ/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /đ/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır ve fiil *yây-* şeklini almıştır.

DLT: Yağıl-: Yayılmak, serilmek (ss.939). **ÖZBK: Yâyıl-:** 1. Örülü, bükülü şeyleri açmak, yaymak, toplu duran şeyleri yaymak, açıp, yayıp asmak (ip, dal vb.ne), vurup, ezip, ince hale getirmek, düzleştirmek; yaymak, birbirinden ayırıp yayıp, saçıp koymak; yaymak, açığa

çıkarmak, yaygınlaştırmak, 2. Kendini özgürleştirmek, huzurlu hissetmek, 3. Yorgun hissetmemek, endişeyi, üzgünlüğü yok etmek, keyif almak (ss.255).

DLT’de kelime ortası /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve sözcük *yâyıl-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yağış-: Yaymada yardım ve yarış etmek (ss.940). **ÖZBK: Yâziş- I:** 1. Örülü, bükülü, sarılı şeyleri açmak, yaymak, 2. Toplu duran şeyleri yaymak, 3. Çıkarmak, açmak, 4. Söylemek, beyan etmek, 5. Bırakmak, yaymak, yok etmek (dert, üzüntü vb.ni) (ss.254).

DLT’de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /d/ > /z/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve fiil *yazış-* halini almıştır.

DLT: Yağtur-: Yayırmak (ss.941). **ÖZBK: Yâydır- (Bkz. Yây-):**

DLT’de kelime ortası /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /d/ > /y/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT’de kelime içi /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /t/ > /d/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur. DLT’de *yağtur-* fiilindeki /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde sözcük *yâydır-* şeklini almıştır.

DLT: Yagak: Ceviz (ss.940). **ÖZBK: Yâŋgâk:** 1. İçi sert kabuğa sarılan çok yıllık ağaç, 2. Bu ağacın meyvesi (ss.259).

DLT’de *yagak* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde diş n’sinin /n/ türemesi ile birlikte *yâŋgâk* halini almıştır.

DLT: Yagtur-: Yağdırmak (ss.942). **ÖZBK: Yâğdır-:** 1. Damla, zerre veya tane tane halinde art arda düz bir şekilde havadan düşmek, 2. Yağmurdan, doludan çokça düşürmek; dökmek (ss.267).

DLT’de kelime içi /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /t/ > /d/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve sözcük *yâğdır-* halini almıştır.

DLT: Yaguk: Yakın; yakın akraba (ss.942). **ÖZBK: Yâvuğ:** 1. Aradaki mesafe çok olmayan, uzak olmayan; yan yana, 2. Konuşma yapılan zamandan az vakitle ayrılan, çok vakit geçmeden meydana gelen, 3. Dostluk münasebetinde olan, kötülüğü reva görmeyen, yakın, sevecen (ss.253).

DLT’de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde sızıcılaşarak /g/ > /v/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve kelime *yâvuğ* şeklini almıştır.

DLT: Yakıg: (vücuttaki) şiş vb. üzerine konunan yakı (ss.943). **ÖZBK: Yâkıq:** Yakılan, yanan (ss.266).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve sözcük *yâkıq* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yaldıra-: Biraz parlamak, az ışık vermek (ss.945). **ÖZBK: Yältürä-:** Işık saçmak, parlamak (ss.481, c.II).

DLT'de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /d/ > /t/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *yaltırä-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yaldırık: Parlak nesne (ss.945). **ÖZBK: Yältırâk:** 1. Işık saçıp duran, parlayan; parlak, 2. Boyalı, süslü, yüzeysel (ss.481, c.II).

DLT'de kelime içi /d/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /d/ > /t/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT'de kelime ortası /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ı/ > /â/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur. DLT'de *yaldırık* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesinde kelime ortası /ı/ ünlüsünün türemesiyle *yaltırâk* halinde geçmiştir.

DLT: Yalga-: Yalamak (ss.945). **ÖZBK: Yäla-:** 1. Yemek veya tadını tatmak amacıyla herhangi bir şeye dilini değdirmek; dil vasıtasıyla ağzına almak, 2. Dokunup, çarpıp tesir etmek (rüzgâr, soğuk, sıcak vb. hakkında), 3. Akıtmak, arındırmak (su hakkında) (ss.478, c.II).

DLT'de hece başı /g/ ünsüzünün Özbek Türkçesinde düşmesiyle kelime *yala-* halini almıştır.

DLT: Yalgan-: Yalamak, yalanmak (ss.945). **ÖZBK: Yälan- (Bkz. Yälä-):**

DLT: Yalgaş-: (birden çok şeyi) yalamak, yalaşmak (ss.945). **ÖZBK: Yälaş- (Bkz. Yälä-):**

DLT: Yalgat-: Yalatmak (ss.945). **ÖZBK: Yälat- (Bkz. Yälä-):**

DLT'de *yalgan-*, *yalgaş-* ve *yalgat-* fiilleri Özbek Türkçesinde hece başı /g/ ünsüzünün düşmesiyle sözcük *yalan-*, *yalaş-* ve *yalat-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yalngus: Yalnız, tek başına (ss.946). **ÖZBK: Yälgız:** 1. Bir şeyde ortağı olmayan, bir tek kendisi; yalnız, تنها, 2. Ağabey-kardeş ve abla-kardeşleri olmayan, tek, 3. Kocası veya karısı olmayan; bekâr, yalnız, 4. Anlaşılan manayı vurgulamak, ayırmak, ayırıp göstermek için kullanılır (ss.256).

DLT'de /ng/ sesi Özbek Türkçesinde /n/ ünsüzünün düşmesi ve kelime içi /u/ ünlüsünün düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramasıyla sözcük *yâlgız* halini almıştır.

DLT: Yalwar-: Yalvarmak, birine sığınıp ondan bir şey istemek (ss.946). **ÖZBK: Yâlvâr-** : Yalvarıp, ricada bulunmak; dilemek, yalvarmak (ss.255).

DLT'de hece başı çift dudak /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış-dudak /w/ > /v/ ünsüzüne dönüşmesi neticesinde fiil *yâlvâr-* şeklini almıştır.

DLT: Yamag: Yama (ss.947). **ÖZBK: Yâmâq:** 1. Yırtılan bir şeyin, delinen, kopan yerini yamama, tamamlamak için tasarlanan bir parça kumaş, deri vb. 2. Yama yapılan, yamayıp dikilen, yamanan, 3. İyileşen yaranın izi, çizik (ss.482, c.II).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve *yamâk* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yamgur: Yağmur (ss.947). **ÖZBK: Yâmğır:** Buluttan damla halinde düşen su, damla halinde yağma (ss.257).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur.

DLT: Yangıla-: Yenilemek (ss.949). **ÖZBK: Yängilä-:** 1. Eski bir şeyi yenisine takas etmek, yeni yapmak, 2. Önce gelen kişinin yerine başka kişiyi kararlaştırmak, başkasını koymak (ss.483, c.II).

DLT'de kelime ortası /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü dönüşümü neticesinde fiil *yängilä-* şeklini almıştır.

DLT: Yaptur-: (kapı vb. bir şeyi) çarpmayı emretmek, kapattırmak, (duvar vb.) inşa etme görevi vermek, yaptırmak (ss.951). **ÖZBK: Yâptır-:** 1. Kapı, pencere vb.ni örtmek, 2. Herhangi bir şeyi yasaklamak, kapamak, 3. İş, hadise, süreç vb.ni durdurmak, tamamlamak, 4. Açık, geniş nesneleri yığmak, kapamak, 5. Yapının üstünü örtmek, 6. Kurmak, 7. Gizlemek, kapalı tutmak (ss.261).

DLT'de ettirgenlik eki /-tur/ Özbek Türkçesinde düzleşerek /-tır/ halini almıştır.

DLT: Yapul-: (kapı) çarpmak, kapanmak (ss.951). **ÖZBK: Yâpıl-:** 1. Kapı, pencere vb.ni örtmek, 2. Herhangi bir şeyle yasaklamak, kapamak, 3. İş, hadise, süreç vb.ni durdurmak,

tamamlamak, 4. Açık, geniş nesneleri yığmak, kapamak, 5. Yapının üstünü örtmek, 6. Kurmak, 7. Gizlemek, kapalı tutmak, 8. Bulutla kaplanmak (ss.259).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *yâpıl-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Yapuşgak: Fındığa benzer dikenli bir bitki, pıtrak; her işe karışan adam (ss.952).
ÖZBK: Yâpışkâk: 1. Yapışan, yapışıcı, 2. Yakalanan kişiyi koymayan; yüz­süz, bulanık (ss.260).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur. DLT'de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *yâpışkâk* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yarılgı: Zırhlı(ss.953). **ÖZBK: Yârâğlı:** Elde silahı olan, silahlanan; silahlı (ss.487, c.II).

DLT'de kelime içi /ı/ sesi Özbek Türkçesinde genişleyerek /ı/ > /a/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde düşmüştür ve sözcük *yârâğlı* halini almıştır.

DLT: Yarlıg: Zavallı, fakir, Çigil lehçesinde sultanın mektubu ve emri; tanrının emri (ss.954). **ÖZBK: Yârlıq:** 1. Herhangi bir emel, unvan verilen hakkındaki resmi belge; ferman, 2. Herhangi bir sanat ürününe, onun ismi, miktarı, çıkarılan yeri vb. bilgiler yazıp, birleştirip koyulan kâğıt parçası (ss.262).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *yârlıq* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yaru-: Aydınlatmak (ss.956). **ÖZBK: Yâri-:** 1. Parlak, pırıl pırıl olmak; ışıklılı olmak, 2. Aydınlanmak (tan hakkında), 3. Güzelleşmek, çiçeklenmek, şen olmak (ss.261).

DLT'de *yaru-* fiilindeki /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine neden olmuştur ve fiil *yarı-* halini almıştır.

DLT: Yaruk: Yarık (ss.956). **ÖZBK: Yârık:** 1. Yarılan, çatlak olan, 2. Bölünen, yarılan yer; aralık (ss.262).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *yârık* şeklini almıştır.

DLT: Yaruk: Aydınlık; ışıklı, parlak (ss.956). **ÖZBK: Yârûğ:** 1. Yanıp kızıp duran şeyden yayılarak nesneleri görmek için imkân sağlayan ışıklı enerji; nur, 2. Nur, ışık düşen, 3. Doğru, parlak, ışıltılı (ss.262).

DLT'de kelime sonu /k/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /k/ > /ğ/ ünsüz düşmesine neden olmuştur ve kelime *yârûğ* halini almıştır.

DLT: Yası: Yassı, enli (ss.956). **ÖZBK: Yässi:** 1. Yüzey, yayılmış, sıg, 2. Çukursuz, yassı, yüzey (ss.488, c.II).

DLT'de kelime sonu /ı/ sesi Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır. Ayrıca DLT'de *yası* şeklinde olan kelime Özbek Türkçesinde /s/ ünsüz türemesi neticesinde sözcük *yässi* biçimini almıştır.

DLT: Yastuk: Yastık (ss.957). **ÖZBK: Yâstıq:** 1. Başının altına koyup yatma, yan yatmak, yaslanmak için kullanılan yumuşak eşya; yastık, 2. Mimarlıkta: kiriş veya çatının ana kirişi altına koyulan kütük, ağaç (ss.263).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *yâstıq* şeklinde geçmiştir.

DLT: Yaşıl: Yeşil (ss.958). **ÖZBK: Yâşıl:** 1. Sarı ile mavi arasındaki, yaprak veya ot rengindeki; sebze rengindeki, 2. Yeşil renkli taze otlar, bitkilerle kaplanan (ss.490, c.II).

DLT'de kelime ortası /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *yâşıl* şeklini almıştır.

DLT: Yatık: Uyku; uyuma (ss.959). **ÖZBK: Yâtâq:** 1. Yatılan yer, yer, ev, 2. Bir yerde çalışan veya okuyan kişiler için ayrılan özel bina, hane; yatak (ss.264).

DLT'de kelime ortası /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ı/ > /a/ ünlü değişimine neden olmuştur ve sözcük *yâtâq* şeklini almıştır.

DLT: Yatuk: Terk edilip unutulmuş şey; tembel; ülkelerinden hiçbir yere çıkmayan Oğuzlar, iki cins iplikten örülen, arışı yün, argacı pamuk olan yün (ss.960). **ÖZBK: Yâtıq:** 1. Ufuk çizgisine paralel yönelen, dik çizgiye amut olan, 2. Herhangi bir yöne kıvrılan (ss.263).

DLT'de *yatuk* kelimesindeki /u/ harfi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *yâtıq* halini almıştır.

DLT: Yawaş: Yumuşak huylu insan, huysuz olmayan (hayvan) (ss.960). **ÖZBK: Yuvâş:** 1. Yaramazlık yapmayan, sakin veya sessizce hareket eden, uysal, 2. Sakin, yavaş; yumuşak, uysal (ss.461).

DLT'de hece sonu /a/ ünlüsü Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /a/ > /u/ ünlü değişimine neden olmuştur. DLT'de kelime içi /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış-dudak /w/ > /v/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *yuvâş* biçimini almıştır.

DLT: Yawaşlan-: Kendini yumuşak göstermek (ss.960). **ÖZBK: Yuvâşlän-:** Yavaş olmak, acıdan düşmek (ss.461).

DLT'de hece başı /a/ ünlüsü Özbek Türkçesinde yuvarlaklaşarak /a/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT'de kelime içi /w/ ünsüzünün Özbek Türkçesinde dış-dudak /v/ ünsüzüne dönüşmesinden dolayı fiil *yuvâşlän-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yawgan: İçinde et bulunmayan yemek (ss.960). **ÖZBK: Yâvgân:** Etsiz, yağsız hazırlanan sulu yemek (ss.253).

DLT: Yawuz: Kötü, bozuk, zavallı, zayıf (ss.961). **ÖZBK: Yâvuz:** Son derece gaddar, yırtıcı, haşin (ss.252).

DLT'de kelime ortası /w/ harfi Özbek Türkçesinde dış-dudak /w/ > /v/ ünsüz değişimine neden olmuştur ve sözcük *yâvuz* halini almıştır.

DLT: Yawuzlan-: Kötü saymak (ss.961). **ÖZBK: Yâvuzlän-:** Kötü olmak, kötülüğü artmak (ss.252).

DLT'de kelime içi /w/ ünsüzü Özbek Türkçesinde dış-dudak /v/ ünsüz değişimi neticesinde sözcükler *yâvgân* ve *yâvuzlän-* şekillerini almıştır.

DLT: Yaylag: Yayla, yazlık (ss.962). **ÖZBK: Yâylâq:** Yayla (ss.255).

DLT'de kelime sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimine uğramıştır.

DLT: Yaztur-: Çözdürmek; yanıltmak (ss.964). **ÖZBK: Yâzdır- I:** 1. Örülü, bükülü, sarılı şeyi açmak, yaymak, 2. Toplanıp, biriken şeyleri yaymak, dağıtmak, 3. Çıkarmak, açmak, 4. Söylemek, beyan etmek, **II:** 1. Kâğıt veya başka materyalin üzerine bir işaret (harf, rakam vb) düşürmek; yazmak, 2. Yazma eser oluşturmak; icat etmek. **III:** 1. Yanılmak, hata yapmak (ss.253).

DLT'de hece başı /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve fiil *yazdır-* halini almıştır.

DLT: Yazuk: Günah, suç, bağından serbest bırakılmış (ss.964). **ÖZBK: Yâzık I:** 1. Şeriat kanununa, dini akidelere aykırı iş, 2. Adap-ahlak çerçevesine sığmayan iş, yersiz hareket; ayıp. **II:** 1. Yayılan, açılan, 2. Geniş, enli, 3. Çukur olmayan, yassı, yüzeysel (ss.254).

DLT'de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümü neticesinde sözcük *yâzık* şeklinde geçmiştir.

DLT: Yemür-: (ağaç vb. şeyleri) kesmek (ss.966). **ÖZBK: Yemir-:** 1. Koparıp, çevirip düşürmek, ufaltmak, 2. Harabeye, viraneye dönüştürmek, bozmak; tarumar etmek, 3. Yok etmek, berbat etmek, bitirmek (ss.246).

DLT'de kelime ortası /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü dönüşümü neticesinde fiil *yemir-* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yençil-: Basılmak, ezilmek (ss.966). **ÖZBK: Yänçıl-:** 1. Biçilen tahıl bitkilerini basıp, ezip tohumunu ayırıp almak, 2. Darbeyle vurup ezmek; ufalamak, toza dönüştürmek, 3. Ayakaltı etmek, zarar vermek, ezmek, 4. Kırıp göndermek, yok etmek (ss.484, c.II).

DLT'de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /i/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır.

DLT: Yengge: Ağabeyin zevcesi, yenge (ss.966). **ÖZBK: Yengä:** 1. Küçük kardeş ve kız kardeşe nispeten ağabeyinin karısı; yenge 2. Nikâhın ikinci günü gecesi gelin ile damadın huzurunda kalan iki kadından biri (ss.483).

DLT'de hece sonu /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde düştüğü için kelime *yengä* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yığaç: Ağaç, odun, tahta, kereste, fersah, adamın penisi (ss.969). **ÖZBK: Yâğaç:** Ağaç (ss.267).

DLT'de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /ı/ > /â/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve kelime *yâğâç* şeklini almıştır.

DLT: Yıgtur-: Yıgdırmak, toplatmak (ss.970). **ÖZBK: Yığdır-:** 1. Belli bir yere toplamak, yıgmak; yığıştırmak, 2. Toplamak, biriktirmek, toplayıp çoğaltmak, arttırmak, 3.

Düzenlemek, toparlamak; yığmak, 4. Katlanır, bükülür şeyleri düzenli hale getirmek, 5. Parçaları iki taraflı birleştirip bütün hale getirmek, 6. Belli bir noktaya işaret etmek, toplamak, merkezleştirmek (hayal, akıl, güç vb.ni), 7. İş, hareket, faaliyet vb.ni durdurmak, toparlayıp koymak (ss.350).

DLT’de hece başı /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlulaşarak /t/ > /d/ ünsüz değişimine uğramıştır. DLT’de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümü neticesinde fiil *yığdır*- biçiminde geçmiştir.

DLT: Yılan: Yılan (ss.971). **ÖZBK: İlân:** 1. Sürünerek yürüyen, ayaksız, gözlerinde göz kapağı olmayan canlı, 2. On iki hayvanlı takvime göre altıncı yılın ismi; yılan (ss.324).

DLT’de kelime başı /y/ ünsüzü Özbek Türkçesinde düşmüştür. DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü değişiminden ötürü sözcük *ilân* halini almıştır.

DLT: Yıldız: Ağacın kökü (ss.971). **ÖZBK: İldız:** 1. Bitkinin yerden su ve gübre gibi maddeler alıp veren yer altı kısmı; damar, 2. Diş, saç, tırnak gibi deri veya et arasında yerleşen kısmı, siniri, 3. Herhangi bir şeyin kökü, gövdesi, 4. Belli bir dereceye yükseltlen, kendi kendine arttırılmada verilen sayı; kök (ss.321).

DLT: Yılı-: Ilımak (ss.971). **ÖZBK: İli-:** 1. Sıcaklığı az olan, 2. Az pişmek (yumurta hakkında) (ss.321).

DLT’de *yıldız* ve *yılı-* sözcükleri Özbek Türkçesinde ilk harfin /y/ düşmesiyle *ıldız* ve *ılı-* şeklini almıştır.

DLT: Yıp: İp, iplik (ss.972). **ÖZBK: İp:** 1. Pamuk, ipek, keten, yün vb. lifinden incelterek iplik yapılan veya iplik yapılmayan dikiş, dikiş materyali, 2. Bağ, bağısak vb.den çalgı araçları için yapılan tel, 3. İki nesne, kişi, durum vb.ni karşılıklı yapısal bağlayıcı vasıta; bağlanma, 4. Yol, çizgi, sınır, 5. Anlamsal bağlanma (ss.332).

DLT’de kelime başı /y/ ünsüzü Özbek Türkçesinde düşmüştür. DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde incelererek /ı/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur ve kelime *ip* halinde geçmiştir.

DLT: Yıpar: Misk (ss.972). **ÖZBK: İpâr:** 1. Bazı hayvanların, genellikle Sibiryâ’da yaşayan bir tür geyiğin bezinden alınan hoş kokulu madde; misk, 2. Bu maddenin ve umumen güzel kokulu şeylerin kokusu (ss.332).

DLT'de *yıpar* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesinde kelime başı /y/ ünsüzünün düşmesiyle *ıpar* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yigirmıñç: Yirminci (ss.974). **ÖZBK: Yigirmänçi:** Düzen yeri yirmi rakamıyla belirlenen, yirmi numaralı (ss.347).

DLT'de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyerek /i/ > /ä/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT'de *yigirmiç* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesinde kelime sonu /i/ ünlüsünün türemesiyle *yigirmänçi* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yigren-: (et vb. bir şeyi) çiğ kabul edip yemekten vazgeçmek (ss.974). **ÖZBK: Yirgän-:** uzak durmak, iğrenmek (ss.349).

DLT'de *yigren-* biçiminde olan fiil Özbek Türkçesinde /g/ ve /r/ ünsüzlerinin yer değiştirmesiyle *yirgän-* halini almıştır.

DLT: Yinçü: İnci (ss.976). **ÖZBK: İncü I:** İnci (ss.328).

DLT'de kelime başı /y/ ünsüzü Özbek Türkçesinde düşmüştür. DLT'de kelime içi /ç/ sesi Özbek Türkçesinde tonlulara /ç/ > /c/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *incü* şeklinde geçmiştir.

DLT: Yinçge: Herhangi bir şeyin incesi, ince (ss.976). **ÖZBK: İngičkä:** 1. Enine kesimi çok küçük, 2. Keskin (ses hakkında), 3. Naziklikle iş yapan, ince (ss.326).

DLT: Yinçgele-: İnceltmek (ss.976). **ÖZBK: İngičkälä-:** Yontup veya gerip inceltmek (ss.326).

DLT: Yinçgelen-: Tevazu gösterip boyun eğmek (Tanrı'ya) ibadet ve zahitlik edip boyun eğmek (ss.976). **ÖZBK: İngičkälän- (Bkz. İngičkälä-):**

DLT'de kelime başı /y/ ünsüzü Özbek Türkçesinde düşmüştür. Sözcük Özbek Türkçesinde kelime içi /g/ ve /i/ seslerinin türemesiyle ve hece başı /g/ ünsüzünün Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /k/ ünsüz değişimiyle *ingičkä*, *ingičkälä-* ve *ingičkälän-* biçimlerinde geçmiştir.

DLT: Yirük: Yarık, gedik (ss.978). **ÖZBK: Yırık:** Ayrık, yarık yer, çatlak (ss.349).

DLT'de kelime içi /i/ ünlüsü Özbek Türkçesinde kalınlaşarak /ı/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır. DLT'de *yirük* sözcüklerindeki /i/ ve /ü/ sesleri Özbek Türkçesinde hem kalınlaşarak hem de daralarak /ı/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve *yırık* şeklini almıştır.

DLT: Yitür-: Kaybetmek (ss.978). **ÖZBK: Yitür-:** Kaybetmek, yok etmek, yok olmak (ss.350).

DLT'de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /ü/ > /i/ ünlü değişimine uğramıştır ve fiil *yitir-* halini almıştır.

DLT: Yoğ-: Silmek (ss.979). **ÖZBK: Yoy- II:** Mahvetmek, yok etmek (ss.352).

DLT'de kelime sonu /đ/ ünsüzü Özbek Türkçesinde akıcılaşarak /đ/ > /y/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur ve bu sayede fiil *yoy-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Yogun: Her şeyin irisi (ss.979). **ÖZBK: Yoğân:** 1. Çapraz kesimi sert; şişman, 2. Miktar yönünden katı; dolgun, 3. Homurdanan; kaba (ses hakkında), 4. Katı, çok büyük (ss.356).

DLT'de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde genişleyere /u/ > /â/ ünlü değişimine uğramıştır ve sözcük *yogân* biçimini almıştır.

DLT: Yokaru: Yukarı, ayağa kalmak (ss.980). **ÖZBK: Yuqârı:** 1. Herhangi bir şeyin en üst kısmında oturan; tepedeki, yüksekteki, üstteki, 2. Binanın ya da bir inşaatın üst katı; evin ikinci katı, 3. Herhangi bir yere nispeten yüksek yerleşen yerler, üst taraf; yükseklik, 4. Orta standarttan, orta dereceden aşır geçene; miktar, güç, özellik, derece vb. yönden başkalarından üstün duran, 5. Genellikle bir kimse veya bir şeyden üst, güçlü, fazla, daha iyi, 6. Evin kapıya nispeten karşı tarafı; genellikle hürmetli kişilerin oturduğu taraf; ağ, 7. Önder teşkilat, rehber kurumu, merkez, 8. Öğrencilerin okuma zamanının bitmesine yakın, okuma müddetinin son yılları (sınıf, kurs vb. hakkında) (ss.474, c.II).

DLT'de kelime içi /o/ sesi Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur. DLT'de kelime sonu /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır ve *yuqârı* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yoluş-: Karşılıklı yağmalamak (ss.980). **ÖZBK: Yulış-:** 1. Hamleyle çekip, koparıp, yolup almak, 2. Tırmalayıp yaralamak, tırmalamak, 3. Herhangi bir şahıs ya da halk mülkünden çalıp, koparıp almak, 4. Herhangi bir şeyi hesaplamak; tasarruf etmek, 5. Birbiriyle vuruşmak, vuruşup birbirini tırmalamak (ss.466).

DLT'de kelime içi /o/ ünlüsü Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır. Bununla birlikte DLT'de *yolun-* ve *yoluş-* fiillerindeki /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümü neticesinde *yulın-* ve *yulış-* şeklinde geçmiştir.

DLT: Yonul-: Yontulmak (ss.981). **ÖZBK: Yonil- (Bkz. Yon-):**

DLT’de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dömüşümüne uğramıştır ve sözcük *yonil-* biçimini almıştır.

DLT: Yori-: Yürümek (ss.981). **ÖZBK: Yur-:** 1. Adım atıp ileri gitmek, adım atıp hareket etmek, 2. Belli yönde hareket etmek, bir yerden başka yere ilerlemek, varmak veya gitmek (esasen araç vasıtası hakkında), 3. Genellikle bir yerden hareket etmek, ilerlemek (yüzmek, sürüklenmek, yürümek vb.), 4. Çok gezmek, seyahat etmek; başıboş gezmek, 5. Hayat geçirmek, yaşamak, 6. Bir araç vasıtasıyla herhangi bir yere varmak, 7. Satranç, iskambil, domino gibi oyunlarda kendi sırasında hareket etmek, oynamak; yürümek, 8. Harekete geçmek, çalışıp durmak, işlemek (düzenek hakkında), 9. Sevgiliyle vakit geçirmek, yakın münasebette olmak, 10. Razi olmak, ikna olmak, kabul etmek, 11. Yayılıp gitmek, yayılmak; uzanmak (haber hakkında), 12. (ı)b eklentili zarf-fiillerden sonra yardımcı fiil görevinde gelip hareketin devamlılığını bildirir (ss.472).

DLT’de kelime sonu /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düşmüştür. DLT’de *yori-* şeklinde olan fiil Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü değişimine uğramıştır ve *yur-* halini almıştır.

DLT: Yoriga: Yorga at (ss.981). **ÖZBK: Yorga I:** 1. Küçük adımlar atıp çabuk yürüyen (at, eşek hakkında), 2. Hafif tabiatlı, kötü yola giren; bozuk. **II:** Beşiğin düz bir şekilde kolay sallanması için onun arka ve ön ayakları altına yerleştirilen yaya benzer ağaç araç (ss.354-355).

DLT’de kelime içi /ı/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düşmüştür ve sözcük *yorga* biçiminde geçmiştir.

DLT: Yoriş-: Yürümede yarışmak (ss.982). **ÖZBK: Yuriş- (Bkz. Yur-):**

DLT’de hece sonu /o/ sesi Özbek Türkçesinde daralarak /o/ > /u/ ünlü dönüşümünden dolayı *yuriş-* halini almıştır.

DLT: Yu-: Yıkamak (ss.984). **ÖZBK: Yuv-:** 1. Su (bazen alkol, gaz yağı vb.) ile ovup temizlemek, kirini gidermek; durulamak, çalkalamak, 2. Akıtıp gitmek, kırıp veya oyup gitmek, 3. Toprağın tuzunu gidermek amacıyla tarlaya su vermek, buz suyu baskını vermek, 4. Erişilen galibiyet, muvaffakiyet veya herhangi bir iyi şeyin ele geçmesini ziyafet, kadeh kaldırma yoluyla kutlamak (ss.461, c.II).

DLT'deki *yu-* fiili Özbek Türkçesinde kelime sonu /v/ ünsüzünün türemesinden dolayı *yuv-* şeklini almıştır.

DLT: Yubka: Her şeyin incesi, yufka (ss.985). **ÖZBK: Yupka:** 1. Kalın olmayan, çaprazlama şekilde ince; ince, 2. Yoğun veya kalın olmayan, seyrek (duman, tütün, bulut vb. hakkında), 3. Hamuru krepe benzeyip yayarak üstüne yağda kavrulan kıyma, sebze koyup bakır kapta pişirilen yemek; ince yufkanın üzerine kıyma koyularak yağda pişirilen yemek (ss.470, c.II).

DLT'de kelime içi /b/ sesi Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /b/ > /p/ ünsüz değişimine uğramıştır ve sözcük *yupka* şeklini almıştır.

DLT: Yuktur-: Sürmek, dokundurmak, bulaştırmak (ss.985). **ÖZBK: Yuqtir-:** 1. Herhangi bir şeyden yapışmak, değmek, 2. Birine geçmek (esasen hastalık hakkında), 3. Kendi tesirine almak, tesir etmek, başkasına geçmek, 4. İyi sindirmek, vücuduna sinip, olumlu yönde tesir etmek (ss.475, c.II).

DLT'de kelime içi /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü dönüşümüne neden olmuştur ve fiil *yuqtir-* şeklini almıştır.

DLT: Yulkun-: (nesne) soyulmak (ss.987). **ÖZBK: Yulkin-:** 1. Çekip, uzatıp almak, yolup atmak, koparmak, 2. Hemen yoluvermek (ss.467, c.II).

DLT'de kelime ortası /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi sonucunda sözcük *yulkin-* halini almıştır.

DLT: Yultur-: birini fidye vermeye zorlamak, fidye verdim, yoldurmak (ss.987). **ÖZBK: Yuldır-:** 1. Hamleyle çekip, koparıp, yolup almak, 2. Tırmalayıp yaralamak, tırmalamak, 3. Herhangi bir şahıs ya da halk mülkünden çalıp, koparıp almak, 4. Herhangi bir şeyi hesaplamak; tasarruf etmek (ss.466).

DLT'de hece başı /t/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonlularak /t/ > /d/ ünsüz dönüşümüne neden olmuştur. DLT'de *yultur-* fiilindeki /u/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimi neticesinde *yuldır-* halini almıştır.

DLT: Yulun-: Yolunmak (ss.987). **ÖZBK: Yulin-:** 1. Hamleyle çekip, koparıp, yolup almak, 2. Tırmalayıp yaralamak, tırmalamak (ss.466).

DLT'de kelime içi /u/ sesi Özbek Türkçesinde düzleşerek /u/ > /ı/ ünlü değişimine uğramıştır.

DLT: Yumurtga: Tavuk ve diğer kuşların yumurtası (ss.988). **ÖZBK: Yumurtqa:** Yumurta (ss.468, c.II).

DLT’de hece başı /g/ ünsüzü Özbek Türkçesinde tonsuzlaşarak /g/ > /q/ ünsüz dönüşümüne uğramıştır ve sözcük *yumurtqa* şeklini almıştır.

DLT: Yügrük: Hızlı koşan (ss.992). **ÖZBK: Yügürük:** 1. Çabuk yürüyen; hızlı koşan; çok koşan, 2. Hızlı, çabuk hareket eden; çevik, tez (ayak, el, dil hakkında) (ss.462, c.II).

DLT’de kelime içi /ü/ ünlüsü Özbek Türkçesinde düzleşerek /ü/ > /i/ ünlü değişimine neden olmuştur. Ayrıca DLT’de *yügrük* şeklinde olan sözcük Özbek Türkçesinde kelime ortası /ü/ ünlü türemesi neticesinde sözcük *yügürük* halini almıştır.

DLT: Yüzük: Yüzük (ss.995). **ÖZBK: Üzük:** Süs için parmağa takılan halka gibi metal araç (ss.267, c.II).

DLT’de kelime başı /y/ ünsüzü Özbek Türkçesinde düştüğü için sözcük *üzük* şeklini almıştır.

2.2. Anlam Değişimleri

Anlam değişimleri başlangıçta herhangi bir kelimenin anlamının zamanla o kavramdan az çok uzaklaşması ya da farklı bir kavramı karşılaması durumu olarak tanımlanmaktadır. Yani gösterilenle gösteren arasındaki ilişkinin az çok değişmesi söz konusudur. Fakat bu değişim birbiriyle ilintili, yakın kavramlar arasında olmaktadır (Aksan, 2015: 211). Toplumun dünyaya bakışının değişmesi, tarihte, bilimde, törelerde görülen değişimler, ruhsal, dilsel veya seslere bağlı nedenlerden doğan değişimler anlam değişimlerine yol açmaktadır (Vardar, 1999: 82). Anlam değişimleri beş başlık altında sınıflandırılmıştır:

1. Anlam genişlemesi
2. Başka anlama geçiş
3. Anlam daralması
4. Anlam iyileşmesi
5. Anlam kötüleşmesi

2.2.1. Anlam Genişlemesi

Bir kavramın bir türünü veya bir kısmını ifade eden ve kullanım alanı bakımından dar olan bir sözcüğün zaman içerisinde o türün veya varlığın tamamını anlatır duruma gelmesine anlam genişlemesi denir. İnsanların bir kısmı tarafından kullanılan sözcük bir süre sonra toplumdaki bütün insanlarca kullanılmaya başlar. Bu sayede kavram alanı dar olan sözcüğün anlam sahası da zaman içerisinde genişlemiş olur (Sav, 2003: 157).

DLT: A: Şaşırtma bildiren bir ünlem (ss.538). **ÖZBK: Ā:** 1. Alfabenin ilk harfi, 2. Hayreti, şaşırtmayı ifade eder, 3. Müracaat ederek fikrini kuvvetlendirmek ve güçlendirmek için kullanılır (ss.515).

DLT: Aç: Aç (ss.538). **ÖZBK: Ā I:** 1. Karnında, midede yemek olmayan, acıkıp yemek isteyen, 2. Açlık vaziyeti, 3. İnce, küçük (ss.551).

Özbek Türkçesinde yukarıdakinin dışında farklı bir anlama gelen “ā” sözcüğü vardır. Manası ise; “zayıf (renk hakkında)” demektir.

DLT: Aç-: Açmak (ss.538). **ÖZBK: Ā-:** 1. Yolunu engelleyen şeyleri bir tarafa koyup giriş ve çıkışa imkân sağlamak, 2. Sarılan, kaplanan, gizlenen veya gömülen şeyleri kapatıp, örüp, kaplayarak çıkarmak, 3. Yasağı, engeli atmak, yasağı iptal etmek, yürüyüş için imkân vermek, 4. Sermek, yaymak, germek (yerleştirilen, yığılan, örtülen şeyler hakkında), 5. Kurup, uygulayıp, bitirmek, 6. Keşfetmek, bulmak, 7. Yeni bir şey yaratmak, başlayıvermek, çoğunluğun ortaklığında herhangi bir işe başlayıvermek, göndermek; açık olarak ilan etmek, 8. Nesne, vakıa, hadise ve bunun gibi herhangi yönlerini aydınlatıp açıklama, belli etmek, netleştirmek, 9. Örtü savurmak, örtüsüz yürüyüşe imkân ve izin vermek, 10. Güzelliğine güzellik katmak, güzelleştirmek, güzellik vermek, 11. Güçlendirmek, geliştirmek, yetiştirmek, 12. Yumurta kırıp ondan civciv çıkarmak (ss.553).

DLT: Açuk: Açık, açılmış, net (ss.540) **ÖZBK: Āçık:** 1. Hiçbir şeyle kapatılmayan, yasak olmayan. 2. Kapalı olmayan, açılmış halde. 3. Açık, belli görünüp bilinen. 4. Hiç kimseden gizlenmeyen 5. Herkesin istediğinde katılabildiği 6. Rengi berrak, duru. 7. İyi huylu, yüreğinde kir olmayan, memnun, neşeli. 8. Peçe savuran, özgürlüğe çıkan, (ss.552).

DLT: Açıl-: Açılmak (açılın şeklinde de kullanılır) (ss.539). **ÖZBK: Āçıl- (Bkz. Āç-):**

DLT: Açış-: Açmakta yardımcı olmak ve açmakta yarışmak (ss.539). **ÖZBK: Āçış- (Bkz. Āç-):**

DLT: Açtur-: Açılması için emir vermek, açtırmak (ss.540). **ÖZBK: Āçtır-:** 1. Yolunu engelleyen şeyleri bir tarafa koyup giriş ve çıkışa imkân sağlamak. 2. Kurup, uygulayıp,

bitirmek. 3. Yeni bir şey yaratmak, başlayıvermek, çoğunluğun iştirakında herhangi bir işe başlayıvermek. 4. Örtü savurmak, örtüsüz yürüyüşe imkân ve izin vermek. 5. Yumurta kırıp ondan cıvcıv çıkarmak (ss.554)

DLT: Ağır: Ağır, yavaş (ss.542). **ÖZBK: Āğır:** 1. Ölçüsü büyük olan, vezinli, ağır. 2. Çok güç veya bilgi talep eden; zor, meşakkatli, zor, fırtınadan güçlü. 3. Ağır, heybetli, sakın, acele etmeden, ağır, ağır ölçülü, kendini tutabilen, gösterişsiz, ezik. 5. Kötü akıbetlere götürmek, barışı mümkün olan, ciddi, korkulu. 6. Karışık, zor, ciddi. 7. Katı cezaları talep eden, çok büyük, 8. Meşakkatli, cefalı, azaplı, huzursuz, endişeli, heyecanlı, 9. Sert dokunan, üzüntü veren, gönülsüz, gamlı, 10. Haddinden fazla, sabırlı kişi, dayanıklılık, katı, 11. Güç gelen, zor, dertli (ss.562).

DLT: Ağ-: Çıkmak, yükselmek, değişmek (ss.542). **ÖZBK: Āğ-:** 1. Bir tarafa yatıp eğimli vaziyete gelmek, yatmak eğilmek, yan yatmak, bir tarafa, aşağı kayıp asılıp düşmek, 2. Doğru, dik yoldan veya işaretli akımdan kenara çıkmak, 3. Doğru yoldan şaşırarak, kenara çıkmak, kaymak, bir siyasi akımdan, meslekten, kaymak, geri dönmek, 4. Bir tarafa yönelmek, bakmak, 5. En yukarı noktadan zirveden geçmek (güneş, ay ve yıldızlar hakkında), belli bir süreden, zamandan geçmek, aşmak, 6. Bir tarafa geçmek ona meyilli olmak veya yan basmak (ss.563).

DLT: Ağız: İnsanın ve bütün hayvanların ağzı, ırmağı, testinin, küpün ve kuyunun ağzı (ss.543). **ÖZBK: Āğız I:** 1. İki çene arasındaki, yemek yeme, konuşma veya ses çıkarmak için hizmet eden boşluk, 2. İki dudak veya onların birbirine değip duran yeri ve etrafı, 3. Konuşan kişi, insan, müşteri, 5. Silah, tabanca, top gibi atış silahlarının kurşun atılıp çıkan deliği, 6. İç boşluğu, içi olan nesnelerin giriş-çıkış için hizmet eden yeri, deliği, kapların bir şey almak-koymak için hizmet eden deliği, 7. Sokağın, yolun, başlama yeri (ss.561).

Özbek Türkçesinde iki farklı “âğız” sözcüğü vardır. Biri yukarıdaki anlamı karşılarken bir diğeri ise; “yeni doğan ineğin üç-dört günlük sütünü yığarak pişirilen peynire benzer yemek” anlamını karşılamaktadır.

DLT: Ağrı-: Ağrımak (ss.544). **ÖZBK: Āğrı-:** 1. Hasta olmak, herhangi bir hastalığa uğramak, derde rastlamak, 2. Hastalanıp, kırılıp, yaralanıp veya yorulup, ağrı vermek, 3. böcek kaplamak (taze meyve hakkında) (ss.564).

DLT: Ağrı-: Ağrıtmak, ağrı vermek (ss.544). **ÖZBK: Āğrı-:** 1. Acıtmak, 2. Üzüntü vermek, incinmek, gönle çile vermek (ss.564).

DLT: Axsak: Aksak (ss.545). **ÖZBK: Āksāq:** 1. Aksak yürüyen; bir ayağı kısa veya topal, 2. Arkada kalan yetersiz, düşük derece veya seviyedeki (ss.560).

DLT: Axsā-: Aksamak (ss.545). **ÖZBK: Āksā-:** 1. Bir ayağın kısalığı, sakat veya hastalığı sebebiyle sakatlanıp yürümek, aksamak, 2. Sakinleşmek, arkada kalmak yetersiz veya düşük seviyede olmak, 3. Eksiklik, yetişememe sebebiyle zorluk çekmek, yokluktan çaresiz kalmak (ss.559).

DLT: Axsat-: Aksak hale getirmek (ss.545). **ÖZBK: Āksāt- (Bkz. Āksā-):**

DLT: Axşam: Akşam vakti (ss.545). **ÖZBK: Ākšām:** 1. Güneşin batışıyla gecenin başlama arasındaki alacakaranlık ışık, zaman, 2. Akşamleyin (ss.560).

DLT: Ak: Oğuzcada beyaz (ss.546). **ÖZBK: Āk I:** 1. Kar, süt, pamuk rengindeki, bu renge yatkın, berrak, 2. Rakı, 3. Padişah tarafını kabul eden; devrimci, 4. Sondaki, temiz (elden çıkarma veya parlatmak için yapılan son iş hakkında), 5. Günahsız, şanına leke düşmeyen kişi, 6. Beyazlayan tüy, kıl; saç ve sakalın beyazlayan kısmı, 7. Gözün kara çukurunun dışındaki beyaz renkteki kısmı, 8. Bazı hastalık neticesinde göz karasında çıkan beyaz bir leke, 9. Yumurtanın protein maddesi (ss.557).

Özbek Türkçesinde iki farklı “āk” kelimesi mevcuttur. Biri DLT ile aynı manaya gelirken bir diğeri tamamen farklıdır. Anlamı ise; “lanet etmek, kendi çocuklarını lanetlemek, nefret edip ondan yüz çevirmek, vazgeçmek; -ak zaman bildiren sözlerle ortak olup iş-hareketin hemen gerçekleştirilmesini ifade eder, -(1)b ekli zarf-fiillerle ortak olup, sonraki işin doğrudan bu zarf-fiille ifade edilen işten sonra gerçekleştirilmesini bildirir”.

DLT: Ak-: Akmak (ordu, insan toluluğu için) akar gibi görünmek (ss.546). **ÖZBK: Āk-:** 1. Aşağı tarafa doğru sürekli hareket etmek, yürümek, 2. Süreç şeklinde, çoğalıp bir tarafa yürümek, geçmek, 3. Geçmek, öbür tarafa geçmek (ss.559).

DLT: Akım: Bir akımlık (ss.546). **ÖZBK: Ākım:** 1. Belli bir tarafa akan su, sıvı veya gaz cereyanı, 2. Belli bir tarafa yönelen kişi veya nesneler cereyanı, 3. Sosyal faaliyet, ilim, kuram ve bunun gibi herhangi bir sahaya yöneliş; görüş (ss.558).

DLT: Akın: Sel, yağmur suyu (ss.546). **ÖZBK: Ākım I:** 1. Durmaksızın akıp duran, akan, 2. Belli bir tarafa akan su, sıvı veya gaz cereyanı, 3. Belli bir tarafa yönelen kişi veya nesneler cereyanı (ss.558).

Özbek Türkçesinde “halk şairi; ozan” anlamına gelen başka bir “âkın” sözcüğü mevcuttur.

DLT: Ala: Ala, alaca, cüzzamlı (ss.547). **ÖZBK: Ālā:** 1. Beyaz-siyah, beyaz-kumral ve karışık renkli (hayvanların rengi hakkında), 2. Türlü türlü renkli; çizgili veya çiçekli; benekli, 3. Anlaşmazlık, nifak, zıtlasma, 4. Bitmeyen, seyrek, pürüzsüz büyüyüp çıkmayan, bitmemiş (ss.528).

DLT: Al-: Almak, tutmak, yakalamak, satın almak, fethetmek (ss.547). **ÖZBK: Āl-:** 1. Nesneyi avuçlayıp veya herhangi bir araçla tutup ele almak, 2. Kabul etmek; tutmak, 3. Boşaltmak, işsiz bırakmak, düşürmek, 4. Kırıp, kesip, çekip, söküp çıkarmak, çözmek, salmak, 5. İndirmek, boşaltmak, 6. Ele almak, sahip olmak, 7. Yemek, yemek-içmek, yemek yemek, 8. Kendisine sindirmek, kabul etmek, 9. Evlenmek, kadın almak, 10. Alışveriş yapmak, 11. Ele almak, kazanmak, 12. Para harcamak, kaybetmek, 13. Kaplamak, sarmak, dolamak, tutmak, 14. Önder fiil sıfatında isim sözcük türleriyle birleşerek, ortak fiil yapar, 15. Zarf-fiil şeklinde başka fiiller ile birleşip ortak fiil yapmak (ss.533).

DLT: Alın-: Kendi başına almak (ss.548). **ÖZBK: Ālın-:** 1. Nesneyi avuçlayıp veya herhangi bir araçla tutup ele almak, 2. Kabul etmek; tutmak, 3. Boşaltmak, işsiz bırakmak, düşürmek, 4. Kırıp, kesip, çekip, söküp çıkarmak, çözmek, salmak, 5. İndirmek, boşaltmak, 6. Ele almak, sahip olmak, 7. Yemek, yemek-içmek, 8. Sindirmek, kabul etmek, 9. Evlenmek, kadın almak, 10. Alışveriş yapmak, 11. Ele almak, kazanmak, 12. Para harcamak, kaybetmek, 13. Kaplamak, sarmak, dolamak, tutmak, 14. Önder fiil sıfatında isim sözcük türleriyle birleşerek, ortak fiil yapar, 15. Zarf-fiil şeklinde başka fiiller ile birleşip ortak fiil yapmak (ss.532).

DLT: Alış-: Almada yardımcı olmak, birlikte almak (ss.548). **ÖZBK: Ālış- (Bkz. Ālın-):**

DLT: Altın: Altın, dinar (ss.549). **ÖZBK: Āltın:** 1. Kimyevi element, sarıyla alakalı, renkli, değerli, nadir maden, altın, saf altın, kıymetli veya aziz şey hakkında, 2. Bu metalden dövülerek yapılan para, 3. Kıymetli, paha biçilmez söz (söz, iş, vakit hakkında) (ss.534).

DLT: Ana: Anne (ss.550). **ÖZBK: Ānā:** 1. Çocuğu veya çocukları olan kadın, çocuklu kadın, 2. Aile başkanı, terbiyecisi, 3. Yaşlı kadınlara hürmet konusunda onların ismine toplanıp çalıştırılır, 4. Yaşlı kadınlara saygıyla müracaat etme şekli, 5. Çocuk doğuran canlı (ss.537).

DLT: Angla-: Anlamak (ss.553). **ÖZBK: Ānlā-:** 1. Söz, iş-hareket, olay, hadise ve bunun gibi manasını veya sebebini, mahiyetini anlamak, idrak etmek, bilmek, anlamak, 2. Gerçek

değerini anlamak, değer vermek, 3. Kişinin sözünden, yüzünden, hareketi ve davranışından onun kendisini, yüreğini bilmek (ss.46).

DLT: Ara: Arasında, arasına, bir şeyin ortası (ss.554). **ÖZBK: Ārā:** 1. Arasında, içinde; arasına, 2. Taraflı veya denk şeylerin arası, ortası, aralığı, 3. Ortak söz bünyesine girmiş, uygun (ss.54).

DLT: Arık: Irmak, ark (ss.555). **ÖZBK: Ārīk:** 1. Yapay tarzda yapılan su yolu, dere ve ondaki su, büyük suyolundan ayrılıp çıkan küçük alan, küçük su yolu, 2. Ekin ekmek ve sulamak için ekin meydanına çekilen özel su yolu, ark (ss.54).

DLT: Arka: Sırt; zorluklarda yardımcı olan kişi, arka, destek (ss.556). **ÖZBK: Ārka:** 1. Gövdenin karına nispeten ters tarafı, boyundan kuyruk sokumuna kadar olan kısım, 2. Eşyaların ters tarafındaki kısmı, yüzün, suratın ön tarafına ters tarafı, tersi, 3. Eşya veya kimsenin ön tarafına karşı taraf, art; arkada kalan geçilen yol, şahıs, harekete geçilen tarafın aksi, 4. Koruyucu, destekçi, dayanak, 5. Sahiplik ve c, k o-ö, p, k ve ç-k ekleriyle yardımcı vazifesinde kullanılır (ss.544).

DLT: Arpa: Arpa (ss.557). **ÖZBK: Ārpa:** Tohumu yemeğe ve yem özelliğinde kullanılan tane bitkisi ve onun tanesi (tahılı) (ss.54).

DLT: Arslan: Arslan (ss.557). **ÖZBK: Ārslān:** 1. Kedigiller ailesine mensup kocaman yırtıcı hayvan, aslan, 2. Yiğit, güçlü, korkusuz insan hakkında, 3. Çok büyük, iri, 4. Aslan (ss.55).

DLT: Art-: Artmak, fazlalaşmak (ss.557). **ÖZBK: Ārt I-:** 1. Artmak, aşmak, 2. Gücüne güç katmak, artmak, geçmek, güçlenmek, üstüne gitmek, yüklenmek, üstün gelmek, aşıp düşmek, 3. Kalmak, fazla olup kalmak, yeterek, aşıp kalıp toplanmak, 4. Bilinen bir sınır, miktar veya sınırdan aşmak, geçmek (ss.543).

Özbek Türkçesinde “1. Yüğü ulaşım aracının üstüne veya içine koymak, yüklemek, 2. Sorumluluğuna yüklemek, boynuna takmak” manalarına gelen başka bir “ārt-“ fiili vardır.

DLT: Artuk: Fazla, fazlalık (ss.558). **ÖZBK: Ārtuk: I.** 1. Belirli ölçüden çok; fazla, çok, ölçüden veya gereğinden fazla, sınırdan dışarı, 3. Çok, güzel, daha iyi, üstün, 4. Olup geçenden, görülenin dışında, ondan fazla, 5. Fazla, gereksiz, yersiz (ss.543). **Ārtuk: II.** 1. Bedende veya vücudun bir bölümünde büyüüp çıkan yer, 2. Fazla (ss.543).

DLT: As-: Asmak (ss.559). **ÖZBK: Ās-:** 1. Boynundan ilmiği geçirip kancayla öldürmek, 2. Sağlamlaştırıp, çiviyle veya kancayla asmak, 3. Bel, boyun veya omuza kancayı kaldırıp yürümek, bağlamak, kanca, 4. Yerleştirmek, kanca (ss.545).

DLT: Asıl-: Asılmak (ss.559). **ÖZBK: Āsıl-:** 1. Boynundan ilmiği geçirip kancayla öldürmek, 2. Sağlamlaştırıp, çiviyle veya kancayla asmak, bel, boyun veya omuza kancayı kaldırıp yürümek, bağlamak, kanca, yerleştirmek, kanca, 3. Kendi ağırlığı ile eğilen veya yerleşip duran, 4. Bir kimse veya eşyaya, sıkı yapışıp, sarılıp kendi ağırlığını yüklemek, 5. Loşlukla bir şey rica etmek, herhangi bir şey rica ederek yapışıp almak, yüzüzlükle birine yapışmak, 6. Birini ayıplayıvermek (ss.545).

DLT: Astur-: Asılmak için emir vermek, astırmak (ss.560). **ÖZBK: Āstur- (Bkz. Ās-):**

DLT: Aş-: (dağ vb. yüksek yerler için) aşmak (ss.560). **ÖZBK: Āş-:** 1. Miktar veya hacim yönünden artmak, geçmek, aşmak, 2. Bilinen bir zaman sınırından geçmek; dönmek, 3. Mal satıp almakta onun fiyatını belirlemek, fiyata fiyat eklemek, arttırmak, 4. Gücüne güç katmak, tekrar dikkate değer, tesirli olmak, 5. Olgunlaşmak, geliştirilmek; yukarı bastıkça kaldırmak, 6. Bir taraftan veya bir sahada başkalarını geçip gitmek, geride bırakmak, zor çıkmak, arkada bırakmak, 7. Bilinen bir engel, sınır veya yükseklikten geçmek, 8. Elden ele, bir organizasyondan başkasına geçmek, 9. Kabarmak (ss.556).

DLT: At: İsim; unvan (ss.562). **ÖZBK: Āt II:** 1. Kişinin şahsi ismi; isim, av veya evcilleştirilen hayvanların ismi, isim bildirici, söz, 2. Unvan, görev, isim, 3. Soy, kavim, 4. Şöhret, ün, 5. konuyu bildirip –kim- veya –ne- sorusu sorulduğunda cevap olunan söz (ss.547).

DLT: At: At, kısarak (ss.561). **ÖZBK: Āt I:** 1. Tek toynaklılara mensup memeli büyük iş hayvanı, 2. Atın başına benzetilerek yapılan şah-mat tanesi, at, 3. 12 hayvanlı takvim hesabında yedinci yılın ismi (ss.547).

DLT: At-: Atmak, (şafak) sökmek, (şimşek için) çakmak (ss.562). **ÖZBK: Āt-:** 1. Eldeki şeyi uzağa veya hedefe fırlatmak, atmak, atıp yollamak, 2. Şiddetle bir tarafa yere atmak veya atılmak, 3. Kaldırıp yere vurmak, düşürmek, 4. Çekmek, sürüklemek, içmek, 5. Yollayıp atmak, terk etmek, düzenlemek, 6. Çıkarmak, yaymak, açmak (bitkilerle ilgili), 7. Bir silah vasıtasıyla ok, taş, mayın vb. ayırmak, 8. Atmak, silah vasıtasıyla vurup zarar vermek veya öldürmek, 9. Güç ile itip, atıp çıkarmak, uçurup yollamak, 10. Koymak, atmak, 11. Uçmak, kaymak (ss.549).

Besim Atalay *at-* fiilini yalnızca “atmak” anlamında kullanmıştır.

DLT: Ata: Baba (ss.563). **ÖZBK: Āta:** 1. Çocuklu, çoluk-çocuğu olan, erkek kişi, 2. Yaşı büyük kişilere saygı için çalışmak, oğul, çocuğu şımartmak için kullanmak, 3. Bir iş veya hareketi başlatıveren, ona esas koyan kişi hakkında 4. şefkatli başkan, rehberle ilgili (ss.547).

DLT: Atıl-: Atılmak, (çiçekler, ağaç çiçekleri vb. şeyler için) birbirinden kopmadan açılmak (ss.563). **ÖZBK: Ātıl-:** 1. Eldeki şeyi uzağa veya hedefe fırlatmak, atmak, atıp yollamak, kaldırıp yere vurmak, düşürmek, yollayıp atmak, terk etmek, düzenlemek, bir silah vasıtasıyla ok, taş, mayın vb. ayırmak, koymak, atmak, 2. şiddetle bir tarafa yere atmak veya atılmak, 3. şiddetle yukarıya kaldırmak, 4. Kendi seçimiyle isteyerek çıkmak, seferber olmak (ss.548).

DLT: Atış: Atış (ss.564). **ÖZBK: Ātıř:** 1. Atmak, 2. Savaşçı silahlardan ok koparma, oku hedefe vurma egzersizi, maharete, 3. Savaştaki iki tarafın birbirine karşı sürekli ok koparması, ok atması, ok yağdırması, atma (ss.549).

DLT: Atış-: Atmakta yarışmak, atmak (ss.564). **ÖZBK: Ātıř-:** 1. 1. Eldeki şeyi uzağa veya hedefe fırlatmak, atmak, atıp yollamak, yollayıp atmak, terk etmek, düzenlemek, bir silah vasıtasıyla ok, taş, mayın vb. ayırmak, atmak, silah vasıtasıyla vurup zarar vermek veya öldürmek, koymak, atmak, uçmak, kaymak (ss.549).

DLT: Atılan-: Ata binmek, Oğuzcada dağ vb. bir yere çıkmak (ss.564). **ÖZBK: Ātılan-:** 1. Ata binmek, 2. Bir yere varmak için hazırlanmak, 3. Bir işi becermek için hazırlanmak, kesin karar vermek (ss.549).

DLT: Attur-: Atmak için emir vermek ve attırmak (ss.564). **ÖZBK: Āttur- (Bkz. Āt-):**

DLT: Av: Oğuzcada av (ss.564). **ÖZBK: Aw:** Av (C.I, ss.63, 311, 425, D. ss.50). **ÖZBK: Āv:** 1. Yabani hayvan, balık, kuş vb.'ni türlü yollarla yakalamak veya atma, 2. Av yapılan, avlanan canlı, avlanan kuşlar, 3. Avcının kurbanı (ss.518).

DLT: Awın-: Alışmak, avunmak (ss.565). **ÖZBK: Āvun-:** 1. Ağlamaktan durmak, 2. Bir işe meşgul olup kendisini sakinleştirmek, derdini, elemini unutmak, teselli etmek (ss.519).

DLT: Awla-: Avlamak, yığılmak (ss.565). **ÖZBK: Āvla-:** 1. Av ile meşgul olmak, av yapmak, av yapıp tutmak, 2. Ele almak, yakalamak maksadında payına düşmek, tutmak, 3. Aldatmak, dolandırmak (ss.518).

DLT: Awlan-: Kendisi için avlanmak (ss.565). **ÖZBK: Āvlan- (Bkz. Āvla-):**

DLT: Awlat-: Avlatmak (ss.565). **ÖZBK: Āvlat- (Bkz. Āvlař-):**

DLT: Ay: Ay, dünya çevresinde dönen uydu, yılın on iki bölümünden biri (ss.565). **ÖZBK: Āy:** 1. Güneşten ışık alıp ışık saçıcı, gök cismi, yerin yoldaşı, 2. Astronomik yılın on ikiden birine-ayın güneş etrafında bir defa dönüp çıkma süresine denk vakit, ölçü bütünlüğü 30, 28, 29 veya 31 günlük devir, 3. On dört günlük ay şeklindeki süs veya işaret, 4. Kadınların ismi bünyesine girer (ss.526).

DLT’de yukarıdaki anlamlarının dışında “hükümdarın divanı, ay yüzlü cariyeye, turuncu renkli ipek” manalarına gelen farklı ay sözcükleri vardır.

DLT: Ay: ey, seslenme ünlemi (ss.565). **ÖZBK: Āy:** 1. Müracaat, çağrı manası bildirir, 2. Acıklı, üzülmek manasını bildirir (ss.31).

DLT: Aya-: Unvan vermek, korumak (ss.566). **ÖZBK: Āyā-:** 1. Merhamet-şefkat etmek, merhamet göstermek, 2. Yazık deyip hayıflanmak; kıskanmak, 3. Korumak, sürmek (ss.67).

DLT: Ayak: Ayak (ss.566). **ÖZBK: Āyāk:** 1. İnsan, hayvan, kuş ve genellikle canlı organizmaların gövdesinin yaslanıp durması ve yürümesi için hizmet eden bölüm, 2. Masa, sandalye, tahta yatak, karyola gibi eşyaların yere dayanıp duran kısmı, sapı, 3. Son, sona erme, mevsim, vakit vb. sonu biten vakit, 4. Evin, hanenin kapıya yakın yeri (ss.522).

DLT: Ayıt-: Söylemek, sormak, konuşmak (ss.567). **ÖZBK: Āyt-:** 1. Fikrini, amacını sözlü bir şekilde açıklamak, anlamlandırmak, söylemek, demek, 2. Hikâye anlatıp, söyleyip, sözler vermek, 3. Telaffuz etmek, 4. Adlandırmak, hesaplamak, 5. Teklif etmek, çağırarak, 6. Emir-soru eğilimi şeklinde söylemin izah edilen fikrine katılmasını, bu fikri makul veya eleştirisini ifade eder (ss.34).

DLT: Ayıl-: Sorulmak (ss.567). **ÖZBK: Āytil- (Bkz. Āyt-):**

DLT: Azuk: Azık, yiyecek (ss.568). **ÖZBK: Āzıq:** 1. Yemek bulunan ürün, yemekli tahıl tanesi, erzak, hayvanların yemeği, yem bitkileri, 2. Bitkilerin gelişme sürecinde yerden alınan maddeler (ss.524).

DLT: Azuklan-: Azıklanmak, azık sahibi olmak (ss.568). **ÖZBK: Āzıqlān-:** 1. Azık, yemek yiyip almak, azıklanmak, 2. büyüme sürecinde azık almak (bitkiler hakkından), 3. İlham almak, canlandırmak (ss.524).

DLT: Bağır: Karaciğer (ss.569). **ÖZBK: Bāğır:** 1. Ciğer, 2. Göğüs, taş, 3. Şefkat-sevgi, merhametli olma, himaye işareti; koruma, 4. His-duygu ve hissiyatın kaynağı; yürek, kalp, gönül, 5. Mekân, alan işareti; bağır, kucak; göğüs, 6. Yan, meyil yönü (ss.89).

DLT: Bağışla-: Bağışlamak (ss.570). **ÖZBK: Bağışlä-:** 1. Bağışlamak, vermek, 2. Harcamak, dikmek, 3. Herhangi bir şeyi (genellikle yazma eser, tiyatro oyunu, müzik vb.) herhangi bir kişiye veya nesneye, soruna, törene işaret etmek, adlandırmak, belirtmek, 4. Dua okuyup, sevabını Allah'a, aziz evliyalara veya tarihi kişilerin ruhlarına adamak, bağışlamak, 5. Mazur görmek, affetmek (ss.90).

DLT: Bağışlan-: Bağışlanmak (ss.570). **ÖZBK: Bağışlän- (Bkz. Bağışlä-):**

DLT: Bağla-: Bağlamak (ss.570). **ÖZBK: Bağlä-:** 1. Deste, düğüm yaparak eklemek, birleştirmek, birleştirerek düğümlemek, 2. Kement, zincir, ip vb. vasıtasıyla birleştirip kendi yerinden başka yere taşımak, 3. İp veya herhangi başka şey vasıtasıyla birleştirmek veya eklemek, asmak, 4. Bağlayıp, sıkarak kımıldatmamak, hareket ettirmemek, 5. Toplayıp, desteleyerek belinden bağlamak, bağlayıp düğümlemek, sap yapmak, 6. Sararak, sıkarak dolamak, bağlamak, 7. Ağrıyan yeri muhafaza etmek, tedavi etmek amacıyla ilaç vermek, bağlayarak sıkmak, 8. Talimat göstererek, yardım ederek ayakta durması için birleştirmek, 9. Tıkayarak, engelleyerek, gerekli tarafa yönlendirmek (suyu), 10. Kendisinde herhangi bir şey görünmek, yığmak, toplamak, 11. Yapısal davranışı birleştirmek, ilave etmek, 12. Alaka, münasebet kurmak (ss.142).

DLT: Bağlan-: Kendisi için bağ yapmak (ss.570). **ÖZBK: Bağlän- (Bkz. Bağlä-):**

DLT: Bağlat-: Bağlatmak (ss.570). **ÖZBK: Bağlat- (Bkz. Bağlä-):**

DLT: Bak-: Bakmak (ss.570). **ÖZBK: Băk-:** 1. Göz atmak, göz koymak, bakmak, 2. Bakıp durmak, yetiştirmek, 3. Bakıp büyütme, himayesine almak (ev hayvanları ve kanatlı kümes hayvanları hakkında), 4. Kendi bakımında olan kişileri maddi yönden karşılamak, 5. Araştırarak bularak öldürmek (biti, pireyi), 6. Tedavi etmek, iyileştirmek, 7. Yardımcı karakter görevinde gelerek, önder karakterin görevini yerine getirmeye çabalamak, denemek anlamını bildirir (ss.141).

DLT: Bakıl-: Bakılıp incelenmek (ss.571). **ÖZBK: Băkıl- (Bkz. Băk-):**

DLT: Bakır-: Bağırarak (ss.571). **ÖZBK: Băkır-:** 1. Sesi var gücüyle yükseltip, bağırarak konuşmak, bağırarak, gürültü yapmak, 2. Sızlanmak, feryat etmek (ağrıdan, korkudan), 3. Sesi var gücüyle yükseltip yok etmek, tehdit etmek (ss.88).

DLT: Bakış-: Yan gözle birbirine bakmak, bakışmak (ss.571). **ÖZBK: Băkış-(Bkz. Băk-):**

DLT: Bala: Kuş yavrusu; genel olarak hayvan yavrusu (ss.571). **ÖZBK: Bālā:** 1. Yeni doğan, hala göğüsten, anne bağrından ayrılmayan bebek; bebek, 2. Çocuk, oğul-kız; nesil, 3. Yaşı büyümüş, ama bebek gibi iş tutan, çocuk gibi düşünen adam hakkında, 4. İhtiyarların gençlere müracaat biçimi, 5. Yeni doğan, yumurtadan çıkan, henüz olgunluğa yetişmeyen küçük hayvan veya kuş, 6. Bir türdeki büyük-küçük şeylerin küçüğü, minicik (ss.128).

DLT’de “insanların, daha çok tarımla ilgili işlerde kullandığı yardımcı” anlamına gelen başka bir *bala* sözcüğü bulunmaktadır.

DLT: Balçık: Oğuzcada balçık (ss.572). **ÖZBK: Balçık:** 1. Sokaklarda, yollarda yağıştan veya su bastıktan sonra meydana çıkan sıvı, bataklık çamur, 2. Sulama kanalı, dere, göl ve genellikle su havzaları altına geçen balçık, 3. Ağır, kötü durum veya cehalet, gaflet bağrındaki ortam hakkında (ss.77).

DLT: Bar: Bir şeyin mevcut olduğunu ve yerinde bulunduğunu haber veren bir kelime, var (ss.573). **ÖZBK: Bār:** 1. Elde, istekte veya genel olarak hakikatte mevcut olan; mevcut, 2. Zenginliğe, servete sahip olan, varlıklı, zengin, 3. E-ş sahiplik ekini alan isimlerle terkipli sıfat oluşturmak, 4. Tahmin bildirir (ss.130).

DLT: Bar-: Gitmek (ss.573). **ÖZBK: Bār-:** 1. Konuşmacı veya izleyicinin durduğu yerden, yanından, bakışından uzaklaşmak, uzağa gitmek, ötedeki yer, yola doğru hareket etmek, yol almak, 2. Herhangi bir taşıyıcı vasıtasından faydalanarak, ileri tarafa yürümek, 3. Herhangi bir yerde, herhangi bir kişinin huzurunda olmak, ziyaret etmek, 4. Devam etmek, katılmak, 5. Kendi işinde, faaliyetinde veya gelişme sürecinde herhangi bir yoldan gitmek, herhangi bir yönde hareket etmek, 6. Devam etmek, bulmak, gitmek (iş, sohbet vb. hakkında), 7. Koyulmak, gösterilmek (tiyatro oyunu, performans vb. hakkında), 8. Rahat girmek, sığmak, 9. Sayısı, miktarı, büyüklüğü yönünden yüksek sınır yapmak, erişmek, 10. Yardımcı karakter ifade eden bir işin derece derece gelişimini bildirir, 11. Ortak karakter bünyesine girmiş, 12. Yönelme durumu biçimindeki isimlerle kullanılan ve mana yönünden baş ya da yönelme durumu şeklindeki isimlerle gelen –yapmak- sözüne doğru gelir (ss.132).

DLT: Barıl-: Gidilmek (ss.574). **ÖZBK: Bārıl- (Bkz. Bār-):**

DLT: Barış-: Karşılıklı gitmek, karşılıklı gitmede yarışmak (ss.575). **ÖZBK: Bārış-:** 1. Konuşmacı veya izleyicinin durduğu yerden, yanından, bakışından uzaklaşmak, uzağa gitmek, ötedeki yer, yola doğru hareket etmek, hareket etmek, yol almak, 2. Herhangi bir taşıyıcı vasıtasından faydalanarak, ileri tarafa yürümek, 3. Herhangi bir yerde, herhangi bir kişinin

huzurunda olmak, ziyaret etmek, 4. Devam etmek, katılmak, 5. Kendi işinde, faaliyetinde veya gelişme sürecinde herhangi bir yoldan gitmek, herhangi bir yönde hareket etmek (ss.131).

DLT: Bartur-: Götürmek, birinin gitmesini sağlamak (ss.575). **ÖZBK: Bårdır-:** 1. Konuşmacı veya izleyicinin durduğu yerden, yanından, bakışından uzaklaşmak, uzağa gitmek, ötedeki yer, yola doğru hareket etmek, hareket etmek, yol almak, kendi işinde, faaliyetinde veya gelişme sürecinde herhangi bir yoldan gitmek, herhangi bir yönde hareket etmek, rahat girmek, sığınmak (ss.131).

DLT: Bas-: Üstüne çöküp bastırmak, basmak, gece baskını yapmak, (bir ülkeyi) yenmek, düzene sokmak (ss.575). **ÖZBK: Bâs-:** 1. Üstüne ayak koymak, 2. Kuvvetle ezmek, yaslamak, 3. Kendi ağırlığı ya da esnek gücüyle etki etmek, sıkmak, 4. Baskı yapmak, neşretmek, baskı harfiyle yazarak çıkarmak, 5. Üst üste katlamak, yığarak koymak, 6. Döşemek, yatırmak, 7. Koymak, sürtmek, çekmek, 8. İleri sürülmek, ilerleyip gitmek, yürümek, 9. Sarmak, kaplamak, kapsamak, 10. Sakinleştirmek, sükûnet sağlamak, kendini tutmak; 11. Güçlülükle, zorlukla baskı yaparak gelmek, baskı yaparak girmek, 12. Düşmek, yuvarlamak, 13. Tutmak. 14. Üstün gelmek, üstün gelerek aşip düşmek, 15. Büküp dikmek, basmak, 16. Özel yöntemde (dokumadan) hazırlamak, (kalın keçe, yün kumaş hakkında) (ss.134).

DLT: Basış-: Sertliği ve şişkinliği gitsin diye bir şeyin üzerine bastırmada yardımlaşmak (ss.576). **ÖZBK: Bâşış- (Bkz. Bâs-):**

DLT: Bastur-: (birini) yere yatırmak için emir vermek, bir şeyin üzerinde kalkma ve dönmesine mani olan ağırlık uygulamak veya ağırlık bulunmak (ss.576). **ÖZBK: Bâstır-:** 1. Üstüne ayak koymak, 2. Kuvvetle ezmek, yaslamak, . Baskı yapmak, neşretmek, baskı harfiyle yazarak çıkarmak, 3. Üst üste katlamak, yığarak koymak, 4. Döşemek, yatırmak 5. Sarmak, kaplamak, kapsamak, 6. Sakinleştirmek, sükûnet sağlamak, kendini tutmak, 7. Büküp dikmek, basmak, 8. Özel yöntemde (dokumadan) hazırlamak, (kalın keçe, yün kumaş hakkında) (ss.134).

DLT: Baş: İnsan başı; genel olarak baş, temel, esas (ss.576). **ÖZBK: Bâş:** 1. Gövdenin boyundan yukarı ki (insanda) ya da önceki (hayvanlarda) kısmı; baş, 2. Akıl, beyin, 3. Başkan, öncü, 4. Liderlik, önderlik yapan, en büyük veya üst, 5. En mühim, temel, 6. En öndeki, birinci, 7. İnsan, kişi, 8. Çiftlik hayvanları miktarında her bir canlı sayısı, 9. Dikey şeylerin tepe kısmı, ucu, zirvesi, 10. Yer, yatak vb. şeylerin yastık koyulan yukarı tarafı, 11. Bazı isimlerle birleşerek bu isim yoluyla anlatılan şeylerin kendisini bildirir, 12. Geniş, devamlı olan, boylu şeylerin başlama yeri veya sonu, eteği; böyle şeylerin iki ucundan, köşesinden, tarafından biri,

13. Bazı bitkilerin baş veya püskül şeklindeki ürünü, meyvesi, 14. Kere, miktar, 15. Z-ş sahiplik ve c-k, o-p, k, ç-k, ekleriyle yardımcı vazifesinde kullanılır (ss.137).

DLT'de yukarıdaki anlamının dışında “*yara, mihr, erkeğin nikah esnasında eşine vermeyi kabullendiği mal veya para, yara*” manasına gelen farklı baş sözcükleri mevcuttur.

DLT: Başlat-: Bir şeye, işe başlamak için emir vermek, başlatmak (ss.578). **ÖZBK: Bâslât-:** 1. Bir işe koyulan birinci adım; işinin başı, başlangıcı, başlaması, 2. Yol göstererek, rehber olup, öncülük edip gitmek (ss.139).

DLT: Bat-: su vb. şeylere batmak, gözden kaybolmak, güneş batmak (ss.578). **ÖZBK: Bât-:** 1. Sıvı, yumuşak cisim vb.’nin içini yarararak girmek, çökmek, 2. Boğulmak, çökmek, 3. Basarak, ezerek veya yarararak içine girmek; gömülmek, 4. Sert dokunmak, ağır gibi görünmek, 5. İçeriye doğru çökmek, içeri girmek, 6. Ufuk arkasına gizlenmek, gizlenerek gözden kaybolmak (ss.136).

DLT: Bay: Zengin (ss.579). **ÖZBK: Bâı I:** 1. Kişinin gücünden faydalanarak zenginlik, varlık ekleyen; zengin, varlıklı, 2. Ekonomik yönden güçlü, hiçbir şeyden eksiliği, muhtaçlığı olmayan her yönden kusursuz, varlıklı, 3. İçerikte, seçimde, kalpte gerekli ve faydalı şeyler, çok, bol, 4. Zenginlere müracaatta veya onlar hakkında söz olduğunda onların ismi yerinde veya ismine ekleyerek faydalanma, 5. Saygı konusunda kişi adına toplanıp çalıştırılma (ss.126).

Özbek Türkçesinde yukarıdaki anlamından farklı olarak başka manaya gelen “*bây*” kelimesi vardır. Anlamı ise; “*yenilmek, mahrum olmak*” demektir.

DLT: Bayram: Bayram (ss.579). **ÖZBK: Bâyräm:** 1. Önemli tarihi olay, hadise şerefine sevinç, resmi kutlama gerçekleştirmek için belirtilen mübarek gün, 2. Herhangi bir münasebet ile neşe, sevinç, kutlama ve eğlenceyle karşılanan, adet kabul edilen gün, 3. Mühim, sevinçli hadise, büyük başarıya imza atan ve bu sebepten dolayı mutluluk ile geçirilen gün (ss.73).

DLT: Bekit-: Sağlamlaştırmak (ss.581). **ÖZBK: Bekit-:** 1. Kapak veya tıkaç ile ağzını, açılıp yarılan ya da açık yerini sağlamlaştırmak, yarmak, 2. Üstünü, etrafını örmek (kaplayıp, yarıp, tıkayıp) saklamak, 3. Gizlemek, saklamak, 4. Sır saklamak, gizlemek, 5. Önlem alarak, engelleyerek veya yasaklayarak geçirmek, kapatmak, 6. Faaliyetini durdurmak ya da tamamlamak, 7. Düzenli hale getirmek, bükmek, örtmek (ss.98).

DLT: Biç-: Kesmek (ss.584). **ÖZBK: Biç-:** 1. Kılık kıyafet dikmek için kumaşı belli ölçü ve boyutlarda kesmek, 2. İşaretlemek, bir hükme varmak, mahkûm etmek, 3. Hadım etmek (ss.123).

DLT: Biçil-: Kesilmek, kopmak, biçilmek (ss.584). **ÖZBK: Biçil- (Bkz. Biç-):**

DLT: Biçtur-: Kesmek için emir vermek, kestirmek (ss.584). **ÖZBK: Biçtir- (Bkz. Biç-):**

DLT: Biçiş-: Kesmede yardım ve yarış etmek (ss.585). **ÖZBK: Biçiş- (Bkz. Biç-):**

DLT: Bıkın: Böğür (ss.585). **ÖZBK: Bıkın:** 1. Gövdenin koltukaltından kemiğe kadar olan iki yan kısmı, 2. Her şeyin yan tarafı, yanı, 3. Z-ş sahiplik ve o-p-k ekleriyle yardımcı görevinde kullanılır (ss.123).

DLT: Piş-: Yemek pişmek, meyve olgunlaşmak, kımız kıvama gelmek (ss.585). **ÖZBK: Piş-:** 1. Yetişip, büyüüp tüketmek ya da kullanmak için yararlı hale gelmek, olgunlaşmak, (meyve, sebze, tahıl vb. hakkında), 2. Kaynatma, kavurma, buğulama vb. neticesinde tüketmek için hazırlamak, 3. Ateşte pişirmek için gerekli teknolojik özelliği meslek etmek, 4. Isınmak, kararmak; öğrenmek, 5. Olgunlaşıp çatlama derecesine gelmek (yara-çıkık hakkında), 6. Ömrünün sonuna yaklaşip, yaşalanıp ölümü yaklaşmak, 7. Çözülmek, tamamlanmak (ss.591).

Özbek Türkçesinde iki tane “*pişmek*” kelimesi vardır. Biri yukarıdaki anlamlarda kullanılırken bir diğeri ise bunlardan tamamen farklı olarak “*suya, sıvıya batırıp nemli hale getirmek*” anlamında kullanılmıştır.

DLT: Bışık: Pişmiş (ss.586). **ÖZBK: Pişik:** Pişen, pişip olgunlaşan (meyve, sebze, tahıl vb. hakkında), 2.hemen yırtılmayan, kırılmayan, kopmayan, bozulmayan; sağlam, 3. Eşilen, 4. Ateşte pişirilen, 5. Fiziksel yönden güçlü, yoğun, sağlam, 6. Kendi işinde sağlam, birisine sözünü vermeyen, hakikati yitirmeyen, 7. sağlam (590).

DLT: Bışur-: Pişirmek (ss.586). **ÖZBK: Pişir- (Bkz. Piş-):**

DLT: Bil: Bel (ss.586). **ÖZBK: Bel I:** 1. Arka kemiğinin (omurga düzeyinin) alttaki kısmı, 2. Gövdenin göğüs kafesi arasındaki en ince kısmı, 3. Giyimin en ince, orta kısmı, 4. Yan, cep veya kuşak hakkında, 5. Herhangi bir şeyin orta kısmı, 6. Fiziksel veya maddi güç işareti, 7. Dağın, tepeliğin eyer biçimli zirvesi (ss.99).

Özbekçe “*yer kazma, dağılan şeyleri almak, koymak, toplamak için kullanılan ağaç saplı demir araç; demir kürek*” manasına gelen başka bir “*bel*” kelimesi vardır.

DLT: Bil-: Bilmek (ss.586). **ÖZBK: Bil-:** 1. Herhangi bir sahada bilgiye, bilime sahip olmak, 2. Haberdar, vakıf olmak, 3. Hissetmek, sezmek, 4. Gerçek niteliğini anlamak, düşünerek yapmak, farkında olmak, fark edip almak, 5. Takdir etmek, kıymet vermek, değer

vermek, 6. Tanımak, arkadaş olmak, 7. ... diyerek hesaplamak, ...diyerek saymak, 8. İdare etmek, halletmek, 9. Lezzetini tatmak; görmek, 10. Seçime, yönetime sahip olmak (ss.114).

DLT: Bile: İle, birlikte (ss.586). **ÖZBK: Bile:** 1. İş-hareket birlikteliği bildirir, 2. İş-hareket vasıtası bildirir, 3. İş-hareketin şekli, durumu vb. bildirir, 4. Vakit, zaman, manasındaki sözlerle birlikte iş-hareketin ne zaman ortaya çıktığını, ne kadar vakit devam ettiğini bildirir, 5. Yer manasındaki isimlerden sonra iş-hareketin yönünü bildirir, 6. İş-hareket veya durumun sebep, gerçek olanını bildirir, 7. İki cümleyi veya cümle bölümlerini bağlar, manası ve işlevi yönünden <ve> bağlayıcısına denk gelir, 8. Zamanı yan cümlelerde (i)ş ekli hareket isminden sonra gelerek, iş-hareketin baş cümledeki işten önce ve çabuk gerçekleştirildiğini bildirir, 9. Engelsiz yan cümlede =gen ekli sıfat-fiilden sonra gelerek, yan cümleyi baş cümleye bağlamak için hizmet eder (ss.112).

DLT: Biliş: Biliş, tanıdık (ss.588). **ÖZBK: Biliş:** 1. Herhangi bir sahada bilgiye, bilime sahip olmak, haberdar, vakıf olmak, hissetmek, sezmek, gerçek niteliğini anlamak, düşünerek yapmak, farkında olmak, fark edip almak, takdir etmek, kıymet vermek, değer vermek, tanımak, arkadaş olmak, ...diyerek hesaplamak, ...diyerek saymak, idare etmek, halletmek, lezzetini tatmak; görmek, seçime, yönetime sahip olmak, 2. Varlıkları, onun tarafsız kanuniyetlerini öğrenme, kabullenme, sahiplenme, 3. Yakın tanış (ss.114).

DLT: Biliş-: Tanışmak (ss.588). **ÖZBK: Biliş-:** 1. Herhangi bir sahada bilgiye, bilime sahip olmak, haberdar, vakıf olmak, hissetmek, sezmek, gerçek niteliğini anlamak, düşünerek yapmak, farkında olmak, fark edip almak, takdir etmek, kıymet vermek, değer vermek, tanımak, arkadaş olmak, ...diyerek hesaplamak, ...diyerek saymak, idare etmek, halletmek, lezzetini tatmak; görmek, seçime, yönetime sahip olmak, 2. Tanışmak, tanıdık olmak (ss.114).

DLT: Biltür-: Tanıtmak ve bildirmek (ss.588). **ÖZBK: Bildir-:** 1. Herhangi bir sahada bilgiye, bilime sahip olmak, haberdar, vakıf olmak, hissetmek, sezmek, gerçek niteliğini anlamak, düşünerek yapmak, farkında olmak, fark edip almak, takdir etmek, kıymet vermek, değer vermek, tanımak, arkadaş olmak, idare etmek, halletmek, 2. Belli etmek, hissettirmek; açmak, 3. Açığa vurmak, söylemek (ss.113).

DLT: Bir: Sayıda bir (ss.588). **ÖZBK: Bir:** 1. Bir ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar, 2. Belirsizlik görevinde <herhangi bir>, <bazı>, <birisi> gibi manaları bildirmek için gelir, 3. Fiillerle iş-hareketin bir kere gerçekleştirilmesini veya oluşunu bildirmek için gelir, 4. Simge özelliğini güçlendirmek için görev yapar, 5. Bölme, vurgu yapmak için görev yapar, 6. Birlik,

beraberlik, yaygınlık, ya da bir çeşit benzerlik manalarını bildirir, 7. Ortak söz bünyesine girer, 8. Ayırıcı, bağlaç, vazifesinde <bazı bazı> manalarında kullanılır (ss.116).

DLT: Bir-: Vermek, gelmek (ss.589). **ÖZBK: Ber-:** 1. Eline tutturmak; eline veya isteğine vermek, 2. Temin etmek, ihtiyacını karşılamak, 3. Ürün yetiştirmek, tamamlayıp, ulaştırıp durmak, kendi ürünüyle karşılamak; netice getirmek, 4. Herhangi bir müesseseye sunmak, yerleştirmek, 5. Hediye etmek, bağışlamak; herhangi engel, görünüş, keyfiyet vb. hâsıl kılmak, sunmak, 6. Neşir edilen şeye sunmak, basmak, ilan etmek, 7. Ayrı isimlerle kullanılan ortak fiil, 8. Yardımcı fiil görevinde (i)b ekli zarf-fiil şeklinde yardımcı fiil yoluyla ifade edilen iş-hareketin birisi için gerçekleştirilmesini bildirir, 9. Yardımcı fiil vazifesinde (a)y ekli zarf-fiil şeklindeki yardımcı fiil vasıtasıyla ifade edilen iş-hareketin devamlılığı veya tekrarını bildirir, 10. Yardımcı fiil görevinde ortak fiiller içerisine girer (ss.104).

DLT: Biril-: Verilmek (ss.589). **ÖZBK: Beril-:** 1. Eline tutturmak; eline veya isteğine vermek, temin etmek, ihtiyacını karşılamak, herhangi bir müesseseye sunmak, yerleştirmek, hediye etmek, bağışlamak; herhangi engel, görünüş, keyfiyet vb. hâsıl kılmak, sunmak, neşir edilen şeye sunmak, basmak, ilan etmek, 2. Bazı isimlerle ortak fiil yapar, 3. Herhangi kimseye veya şeye sadakat, sevgi beslemek, sadakat bağlamak, 4. Boş gelmek, teslim olmak (ss.104).

DLT: Birinç: Birinci (ss.589). **ÖZBK: Birinçi:** 1. Sıra yerini bir rakamıyla belirtilen, bir numaralı, 2. Belli düzendeki ders, vaka-hadise vb. sırada en önde oturan, en öndeki, en evvelki, 3. Ortaya çıkan veya var olan iş-harekette hepsinden önce katılan, en evvelki, 4. İlk önce ortaya çıkan, önceden meydana gelen, 5. Baştan geçirilmeyen, görülmeyen, hayatta şuan bir kere meydana gelen, ortaya çıkan, 6. Hepsinden önceki sırada duran, önceki yerini alan, önceden varan; öncü, önder, 7. Hepsinden gerekli, en mühim, esas, baş (ss.119).

DLT: Biriş-: Karşılıklı vermek (ss.589). **ÖZBK: Biriş- (Bkz. Beril-):**

DLT: Birle: İle, birlikte, arasında (ss.590). **ÖZBK: Birlä (Bkz. Bilä):**

DLT: Biti-: Yazmak (ss.590). **ÖZBK: Bit- III:** 1. Kağıt veya başka bir şeyin üzerine işaret (harf, rakam vb.) düşürmek, yazmak, 2. Yazma eser oluşturmak; icat etmek, 3. Elde etmek (ss.122).

DLT: Bitig: Kitap; mektup, yazılı kağıt, yazı, yazmak (ss.590). **ÖZBK: Bitik I:** 1. Kâğıt veya başka bir şeyin üzerine işaret (harf, rakam vb.) düşürmek, yazmak, 2. Yazma için kullanılan grafik işaretler sistemi, 3. Grafik işaretlerin tasviri, yazılış tarzı, 4. Yazılan şey örneğin, metin, mektup (ss.121).

DLT: Bitiş-: Yazmada yardımcı olmak ve yarışmak (ss.591). **ÖZBK: Bitiş- (Bkz. Bit-):**

DLT: Boğ: İnsanın uzunluğu ve boyu (ss.591). **ÖZBK: Boy:** 1. Kişi boyunun yüksekliği, 2. Dik nesnelerin uzunluğu, 3. İki veya üç ölçekli nesnelerin uzun tarafı, 4. Kıyı, sahil, kenar, 5. Devamında, esnasında (ss.159).

DLT: Bog-: Boğmak (ss.592). **ÖZBK: Boğ-:** 1. Sert sıkmak, 2. Sert sıkıp bağlayarak ya da döndürerek bağlamak, 3. Engel, zincirleyerek engellemek, 4. İşkenceyle helak etmek, 5. Engelleyerek, büyümesini, gelişimini durdurmak, berbat etmek, 6. Çok fazla sinirlendirmek, sabrını taşımak, 7. Rengini, bulanık, belirsiz ya da kırık göstermek (ss.168).

DLT: Bogul-: Boğulmak (ss.593). **ÖZBK: Boğul- (Bkz. Bit-):**

DLT: Boguş-: Boğuşmak, karşılıklı boğmaya çalışmak (ss.593). **ÖZBK: Boğuş-:** 1. Sert sıkmak, sert sıkıp bağlayarak ya da döndürerek bağlamak, engel, zincirleyerek engellemek, işkenceyle helak etmek, engelleyerek, büyümesini, gelişimini durdurmak, berbat etmek, çok fazla sinirlendirmek, sabrını taşımak, rengini bulanık, belirsiz ya da kırık göstermek, 2. Mücadele etmek, kavga etmek, güreşmek (ss.168).

DLT: Bol-: Olmak, mevcut olmak (ss.593). **ÖZBK: Bol-:** 1. Yüz vermek, ortaya çıkmak, 2. İş artmak, tamamlanmak, 3. Yapılan işi bitirmek, ahire, sona ulaştırmak, 4. Yaramak, doğru, uygun gelmek, 5. Sahip olmak; var, mevcut olmak, 6. Yerleştirmek, mevcut olmak, 7. Herhangi bir yere varıp belli bir zaman durmak veya yerleşmek, 8. Büyümek, bitmek, (bitki, ürün hakkında), 9. Büyüyüp, olgunlaşıp, yetişip herhangi bir seviyeye gelmek, 10. Dünyaya gelmek, doğmak, 11. Gelip çıkmak, doğmak, 12. Sıfat grubundaki sözlerle birleşip ortak fiil yapar, 13. (ar), (e)digen, (yi)digen <mak>, <makçı> ekli fiillerle birleşerek istek, arzu bildirir, 14. Yardımcı fiil vazifesindeki <ıb> ekli zarf-fiillerle birleşerek iş-hareketin tamamlandığını bildirir, 15. İsim yüklem bünyesinde bağlama görevinde gelir (ss.163).

DLT: Botu: Deve yavrusu (ss.596). **ÖZBK: Botä:** 1. Devenin yavrusu, köşek, 2. Çocuklarını, gençleri şımartmak için söylenilen söz (ss.165).

DLT: Boyın: İnsan vb.nin boynu (ss.596). **ÖZBK: Boyın I:** 1. Gövdenin baş ile vücudu birleştirdiği kısmı, 2. Bazı malzemelerin ince kısmı, 3. Ok vb. rulmana yerleştirilen bölüm (ss.159).

Özbek Türkçesinde “*suyla ayrılıp kuru kısımlarını birbirine ekleyen dar, uzun yer ve sürülen meydanın o başından bu başına olan mesafe (tahminen 120-150 adım)*” anlamına gelen iki farklı “*boyın*” sözcüğü mevcuttur.

DLT: Boyunduruk: Boyunduruk, iki öküzün boynu üzerine konulan ağaç parçası (ss.597). **ÖZBK: Boyinturuk:** 1. Demir pulluğun, çalıştırılan hayvanların boynuna takılan kısmı, 2. Eziyet, zulüm, esaret (ss.159).

DLT: Buk-: Büküp toplamak (ss.599). **ÖZBK: Bük-:** 1. Herhangi bir ucu ikinci bir uçla birleştirerek kıvrırmak, bükmek, bu şekilde bükerek katlamak, 2. Kıvrırmak, bükmek, 3. Kırmak, kazanmak (ss.147).

DLT: Bulut: Bulut (ss.601). **ÖZBK: Bulut:** 1. Gökyüzünü kaplayarak veya gökyüzünde o yerden-bu yere toplanmış su buharları, 2. Gökyüzünü kaplayan her bir nesne, 3. Tehdit edici veya gönlü karartan her bir nesne, durum, 4. Bir çeşit deniz canlısının oyuk, yumuşak tanesi (yılanmada bedeninin sabunla ovma için çalışılır) (ss.148).

DLT: Buruş-: Buruşmak (ss.603). **ÖZBK: Buruş-:** 1. Her tarafın buruşuk olması, 2. Buruşup kat-kat olması (ss.153).

DLT: Buyur-: Buyurmak, emretmek (ss.605). **ÖZBK: Buyur-:** 1. Emir vermek, emir, karar vermek, hükmetmek, 2. Rezerve ettirmek, sipariş etmek, 3. Teslim etmek, vermek (kanun yoluyla), 4. Tavsiye etmek, yazıp vermek (ilaç, rejim vb. hakkında). 5. Herhangi bir iş, görev ile bir yere göndermek (ss.155).

DLT: Bükül-: Kendi kendine veya birisi tarafından eğilmek (ss.606). **ÖZBK: Bükil-:** 1. Herhangi bir ucu ikinci uca ulaştırarak kıvrırmak, bükmek, bu şekilde bükerek katlamak, 2. Kıvrırmak, bükmek, 3. Kırmak, kazanmak (ss.147).

DLT: Çadan: Akrep (ss.611). **ÖZBK: Çayân:** 1. Örümcekgiller sınıfına mensup, gövdesi eklemli omurgasız zehirli canlı, 2. Dili acı, tıpkı akrep gibi ısırarak, zehirli (insan hakkında) (ss.349).

DLT: Çakıl-: Çakılmak; çakılma sonucu kıvılcım çıkmak (ss.612). **ÖZBK: Çakıl-:** 1. Fıstık, badem, ceviz vb. sert kabuklu meyveleri ısırmak veya vurarak kırmak, 2. Sert şeyleri kırarak küçültmek, parça parça yapmak, dilimlemek, kırmak, 3. Birbirine vurup, sürterek ateş çıkarmak, yandırmak, yakmak, 5. Yara yapmak, 6. Çabalatmak, yorarak ezmek (ss.359).

DLT: Çalın-: Kendini yere çalmak, veya kendini yere atlıyormuş gibi göstermek, zayıflamak, söz ulaşmak (ss.613). **ÖZBK: Çälın- (Bkz. Çäl-):**

DLT: Çalış-: (kapı, çanak, eyer vb. şeylerin) çatlakları açılmak, ek yerleri ayrılmak, gürleşmek, birbirini karşılıklı yere çalmak (ss.613). **ÖZBK: Çalış- (Bkz. Çäl-):**

DLT: Çaltur-: Kendisini yere çaldırtmak (ss.614). **ÖZBK: Çäldır- (Bkz. Çäl-):**

DLT: Çatır: Çadır (ss.617). **ÖZBK: Çâdır:** 1. Kumaştan kurulan baraka; çadır, 2. Dügünlerde gelin ile damadın oturması için ayrılan bölüm, gerdek perdesi, 3. Kadınların örtüsü yerine örtülen özel örtü, 4. Perde, örtü (ss.376).

DLT: Çık-: Çıkmak (ss.622). **ÖZBK: Çık-:** 1. Yukarıya, yükseğe veya herhangi bir şeyin üstüne kaldırılmak, kaldırılıp herhangi bir yere, yüksekliğe çıkmak, 2. Kaldırılıp, yükselip, geçip herhangi bir dereceye yetişmek (türlü hadiseler, süreçler hakkında), 3. İçeriden dışarıya hareket etmek, içeriden dışarıya yol alarak dışarıda herhangi bir yere yetişmek, 4. Büyümek, çimenleşmek (bitkiler hakkında), 5. Ufuk çizgisinden yükseltilmek, görünmek (güneş, ay, yıldızlar hakkında), 6. Belli olmak, görünmek (ter, ateş, gözyaşı vb. hakkında), 7. Yerinden kalkmak, sökülme, parçalanmak, 8. Kabarıp, dürtüp durmak, 9. Herhangi bir tabakadan, yerden yetişmek, ortaya çıkmak, yüzeye gelmek, 10. Neşr olmak, yayınlanmak, basılmak, 11. Ürün, mahsul, netice özelliğinde yüzeye gelmek, 12. Rastlamak, karşılaşmak, yüz yüze gelmek, 13. Herhangi bir iş, yer, teşkilat vb.'den ayrılmak, kopmak, ayrılıp, kopup kalmak; bırakıp gitmek, 14. Herhangi bir şeyden darlık sezmek, yorulmak, 15. Herhangi bir şeyden bıkmak, sıkılmak, veya toptan alıp kalmak, 16. Tamam olmak, sonlanmak, geçmek, tamamlanmak, geçmek, 17. Vücuda gelmek; ortaya çıkmak, 18. Var olmak, 19. Yüzeye gelme, itibar ile herhangi bir kaynağa mensup olmak, 20. Doğru gelmek, düşmek, 21. Kalıcı birleşmeler ve ortak fiiller bünyesine girer, 22. (i)b ekli zarf-fiillerle gelerek, baştan ayağa iş hareket gerçekleştirildiğini, bitirilmesini ifade eder (ss.375).

DLT'de *çık-* fiili yukarıdaki anlamının yanısıra "*nemlenmek*" manasında da kullanılmıştır.

DLT: Çıkar-: Çıkarmak (ss.622). **ÖZBK: Çıkar-:** 1. Yukarıya, yükseğe veya herhangi bir şeyin üstüne kaldırılmak, kaldırılıp herhangi bir yere, yüksekliğe erişmek, 2. Kaldırılıp, yükselip, geçip herhangi bir dereceye yetişmek (türlü hadiseler, süreçler hakkında), 3. İçeriden dışarıya hareket etmek, içeriden dışarıya yol alarak dışarıda herhangi bir yere yetişmek, 4. Büyümek, çimenleşmek (bitkiler hakkında),), 5. Belli olmak, görünmek (ter, ateş, gözyaşı vb. hakkında), 6. Yerinden kalkmak, sökülme, parçalanmak, 7. Kabarıp, dürtüp durmak, 8. Herhangi bir tabakadan, yerden yetişmek, ortaya çıkmak, yüzeye gelmek, 9. Neşr olmak, yayınlanmak, basılmak, 10. Ürün, mahsul, netice özelliğinde yüzeye gelmek (ss.374).

DLT: Çıkıl-: Çıkılmak (ss.622). **ÖZBK: Çıkıl-:** 1. Yukarıya, yükseğe veya herhangi bir şeyin üstüne kaldırılmak, kaldırılıp herhangi bir yere, yüksekliğe erişmek, 2. Kaldırılıp,

yükselip, geçip herhangi bir dereceye yetişmek (türlü hadiseler, süreçler hakkında), 3. İçeriden dışarıya hareket etmek, içeriden dışarıya yol alarak dışarıda herhangi bir yere yetişmek, 4. Rastlamak, karşılaşmak, yüz yüze gelmek, 5. Herhangi bir iş, yer, teşkilat vb. ayrılmak, kopmak, ayrılıp, kopup kalmak; bırakıp gitmek (ss.374).

DLT: Çök-: (insan, hayvan) çökmek, (bir şey suda) çökmek (ss.628). **ÖZBK: Çök-:** 1. Çökmek, çöküp dizinin üstüne oturmak, 2. Çöküp dibine oturmak, dinmek (sıvıdaki karışım, tortu vb. hakkında), 3. Boğulmak, batmak, 4. Endamı, boyu kısalıp, daha kısa olmak, 5. İç içe düşüp gitmek, batmak, kırılmak, 6. Ekonomik veya zihinsel çöküşe düşmek, oturup kalmak, düşmek, 7. Oturmak, düşmek (ss.385).

DLT: Çöktür-: (insanı, hayvanı) çöktürmek, (bir şeyi) eritip çöktürmek, süzdürüp akıtmak, (hayvanı) çöktürmek, (insana) diz çöktürmek (ss.628). **ÖZBK: Çöktir-:** 1. Çökmek, çöküp dizinin üstüne oturmak, 2. Çöküp dibine oturmak, dinmek (sıvıdaki karışım, tortu vb. hakkında), 3. Boğulmak, batmak, 4. Endamı, boyu kısalıp daha aşağı, daha kısa olup kalmak, kısa çekmek, 5. İç içe düşüp gitmek, batmak, kırılmak, 6. Ekonomik veya zihinsel çöküşe düşmek, oturup kalmak, düşmek, 7. Oturmak, düşmek (ss.385).

DLT: Eğ-: Eğmek (ss.633). **ÖZBK: Eğ-:** 1. Yere taraf eğmek, eğmek, bükmek, 2. Boyunu eğmek, kamburlaştırmak, 3. Boyun eğdirmek, işe boyun eğdirip ele almak (ss.438, c.II).

DLT: Eğil-: Eğilmek (ss.633). **ÖZBK: Eğil-:** 1. Yere taraf eğmek, eğmek, bükmek, boyunu eğmek, kamburlaştırmak, boyun eğdirmek, işe boyun eğdirip ele almak, 2. Herhangi işe boyun vermek, herhangi işe boyun eğdirip belini bükmek, bel büküp çalışmak, iş yapmak, 3. Saygı göstermek, secde etmek, başını eğmek (ss.438, c.II).

DLT: Elge-: (un vb.) elemek (ss.636). **ÖZBK: Elä-:** 1. Elekten geçirmek, elekten geçirip temizlemek, 2. Dikkat etmek, ehemmiyet vermek, kıymet vermek (ss.442, c.II).

DLT: Elgen-: Kendisi için un vb.ni elemek (ss.636). **ÖZBK: Elän- (Bkz. Elä-):**

DLT: Elget-: un vb. eletmek (ss.637). **ÖZBK: Elät- (Bkz. Elä-):**

DLT: Em-: Emmek (ss.637). **ÖZBK: Em-:** 1. Göğüsten veya emzikten süt emmek, 2. Sindirmek, almak; faydalı olmak (ss.446, c.II).

DLT: Emgek: Sıkıntı (ss.637). **ÖZBK: Emgäk:** 1. Kişinin akıl veya güç ile eylemini arttıran maksatlı faaliyeti; iş, 2. Herhangi amaç için sarf edilen güç, gayret, hareket, 3. Zahmet, zorluk (ss.445, c.II).

DLT: Emüz-: Emzirmek (ss.639). **ÖZBK: Emiz- (Bkz. Em-):**

DLT: Ėn: En (ss.665). **En:** 1. Eşyaların enine doğru büyüklüğü; genişliği, 2. Bir kıyafet için kumaş, 3. Belge, damga (yanılmamak için büyük baş hayvanlar veya koyunun kulağında oluşturulan kesik) (ss.446, c.II).

DLT: Er: Adam (ss.640). **ÖZBK: Er:** 1. Erkek cinsiyetine mensup kişi; erkek, 2. Kadın kişiyle nikâh sözleşmesinde olan erkek kişi; nişanlı (kendi eşine nispeten), 3. Mert, gönlü zengin, cesur kişi (ss.449, c.II).

DLT: Eri-: Erimek (ss.642). **ÖZBK: Eri-:** 1. Isınma, kaynama neticesinde katı halden sıvı hale gelmek, 2. Sıcaklık etkisinde suya dönmek (kar, buz hakkında), 3. Yavaşça yok olmak; gözden kaybolmak, 4. Sıvı hale gelmek, 5. Gevşemek, gevşeyip gitmek, gönlü yumuşayıp, sevgisi parlamak ya da cömertliği artmak, 6. Alışveriş yapılan şey, yenilik, muvaffakiyet vb. için ziyafet yapıp vermek; mükâfat vermek, yıkamak (ss.449, c.II).

DLT: Erkek: Erkek, hayvanların erkeği (ss.642). **ÖZBK: Erkäk:** 1. Erkek cinsiyetine mensup kişi; erkek, kadın kişiyle nikâh sözleşmesinde olan erkek kişi; nişanlı (kendi eşine nispeten), 2. Erkek cinsiyetindeki hayvan, erkek cinsiyetindeki canlı, 3. Çölde yetişen, başaklılara mensup çok yıllık bitki (ss.450, c.II).

DLT: Erit-: Eritmek (ss.644). **ÖZBK: Erit- (Bkz. Eri-):**

DLT: Es-: Esmek; savurmak; uzatmak (ss.644). **ÖZBK: Es-:** 1. Hava akımı şeklinde yürümek, vurmak, geçmek (rüzgâr hakkında), 2. Yüzeye gelmek, ortaya çıkmak (ss.454, c.II).

DLT: Ėş: Eş, arkadaş (ss.669). **ÖZBK: Eş:** 1. Arkadaş, dost, yoldaş, eş, 2. Çift, 3. Çocuk doğduktan sonra düşen derinin artığı; yoldaş, 4. Eş

DLT: Eşek: Eşek (ss.646). **ÖZBK: Eşäk:** 1. Tek toynaklılara mensup, kulakları uzun, memeli, attan küçük iş hayvanı, 2. Anlayışsız, hiçbir şeyle ilgilenmeyen insan hakkında, 3. Ahmak, rezil, 4. Dört veya çok ayaklı uzun bank, oturak, 5. Akrep, 6. Jimnastik alıştırma için belirtilen dört ayaklı uzun, üstü deri ile kaplanan araç; teke (ss.457, c.II).

DLT: Eşit-: İşitmek, duymak (ss.647). **ÖZBK: Eşit-:** 1. Sesi işitme organı yoluyla almak, 2. Bilmek, haber keşfetmek, haberdar olmak, 3. Okumak, düzenli şekilde katılıp eğitim görmek, 4. Görüp, çıkmak, muhakeme etmek, 5. Sezmek, anlamak, kavramak, 6. Sözlü uyarı, azar vb. yemek, almak, 7. Sözü vurgulama, anlatmak için kullanma (ss.457, c.II).

DLT: Eşüttür-: İştirmek (ss.647). **ÖZBK: Eşittir-:** 1. Sesi işitme organı yoluyla almak, bilmek, haber keşfetmek, haberdar olmak, sözlü uyarı, azar vb. yemek, almak, 2. Radyo vasıtasında konferans, konser, sohbet vb. vermek, radyo dalgalarını göndermek (ss.458, c.II).

DLT: Et: Et (ss.648). **ÖZBK: Et:** 1. Et, 2. Bazı meyvelerin yenilen kısmı, eti, 3. İnsanın bedeni, insan bedeninin yumuşak yeri, kasları (ss.454, c.II).

DLT: Etek: Etek (ss.648). **ÖZBK: Etäk:** 1. Giysinin aşağı asılarak düşüp duran geniş kısmı, etek, 2. Pamuk tepmek için özel dikilen, boyuna asılıp, bele bağlanarak alınan kumaş parçası; önlük, 3. Bazı eşyaların kenarı, alt tarafı, son kısmı, 4. Dağ, tepe yamaçlarının en aşağı kısmı, yüksekliğin altı, 5. Suyun, nehrin altı, alt kısmı; suyun dökülen yeri; ayak, akarsu ağzı, 6. Vakit itibarıyla son kısım, ahir, son (ss.455, c.II).

DLT: Ettür-: Ettirmek, yaptırmak (ss.649). **ÖZBK: Ettir-:** Yapmak, etmek manalarında ortak fiiller bünyesine girer (ss.456, c.II).

DLT: Ew: Ev, çadır (ss.650). **ÖZBK: Üy:** 1. Yaşama için çeşitli organizasyon, müessese vb.nin yerleşmesi için tasarlanan bina, 2. Yaşamak için tasarlanan bina içindeki her bir hane, 3. Herhangi bir kamu talebini karşılamaya bakan müessese, 4. Aile; sülale, 5. Herhangi bir ailenin veya sülalenin yerleştiği bina ve bu binaya ait yer; avlu (ss.268, c.II).

DLT: Ez-: Ezmek, deride sıyrık yapmak (ss.652). **ÖZBK: Ez-:** 1. Basıp ezmek, çiğnemek, ezmek, 2. Avuçlarının arasına alıp sıkmak, ezmek, 3. Basıp, sıkıp suyunu almak, 4. Zulmetmek, ezmek, faydalanmak, 5. Manevi açıdan eziyet etmek, işkence etmek, tamamen yıkmak yok etmek, 6. Yüreği dalgalandırmak, 7. Bir sözü gevezelikle uzatmak, çiğnemek (ss.439, c.II).

DLT: Ilıg: Ilık (ss.656). **ÖZBK: Ilık:** 1. Biraz sıcak, ılık, 2. Çekici, hoş gelen (ss.322).

DLT: İş: İş, amel (ss.658). **ÖZBK: İş:** 1. İnsanın yaratıcılık veya yaratıcı faaliyeti; iş, 2. Hizmet görevi, iş; mevkii, 3. İş neticesinde yaratılan şey, ürün vb. 4. Çalışma neticesinde elde edilen maharet, hüner, 5. Faaliyet, iş, meşguliyet vb.nin herhangi sahası; meslek, zanaat, 6. Faaliyet, meşguliyet, iş, amaç, 7. Zorunluluk, ihtiyaç, 8. Beklenmeyen rahatsızlık, güçlük, 9. Görev, vazife, 10. Mesele, muamma, 11. Mahkeme veya idari kurumlarda görülen, kontrol edilen süreç, 12. Ortaya çıkan vaka, hadise, 13. Durum, hal (ss.343).

DLT: İşlan-: Duman yapışmak, islenmek, kararmak (ss.658). **ÖZBK: İslän-:** 1. Dumanla iş yapıp islenmek (et, salam vb. gibileri), 2. Duman ile kaplamak, kokusunu almak, 3. Çürüyüp, bozulup kötü koku almak, kötü kokmak (ss.335).

DLT: İt: İt, köpek (C.I-II-III, ss.35, 305, 405, D. ss.221). **ÖZBK: İt:** 1. Ev-eve ait her şeyi koruma, av avlamak vb. amaçlar için korunan dört ayaklı memeli ev hayvanı, 2. Herhangi birinin menfaatlerini himaye edip, başkalarına zulüm eden insan; yardımcı, 3. On iki hayvanlı takvim hesabında on birinci yılın ismi (ss.338).

DLT: İç: İç (ss.660). **ÖZBK: İç:** 1. İç boşluk, 2. Mide, karın, mide, 3. Kişinin içteki ruhi dünyası; gönül, yürek, kalp, 4. Z.ş. sahiplik ve o-p. ekleriyle yardımcı vazifesinde kullanılır (ss.342).

DLT: İçiş-: İçmekte yardımlaşmak ve yarışmak, tek bir yerine değil her tarafına içmek (ss.660). **ÖZBK: İçiş-:** 1. Sıvıyı azar azar içip ya da bir nefeste içerek yutmak, bir şeyi almak, 2. Alkollü içecek tüketmek (ss.342).

DLT: İkinci: İkinci (ss.663). **ÖZBK: İkinci:** 1. Oturma düzeninde iki rakamıyla belirtilen; iki numaralı, 2. Belli sıradaki ders, vaka-hadise vb. sırasında en önden sonraki yerde duran, birinciden sonra, 3. Tekrar, yeniden, başka sefer (ss.320).

DLT: İkiki: İki (ss.663). **ÖZBK: İkiki:** 1. İki rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar, 2. Beş puanlı not sisteminde yetersiz, kötü puan (ss.319).

DLT: İl-: (diken vb. takılıp) çekmek (ss.664). **ÖZBK: İl-:** 1. İlişip almak, bağlayıp kaldırmak için kullanılan demirden veya ağacın dalından yapılan ev yapımı çatalı araç; kanca, 2. Sözün temelindeki kinaye, hiciv ya da kin, 3. Engel, önlem (ss.323).

DLT: İlin-: Tuzağa takılmak, esir düşmek (ss.664). **ÖZBK: İlin-:** 1. Çivi, kazık, kanca, vb.'ni asmak, asıp koymak, 2. Atılan veya yukarıdan düşen nesneleri yere düşmeden elle yakalamak, tutmak, 3. Giymek, 4. Ele almak, doğru, rastlantı gelmek, 5. Tuzağa düşmek, yakalanmak, 5. Bir eşyayı (örneğin yemek, giyim) kendi kullanmayıp en yakın kimseye vermek veya adayarak saklamak, 6. Sığmak, girmek, 7. Muhtaçlık hissetmek, muhtaç olmak, güçlülükle yetip almak, yetip gelmek (322).

DLT: İsi-: Isınmak, kızmak (ss.668). **ÖZBK: İsi-:** 1. Kendine sıcaklık alıp harareti yükseltmek, 2. Gönü çekmek, ilgisi, sevgisi artıp yakınlık hissetmek; gönü ılımak (ss.334).

DLT: İsig: Sıcak (ss.668). **ÖZBK: Issık:** 1. Cisim bünyesindeki moleküler hareket (yanma, kimyevi reaksiyon vb.) neticesinde meydana gelen ve cisimleri ısıtan, kızgınlaştıran kinetik enerji, sıcaklık, hararet, 2. Herhangi bir menba sıcaklığıyla ısınan, ılınan, kızan, 3. Sıcaklığı koruyan, sıcak tutan, 4. Kazan yemeği, pişirilen yemek, 5. Kişiye hoş gelen, güzel (ss.336).

DLT: İsit-: Isıtmak, ateşlemek (ss.669). **ÖZBK: İsit-:** 1. Gönlü çekmek, ilgisi, sevgisi artıp yakınlık hissetmek; gönlü ılımak, 2. Kendi hararetiyle başka şeyin, kimsenin sıcaklığını arttırmak, kaldırmak, sıcak yapmak; ateş vermek, 3. Ateşe koyup, ısıtıp veya başka herhangi yolla sıcak yapmak (ss.335).

DLT: İşle-: Çalışmak (ss.670). **ÖZBK: İşlä-:** 1. İş ile meşgul olmak; iş yapmak, 2. Herhangi görevi geçmek, gerçekleştirmek, başarmak, iş yapmak, 3. İşlemek, 4. Yaratmak, icat etmek, 5. Harekette olmak, yürümek, yürüyüp durmak; uymak, 6. Kendi işlevini, vazifesini normal olarak gerçekleştirmek, 7. İş yapıp kazanmak (ss.344).

DLT: İşleş-: İş yapmakta yardımlaşmak ve yarışmak (ss.670). **ÖZBK: İşläş-:** 1. İş ile meşgul olmak; iş yapmak, 2. Herhangi görevi geçmek, gerçekleştirmek, başarmak, iş yapmak, 3. İşlemek, 4. Yaratmak, icat etmek, 5. Harekette olmak, yürümek, yürüyüp durmak; uymak, 6. Kendi işlevini, vazifesini normal olarak gerçekleştirmek, 7. İş yapıp kazanmak (ss.344).

DLT: İşlet-: İş yaptırmak, çalıştırmak (ss.670). **ÖZBK: İşlät- (Bkz. İşläş-):**

DLT: İz: Yerdeki ve derideki uzunlamasına çizik, kazıntı (ss.672). **ÖZBK: İz:** 1. Yere bastığında veya herhangi bir şeyi tuttuğunda ayak veya elden tutarak kalan iz, simge, işaret, 2. Yadiğâr, iz, belirti, 3. Gediş geliş yolu, 4. Davranış, faaliyet yönü; yol (ss.316).

DLT: Kabak: Kabak (ss.673). **ÖZBK: Kavak:** 1. Kök atıp büyüyen, avuç içi yapraklı, büyük sarıçiçekli tarla bitkisi ve onun çeşitli şekillerde olan büyük ürünü, 2. Bu bitki ürününün kabuğundan yapılan tabak (ss.591, c.II).

DLT: Kabar-: Kabarmak, şişirmek, abartmak (ss.673). **ÖZBK: Kavav-:** 1. Kaşınma veya ateşlenme neticesinde kabarık oluşması, 2. Kabarmak (ss.531, c.II).

DLT: Kabart-: Kabartmak, şişirmek; abartmak (ss.673), **ÖZBK: Kavart- (Bkz. Kavav-):**

DLT: Kaç-: Kaçmak, fırar etmek (ss.673). **ÖZBK: Kaç I-:** 1. Takip, tehlike-tehdit vb.den kurtulma, muhafaza ya da saklanmak için koşarak onlardan uzaklaşmak, koşarak kendini herhangi bir tarafa vurmak, atmak, 2. herhangi bir tarafa yol almak, ilerlemek, hareket etmek, öte gitmek; herhangi bir yerden uzaklaşmak, 3. Korkup, ürperip kendini kenara çekmek, saklanmak, 4. Yenilmek, mağlubiyete uğramak; eşit olmayan tartışma, savaşma, oyun vb.den kenara çıkmak, 5. Yabancı erkekten yüzünü gizletmek, saklanmak (kadın-kızlar hakkında), 6. Kaybolmak, yok olmak, gitmek, 7. Birbirinden uzaklaşmak, 8. Ucu içeri çekilip kaybolmak (perde, çuval ağzı vb.nin deliğinden geçirilen ip, bağ vb. hakkında) (ss.606).

Özbek Türkçesinde “*gebe olmak (dişi hayvanlar hakkında)*” manasına gelen başka bir “*kâç-*” fiili vardır.

DLT: Kaçıl-: Kaçılmak (ss.674), **ÖZBK: Kâçıl-:** 1. Takip, tehlike-tehdit vb.den kurtulma, muhafaza ya da saklanmak için koşarak onlardan uzaklaşmak, koşarak kendini herhangi bir tarafa vurmak, atmak, 2. Korkup, ürperip kendini kenara çekmek, saklanmak, 3. Yenilmek, mağlubiye uğramak; anlaşmadan tartışma, savaşıma, oyun vb.den kenara çıkmak, 4. Yabancı erkekten yüzünü gizletmek, saklanmak (kadın-kızlar hakkında) (ss.605).

DLT: Kaçış-: Kaçışmak, birbirinden kaçmak (ss.674). **ÖZBK: Kâçış- (Bkz. Kâçıl-):**

DLT: Kaçur-: Kaçırmak (ss.674). **ÖZBK: Kâçır- (Bkz. Kâçıl-):**

DLT: Kadgu: Kaygı, üzüntü, gam, hüzn (ss.675). **ÖZBK: Kayğu:** 1. Başa gelen musibet, külfet; kaygı, dert, keder, 2. Düşünce, endişe, gam (ss.542, c.II).

DLT: Kadgulan-: Kaygılanmak (ss.675). **ÖZBK: Kaygulan-:** 1. Kaygı sıkıntı çekmek, gönülden cefa çekmek, yanmak, 2. Herhangi bir kişi, eşya, iş vb. hakkında düşünmek, sıkıntı çekmek (ss.543, c.II).

DLT: Kadgur-: Kaygılanmak, üzölmek (ss.675). **ÖZBK: Kaygur- (Bkz. Kaygulan-):**

DLT: Kadır-: (boyun) burmak, geri çevirmek (ss.675). **ÖZBK: Kayır-:** 1. Büküp katlamak, bükerek katlayıp koymak, döndürmek, 2. Eğmek, bükmek, eğip bükerek eğdirmek, 3. Eğip büküp ya da burup herhangi bir yöne döndürmek veya kırmak, 4. Burmak, burup herhangi bir tarafa yollamak, başlamak, 5. Kötü yoldan döndürmek; kendi tuzağına düşürmek, kendi yoluna koymak, 6. Döndürüp almak, alıp tutup, sınırlamak (ss.537, c.II).

DLT: Kadış: Kesilen hayvanların derisinden dilinerek yapılan kayış (ss.675). **ÖZBK: Kayış:** 1. Cilalanmayan ham deri, düşük kaliteli deri, 2. Törlü amaçlar için kullanılan uzun deri kemer (kemer, eyer kolanı, bağcık vb.), 3. Düzeneklerde hareketi bir dişliden ikinci dişliye geçirip veren deri veya sağla dokumadan yapılan kurdele (ss.537, c.II).

DLT: Kadırıl-: Burulmak, (boyun) burmak (ss.676). **ÖZBK: Kayırıl- (Bkz. Kayır-):**

DLT: Kak: Kurutulmuş herhangi bir şey (ss.677). **ÖZBK: Kâk I:** 1. Hem çok kuru, kuruyan hem de tamamen ismi kalmayan, 2. Çok temiz, sert, 3. Hiçbir şeyi olmayan; çıplak; anadan üryan, 4. Son derece cimri, pinti, kurutulmuş (ss.608, c.II).

Özbek Türkçesinde iki farklı “*қақ*” kelimesi mevcuttur. Biri yukarıdaki anlamı karşılarken bir diğeri; “*tam, aynı, doğru*” manasını karşılamaktadır. DLT’de iki farklı *kak* sözcüğü mevcuttur. Anlamları ise “kayısı, erik, şeftali gibi meyvelerin yarısı, çukurdaki su birikintisi” manalara gelmektedir.

DLT: Kak-: Kakmak, dövmek, hafifçe vurmak (ss.677). **ÖZBK: Қақ-:** 1. Darbe ile vurarak sokmak, 2. Çivileyerek yapıştırmak, sağlamlaştırmak, 3. Vurarak ses çıkarmak, sıkıştırmak, çarptırmak, 4. Omuza veya sırtta avuç içi ile yavaşça vurmak, şaplatmak, 5. hafifçe vurarak veya silkeleyerek içindeki, üstündeki şeyi düşürmek, bu yol ile temizlemek, 6. Vurup veya silkerek meyveleri düşürmek, 7. Herhangi bir parçayı sallamak, kıpırdatmak, 8. (almak, gitmek, kalmak) çekip, kopararak almak, soymak, 9. Durumdan saptırmak, biktirtmek; zarar, hasar vermek, 10. Kıvırarak tedavi etmek (ss.609, c.II).

DLT: Kakıl-: Kakılmak, hafifçe vurulmak (ss.677). **ÖZBK: Қақıl- (Bkz. Қақ-):**

DLT: Kakış-: Karşılıklı kızmak (ss.678). **ÖZBK: Қақış- (Bkz. Қақ-):**

DLT: Kal-: Kalmak; terk edilmek, bırakılmak (ss.678). **ÖZBK: Қал-:** 1. Kendi yerinde duruvermek ya da yaşayıvermek; başka yere gitmemek, varmamak, yerinden kalkmamak, ortaya çıkmamak yerinde duruvermek, 2. Hareket etmeden, sona yetişmeden durmak, 3. Faydalanmama, yararlanmama, 4. Miras, yadigâr ile birinin eline, isteğine, tasarrufuna geçmek, 5. Karşılaşmak, tutulmak, rastlamak, 6. mahrum olmak, ayrılmak; kaybetmek (üyeler, onların faaliyeti, kabiliyeti vb. hakkında), 7. Kaybolmak, yok olmak, denk olmak; durmak, ezilmek, 8. Herhangi bir hadisenin dolaysız tesirinde olmak, 9. Birlikte, beraberce yürümek, arkada sürüklenmek, yetişememe, 10. Belirtilen vakitten sonrasına sürülme, geciktirilmek, başka süreye ertelenmek, 11. Kaybetmek, mağlubiyete uğramak (oyunda), 12. Bağlı olmak, bağlı durmak (beraber iş, konu vb. hakkında), 13. İş-hareket ismine eklenip bu işi gerçekleştirme zorunluluğunu, mecburiyeti bildirir, 14. İsimlerle birleşerek ekfiil yapılır, 15. A-y ekli zarf-fiillere eklenip, söylenen fikre nispeten olumlu veya farksız münasebeti, ısrar etme, iğneleyici söz, alay etme gibi manaları bildirir, 16. (i)b, bazen a-y ekli zarf-fillere eklenip hareketin aniden ortaya çıkmasını, tamamlanmasını ya da vurgulanmasını ifade eder (ss.594, c.II).

DLT: Kalın: Sayıca çok, kalabalık (ss.679) **ÖZBK: Қалın:** 1. Çapraz boyutu büyük (genellikle yassı şeyler hakkında), 2. Sıcak, 3. Birbirine çok yakın yerleşen, yoğun, 4. Yanık, yoğun, 5. Çok, bol, 6. Değerli, yakın, sevgili (ss.545, c.II).

DLT: Kaltur-: Arkada bırakmak, Geçmek (ss.680). **ÖZBK: Қалdır- (Bkz. Қал-):**

DLT: Kamçıla-: Kamçılmak (ss.680). **ÖZBK: Kamçılä-:** 1. Kamçı ile vurmak, kamçılmak, 2. Söz ile vurmak, sert bir şekilde eleştirmek, derisini dövmek, 3. Israr etmek, çağırarak, mecbur etmek (ss.548, c.II).

DLT: Kan: Kan (ss.681). **ÖZBK: Kân:** 1. Canlı organizmada kalp faaliyetinden dolayı dolaşarak bütün organ ve hücreleri besleyen, madde alışını temin eden kıvıll sıvı, 2. İntikam, öç (ss.596, c.II).

DLT: Kan-: (Suya) kanmak, donmak (ss.681). **ÖZBK: Kân-:** 1. Talep ettikçe faydalanıp, alıp, görüp doymak, nefsi rahat oluncaya kadar yiyip-içip doymak, kanaat etmek, tatmin olmak, memnun olmak, 2. Gönlü dolmak, memnun, hoşnut olmak, kanaat etmek, 3. kanaat, inanç hâsıl olmak, inanmak (ss.597, c.II).

DLT: Kanat: Kanat (ss.682). **ÖZBK: Kanât:** 1. Kuş ve böceklerin uçma organı, 2. Uçağın yerden kaldırılıp, havada asılı durması için hizmet eden kanatlı yayılı kısmı, 3. Otomobil, bisiklet gibi makinelerin tekerleklerinin üstüne çamurdan korumak için koyulan araç, 4. Kapı, pencere, vb.nin kanadı, 5. Yayılmış, geniş şeylerin herhangi bir tarafı, yanı, köşesi, 6. Merdiven, köprü vb.nin yanına koyulan engel; pencere, 7. Yayılmış, yerleşen orduların, cephelerin ön ya da sol tarafı, 8. Herhangi bir teşkilat içinde en devrimsel veya en karşıt görüşleri ileri süren grup, 9. Destekçi; yardımcı (ss.550, c.II).

DLT: Kanatlan-: Kanadı çıkmak (ss.682). **ÖZBK: Kanâtlän-:** 1. Kanat peyda olmak, kanat çıkarmak, 2. Hazırlanmak; çabalamak; 3. Geniş bir şekilde yayılmak, kanat sermek (ss.551, c.II).

DLT: Kangdaş: Babaları bir olan (ss.681). **ÖZBK: Kândaş:** 1. Bir anne-babadan doğan, bir kuşağa mensup; kanı bir, kardeş, kan kardeşi, 2. Sevgili, kıymetli, şefkatli (ss.596, c.II).

DLT: Kapgak: Sadak kapağı (ss.683). **ÖZBK: Kâpkâk:** kap, sandık, kasa vb. şeylerin ağzının açılıp kapanan yönü, kapatılan kısmı; eşarp (ss.599, c.II).

DLT: Kapış-: (top) Kapışmak (ss.683). **ÖZBK: Kâpış-:** 3. Hor görüp, vuruşup, konuşmak, kaba söz edip gönül incitmek (ss.598, c.II).

DLT: Kara: Kara, siyah; Karanlık (ss.684). **ÖZBK: Kâra:** 1. Renk, mevcut renklerin hepsinden tok, bakır güve, kömür rengindeki, 2. Şah matta beyaza zıt taneler ve bu tanelerle yön verilerek oynama, 3. Beyaz olmayan, sade giyim ya da kumaş (matem simgesi), 4. Geceleyin, dumanda veya uzaktan bulanık görünen gölge, 5. Planlanan ya da alınan şey, işaret; nişan, 6. Okumayan, eğitimsiz, avam, 7. Birincil, taslak, 8. Özel yetkinlik, hüner istemeyen, el

gücü ile herkesin yapabilmesi, 9. Gönülsüz, hoş olmayan, talihsiz, 10. Güçlük, meşakkatli, kederli, ağır, 11. Korkunç, dehşet verici, 12. Çok fena, rezil, pis; kötü, suç oluşturan, 13. Devrimsel harekete, demokrasiye karşı hareket etme, geçmişini himaye etme, karşıt, 14. Hatalı, kötü, haksız iş, 15. İsmine, şanına leke düşen, suçlu kişi; kabahatli, günahkâr, 16. Ortak sözler ve söz birleşmeleri bünyesine girer, 17. Kara (ss.599-600, c.II).

DLT: Karala-: (bir nesneyi) karalamak, siyahlaştırmak (ss.685). **ÖZBK: Қаралә-:** 1. Siyah renk vermek, siyah renge sokmak, siyah renk ile boyamak, siyah yapmak, 2. Suçlayıp, kötüleyip konuşmak; kötü, zararlı yönlerini gösterip söylemek veya yazmak, 3. Gözden kaçırmamak (ss.601, c.II)

DLT: Karar-: Kararmak (ss.685). **ÖZBK: Қарәй-:** 1. Siyah renge girmek; siyah renge boyamak, 2. Parlaklık düşmeyen matlaşmak, kararmak; siyahla kaplanmak, 3. Başka şeylerden ayrılıp ya da bulanık görünmek (ss.600, c.II).

DLT: Karart-: Karartmak (ss.685). **ÖZBK: Қарәйт- (Bkz. Қарәй-):**

DLT: Karga: Karga (ss.686). **ÖZBK: Қарға:** 1. Tüyleri koyu renkli siyah (kara karga) ya da siyahla karışık kül rengi (alaca karga) göçebe kuş, 2. Oyun kartının mızrak ucuna benzeyen siyah türü (ss.558, c.II).

DLT: Karı-: Yaşlanmak (ss.686). **ÖZBK: Қарı-:** 1. Yaşı geçip yaşlılık devrine geçmek; ihtiyarlanmak, yaşlanmak, 2. sonbahar olmak, solmak, 3. Eskimek, işten çıkmak ya da sonda kalmak, 4. Kırışmak, büzülmek (ss.555, c.II).

DLT: Karıl-: Karışmak (ss.686). **ÖZBK: Қарıl-:** 1. Sıvı veya küçük zerrelili kolay dağılan şeyleri birbirine birleştirmek, karıştırmak, 2. Suda karıştırarak yoğurmak, pişirmek, 3. Bulamak, batırmak (ss.602, c.II).

DLT: Karın: Karın, mide (ss.687). **ÖZBK: Қарın:** İnsan ve hayvanların torbaya benzeyen yemek hazmetme organı; mide, kursak, 2. Hayvanların malzeme özelliğinde ya da tabak özelliğinde işlev gören organı, 3. Vücudun mideye yerleşen kısmı, 4. Karnı büyük, karınlı 5. Geçim, yiyip-içme; kursak, boğaz, 6. Ağzı dar kabın genişleyen, kalın kısmı, 7. Rahim (ss.602, c.II).

DLT: Karış-: Karşı karşıya gelmek, karşı durmak, ihtilafa düşmek, karşı çıkmak, karşılaşmak, kasılmak (ss.687). **ÖZBK: Қарış-:** 1. Sıvı veya küçük zerrelili kolay dağılan şeyleri birbirine birleştirmek, karıştırmak, suda karıştırarak yoğurmak, pişirmek, bulamak,

batırmak, 2. Karışıp, toplanıp, bir olup gitmek; birleşip-toplanıp yok etmek, 3. Bulanmak, batmak, 4. avare, meşgul olmak, 5. Baş sokmak, sokulmak, karışmak, katışmak (ss.603, c.II).

DLT: Karıt-: İhtiyarlatmak (ss.688). **ÖZBK: Țărit- (Bkz. Țări-):**

DLT: Karşı: Karşı olma, ihtilaf, zıt (ss.689). **ÖZBK: Țărsı:** 1. Destekçi olmayan, akla uygun olduğunu bilmeyen, savunmayan; arka çıkmayan, zıtlık, itiraz eden, karşıt fikirdeki, 2. Diğerini inkâr eden, ona doğru gelmeyen, zıt, ters, aksi, aykırılık, karşı, 3. Karşısında oturan ya da yönelen; zıtlık, karşısındaki, 4. Herhangi iş, nesne vb.ni diğerinden saklama, onun ilkini alma, def etme, geri çevirme vb. maksatlar için yapılmasını bildirir, 5. 3-ş. sahiplik vb. o, -p, k. ve ç, k ekleri ile yardımcı fiil görevinde kullanılır (ss.557, c.II).

DLT’de farklı bir “*karşı*” kelimesi vardır. Anlamı; “*Hakan sarayı*”dır.

DLT: Kaş: Kaş (ss.691). **ÖZBK: Țăș:** 1. Göz kapağının üstünde yaya benzer tüylü çizik, 2. Bazı nesnelerin ön kısmı, itip çıkan yeri, 3. Yüzük, küpe gibi eşyalara oyularak koyulan yay gibi çiçek-süs, 4. 3-ş. sahiplik ve c, k, o, p, k ekleriyle yardımcı fiil görevinde kullanılır (ss.607, c.II).

DLT’de yukarıdaki anlamının dışında farklı manalara gelen iki “*kaş*” sözcüğü vardır. Anlamları “beyaz olanı yıldırım, susuzluk ve şimşek çakmasından korunmak için yüzüğe takılan, beyaz veya siyah saf bir taş ve herhangi bir şeyin ucu, kıyısı” demektir.

DLT: Kat: Kat, tabaka (ss.692). **ÖZBK: Țat:** 1. Kat kat veya katman katman nesnelerin her bir katı, katmanı, 2. Katlanan, bükülen nesnelerin arası, 3. Belli kalınlıktaki yayılı nesneler katmanı, kat, 4. Sayfa, yaprak, 5. Yan yana ya da arka arkaya oturan kimseler, nesneler toplamı ve onların yerleştiği çizgi (ss.560, c.II).

DLT’de üç farklı “*kat*” kelimesi mevcuttur. Bunlardan ilki yukarıdaki anlamda kullanılırken diğer ikisi ise; “*ağacın meyvesi, bir şeyin kat yeri, kıvrımı, dikenli ağaçların meyvesi*; (Yemek, Kıpçak, Kay, Tatar ve Çomul dillerinde)” manalarında kullanılmıştır.

DLT: Kat-: Katlaşmak, sertleşmek, katmak, ilave etmek, karıştırmak (ss.692). **ÖZBK: Țăt-:** 1. Katı hale gelmek, sert olmak, 2. Korku, hayret vb.den şaşımak, herhangi bir vaziyette durup kalmak, kıpırdamama, 3. Çok üşümek, donmak, buzlanmak, 4. Yorulmak, yormak, tükenmek, 5. Olgunlaşmak, alışmak, 6. Öğrenip, alışıp, kayıtsız kalmak, 7. Kuvvetli ve kesilmeksizin gülmek veya ağlamak, 8. Karıştırmak, karmak, 9. Zayıflamak, kilo kaybetmek, 10. Bir seviyede durup kalmak (ss.604, c.II).

DLT: Katıg: Katı, sert, güçlü, sıkı, bir şeyin katı olanı; katılık (ss.692). **ÖZBK: Қаттқ:** 1. Sıradan durumda kendi şekli ve hacmini koruyan, 2. Genel olarak şekil değişimlerine karşılık iyi gösterilen, refraksiyon, dağıtma, zor olan bölüm; sağlam, 3. Çok güç, gayret, iş, bilim vb. talep eden, güç, ağır, meşakkatli, 4. Kulağa ağır gelen, açıkça duyulan, güçlü, yüksek, 5. Hızı, şiddeti, tesiri vb. yönünden fazla derecede, zor, güçlü, şiddetli, 6. Katı, sıkı, olgun, 7. Haddinden fazla, haddinden ziyade, güçlü (his-duygu, hissiyat vb. hakkında), 8. Saygı, utanç vb.den yoksun olan; düşünceli, merhametsiz, acımasız, 9. Bozmaya ya da çekinmeye yol vermeyen; sağlam, kesin, ayrılmaz, 10. Metanetli, dayanıklı, sabırlı, 11. Kişiye ağır gelen, onu gücendiren, cefa eden; güç, 12. Hayat için tehlikeli, zor, kötü, 13. Harcama, gider vb.ni beğenmeyen; cimri, rezil (ss.563, c.II).

DLT: Katiş-: Katmakta yardım etmek ve yarışmak (ss.693). **ÖZBK: Қатış- (Bkz. Қат-)** :

DLT: Katur-: Katılaştırmak, sertleştirmek (ss.693). **ÖZBK: Қатır-:** 1. Katı hale gelmek, sert olmak, korku, hayret vb.den şaşırarak, herhangi bir vaziyette durup kalmak, kırıdamama, sert üşümek, donmak, buzlanmak, yorulmak, yormak, tükenmek, olgunlaşmak, alışmak, öğrenip, alışıp, kayıtsız olup kalmak, zayıflamak, kilo kaybetmek, bir seviyede durup kalmak, 2. Yerine getirip uygulamak, çok iyi üstesinden gelmek, döndürmek, yerine getirmek, şaşırtıcı bir şekilde yapmak (ss.604, c.II).

DLT: Kawur-: Kavurmak (ss.694). **ÖZBK: Қавур-:** 1. Kızgın yağa koyup pişirmek, 2. İşkenceye alıp sert sıkmak, uğraşmak, azarlamak, cezalandırmak, 3. Ateşte kavurmak, yandırmak, yakmak (ss.591, c.II).

DLT: Kawuş-: Kavuşmak (ss.694). **ÖZBK: Қавуш-:** 1. Birbirine yapışıp, bitişip, eklenip bir bütünlüğü teşkil etmek, birleşmek, bağlanmak, bitişik olmak, 2. Birleşmek, yan yana getirmek, 3. Birlik, beraber olmak, birbirine uygun iş tutmak, 4. Birbirine uygun, münasip gelmek, uygun düşmek, 5. Herhangi bir dairede çevrede ya da durumda kendini özgür hissetme, rahat tutmak, 6. Herhangi bir işi gerçekleştirmede doğru ve hızlı hareket etmek (ss.592, c.II).

DLT: Kayak: Kaymak (ss.695). **ÖZBK: Қаймақ:** 1. Herhangi bir vakte kadar bekletilip koyulan sütün yüzeyine çıkan veya süttten separatör (kaymak ayırma aleti) yardımıyla ayrılıp alınan koyu, yağlı ürün, 2. Kişi ya da nesnelerin en güzel kısmı, seçkini, asılları, 3. Herhangi bir iş, nesne vb.nin neticesi, hâsılı, kısacası (ss.538, c.II).

DLT: Kayış-: Birbirini kayırmak (ss.695). **ÖZBK: Қайыш-:** 1. Acımak, can yakmak, 2. Bırakmak, 3. Herhangi bir işe boyun eğmek, eğilmek, 4. Eğilmek, bükülmek (ss.537, c.II).

DLT: Kayna-: Kaynamak; kaynayıp coşmak (ss.696). **ÖZBK: Қайна-:** 1. Aşırı sıcaktan köpürüp, buharlaşıp fokurdamak, 2. Pişmek, pişip lezzetli hale gelmek, 3. Ekşimek, mayalanmak, ekşiyip-mayalanıp kaynaşmak, 4. Atılarak çıkmak, 5. Dalgalanmak; burnundan solumak, köpürüp taşmak, 6. Heyecanlanmak, kızgın veya endişeli hareket etmek; dalgalanmak, 7. Kızmak, kızgın renk almak, sertçe dalgalanmak, kızıp zirveye çıkmak, 8. Çok fazla takılıp gitmek (ss.538, c.II).

DLT’de “inatlaşıp bir işi bırakmak, reddetmek” manasına gelen farklı bir *kayna-* fiili bulunmaktadır.

DLT: Kaynat-: Kaynatmak (ss.696). **ÖZBK: Қайнат- (Bkz. Қайна-):**

DLT: Kazgan-: Kazanmak (ss.696). **ÖZBK: Қазған-:** Ele sunmak, kazanmak; layık olmak (ss.593, c.II).

DLT: Kazıl-: Kazılmak (ss.697). **ÖZBK: Қазıl-:** 1. Yeri kazıp, oyup, çukur yapmak, eşmek, 2. Yer altı zenginliklerini kazıp çıkarmak, almak (ss.536, c.II).

DLT: Kazış-: Kazmaya yardım etmek veya yarışmak (ss.697). **ÖZBK: Қазыш- (Bkz. Қазıl-):**

DLT: Keç-: Geçmek, ölmek (ss.697). **ÖZBK: Кеç-:** 1. Herhangi bir eşyanın üstünden basıp geçmek, yürümek, 2. Meydana gelmek; ortaya çıkmak, 3. Affetmek, kusura bakmamak, geçmek, 4. Geri çevirmek; bağışlamak (ss.384).

DLT: Kéçe: Gece (ss.697). **ÖZBK: Кеçә:** 1. Saatin karanlık çöken tan yeri ağarana kadar geçen bölümü; gece, 2. Herhangi bir nesneye ithaf eden, genellikle resmi ve sanatsal bölümden ibaret olan akşam genel toplantı, 3. Bugünden sonraki gün (ss.383).

DLT: Keçür-: (suyu, günü) geçirmek (ss.698). **ÖZBK: Кеçир-:** 1. Herhangi bir eşyanın üstüne basıp geçmek, yürümek, 2. Affetmek, kusura bakmamak, geçmek, 3. Geri çevirmek; bağışlamak (ss.384).

DLT: Keç-: Giymek (ss.699). **ÖZBK: Кий-:** 1. Elbise ile bedeni veya bedenini herhangi bir bölümünü kapatmak, gizlemek, 2. Hediye elbise almak, 3. Örtünmek, kapanmak, sarınmak (bitki, çiçek vb. ile) (ss.385).

DLT: Keğil-: Giyilmek (ss.699). **ÖZBK: Kiyil- (Bkz. Kiy-):**

DLT: Kel-: Gelmek (ss.700). **ÖZBK: Kel-:** 1. Yürüme, uçma veya ulaşım araçları ile söyleyenin durduğu tarafa, yere yaklaşmak, yetişmek, 2. Başlamak, erişmek (vakit, mevsim hakkında), 3. Ortaya çıkmak, nasip olmak, kısmetine, başına düşmek, 4. İstek ekleri –gi (-ki, -kı), -gu (-ku, -ğu) ve sahiplik ekini alan fiil şekliyle birleştğinde bu fiili bildiren hareketi gerçekleştirme isteğini bildirir, 5. Fikrini desteklemek 6. Hacim, ölçü, miktar bildiren sözlerle birleştğinde şahıs ya da konunun bu sözleri bildiren ölçü veya miktar derecesini bildirir, 7. C, k, f'deki ayrı sözlerle birleştğinde bu söz bildiren nesnenin açıklamasına, izahına, irdelemesine geçme manasını bildirir, 8. C, k, f'deki ayrı soyut sözlerle birleşip, bu sözü bildiren kavrama erişmeyi, ona doğru diyerek bildirmeyi ifade eder, 9. Ç, k, f'deki şahıs bildirici sözlerle birleştğinde herhangi bir hareketin bu sözü bildiren şahısla gerçekleştirmesini bildirir, 10. Ç, k, f'deki sözlerle birleşip, bu sözü bildiren nesne hakkında karşılıklı konuşma veya söyleşme gerekliliğini bildirir, 11. Belli, hususiyet bildirici ayrı sözlerle birleştğinde “olmak” manasını bildirir, 12. İkinci şahıs emir f-de (gel, gelin) davet, çağrı gibi manaları bildirir, 13. (ı) b zarf fiil ekindeki önder fiil ile birleşip, yardımcı fiil görevinde kullanılır ve hareketin çok ileriden devam etmesini bildirir, 14. İsimler ve bazı başka sözlerle birleşip ortak fiil yapılıdır (ss.378).

DLT: Keldür-: Getirtmek (ss.701). **ÖZBK: Keltir-:** 1. Yürüme, uçma veya ulaşım araçları ile söyleyenin durduğu tarafa, yere yaklaşmak, yetişmek, 2. Ortaya çıkmak, nasip olmak, kısmetine, başına düşmek, 3. İstek ekleri –gi (-ki, -kı), -gu (-ku, -ğu) ve sahiplik ekini alan fiil şekliyle birleştğinde bu fiili bildiren hareketi gerçekleştirme isteğini bildirir, 4. Karşılıklı düşmek, doğru gelmek, 5. Fikrini desteklemek, ispatlamak için topluca fikir söylemek (ss.378).

DLT: Keliş-: Gelişmek (ss.702). **ÖZBK: Keliş- (Bkz. Keltir-):**

DLT: Kemür-: Kemirmek (ss.703). **ÖZBK: Kemir-:** 1. Sert bir nesneyi dişle kırıp, ufalayıp küçültmek; kemirmek, 2. Zorlaştırmak, azap vermek (ruhi hissiyatlar hakkında) (ss.379).

DLT: Kerek: Gerek, lazım (ss.704). **ÖZBK: Keräk:** 1. Gereksinim-ihtiyaç olma durumu, gerekli, 2. Sahiplik ekini alan meslek adıyla birleştğinde o bildiren hareketi gerçekleştirme gerekliliğini bildirir, 3. Fiilin şart eğilimi biçimiyle birleştğinde, şüphe, varsayım, olasılık manasını bildirir (ss.380).

DLT: Keril-: Gerinmek (ss.704). **ÖZBK: Keril-:** 1. İki yöne çekip arasını açmak, yarmak, 2. Övünmek, gururlanmak, kibirlenmek, 3. Uyuşan kısmı kendi haline getirmek için gövde ve el-ayağı hareketlendirmek, germek (ss.380).

DLT: Keriş-: İpleri germede yardım etmek veya yarışmak (ss.705). **ÖZBK: Keriş- (Keril-):**

DLT: Kertik: Ekmek ve benzeri şeyleri hesaplamak için tahtaya oyulan kertikler (ss.705). **ÖZBK: Kertik:** 1. Nesnenin uçan, kırılan kertilen yeri, 2. Yetişmeyen, dolmayıp kalan yer; eksiklik, noksan, 3. Testere dişi gibi büyüyüp, çıkıp duran iki bölüm ortasındaki kertik yer (ss.380).

DLT: Kes-: Kesmek (ss.706). **ÖZBK: Kes-:** 1. Silahla bölümlere ayırmak, bölmek; kesmek, 2. Herhangi bir yerin orta kısmından, arasından dik olarak yol almak, gitmek, 3. Sözü bölmek, durdurmak, 4. Belirlemek (örneğin fiyat), 5. Cezaya hükmetmek, 6. Azaltmak, döndürmek, yok etmek, 7. Sünnet etmek (ss.382).

DLT: Kesek: Bir şeyin parçası (ss.706). **ÖZBK: Kesik:** Kesilen yer, 2. Kesilip, kopunca çıkan ses hakkında (ss.381).

DLT: Kesil-: (nesne) kesilmek; (nefes) kesilmek (ss.706). **ÖZBK: Kesil- (Bkz. Kes-):**

DLT: Kesiş-: (ağaç vb.) kesmede yardım etmek veya yarışmak (ss.706). **ÖZBK: Kesiş- (Bkz. Kes-):**

DLT: Kestür-: Kesmesini istemek, kestirmek (ss.706). **ÖZBK: Kestir- (Bkz. Kes-):**

DLT: Keziş-: Gezmede yarışmak (ss.709). **ÖZBK: Keziş-:** Yürüyüp, gezip görmek; seyretmek; seyahat etmek (ss.375).

DLT: Kıl: İnsan vb. şeylerin kılı (ss.711). **ÖZBK: Kıl:** 1. At ve bazı başka hayvanların kuyruğu ya da yelesinin her bir ipliği (genellikle kıl, saç, tüy vb.nin ipliği), 2. Müzik aletlerinin ses çıkaran ipi; tel (ss.576, c.II).

DLT: Kıl-: Kılmak, etmek, yapmak (ss.711). **ÖZBK: Kıl-:** 1. Yerine getirmek, üstesinden gelmek, uygulamak, gerçekleştirmek, 2. Yapmak, elde etmek, 3. Arttırmak, satıp almak, ele almak. 4. Herhangi bir hale getirmek; bir halden başka bir hale dönüştürmek, 5. İşaretlemek, görevlendirmek, kaldırmak (örmek, işe, duruma, vb.), 6. İsim ile birleştğinde o ismin manasından anlaşılan iş-hareketi ifade eden ortak fiil yapar, 7. Sıfat, zarf veya sayılarla birleşip

onlardan anlaşılan durum ya da miktara getirme anlamını ifade eder, 8. Ünsüz, taklit ve tasviri sözlerle birleşip, onlardan anlaşılan ses çıkarmayı veya hareket etmeyi ifade eder (ss.578, c.II).

DLT: Kılık: Huy ve insanlarla münasebet (ss.711). **ÖZBK: Kılık:** 1. Kişinin davranışı, başkalarıyla münasebetindeki kendine has hareketleri, huyu, 2. Olağandışı ya da uygunsuz iş, hareket, gelenek vb. 3. Genellikle kişinin geleneği, örfü, 4. İş, hareket faaliyeti (ss.577, c.II).

DLT: Kılış-: İşte yardım etmek veya yarışmak (ss.711). **ÖZBK: Kılış- (Bkz. Kıl-):**

DLT: Kır-: Kazımak, koparmak, yolmak (ss.712). **ÖZBK: Kır-:** 1. Nesnelerin yüzünü, dışını bıçak, kepçe, kürek gibi uçlu aletler aracılığıyla kırmak, kesmek, 2. Kılırları keskin alet ile dipten kesmek, 3. Rende, kaşık vb. eşyalarla kırıp ufalamak, 4. Çok sayıda ya da tamamını öldürmek, katliam yapmak, 5. Çok sayıda çok fazla ağlamak, toplamak, ele almak, ganimet yapmak (ss.581, c.II).

DLT: Kırgag: Elbisenin kenarları ve çevresi (ss.713). **ÖZBK: Kırgâk:** 1. Su boyundaki kuru arazi; kenar, boy, kıyı; sahil, 2. Yayılı eşyaların kenarı; sınır, tepe, 3. Delik olan nesnelerin üst kısmı, sınırı, kenarı, kıyısı (584, c.II).

DLT: Kırk: Kırk (ss.714). **ÖZBK: Kırk:** 1. Kırk rakamı ve bu rakam ile ifade edilen sayı, miktar, 2. Kişinin vefatından sonra otuz yedinci ya da otuz dokuzuncu günü gerçekleştirilen tören (ss.583, c.II).

DLT: Kırk-: Kırmak (ss.714). **ÖZBK: Kırk-:** 1. Kesici alet ile bölmek, kesmek, 2. Kısaltıp kesmek, almak veya aldırmaq (saç, sakal vb.), 3. Azaltmak, kısaltmak, 4. Kapatmak, engellemek, 5. Kısa yolla ya da ortasından kesip geçmek, kesip çıkmak, kesmek (ss.583, c.II).

DLT: Kırkıl-: Kırkılmak (ss.714). **ÖZBK: Kırkıl- (Bkz. Kırk-):**

DLT: Kırkış-: Kırmakta yardım etmek (ss.714). **ÖZBK: Kırkış-:** 1. Kesici alet ile bölmek, kesmek, 2. Kısaltıp kesmek, almak veya aldırmaq (saç, sakal vb.), 3. Azaltmak, kısaltmak, 4. Kapatmak, engellemek, 5. Kısa yolla ya da ortasından kesip geçmek, kesip çıkmak, kesmek (ss.583, c.II).

DLT: Kırtışla-: Kabuğunu soymak (ss.714). **ÖZBK: Kırtışlä-:** 1. Kazıyıp temizlemek, iyileştirip, tertemiz yapıp kazımak, 2. Tamamen temizlemek, yok etmek (ss.583, c.II).

DLT: Kıs-: Kısırmak, kısmak, gereken miktardan az kullanmak (ss.715). **ÖZBK: Kıs-:** 1. Güç veya ağırlıkla baskı yapmak, sıkmak, 2. Özgürlük vermeyip eziyet etmek, ezmek,

sıkmak, 3. Herhangi bir şeyden sıkmak; kısıtlayıp, muhtaç etmek 4. Daraltmak, azaltmak, kapatmak (ss.585, c.II). (anlam değişimi olabilir mi?)

DLT: Kısga: Kısa (ss.715). **ÖZBK: Kışka:** 1. Boylam olarak ölçüsü, uzunluğu o kadar büyük olmayan; kısa, 2. Uzun süreli olmayan, az zaman devam eden, az vakitli, 3. Yeterli olmayan, olgun olmayan, eksik, kısa (ss.587, c.II).

DLT: Kısıl-: Sıkışmak, kısıtırılmak (ss.715). **ÖZBK: Kısil- (Kıs-):**

DLT: Kısır: Kısır kadın ve kısır hayvan, kısırak (ss.715). **ÖZBK: Kıdır I:** 1. Hamile kalmayan, kaçmayan ya da kaçıp hamile kalmayan, 2. serpilmeyen, filizlenmeyen; ürün vermeyen (ss.585, c.II).

Özbek Türkçesinde “*ağacın kırılmasından, ağaç kısımlarının kıpırdayıp birbirine sürtünmesinden meydana gelen sesler hakkında*” anlamına gelen farklı bir “*kısır*” sözcüğü mevcuttur.

DLT: Kısır-: Kısılmasını emretmek (ss.716). **ÖZBK: Kıdır-:** 1. Güç veya ağırlıkla baskı yapmak, sıkmak, özgürlük vermeyip eziyet etmek, ezmek, sıkmak, herhangi bir şeyden sıkmak; kısıtlayıp, muhtaç etmek, azaltmak, kapatmak, 2. Arasına dikmek, sokmak, 3. Eline tutuşturup vermek, 4. Düğün-süslemelerde oyuncu, usta şarkıcı vb.ni motive etmek için şakağına ya da eline para sıkıştırmak 5. Herhangi bir şey hakkında yol-yöntem belirlemek; söz arasında konuşup geçmek; toplanmak, 6. İş, okuma vb.ni uygulamaya koymak, yerleştirmek (ss.586, c.II).

DLT: Kıy-: Kıymak, yanlamasına kesmek, (vaat ve söze) uymamak, cayma (ss.716). **ÖZBK: Kıy-:** 1. Makas ile bölmek, bölümlere ayırmak, kesmek, kırmak, 2. Yoğun, sıkı tartma, bağlama, vb. dolayı vücuda ya da vücut bölümlerinin içine saplanıp yaralamak; oyarak girmek (ip, tel vb. hakkında), 3. Vücuttan ayrılmak, almak, kesmek, yontmak, koparıp atmak, 4. Dolambaçlı yolu geçip dimdik yürümek, 5. Ustalıkla gerçekleştirmek, hünerrilikle gerçekleştirmek, şaşırtıcı bir şekilde yapmak, döndürmek, yerine getirmek, 6. Azaltmak, kısmen telef etmek, yok etmek (ss.574, c.II).

DLT: Kıyık: Cayma, sözde durmama (ss.717). **ÖZBK: Kıyışık:** 1. Doğru, düz, dik olmayan, herhangi bir yöne akan, eğri olan, eğilen, 2. Buruşan, yamuk, 3. Hakikate doğru gelmeyen, doğru olmayan, hata (ss.576, c.II).

DLT: Kıyış-: Yanlamasına kesmede yardım etmek, yarışmak (ss.717). **ÖZBK: Kıyış- (Bkz. Kıy-):**

Besim Atalay kelimeyi “ağaç kesmekte yardım ve yarış etmek” şeklinde alırken, Ahmet Bican Erçilasun ve Ziyat Akkoyunlu sadece “yanlamasına kesmede yardım ve yarış etmek” biçiminde açıklamışlardır.

DLT: Kız: Kız (ss.717). **ÖZBK: Қыз:** 1. Yetişkinlik yaşına ulaşmayan kadın, 2. Kadın cinsine mensup çocuk (kendi anne-babasına nispeten), 3. Olgunluğa eren, ama hala erkeğe değmeyen kadın; namuslu, bakire, 4. Kızlara ya da genç delikanlılara nispeten müracaatta kullanılıp, hürmet, kendini yakın hissetme gibi manaları ifade eder (ss.570, c.II).

DLT’de “pahalı, cariye, gelin, bakire gelin, kadın” anlamlarına gelen başka kız sözcükleri bulunmaktadır.

DLT: Kızar-: Kırmızılaşmak (ss.718). **ÖZBK: Қызар-:** 1. Kızıl ya da buna yakın renk almak, kızıl renge girmek, 2. Uygunsuz, kabul edilemez karakteri, ayıbı, eksikliği vb. için bir kimsenin önünde utanmak, mahcup olmak (ss.570, c.II).

DLT: Kızart-: Kırmızılaştırmak (ss.718). **ÖZBK: Қызарт-:** 1. Kızıl ya da buna yakın renk almak, kızıl renge girmek, 2. Uygunsuz, kabul edilemez karakteri, ayıbı, eksikliği vb. için bir kimsenin önünde utanmak, mahcup olmak, mahcup olup kalmak (ss.570, c.II).

DLT: Kızıl: Kızıl, her şeyin kırmızısı(ss.718). **ÖZBK: Қızıl:** 1. Kan rengindeki; kırmızı, kızıl, 2. Yüzünün, bedeninin bu renge dönmesi; kızılık, 3. Devrimsel harekete, sosyalist kurul düzenine, kızıl orduya ait (ss.570, c.II).

DLT: Kişin: Sonra, geride, arkada olan (ss.719). **ÖZBK: Кейin:** 1. Bu veya şu anda olmayan, belli vakti geçen; son, 2. Bundan dışarı, bununla beraber, bunun gibi; sonraki, 3. Son, arkadan, geçen, 4. yan cümleyi baş cümleye bağlamak için kullanılır (ss.375).

DLT: King: Geniş (ss.720). **ÖZBK: Кенг:** 1. Genişliği, enine ölçüsü büyük olan; enli, geniş, 2. Hacmi, kapasitesi veya yüzeyi büyük olan; büyük, 3. Ölçüsü büyük, büyük gelen, rahat sığan; mükemmel (giyim hakkında), 4. Hepsini ya da çoğunu, bütün eşyayı ya da çoğu kısmını kendi içine alan, hepsine, çoğunluğa bağlı olan, 5. Her yönden; büyük, 6. Himmetli, merhametli insan hakkında (ss.379).

DLT: Kingü-: Genişlemek (ss.720). **ÖZBK: Кенгäй-:** 1. İçi veya yüzeyi artmak, genişlemek, 2. Çoğunluğu içine almak, çoğunluğa yayılmak; çoğunluğa bağlı kalmak; kulaç açmak (ss.379).

DLT: Kir-: Girmek (ss.721). **ÖZBK: Kir-:** 1. Yürüyerek ya da kımıldayarak herhangi bir şeyin içine, iç kısmına geçmek, kendini içeri kısma almak, 2. Nesnenin arasını, iç kısmını yarıp, delip geçmek, sokulmak; girmek, 3. Arkasına, safına toplanıp yayılmak; katılmak, 4. İş, görev vb.ni kabul etmek; yerleşmek, 5. Kardinal sayılar, bazen <yaş> sözüyle birlikte kullanıldığında yıllarca ömür görmeyi bildirir, 6. Zaman ya da mevsim bildiren ayrı sözlerle birleştiğinde, bu zaman ya da mevsimin başladığını bildirir, 7. Ayrı isimlerle bitişip, bu isimle ifade edilen nesnenin oluşmasını ya da meydana gelmeye başlamasını bildirir, 8. Ayrı isimlerle birleşip o ismi ifade eden nesne ya da hususiyetin ortaya çıkmasını, elde edilmesini ya da iş edinmesini bildirir (ss.388).

DLT: Kiriş-: Girişmekte yarış etmek (ss.722). **ÖZBK: Kiriş- (Bkz. Kir-):**

DLT: Koçngar: Koç (ss.724). **ÖZBK: Koçqâr:** 1. Kesilmeyen erkek koyun, 2. Zor, zorba insan (ss.642, c.II).

DLT: Kol: Kol (ss.726). **ÖZBK: Qol:** 1. İnsanın parmak uçlarından omuzuna kadar olan kısım, uzvu, 2. Hayvanların ön ayakları, 3. Parmak, 4. Herkesin kendine has yazı biçimi, üslubu, yazısı, el yazısı, 5. Kişinin kendi eli ile yazdığı ismi ya da soyadı; imza, 6. Her şahsın kendine has iş yöntemi, üslubu, davranışı, 7. Seçme, yönetim, 8. İmkan, şans, 9. Z-ş sahiplik ve c., k., o-ö, -p, ekleriyle yardımcı görevinde kullanılır (ss.634, c.II).

DLT’de “*kılıç veya bıçağın uzunlamasına çizgisi, dağın tepesinden vadinin dibine kadar uzanan yükselti*” manalarına gelen iki farklı “kol” sözcüğü vardır.

DLT: Koltukla-: Koltuğuna almak; koltuğuna vurmak (ss.726). **ÖZBK: Qoltuqlä-:** 1. Koltuğuna sıkıştırıp tutmak, koltuğuna yerleşip kaldırmak, koltuğa vurmak, 2. Herhangi yürüme ya da dayanıp yardım etmek amacıyla birinin koltuğundan, bileğinin üstünden tutmak, 3. Maddi ya da manevi yardım etmek, yardımlaşmak, desteklemek (ss.639, c.II).

DLT: Kondur-: Kondurmak, işlemek (ss.727). **ÖZBK: Qondır-:** 1. Uçmadan durup yere ya da herhangi bir şeye oturmak, inmek, 2. Yolculukta dinlenme, uyuma ya da vaktince istikamet etmek için herhangi bir yerde durmak, herhangi bir yere inmek, yerleşmek, 3. Belirli bir durumda yerine uyarlayıp koymak, yerleşmek, yerleştirmek, 4. Kurmak, dikmek, inşa etmek, 4. Vurmak, düşürmek (ss.637, c.II).

DLT: Kongragu: Ziller, çingiraklar (ss.728). **ÖZBK: Qongıraq:** 1. Salladığında, dili duvarlara vurup ses çıkaran metal araç, 2. Ses çıkararak sinyal veren herhangi bir alet; telefon

3. Telefon, 4. Çınlama, çekici (ses hakkında), 5. Çevrilip çevrilip duran, büküm büküm (saç, yün vb. hakkında). (ss.638, c.II).

DLT: Konguz: Domuzlan, osurgan böceği (ss.728). **ÖZBK: Қонғиз:** Sert koruma kabuğuyla kaplanan böceklerin genel adı (ss.638, c.II).

DLT: Konuk: Konuk, misafir (ss.728). **ÖZBK: Қонақ:** herhangi bir yere, herhangi bir kimsenin evine yerleşen, inen yolcu, seyyah, misafir, 2. Kuşların konduğu ip; tünec (ss.638, c.II).

DLT: Konukla-: Konuk etmek (ss.728). **ÖZBK: Қонақла-:** 1. Uyumak ya da dinlenmek için misafirlğe gitmek, yerleşmek, 2. Yolculukta herhangi bir yerde durmak, herhangi bir yerde uyumak; herhangi bir yere inmek (ss.638, c.II).

DLT: Konum: Aşiret (ss.728). **ÖZBK: Қоним:** 1. Konma ya da durma yeri, yaşanılan yer, 2. Dinlenme, ara verme, sessizlik, 3. Azim, metanet, dayanma (ss.637, c.II).

DLT: Korıg: Bey vb.nin muhafaza altına aldığı yer, korunan yer (ss.730). **ÖZBK: Қорıқ:** 1. Himaye, koruma, saklama, 2. Muhafızların durduğu ve onların himayesinde korunan, saklanan yer, 3. Ekin ya da ağaç ekilen, bunun için de korunan yer alanı: fidanlık, bağ vb. 4. İleri veya herhangi bir zaman ekin eken, sonradan ekilmeye bırakılan yer, 5. Henüz işlenmeyen, tarım yapılmayan, ama ekin ekilmeye değerli yerler; uzun zamandır hiçbir şey ekilmeyen sulanabilir yer (ss.640, c.II).

DLT: Korkıt-: Korkutmak (ss.730). **ÖZBK: Қорқит-:** 1. Korku hissetmek, korku hissine kapılmak, dehşete düşmek, 2. Korkmak, endişelenmek, ürkmek, 3. Yalan, korkutma vb. ile kalbine şüphe düşürmek (ss.641, c.II).

DLT: Korkuş-: İki kişi birden korkmak (ss.730). **ÖZBK: Қорқış-:** 1. Korku hissetmek, korku hissine kapılmak, dehşete düşmek, 2. Korkmak, endişelenmek, ürkmek (ss.641, c.II).

DLT: Korkunç: Korkunç, korku, korkutucu (ss.730). **ÖZBK: Қорқынç:** 1. Korku hali, hissi; korku, dehşet, panik, 2. Kaygı, huzursuzluk hali, hissi; korkma, ürme; korku (ss.640, c.II).

DLT: Korugçı: Korku bekçisi (ss.730). **ÖZBK: Қорıқçı:** 1. Himaye eden, koruyucu; bekçi, 2. Kuşları korkutup, onlardan bağ, bostan vb.ni korumak için koyulan kukla adam (ss.640, c.II).

DLT: Koş: Çift, çifte (ss.731). **ÖZBK: Қош I:** 1. İki tane, birlikte katılan, birlikte çalıştırılmak, beraber, yan yana vb.; çift, 2. Herhangi bir vakitte, birlikte ortaya çıkan, meydana

gelen, birlikte gelen, 3. Genellikle iki tane, bazen tek öküz ya da at koşulan demir pulluk (ss.642, c.II).

Özbek Türkçesinde “*yolculukta kısa süreliğine iniş yeri; kısa sürelik karargah; konuk yeri, 2. Takım, grup*” manasına gelen ikinci bir “*koş*” sözcüğü mevcuttur.

DLT: Koş-: Katmak, (şiir, gazel) nazmetmek (ss.731). **ÖZBK: Koş-:** 1. Toplama işini gerçekleştirmek, toplamak, bir araya getirmek, 2. Herhangi bir şeye başka bir şeyi karıştırmak ya da koymak, 3. Parça parça, ayrı, tek nesnelerden bir bütünlük meydana getirmek, birleştirmek, 4. Birini başkasının yanına, üstüne koymak, iliştmek, bırakmak; birleştirmek, birleştirip koymak, 5. Beraber çalışma, birlikte hareket etme ya da yardımlaşmak için tayin etmek, yanına koymak, 6. Bir sıraya koymak, eşit, beraber olarak bilmek, hesaplamak, denkleştirmek, 7. Takım yapmak, takım, çeyiz yoluyla vermek, 8. Arttırmak, çoğaltmak, fazlalaşmak, 9. Araba, fayton, demir pulluk vb.ni çekmek için ilgili koşum takımı yardımıyla birleştirmek (at hakkında), 10. Erkek ile kadını evlendirmek, bir yastığa baş koydurmak, kavuşturmak (ss.644, c.II).

DLT: Koşul-: bir şey bir şeye kendi kendine veya birisi tarafından katılmak (ss.731). **ÖZBK: Koşul-:** 1. Toplama işini gerçekleştirmek, toplamak, bir araya getirmek, 2. Beraber olmak, katılmak, iyi geçinmek, 3. Doğru olarak bilmek, destekleyip arka çıkmak, savunmak, 4. Herhangi bir katılım, ortak olup, katılmak, iştirak etmek (ss.643, c.II).

DLT: Kow-: Kovmak, kovalamak (ss.732). **ÖZBK: Kuv-:** 1. Yetişip ya da tutmak için arkasından yürümek, kovalamak, 2. Herhangi bir yerden gitmeye mecbur kalmak, 3. Sıkıp çıkarmak, 4. Geriye düşmek, yürümek (ss.611, c.II).

DLT: Kowuş-: Karşılıklı birbirini kovalamak (ss.732). **ÖZBK: Kuviş- (Bkz. Kuv-):**

DLT: Koy-: Terk etmek, bırakmak (ss.733). **ÖZBK: Koy-:** 1. Eldeki ya da genellikle kaldırıp alınan nesneyi herhangi bir yere yerleştirmek, koymak, 2. Kurmak, yerleştirmek, 3. Birlikte, yanına alıp gitme, bir yerden kaldırmak, bırakıp gitmek, 4. Elinden, kucağından, mülkiyetten vb.den çıkarmak, boşaltmak, 5. Kendi durumunca bakmak, yayıp bakmak; otlatmak, 6. Bakıştan, itibardan, nöbet vb.den kenara kaldırmak, 7. Nikahı bozup, kadından ayrılmak, kadını boşamak, 8. Herhangi bir işi hareketi gerçekleştirmek için imkan, yol, özgürlük vermek, izin vermek, 9. Büyütmek (saç, sakal, tırnak vb. hakkında), 10. Yolunu açıp herhangi bir tarafa, nesneye yönlendirmek, göndermek (su, gaz, buhar vb. hakkında), 11. Terk etmek, bırakmak, durdurmak, son vermek, düzenlemek, 12. Belgelemek, netleştirmek (fiyat,

ücret vb. hakkında), 13. deyip bilmek, hesaplamak, anlamak, 14. Yükleme, artmak, 15. Herhangi bir iş, vazife görevlendirip yollamak; herhangi bir işe atanmak, belirtmek, 16. Birini aracı yapıp göndermek, temsilci yapmak, 17. Herhangi bir nesneyi işe koymak, harekete geçirmek, 18. Gösteri yapmak, göstermek, 19. Sonraya bırakmak, geciktirmek, geriye sürmek; saklamak, 20. Muhakeme, münazara, vb. için takdim, teklif etmek, 21. Sürtmek, bulaştırmak, 22. Darbeyle vurmak, düşürmek, salmak, 23. görerek ya da okuyarak herhangi bir belgeyi açıklamak 24. Bazı sıfatlarla birleşip, onları anlaşılır duruma getirmek, bu durumda <bırakmak> manalarını ifade eder, 25. Karşılaşmak, rastlamak, bırakmak, 26. Herhangi bir iş-hareketten vazgeçmek, 27. Bazı isimlerle birleşip, onlardan anlaşılan manaya bağlı, ortak fiil meydana getirilir, 28. Herhangi bir fiilden sonra bu fiil biçiminde tekrarlanıp birinci fiilden anlaşılan hareketin ortaya çıkışını vurgulamak, pekiştirmek için yardım eder, 29. Olumsuz fiilden sonra olumsuz biçimde gelip, birinci fiilden anlaşılan hareketin gerçekleştirilmeme durumunu bildirir, 30. (i)b, -a, -y, ekli zarf-fiilere birleşip, yardımcı fiil görevinde hareketin tamamlandığını bildirir (ss.632, c.II).

DLT: Kozi: Kuzu (ss.733). **ÖZBK: Kōzi:** 1. Koyunun yaşına gelmeyen yavrusu; genellikle koyunun yavrusu, 2. Yavruları şımartıp müracaat etme biçimi; kuzucuk (ss.630, c.II).

DLT: Köç-: Göçmek (ss.733). **ÖZBK: Kōç-:** 1. Yaşama ya da çalışma yerini değiştirmek, bir yerden başkasına geçmek, 2. Genellikle yerini, bölgesini değiştirmek; başka yere geçmek, göçmek, gitmek, 3. Okumanın üst basamağına: sınıftan sınıfa, kurstan kursa geçmek, 4. Yapışan, birleşen yerinden ayırmak, 5. Konuyu, hareketi çalışma ya da yaşam tarzını değiştirmek, başkasına geçmek, başlamak (ss.424).

DLT: Köçür-: Naklettirmek, göçürmek; nakletmek, istinsah etmek (ss.734). **ÖZBK: Köçir- (Bkz. Kōç-):**

DLT: Kōk I: Gök, gökyüzü, hava, yeşillik (ss.734). **ÖZBK: Kōk:** 1. Mavi gök rengindeki; mavi, açık mavi, 2. Yer üstündeki kubbe şeklinde görülüp duran hava katmanı; gökyüzü, 3. Büyüyen ot-bitki, çim; yeşillik, otlar, 4. Maydanoz, geyik otu, dereotu gibi yemeğe koyulup yenilen yeşil bitkiler, yeşillik (ss.412).

DLT’de “*Oğuz ve Kıpçak lehçelerinde kōk; insanın kōkü, aslı, soyu, eyer bağı*” manalarına gelen başka “*kōk*” sözcükleri de mevcuttur.

DLT: Kōker-: Grileşmek, göğün rengini almak (ss.734). **ÖZBK: Kōkār-:** 1. Mavi gök rengine girmek, gök, mavi renge boyamak, 2. Sert darbe, soğuk ya da başka bir sebepten dolayı

gök rengine girmek (beden, yüz rengi hakkında), 3. Ekşiyip, bozulup kalmak (et hakkında), 4. Büyüyüp-yetişmek, yeşermek (ot-bitkiler hakkında), 5. Gelişmek; büyümek, yetişmek (ss.413).

DLT: Köm-: Gömmek (ss.736). **ÖZBK: Köm-:** 1. Kazılan yere (kuyu, çukur vb.ne) yerleşip, üstünü kapatmak, 2. Toprak, çakıl, kum, taş, kesek gibi şeylerle kaplayıp kapatmak, görünmez yapıp koymak, 3. Ölüyü mezara koymak, defnetmek, 4. Çukur yerini doldurmak, yer ile düzleştirmek, 5. Çok fazla derecede temin etmek; döküp, yağdırıp bırakmak (ss.415).

DLT: Kömtür-: gömdürmek (ss.737). **ÖZBK: Kömdir- (Bkz. Köm-):**

DLT: Kömüş-: Gömmekte yardım etmek (ss.737). **ÖZBK: Kömiş- (Köm-):**

DLT: Köp: gür, bol, sık ve dolaşık (ss.739). **ÖZBK: Köp:** 1. Sayı ya da miktar yönünden büyük, bir miktar, 2. Uzak, 3. Aradan uzun zaman geçmesi, hızlı hızlı, sık sık, 4. Fazla derecede, fazla; çok, son derece (ss.417).

DLT: Köpür-: Köpürmek (ss.739). **ÖZBK: Köpir-:** 1. Köpük oluşmak, köpürmek, 2. Çok övünmek, kibirli olmak (ss.418).

DLT: Kör-: Görmek, bakmak (ss.739). **ÖZBK: Kör-:** 1. Görme kabiliyetine sahip olmak, kişi ve nesnelerin, varlığının görünüşünün nasıl olduğunun ayırdını bilmek, 2. Tanışma, bilme, anlama vb. maksatla gözden geçirmek; göz atıp kontrol etmek; bakmak, 3. Herhangi bir karara gelme, çözüm aramak için muhakeme etmek, 4. Yüz yüze getirmek, karşılaşmak, 5. Halini hatırını sorup yoklamak, 6. Baştan geçmek; tecrübe kazanmak, 7. Herhangi bir kimse ya da nesneye sahip olmak, erişmek, ulaşmak, 8. deyip hesaplamak, bilmek; deyip bakmak, düşünmek, 9. Meydana çıkan vakaya başka kişi ya da nesneyi sebep göstermek, 10. Seyretmek, seyirci vazifesinde gözetmek, 11, tecrübeyle denemek, deneyerek bilmek, 12. Herhangi bir nesneyi vurgulama ve ilgiyi etkilemek için kullanmak, 13. Zarf-fiilin (i)b biçimli ekiyle birleşip denemek, bilmek için yapılan iş-hareketi bildirir, zarf-fiilin –a, -y şekilli ekleriyle birleşip herhangi iş-hareketi gerçekleştirememeye hakkında kati uyarıyı bildirir, 14. Ayrı sözlerle birleşip bu sözün manasına bağlı ortak fiil meydana getirir (ss.420).

DLT: Körküt-: Göstermek (ss.740). **ÖZBK: Körsät- (Bkz. Kör-):**

DLT: Körül-: Görülmek, bakılmak (ss.741). **ÖZBK: Köril- (Bkz. Kör-):**

DLT: Körün-: Görünmek (ss.741). **ÖZBK: Körin-:** 1. Görme kabiliyetine sahip olmak, kişi ve nesnelerin, varlığının görünüşünün nasıl olduğunun ayırdını bilmek, 2. Tanışma, bilme, anlama vb. maksatla gözden geçirmek; göz atıp kontrol etmek; bakmak, 3. Seyretmek, seyirci

vazifesinde gözetmek, 4. Göz önünde belirmek, ortaya çıkmak, 5. Tasavvur etmek, gibi görünmek; benzetmek (ss.419).

DLT: Köriş-: Gözle bakışmak; herhangi bir şey görünmek (ss.740). **ÖZBK: Köriş- (Bkz. Kör-):**

DLT: Köz: Göz (ss.743). **ÖZBK: Köz:** 1. Canlı varlıkların görme organı, 2. Bakış, nazar; bakma, 3. Görme yeteneği, 4. Nesnelerin herhangi bir işaret ile ayrılıp duran belli kısmı, bölümü (ss.410).

DLT: Közet-: Gözetmek, beklemek, korumak (ss.743). **ÖZBK: Küzät-:** 1. Gitmekte olan bir kimseyle vedalaşmak için bir yere beraber gitmek, beraber bir yere varıp oturmak; uzatmak, 2. Bilmek, anlamak amacıyla yakından inceleyip bakmak, gözden geçirmek, 3. Gizlice bakıp kontrol etmek, takip etmek, 4. Herhangi bir nesneyi (amacı) gözde tutmak (ss.402).

DLT: Kuç-: Kucaklamak (ss.744). **ÖZBK: Kuç-:** 1. Kucağına alıp, bağrına, göğsüne basmak; kucaklamak, 2. Örüp, kapsayıp almak, kaplamak, 3. Elde etmek, kazanmak (ss.628, c.II).

DLT: Kuğruk: Kuyruk; kıç (ss.745). **ÖZBK: Kuıyruk:** 1. Hayvan gövdesinin tepesinden başlayıp en son olan kısmı; kuyruk, 2. Bazı koyunların arka tarafında uyluk ile bel ortasında büyüyen yağ kısmı, 3. Birini körü körüne takip eden, onun hizmetinde daima hazır olan insan hakkında, 4. Uçak, gemi vb.nin arka kısmı (ss.614).

DLT: Kulak: Kulak (ss.745). **ÖZBK: Kulâk:** 1. İşitme organı ve onun dış kısmı, 2. Bazı nesnelerin tutma, asma, koyma ya da sıkmak için hizmet edilen kısmı, 3. Baş giysilerin kulakları ve çeneyi kapatıp ısıtmak için uzatılan uzun kısmı, 4. Bazı düzenek ve müzik aletlerini ayarlamak için hizmet edilen kısmı, 5. Otomobil, traktör vb. makineleri yönetmeye yarayan simit; dümen, 6. Bitkinin yaprak ya da fidan serilen yeri; ilk fidan, yaprak (ss.617, c.II).

Özbek Türkçesinde “*suyun nehir, kanal, sulama kanalı vb.den küçük suyoluna, arıklara ayrılıp giden yer; nehir ağzı, çiftçilerin gücünden faydalanan, onları sömüren köy zengini; büyük yer sahibi*” anlamlarına gelen iki farklı “*kulâk*” sözcüğü mevcuttur.

DLT: Kulun: Tay, kulun (ss.746). **ÖZBK: Kulun:** 1. Bir yaşını doldurmamış tay, 2. Erkek çocuklarını şımartmak ya da şımartıp müracaat etme biçimi (ss.618, c.II).

DLT: Kunduz: Kunduz (ss.746). **ÖZBK: Kunduz:** 1. Kurunun dışında suda yaşamaya da iyi ayak uyduran, yüksek kaliteli kürklü yırtıcı memeli hayvan, 2. Yakaya ya da kürklü şapkanın kenarına tutulan yünlü bir kürk, 3. Kunduz (ss.620, c.II).

DLT: Kuri-: Kurumak (ss.748). **ÖZBK: Ҷuri-:** 1. Suyu, nemi yok olan, suyu, nemi yok olup kuru hale gelmek, kuru olmak, 2. Susayıp, ya da herhangi bir afetten solmak, kurumak; solup, kuruyup gelişmeden durmak, telef olmak (bitki hakkında) 3. Ölüp, hareket etmez olup kalmak (vücut bölümleri hakkında), 4. Tamamlanmak, bitmek, sona ermek, yok olmak (ss.621, c.II).

DLT: Kurıt-: Kurutmak (ss.748). **ÖZBK: Ҷurit- (Bkz. Ҷuri-):**

DLT: Kurtur-: Kourdurmak (ss.749). **ÖZBK: Ҷurdır- (Bkz. Ҷuriş-):**

DLT: Kurug: Kuru (ss.749). **ÖZBK: Ҷuruқ:** 1. Suyu, nemi tamamen ya da kısmen olmayan, 2. İçinde hiçbir şey olmayan, boş, 3. Hiçbir şeysiz; yalnız, sadece, 4. Hareketi aşmayan, beyhude, içi boş, 5. Altı boş, asılsız; uydurma (ss.624, c.II).

DLT: Kus-: Kusmak (ss.750). **ÖZBK: Ҷus-:** 1. Yiyip-içilen yemeği geri çıkarmak, reddetmek, 2. Aldığını, yuttuğunu geri göndermek (ss.626, c.II).

DLT: Kustur-: Kusturmak (ss.750). **ÖZBK: Ҷustır-:** 1. Yiyip-içilen yemeği geri çıkarmak, reddetmek, 2. Aldığını, yuttuğunu geri göndermek (ss.626, c.II).

DLT: Kutul-: (bir sıkıntıdan) kurtulmak (ss.752). **ÖZBK: Ҷutul-:** 1. Gönülsüz, ağır, korkulu vb. halden çıkarmak, azat, serbest bırakmak; kötü kişi, nesne vb.den korumak, 2. Bırakıp çıkmak, serbest bırakmak, azat olmak, 3. Bırakıp, terk edip, son verip ya da vazgeçip serbest bırakmak, 4. Sorumluluğundaki iş, mecburiyet, görev, borç vb.ni gerçekleştirip ya da bir şeyi bahane edip ondan temizlenmek, 5. Doğmak (hamile kadın hakkında) (ss.627, c.II).

DLT: Kuttur-: Haddini aşmak, kudurmak (ss.752). **ÖZBK: Ҷutur-:** 1. Kudurma hastalığı olan, 2. Hararetiyle, var gücünü harekete geçirip vahşice hareket etmek, 3. Haddini bilmemek, haddini aşmak, 4. Zor, güç, şiddetle meydana gelmek, ortaya çıkmak; zirveye çıkmak, öfkelenmek (ss.627, c.II).

DLT: Kuyma II: Çekiçle döverek değil, dökme yoluyla maden filizinden yapılan havan, kandil ve çekiç gibi aletler (ss.752). **ÖZBK: Ҷuyma:** 1. Dökülme yoluyla yapılan, dökülen, 2. Döküp kurulan şey, detay, 3. Çok hoş, hoş biçim, 4. Çok tekrarlanan bir kalıptaki (konuşma, söz, ibare hakkında), 5. Açık söylenen; keskin (ss.614, c.II).

DLT’de “bir çeşit yağlı ekmek” anlamına gelen farklı bir “kuyma” sözcüğü vardır.

DLT: Kuytur-: Döktürmek, dökülmesi için emir vermek (ss.753). **ÖZBK: Ҷoydır- (Bkz. Ҷoy-):**

DLT: Kuyuş-: Dökmede yardımcı olmak (ss.753). **ÖZBK: Koyış- (Bkz. Koy-):**

DLT: Kuzgun: Kuzgun (ss.753). **ÖZBK: Kuzgun:** Serçeler grubunun karga ailesine mensup, herhangi bir nesneyi yiyiveren, kötü öten kuş, 2. Hiçbir şeyden kaçınmayan, hırsız, beleşçi; yağmacı, baskıcı (ss.613, c.II).

DLT: Küç I: Güç, kuvvet, zulüm (ss.753). **ÖZBK: Küç:** 1. İnsan ve canlıların kendi kaslarını çalıştırıp fiziksel hareket etme kabiliyeti, bedensel enerji, kuvvet, 2. Maddelerin karşılıklı mekanist olarak tesir etme yeteneği ve onun ölçüsü, 3. etkileme derecesi, etki, 4. Herhangi bir işi amacına ulaştırabilme imkânı, şans, hal-kudret, güç, 5. Herhangi bir sahada ve genellikle çalışıp çıkarmada çalışan kişiler, 6. Bir işi amaca ulaştırmada yönlendirilen, ona yardım edici hareket, gayret, 7. Askeri oluşumlar; askeri birlikler, 8. Cemiyetin herhangi bir özelliği, ideolojisi vb. ile ayrılan kısmı, 9. Karar, kanun vb.nin değerlendirilmesi, geçerliği (ss.408).

DLT’de “*susam*” manalarına gelen ve Özbek Türkçesindeki sözcükle mana olarak uyuşmayan “*küç*” sözcüğü bulunmaktadır.

DLT: Küçen-: Güç azalmak, yük ağır gelmek, gasp etmek (ss.754). **ÖZBK: Küçän-:** 1. Bütün gücüyle keskin hareket etmek; gayret edip zorlanmak, 2. Son derece abartıyla övünmek, zorlamak, (ss.409).

DLT: Küd-: Beklemek (ss.754). **ÖZBK: Küt-:** 1. Planlanan şey ya da şahsın ortaya çıkması, gelişini veya karşılamayı ümit eden, ona göz diken durumda malum vakitte herhangi bir yer de durmak; gözlemek, beklemek, 2. Gelene saygı gösterip yoluna, karşılamaya çıkmak, 3. Birinin, örneğin, misafirlerin, gönlünü almak için hizmette olmak, memnun etmek için ona hizmet etmek, gönlünü almak, 4. Herhangi bir nesnenin olmasını ümit etmek, şu şekilde olur deyip düşünmek, 5. Yersiz hareketleri için uğraşmak; uğraşıp, dövüşüp kötü yoldan döndürüp durmak; sorgulamak (ss.408).

DLT: Külü: Gülüş, kalp sektesi (ss.755). **ÖZBK: Külgi:** 1. Hoşluk, eğlence ve zevklenmeyi ifade etmek için bölük bölük çıkan sesler, 2. Mizah ya da alay edilen şey istihza (ss.404).

DLT: Külüş-: Gülüşmek (ss.756). **ÖZBK: Külüş-:** 1. Hoşnutluğu ya da zevki gülmeyele ifade etmek, 2. Gülmeyele alay etmek, mizah yapmak (ss.404).

DLT: K n: G n, güneş (ss.756). ** ZBK: K n:** 1. Saatin güneşin do masından batmasına kadar olan kısmı, 2. Bir gece-gündüze- yirmi dört saate denk vakit; saat, 3. Ay ya da haftanın belli bir takvim yılı, 4. Belli vakit, zaman, an, devir, 5. Yaşam, geçim, hayat, 6. G ne , gün ı ı ı (ss.405).

DLT: Küreç: G re mek, savaşmak (ss.757). ** ZBK: K r  :** 1. Birbirini yıkmak, galip gelmek için belli kurallar boyunca savaşmak, karşılıklı g re mek, 2. Herhangi bir şeye ulaşmak, bir maksadı gerçekleştirmek için hareket etmek, güç sarf etmek,  abalamak, 3. Bir kimseye ya da şeye etkin olarak karşılık göstermek, onu yenmek ya da yok etmek için  are aramak, hareket etmek, gayret etmek, mücadele etmek (ss.407).

DLT: K r ek: Geminin k re i ve her türlü kürek (ss.757). ** ZBK: K r  k:** Da ılan şeyleri sıyırmak, küremek, toplayıp bir şeye koymak için kullanılan ağaçtan yapılan uzun saplı alet, 2. Omzun  st kısmındaki    k  e şekilli düz kemik (ss.406).

DLT: K y-: Yanmak (ss.758). ** ZBK: K y-:** 1. Ateş çıkmadan yanmak, 2. Genellikle alev almak; yanmak, yanıp zahmet çıkarmak, 3. Çok derecede ısınmak, 4. Ateş ya da yakılan şey tesiriyle zarar görmek, yaralanmak, canlı organizma hakkında), 5. Güneşin ısısı tesiriyle kuruyup gitmek, telef olmak (bitkiler hakkında), 6. Bo  olmak, bo a gitmek, faydasız yok olmak, 7. Zarar ziyan görmek, pişman olmak, 8. Harcamak, harcanmak, 9. Ağrı çekmek, kederlenip bo ulmak; hüzünlü olmak, sıkıntı çekmek, 10.  lgilenmek, kederlenmek; acımak (ss.403).

DLT: K yt r-: Yakılması için emir vermek, yaktırmak (ss.758). ** ZBK: K ydir- (Bkz. K y-):**

DLT: K z: G z (ss.758). ** ZBK: K z:** 1. Yaz ile kış arasındaki mevsim, 2. Dönemin,  rne in, ki i hayatının, ömrünün son demleri (ss.402).

DLT: Ming: Bin (ss.764). ** ZBK: Ming:** 1. Bin rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar, 2. Çok, fazla (ss.465).

DLT: M n-: Binmek (ss.766). ** ZBK: Min-:** 1. Herhangi bir şeyin üstüne (genellikle ata) ayaklarını iki yana salıp oturmak, 2. Taşıma araçlarına binmek, oturmak, 3. Taşıma araçlarının herhangi birini yönetmek, sürmek, 4. Kaldırılmak, herhangi bir şeyin üstüne çıkmak (ss.465).

DLT: M nd r-: Bindirmek (ss.766). ** ZBK: Mindir- (Bkz. Min-):**

DLT: Oçak: Ocak (ss.770). **ÖZBK: Oçâk:** 1. Genellikle üç tarafı kapalı olan, içinde ateş yakılan, yemek pişirmek için üstüne tencere koyulan yapı, 2. Herhangi bir şeyin ortaya çıkması, amaca ulaşması, yayılan yer; kaynak, merkez (ss.526).

DLT: Oğlan: Oğlan, çocuk (ss.770). **ÖZBK: Oğlân:** 1. Erkek çocuk, oğul; çocuk, 2. Genç ve cesur yiğit; korkmayan, mert, 3. Özel isimlerle gelip, kişinin padişah, sultan neslinden olduğunu bildirir (ss.529, c.II).

DLT: Oşat-: Benzetmek (ss.781). **ÖZBK: Ohşât-:** 1. Gönüldeki gibi olmak, 2. Herhangi kimse ya da nesneyi bir başka kimseye, nesneye benzetme veya benzeyenin kendisini bilmek; denkleştirmek, 3. Yerine getirmek, mükemmel bir şekilde yapmak (ss.524, c.II).

DLT: Ok: Ok (ss.772). **ÖZBK: Oğ I:** 1. Yaya takıp atılan, ucu mızrak uzun, ince değnek; ok, 2. Tüfek, tabanca, makineli tüfek gibi silahlara yerleşip atılan küçük mermi (ss.526, c.II).

DLT’de “evin orta direği, mirastan isabet eden hisse, araziye ve evin kurulacağı yeri belirlemek, üzere uygulanan kur’a” manalarına gelen farklı *ok* sözcükleri bulunmaktadır.

DLT: Okı-: Okumak; çağırmak (ss.772). **ÖZBK: Oğı-:** 1. Yazılan şeyi ya da metni belgeler, harfler vasıtasıyla aynen söyleyip vermek, ya da bilerek almak, 2. Okuma-yazmayı öğrenmek; öğrenip almak, 3. Herhangi bir metni hafızadan söylemek, akıldan söyleyip dinleyicilere duyurmak, 4. Çeşitli ayetler, dualar okuyup herhangi bir dini merasimi yerine getirmek, 5. Açığa vurmak, zikretmek, söylemek, demek, 6. Dış görünüşüne ya da herhangi bir simgesine göre, kimsenin fikrini, hissiyat, durum vb.ni hissetmek, bilmek, bulmak, 7. Anlamaya, İnanmaya mecbur etmek, kulağına dökülmek (ss.527, c.II).

DLT: Okıl-: Okunmak (ss.772). **ÖZBK: Oğıl- (Bkz. Oğı-):**

DLT: Okıt-: Okutmak (ss.773). **ÖZBK: Oğıt-(Bkz. Oğı-):**

DLT: Okış-: Okumakta yardımlaşmak ve yarışmak (ss.773). **ÖZBK: Oğış- (Bkz. Oğı-):**

DLT: Oltur-: Oturmak (ss.775). **ÖZBK: Otır-:** 1. Dik durmamak, arkasını herhangi bir yere koyup, herhangi bir yeri işgal edip yerleşmek, çökmek, 2. Oturup yapılan iş veya hareketi gerçekleştirmeye başlamak, girişmek, 3. Herhangi bir yere varmak için araç vasıtasına binmek, 4. Herhangi bir görevi ele almak, çalışmak, tayin etmek, 5. Belli bir vakitte bir yerde olmak, durmak, kalmak, 6. Özgürlükten mahrum olmak; hapsetmek, 7. Oturmak, yapışmak, yerleşmek, 8. Uygun olmayıp düşmek, uzlaşmak, 9. İyi gelmek, hoşuna gitmek, 10. Ortak fiil terkinde

yardımcı fiil görevinde gelip, önder fiilden anlaşılan manayı vurgulama, ona dikkat etmek için yardım eder (ss.518, c.II).

DLT: Ong: Kolay (ss.776). **ÖZBK: Ong III:** 1. Herhangi bir şeyin genel olarak görünüşü duran tarafı, sırtı, 2. Herhangi bir şeyin kullanımının kolay olması, doğru tutulan hali, 3. Bir iş yapmak için kolay fırsat, durum (ss.506, c.II).

DLT: Ong: Sağ (ss.776). **ÖZBK: Ong I:** 1. Vücudun kalbin bulunduğu tarafın zıt tarafı, 2. Siyasi ve toplumsal hayattaki öncü akıma, sürece düşman; muhafazakâr, reaksiyon, 3. Uluslararası işçiler hareketinde: Marksizm-Leninizm, komünistlik partiye siyasete karşı; fırsatçı (ss.506, c.II).

Özbek Türkçesinde “uygulamada, hakikatte meydana gelen vaka veya hadise, var olan şey, hakikat, gerçek durum” manasına gelen “ong” sözcüğü vardır.

DLT: Ong-: Rengi solmak (ss.776). **ÖZBK: Ong-:** 1. Kendi rengini kaybetmek, rengini kaybetmek; beyazca renge girmek, 2. Zayıflayıp kendi rengini kaybetmek, ağarıp halsizleşmek (ss.506, c.II).

DLT: Ongay: Kolay (ss.776). **ÖZBK: Ongay:** 1. Herhangi bir taraftan uygun düşen, kullanım için münasip, uygun, iyi, 2. Kolay gerçekleştirilen; kolay, basit (ss.507, c.II).

DLT: Ornat-: (nesneyi) yerine koymak, yerleştirmek (ss.778). **ÖZBK: Ornät-:** 1. Belli bir durumda yere adapte olup yerleştirmek, yerleşmek, yerleştirmek, 2. Oluşturmak, elde etmek, kurmak, 3. Herhangi bir durumu meydana getirmek, hayata geçirmek, 4. İşe, okumaya vb.ne sokmak, yerleştirmek (ss.513, c.II).

DLT: Ortuk: Ortak (ss.778). **ÖZBK: Ortâk:** 1. Bir vakitte doğup birlikte büyüyen; yaşıtlı, dost, arkadaş, 2. Dünya görüşü, faaliyeti, yaşayış durumu vb. yönünden bir, ideolojik yönden yakın kişi; hemfikir, aynı gayede olan, 3. Meclis cemiyetindeki kişiler ya da meclis yurttaşları, 4. Bir nikâhtaki kişiler birbirine nispeten; erkek veya kadın, eş ya da hanım, 5. Herhangi bir nesneyi paylaşan, ortak (ss.515, c.II).

DLT: Ortu: Orta, bir şeyin ortası (ss.778). **ÖZBK: Orta:** 1. Yüzeyin sınırından merkezine taraf denk olan kısmı, noktası; merkez, 2. Uzun nesnelerin iki ucundan denk uzaklıkta olan noktası, yeri; bel, 3. İki ya da daha fazla nesnelerin uzaklık kısmı; mesafe, 4. Kişiler ya da bir yerdeki nesnelerin arası; çevre, daire, 5. Kendine benzeyen nesneler arasında veya sırasında merkezi yeri ele geçirmek, 6. Başlangıcından ve sonundan tahminen denk uzaklıkta olan vakit; yarım, 7. Bütün ya da birkaç kişi eşit faydalanılan durum; eşit ortaklık, 8. Bu yere yakın yerler;

etraf, 9. Beş puanlı not sisteminde iyiden aşağı, kötünden yukarı derecedeki puan; ortanca, tatmin edici, 10. İki ya da birkaç kişinin arası, ara, münasebet, 11. Yaşam koşulu, işi, uğraşı bir tür olan kişilerin hayatı; muhit, 12. Belli bir olay ya da hadise ortaya çıkan ya da olan vakit, 13. 3-ş. sahiplik ve ö-p-k. ekleriyle yardımcı vazifesinde kullanılır (ss.514, c.II).

DLT: Orun: Yer (ss.778). **ÖZBK: Orın:** 1. Herhangi bir kimse ya da nesneyi işkâl edip duran veya işkâl edilmesi mümkün olan mekan, yüzey ya da alan; yer, 2. Uyumak, yatıp dinlenmek için koyulan yorgan, yastık vb.nin hepsi; yer, 3. Yaşamak için sığınak, yer, mesken, 4. Herhangi bir nesnenin belli bir yeri, kısmı, bölümü, 5. Herhangi bir iş hareket yapmak için gereklilik, gereklilik; ihtiyaç veya durum, 6. İş, hizmet; vazife, görev, 7. Kimsenin hayatında, cemiyette vaziyeti, görevi, 8. Herhangi bir işi gerçekleştirmek için uygun fırsat, an, vakit, 9. Dil bilimsel terimler terkinde gelip, mekan manasını ifade eder, 10. 3-ş. sahiplik ve c. k., ö-p. k. ekleriyle yardımcı görevinde kullanılır, 11. Mevki (ss.511, c.II).

DLT: Ot: Ateş, alev (ss.779). **ÖZBK: Ot:** 1. Yanma cereyanı; alev, ateş, 2. Çokça ateşlemek; çatışma; çok sayıda atılan kurşunlar, 3. Herhangi bir şeyi gerçekleştirmek için çaba ve heves; gayret, 4. Herhangi bir işi gerçekleştirmeye istekle girişen, gayretli; cesaretli, 5. İçi hüznü hissetme, ruhi azap, eziyet ve onun dış ifadesi, aksi, göstergesi (ss.516, c.II).

DLT: Otlâ-: Otlamak (ss.779). **ÖZBK: Otlâ-:** 1. Büyüyüp yatan ot-çimenlikten yemek (hayvanlar hakkında), 2. Sohbet konusundan alakasız şeyler hakkında konuşmak (ss.520, c.II).

DLT: Oy-: Oymak (ss.781). **ÖZBK: Oy-:** 1. Herhangi bir şeyle kazıp çukur açmak, kazmak, 2. Kazıp, kesip ya da vurup herhangi bir şeyin dış görünüşüne iz bırakmak, oymak, 3. Herhangi bir şeyle vurup, kesip ya da kırıp deşmek, 4. Arındırıp ya da uçurup tahrip etmek, çukur oluşturmak, 5. Sert çimdiklemek (ss.499, c.II).

DLT: Oyna-: Oynamak (ss.781). **ÖZBK: Oynä-:** 1. Yaramazlık yapıp vakit geçirmek; boş durumdayken bir şeyle meşgul olmak, 2. Gönül açma, vakit geçirme veya oyalanmak için belli kurallar ve usullerle yerine getirilen oyunlarla meşgul olmak, 3. Vücut, ayak, el ve kaş-gözleri ahenge karşılık hareketlendirmek; dans ettirmek, 4. Sahne eserinde herhangi bir rolü icra etmek, 5. Bir şeyi elle harekete geçirmek; eğlendirmek, 6. Beraber konuşma, sözle değişmek, şaka yapmak, 7. Türlü türlü, oynak, çekici hareket etmek (canlı ve nesneler hakkında), 8. Çekicilik, güzellik aksettirip hareketlenmek, titremek, 9. Tepesinde, başının üstünde harekete gelmek (vurma ya da korkutma anında), 10. cilalayıp, parlayıp yansıtma (ss.500, c.II).

DLT: Oynaş: haram olarak başkasıyla sevişen kadın (ss.781). **ÖZBK: Oynāş (Bkz. Oynä-):**

DLT: Oynat-: Oynatmak (ss.781). **ÖZBK: Oynät- (Bkz. Oynä-):**

DLT: Oytur-: Oydurmak (ss.781). **ÖZBK: Oydır- (Bkz. Oy-):**

DLT: Oyul-: Oyulmak (ss.781). **ÖZBK: Oyl--:** 1. Herhangi bir şeyle kazıp çukur açmak, kazmak, 2. Kazıp, kesip ya da vurup herhangi bir şeyin dış görünüşüne iz bırakmak, oymak, 3. Herhangi bir şeyle vurup, kesip ya da kırıp deşmek, 4. Arındırıp ya da uçurup tahrip etmek, çukur oluşturmak, 5. Sert çimdiklemek, 6. Herhangi bir şeyle kazıp çukur açmak, kazmak, kazıp, kesip ya da vurup herhangi bir şeyin dış görünüşüne iz bırakmak, oymak, herhangi bir şeyle vurup, kesip ya da kırıp deşmek (ss.498, c.II).

DLT: Oyun: Oyun (ss.781). **ÖZBK: Oyun:** gönül açma, nefes alma amacıyla yapılan rahat hareket ya da uğraş, 2. Başkalarıyla yarış etmek için belli kurallar temelinde düzenlenen uğraş, 3. Ortaya para ya da herhangi bir şey dikip düzenlenen uğraş; kumar, 4. Ritmik hareketler ve mimikler uygunluğundan ibaret sanat; dans, 5. Tiyatro oyunu, konser, sirk seyretmesi vb. hakkında, 6. Düzensiz, fakat kendine has cazibeli hareket (hayvan ve nesneler hakkında), 7. Tehlikeli şaka, tuhaf huy, titizlik vb. (ss.498, c.II).

DLT: Oz-: Geçmek (ss.781). **ÖZBK: Oz-:** 1. Çabuk yürüyüp ya da koşup önündeki veya yanında giden kişi ve nesneleri geçip gitmek, 2. Herhangi bir saha, iş vb.de başkalarından üstün çıkmak, galip gelmek, 3. Belli bir yaşı geçmek, büyümek (ömür, yaş hakkında) (ss.497, c.II).

DLT: Öç: Öç, intikam ve kin (ss.783). **ÖZBK: Öç I:** Öç, intikam. **II.** Son derece hırs yapan (ss.525, c.II).

DLT: Öçrüş-: Öfkeyi yatıştırmakta, ateşi söndürmekte yardımcı olmak (ss.783). **ÖZBK: Öçiriş-:** 1. Yanmadan, alevden durmak; sönmek, 2. Matlaşmak, düzelmek, 3. Gözden kaybolmak, görünmemek, yok olmak, 4. Yok olmak, kaybolmak, 5. Durmak, dinmek; duyulmamak, 6. Hafızadan kaldırılmak, akıldan çıkmak, unutulmak, 7. Sıradan ya da hesaptan çıkmak (ss.525, c.II).

DLT: Öçür-: Söndürmek, öfkeyi yatıştırmak, sesi, nefesi kesilmek (ss.783). **ÖZBK: Öçir-(Bkz. Öçiriş-):**

DLT: Ögren-: Öğrenmek (ss.785). **ÖZBK: Örgän-:** 1. Bilim, deney, deneyim, yetenek vb.ni öğrenmek, hâkim olmak, 2. Dikkatle, iyice gözleyip, kontrol edip iyi bilmek, düşünüp almak, 3. Herhangi bir şey ya da işle daima meşgul olmak, bunu adet edinmek (ss.510, c.II).

DLT: Ögret-: Öğretmek (ss.785). **ÖZBK: Örgät- (Bkz. Ögrän-):**

DLT: Ögsüz: Öksüz; şaşkın (ss.785). **ÖZBK: Öksiz:** 1. Anne babasız, yetim, 2. Yardım edecek kimsesi olmayan, korumasız, bahtsız, çaresiz, öksüz, 3. Gam ve hasreti ifade eden; kederli (ss.501, c.II).

DLT: Öl-: Ölmek (ss.786). **ÖZBK: Öl-:** 1. Hayatını tamamlamak, yaşamı durmak, ölmek, 2. Yok olmak, kaybolmak, ölmek, 3. Kendi özelliğini, kalitesini yok etmek; kullanıp olmayan hale getirmek, 4. Zarf-fiilin ekleriyle birleşip iş-hareketi son derece arttırıp göstermek için yardım eder (ss.504, c.II).

DLT: Öldür-: Öldürmek (ss.786). **ÖZBK: Öldir- (Bkz. Öl-):**

DLT: Ölüg: Ölü (ss.786). **ÖZBK: Ölik:** 1. Hayatını tamamlayan; ölen, cansız, 2. Ceset, cansız beden, 3. Sertleşmiş; kötü, gereksiz, 4. Ölüye benzeyen; soğuk, kötü; cansız, 5. Hayat belirtisi olmayan; hareketsiz, kimsesiz; bomboş, 6. Tesirsiz, heyecan uyandırmayan, birinin canını sıkmak, 7. Mülkü saklayan, kullanılan mal, para (ss.503, c.II).

DLT: Öp-: Öpmek (ss.788). **ÖZBK: Öp-:** 1. Şımartma veya sevgi anlamında birinin herhangi bir yerine dudaklarını dokundurup öpmek, 2. Bir kimseye hafif hafif dokunmak, çarpmak (ss.508, c.II).

DLT’de “içmek” anlamına gelen başka bir “öp-“ fiili vardır.

DLT: Öpüş: Öpüş –iki kişi arasında- (ss.789). **ÖZBK: Öpiş (Bkz. Öp-):**

DLT: Öpüş-: Karşılıklı öpüşmek (ss.789). **ÖZBK: Öpiş- (Bkz. Öp-):**

DLT: Öрте-: Yakmak, dağlanmak, yanmak (ss.790). **ÖZBK: Örtä-:** 1. Tam, yakana kadar acıtmak, yakmak (acı, tuzlu veya şekerli yemek hakkında), 2. Elem, ıstırapla zulmetmek, yakmak (ss.515, c.II).

DLT: Örten-: Kızarmak, yanmak (ss.790). **ÖZBK: Örtän- (Örtä-):**

DLT: Ötgür-: Bir şeyi bir şeyden geçirmek; (mektup içi) gönder, ishal yapıp (midneyi) boşaltmak (ss.792). **ÖZBK: Ötkär-:** 1. Herhangi bir şeyin içinden, üstünden ya da yanından yürüyüp, uçup, süzülüp öte tarafa yetmek, göçmek, 2. Bir yerden başka bir yere hareket etmek,

yerini değiştirmek, göçmek, 3. Bir şeyin arasından ilerleyip, başka yöne sızıp çıkmak, sızıp akmak, 4. Delik, kapı gibi herhangi bir yerin bir tarafından giripteki taraftan çıkmak, 5. Herhangi bir tarafa yönelmek; yürüyüp, süzülüp herhangi bir yöne yönelmek; bir tarafa girip yürümek, 6. Hızlıca yürüyüp ya da hareket edip, başkasındannce gitmek; yetişip geçmek, 7. Herhangi bir şeye tesir etmek, onda kendi halini meydana çıkarmak, bulaştırmak, 8. Birine tesir edip, onda da kendi halini aksettirmek, görünür olmak; göçmek, 9. Birinden vazgeçip, başkasına katılmak, başkasına yandaş olmak, 10. Bir şeyi ya da harekete girişmek, 11. Herhangi bir duruma atanmak, 12. Bir görevi ya da vazifeyi belirli sürede gerçekleştirmek, yerine getirmek, uygulamak, 13. Herhangi bir konuyu (rneğin yaratıcı yazar) derste duyup ya da tek başına okuyupğrenmek, 14. Test için verilen sorulara cevap vermek, herhangi bir alan boyunca bilimi yeterli ya dast seviyedeyken ispatlamak, 15. Herhangi bir şeyi netleştirmek, kararlaştırmak için gerçekleştirilen incelemede olumlu neticeye ulaşmak, 16. Herhangi bir teşkilatınyesi, ortağı olmak, bir teşkilataye olup girmek, katılmak, 17. Süre bildiren sözlerden sonra gelip, ondan anlaşılan vakit birliğinin devam edip etmediğini bildirir, 18. Bir yerde var olmak, ya da ortaya çıkarılmak; bir yeri sahiplenip, uzanıp yatmak (yol, su yolu vb. hakkında), 19. Meydana gelmek, ortaya çıkmak, 20. Gerçek deyip hesaplamak, gözönünde bulundurmak; kendi gücünü sklamak, 21. Satın alınmak, satılmak, 22. Bir kimseye bağlı olmak, mlkn devralmak. 23. Yazılmak, kaydedilmek, hesaba alınmak, 24. Aklına gelmek, gözönünde olmak, vücut bulmak; geçmek, 25. Zarf-fiil eklerindeki fiilden sonra gelip aynı anda gerçekleştirilen iş-hareket bildirir (ss.521, c.II).

DLT:tn-: Durumu hakana vb. makamlara arz etmek (ss.793). **ZBK:tn-:** Ricada bulunmak; sormak (ss.518, c.II).

Besim Atalay “tn-“ fiilini yukarıdaki mananın yanında “*hikye söylemek*” anlamında da kullanmıştır

DLT: Sa: Sa (ss.797). **ZBK: Sa:** 1. Başta büyüyen kıl liflerinin kaplaması ve onların her biri, 2. İplik, ışık gibi nesneler hakkında (ss.71, c.II).

DLT: Sa-: Serpmek; yağmur saçmak, dağıtmak, malını fırlatmak (ss.797). **ZBK: Sa-:** 1. Sıvıyı yayıp herhangi bir şeyin yüzüne vurmak, saçmak, 2. Kck zerre, ufak haldeki şeyleri herhangi bir şeyin yüzüne bir dzde saçmak, 3. Her bir yanı dağıtıp bırakmak, perişan etmek, 4. Taratmak, yaymak, 5. Dağıtmak, açmak, 6. Herhangi birlde, sınırda taksim edip dağıtmak, koymak (ss.71, c.II).

DLT: Saıl-: (para vb.) saılmak (ss.797). **ZBK: Saıl- (Bkz. Sa-):**

DLT: Saçtur-: Saçtırmak (ss.798). **ÖZBK: Sâçtır- (Bkz. Sâç-):**

DLT: Sakal: Sakal (ss.800). **ÖZBK: Sâkâl:** 1. Çenede büyüyen kılların tamamı, 2. Bazı bitkilerin saç gibi püskülü (ss.73, c.II).

DLT: Saklan-: Korunmak, çekinmek (ss.800). **ÖZBK: Saqlân-:** 1. Dikkatle bakmak, sakınıp, özenle koymak; dikkatli bir şekilde kullanmak, 2. Himaye etmek, muhafaza etmek, korumak, 3. Herhangi bir hareketten durdurup kalmak, kendini tutmak, 4. Bağlı kalmak, uymak, 5. Himayesine almak, ilgilenmek, tutmak, 6. Himaye etmek, muhafaza etmek, korumak, 7. Herhangi bir hareketten durdurup kalmak, kendini tutmak (ss.29, c.II).

DLT: Saklaş-: Korumak (ss.801). **ÖZBK: Saklâş- (Bkz. Saqlân-):**

DLT: Sal-: Alıp götürmek, göndermek, (işaret etmek için bir şey) sallamak (ss.801). **ÖZBK: Sâl-:** 1. Bir şeyi içine ya da üstüne koymak, atmak, 2. Döşemek, yaymak, 3. Yüz yüze gelip, işaret edip koymak, tutmak, 4. Kurutmak, ekşitmek, pişirmek için koymak, 5. Ödeme mecburiyetini yüklemek, belirtmek, 6. Herhangi bir hale getirmek, düşürmek, koymak ya da bir durumu ortaya çıkarmak; tutulmuş, rastlamak, 7. Bir kimse veya çoğunluğun muhakemesine koymak, karar vermek, havale etmek, 8. Bir şey ya da kimseye yol göstermek, yerleştirmek, 9. İp, zincir gibi şeyleri vurup, savurup esir etmek, bağlamak, 10. İnşa etmek, kurmak, yapmak, 11. Vurmak, düşürmek, 12. Çizmek, işlemek, üretmek (çiçek, nakış vb.ni), 13. Asılmak, yerleştirmek, 14. soyunmak (kıyafeti), 15. Bağlamak, 16. Ortak isimlerle birleşip onların bünyesine girer, 17. -a/-y ekli zarf-fiil ile gelip bu zarf-fiil yoluyla ifade edilen iş-hareketin bütünüyle veya açık bir şekilde gerçekleştirildiğini bildirir, 18. -a/-y ekli zarf-fiil ile yardımcı fiil vazifesinde gelerek bu zarf fiil vasıtasıyla ifade edilen iş-hareketin derhal gerçekleştirildiğini ifade eder (ss.67, c.II).

DLT: Salın-: Sarkmak, salınmak (ss.801). **ÖZBK: Sâln- (Bkz. Sâl-):**

DLT: Salış-: Karşılıklı bir şey sallamak, (güreşte) rakibi savurmak (ss.801). **ÖZBK: Sâliš- (Bkz. Sâl-):**

DLT: Sanç-: (düşman vb.) bozguna uğratmak, (bıçak vb. bir şey) batırmak, saplamak (ss.802). **ÖZBK: Sanç-:** 1. Ucu keskin şeyi güçle basıp ya da darbeyle vurup sokmak; sokmak, dikmek, 2. Saplamak, dayamak, 3. Keskin bir şey saplandığında sancı çekmek, 4. Acı sözle koparıp almak, kırmak (ss.20, c.II).

DLT: Sançıl-: (bıçak vb.ni) saplamak, (asker için) yenilmek, mağlup olmak (ss.803). **ÖZBK: Sançıl- (Bkz. Sanç-):**

DLT: Sançış-: Savaşıp birbirini yenmek, hançer vb. şeylerle birbirini karşılıklı dürtmek (ss.803). **ÖZBK: Sançış- (Bkz. Sanç-):**

DLT: Sargar-: Sararmak, zaferanla boyanmış gibi olmak (ss.805). **ÖZBK: Sărgăy-:** 1. Sarı renk almak, 2. Muhtaç olmak, 3. Rica etmek, yalvarmak (ss.26, c.II).

DLT: Sarıg: Sarı öd (ss.805). **ÖZBK: Sarıķ:** 1. Saman, zerdeçal, altın gibi şeylerin rengindeki, 2. Kumral renk (saç, tüy, deri hakkında), 3. Yumurtanın protein maddesinin ortasındaki kısmı, 4. Ciğeri iltihaplanıp, göz ve bedeni sarartan ağır ve bulaşıcı hastalık (ss.23, c.II).

DLT: Sasi-: Kokuşmak (ss.808). **ÖZBK: Sasi-:** 1. Kötü koku çıkarmak, hoş olmayan, pis koku yaymak, 2. Kötü kokuyla dolmak, kötü koku kaçırıp ya da kötü kokuyla dolup buruna, kişiye hoş olmayan şekilde kalmak, 3. Kötü olup, fenalaşıp kalmak, 4. Tüttürüp tutuşturmak, tütün çıkarıp durmak, 5. Acı veya kötü söz etmek (ss.26, c.II).

DLT: Sasıg: Kokmuş şey (“barıg” ile birlikte kullanılır) (ss.808). **ÖZBK: Sassıķ:** 1. Kokusu kötü, hoş olmayan, pis kokan, 2. Pis kokuyla dolan, kötü kokunun yerleşip kalması; havası ağır, 3. Fenalaşıp, kötü kokup ya da kötü olup kalan, bozulup giden, 4. Bir kimseye söylenen sözün hoş gitmemesi, kötü koku (ss.26, c.II).

DLT: Sat-: Satmak (ss.808). **ÖZBK: Săt-:** 1. Parayla takas etmek, belli ücret karşılığında vermek, 2. hırs, para için birine nispeten gizlice ihanet, hainlik etmek (ss.69, c.II).

DLT: Satıl-: Satılmak (ss.809). **ÖZBK: Sătıl- (Bkz. Săt-):**

DLT: Satış-: Satmakta yardım etmek veya yarışmak (ss.809). **ÖZBK: Sătış-(Bkz. Săt-):**

DLT: Sattur-: Sattırmak (ss.809). **ÖZBK: Sătır- (Bkz. Săt-):**

DLT: Sawaş-: Dövüşmek (ss.810). **ÖZBK: Savaş-:** 1. Dayakla dövüp ditmek, gevşetmek, 2. Çubuk, kamçı gibi şeylerle üst üste vurmak, sopayla vurmak, 2. Şiddetle yağmak, kesintisiz dökülmek (yağmur hakkında), 3. Sözle vurmak, sert bir şekilde eleştirmek 4. Vuruşmak, savaşmak (ss.7, c.II).

DLT: Sawur-: Savurmak (ss.810). **ÖZBK: Săvur-:** 1. Rüzgârda savurup temizlemek, savurmak, 2. Boşuna para harcamak, boşuna harcamak, masraf etmek (ss.62, c.II).

DLT: Sayra-: hezeyan etmek, ötmek (ss.811). **ÖZBK: Sayra-:** 1. Hoş ahenkli ses çıkarmak, ötmek (kuşlar hakkında), 2. Uyum sağlayıp konuşmak, güzel söylemek, 3. Bir ahenkte nefes almadan konuşmak, saçma sapan konuşmak, gevezelik etmek (ss.12, c.II).

DLT: Sayraş-: Ötmek, ötüşmek, hezeyan edencesine konuşmak (ss.812). **ÖZBK: Sayraş- (Bkz. Sayra-):**

DLT: Sayrat-: Konuşmaya yöneltmek (ss.812). **ÖZBK: Sayrat-:** 1. Hoş ahenkli ses çıkarmak, ötmek (kuşlar hakkında), uyum sağlayıp konuşmak, güzel söylemek, 2. Ustalıkla çalmak, incelik etmek (ss.12, c.II).

DLT: Semrit-: Semirtmek (ss.813). **ÖZBK: Semirtir-:** 1. Kalın, şişman olmak, şişmek, 2. Bakıp et aldirmek; et için yetiştirilen hayvan (ss.36, c.II).

DLT: Sina-: Sınamak, denemek (ss.820). **ÖZBK: Sinä-:** 1. Herhangi bir usulde denetlemek, denetleyip görmek, 2. Bilim derecesini belirlemek için sınavdan geçmek, sınav yapmak, 3. Başından geçirmek, baştan geçirip görmek, bakıp bilmek, tanışmak (ss.50, c.II).

DLT: Sinal-: Sınanmak (ss.820). **ÖZBK: Sınäl- (Bkz. Sinä-):**

DLT: Sınat-: Sınatmak (ss.820). **ÖZBK: Sınät- (Bkz. Sinä-):**

DLT: Sınuk: Kırık (ss.820). **ÖZBK: Sınık:** 1. Kırılan, bir yeri uçan ya da çatlak olan, 2. Kırılıp bozulan, işe yaramaz, 3. Kötü gözlü, nirsuz; solgun (ss.51, c.II).

DLT: Sırl-: (yağ, un vb. şeylerin parçacıkları) bir şeye yapışmak (ss.821). **ÖZBK: Sırl-:** 1. Üstünü herhangi bir kumaşla sıkılaştırıp örtmek, 2. Vücuda yapışıp sıkışıp durmak (giyim hakkında), 3. İpi kısaltıp bağlamak, 4. Bir süre yemek vermeyip aç bırakmak (ss.55, c.II).

DLT: Sırt: Oğuzlarda küçük vadi ve küçük bayırlar (ss.821). **ÖZBK: Sırt:** 1. Nesnelerin dış tarafı, arka yüzü, 2. Geometrik şekillerin dış yüzeyleri, 3. Bir dizi dağ tepeleri (ss.56, c.II).

DLT: “kalın kıl” anlamında farklı bir *sırt* kelimesi vardır.

DLT: Sogı-: Soğumak (ss.826). **ÖZBK: Sâvı-:** 1. Isıyı, harareti etrafındaki yere veya başka şeye verip soğuk hale gelmek, 2. Harareti düşmek, azalmak (sıcaklık), 3. Gönlü kalıp sevgi-muhabbetini, meylini, sadakatini kaybetmek (ss.62, c.II).

DLT: Sokul-: (tuz vb.) dövülmek (ss.827). **ÖZBK: Sukül-:** 1. Güç ya da darbeye sivrî şeyleri başka bir şeye geçirmek; sokmak, dikmek, herhangi bir düzende yerleşmek, dikmek, 2.

İçini, arasını yarıp kırmak, dikilip arsını kırıp yerleşmek; dikilmek, 3. yüzüzlük, yoksulluk, sönüklükle herhangi bir topluluk, teşkilat vb.ne girmek 4. Katılmak, katışmak (ss.92, c.II).

DLT: Sokuş-: (tuz vb. şeyleri) dövmede yardım etmek veya yarışmak (ss.827). **ÖZBK: Suķış-:** 1. Güç ya da darbeyle sivri şeyleri başka bir şeye geçirmek; sokmak, dikmek, 2. Herhangi bir düzende yerleşmek, dikmek (ss.92, c.II).

DLT: Sor-: Aramak, sormak (ss.828). **ÖZBK: Sor-:** 1. Malumat almak, öğrenmek için soruyla müracaat etmek; soru, soru sormak, 2. Bilgisini kontrol etmek, sınav yapmak, 3. Düşünüp, nasihatini ya da iznini almak, 4. Herhangi bir rica veya taleple müracaat etmek; rica veya talep etmek, 5. Bir kimseyi aramak veya halini hatırını sormak, 6. Ticarete alım-satımda kendi malı için herhangi bir fiyat işittirmek, 7. İdare etmek; hâkimlik, hükümranlılık etmek (ss.99, c.II).

DLT: Sorug: kaybolan şey (ss.829). **ÖZBK: Sorâķ:** 1. Soru, 2. Mahkeme, savcılık kurumlarına düşen veya mahkemede görülen işin ayrıntılarını ve ona bağlı hakikati anlamak için alıp verilen soru-cevap, 4. Herhangi bir malumat veya anlatım verilmesi hakkında resmi talep; istek yazısı (ss.99, c.II).

Besim Atalay “Kaybolan şey anlamının yanında sorma, soru, arama; aranan şey” anlamında da kullanmıştır.

DLT: Söz: Söz (ss.832). **ÖZBK: Söz:** 1. Ses veya seslerden ibaret, mana bildiren söz birliği, söz parçası, 2. Herhangi bir mana türüne, üslubuna ait birlik (dilde, söylevde ifade aracı özelliğinde), 3. Atasözü; kıssa; deyim, 4. Söz, söylenti, söylev, 5. Lakırdı, söz; amaç-karar (ss.94, c.II).

DLT: Suw: Su (ss.836). **ÖZBK: Suw:** 1. Hidrojen ile oksijenin kimyevi birleşiminden ibaret renksiz şeffaf sıvı; doğada buz ve buhar halinde de görülür, 2. Çay, göl, dere vb.nin sulu yüzeyi hakkında, 3. Meyve, sebze vb. yönünden özsu, şerbet, sıvı, 4. Tadı, şekeri ya da yağı olmayan (meyve, yemek hakkında), 5. Nakışçılıkta doğru veya dalga gibi çizik şeklindeki çiçek elementi, 6. 39.9 metreye denk yer ölçü birimi, 7. Çeşitli ortak ve bileşimli terimler bünyesine girer (ss.79, c.II).

DLT: Suwgar-: Suvarmak (ss.837). **ÖZBK: Suķâr-:** 1. Suyolunu açıp bitkilerin suyunu sağlamak, sulamak, 2. Su vermek, su içirmek, 3. Yetiştirmek, sindirmek, 4. Isıtmak (ss.92, c.II).

DLT: Suwgarış-: Suvarmada yardımcı olmak (ss.837). **ÖZBK: Suķarış-(Bkz. Suķar-):**

DLT: Süçi-: Tatlanmak, güzelleşmek (ss.839). **ÖZBK: Çüçi-:** 1. Tatlı olmak, 2. Isınıp, kaynayıp temizlenmek (ss.383, c.II).

DLT: Süçig: Her şeyin tatlı olanı (ss.839). **ÖZBK: Süçük:** 1. Acı olmayan, ekşi olmayan, tatlı, 2. Kişiyi azarlamayan; sevimli, içten, tatlı, 3. Ayrı sesler örneğin <r> yi, tam almama (ss.383, c.II).

DLT: Süçit-: (acı, ekşi şeyleri) tatlılaştırmak, (çorak yeri) verimli hale getirmek (ss.839). **ÖZBK: Çüçit-:** 1. Tatlı olmak, 2. Isınıp, kaynayıp temizlenmek (ss.383, c.II).

DLT: Sür-: Sürmek, kovmak, kovalamak, (birini bir yerden) sürmek, önüne katıp sürmek (ss.840-841). **ÖZBK: Sür-:** 1. İtip bir yerden ikinci yere göç ettirmek, uzaklaştırmak, ilerletmek, 2. Bir yere yönlendirmek, yerleştirmek, 3. isimlerle ortak fiil yapar, 4. Sürmek (ss.87, c.II).

Besim Atalay fiili yukarıdaki anlamların yanında “kızmak, çıkışmak” manasında da kullanmıştır. (C.II, D. ss.551).

DLT: Sürt-: (bir şeyi bir yere) sürtmek, (yağ vb. şeyleri) sürmek (ss.841). **ÖZBK: Sürt-:** 1. Herhangi bir şeyin yüzünü, sırtını başka bir şeyin yüzüne sırtına sürtmek, 2. Yüzüne, sırtına yukarıdan ya da aşağıdan bir şey silmek, silip-sürüp temizlemek (ss.88, c.II).

DLT: Sürtül-: (nesne kendisi) sürtülüp kazınmak; bir başkası tarafından sürtülmek, sürülmek (ss.841). **ÖZBK: Sürtül- (Bkz. Sürt-):**

DLT: Sürtün-: Sürtünmek; sürünmek, sürer görünmek (ss.842). **ÖZBK: Sürtin- (Bkz. Sürt-):**

DLT: Sürdür-: (birinin bir yeri) terk etmesi için emir vermek, (birini) sürdürmek, (koyun vb. hayvanları) sürdürmek (ss.842). **ÖZBK: Sürttir- (Bkz. Sürt-):**

DLT: Sürtüş-: (bir şeyi) sürtmede yarışmak (ss.842). **ÖZBK: Sürtiş- (Bkz. Sürt-):**

DLT: Sürül-: (at vb.) sürülmek, (insan bir yerden) sürülmek, (boncuk) birisi tarafından veya kendi kendine ezilmek (ss.842). **ÖZBK: Süril- (Bkz. Sür-):**

DLT: Sürün-: (vücudu) kaşınmak, kaşımak, (sert bir şey) sürtünerek ezilmek (ss.842). **ÖZBK: Sürin-:** 1. Zor duruma düşüp sürülüp kalmak, güçlüklerle yaşamak, 2. Eziyet edilip, tökezleyip, kakılıp, takılıp yürümek (ss.86, c.II).

DLT: Sürüş-: (erkek hayvan, çiftleşmek üzere dişiyi) sürüklemek, (biri, diğerini) kovalamak, (borcu almak vb. şeyler için) birini zorlamak (ss.842). **ÖZBK: Süriş- (Bkz. Sür-):**

DLT: Süz-: Süzmek (ss.843). **ÖZBK: Süz-:** 1. Süzgeç veya aralıklı başka bir şeyden geçirip, mekanik karışımlardan temizlemek, 2. Hazır yemek veya içeceği yenilen ya da içilen kâselere dağıtmak, oyun kartlarını oyunculara bölüp vermek (ss.82, c.II).

Özbek Türkçesinde yukarıdaki anlamlarının dışında farklı anlamlara gelen iki “süz-“ kelimesi mevcuttur. Birinin anlamı; “*el-ayak ya da yüzgeçlerini kımuldatıp suda durmak veya belli bir yöne hareket etmek, sıvı ya da gaz tarafında yüzeye çıkıp durmak veya akmak, bir ölçüde düz hareket etmek, dolaşmak, akmak* iken, bir diğerrinin anlamı ise; “*boynuzuyla vurmak, boynuzunu saplamak*” şeklindedir.

DLT: Süztür-: (su vb. şeylerin) süzdürölmesi için emir vermek, süzdürmek (ss.844). **ÖZBK: Süzdir- (Bkz. Süz-):**

DLT: Süzöl-: Saflaşmak (ss.844). **ÖZBK: Süzil- (Bkz. Süz-):**

DLT: Tag: Dağ (ss.847). **ÖZBK: Tâg:** 1. Yeryüzünün düzlüğe, tepeliğe ya da başka yüksekliğe nispeten yüksek görölven kısmı, 2. Dağlı yerde yaşayan halk, ölke, bölge, 3. Nesnelerin yüksek yığını, 4. Ağır yük, meşakkatli iş, endişe, engel vb. hakkında, 5. Bazı ortak terimler bünyesine girer (ss.212, c.II)

DLT: Tak-: Oğuzcada takmak (ss.847). **ÖZBK: Taq-:** 1. Süs eşyaları, madalya, silah vb.ni vücudun (kıyafetin) herhangi bir yerine geçirip, asıp ya da bağlayıp takmak, 2. İğnelemek, 3. Delikten geçirmek, 4. Genellikle bir şeyi başka bir şeyle sağlamlaştırmak, 5. Diğerrine aktarmak, yüklemek; birinden görmek (ss.147, c.II).

DLT: Takıl-: (şış vb. şeylere) takılmak, dizilmek (ss.848). **ÖZBK: Taqıl- (Bkz. Taq-):**

Özbek Türkçesinde iki farklı “*takıl-*“ kelimesi mevcuttur. Biri yukarıdaki anlamı karşılarken diğerr; “*tutmak, dokunmak, sözde, konuşmada bir kimse ya da bir şey hakkında durmak, konuşup geçmek*” anlamını karşılamaktadır.

DLT: Taktur-: (şışe et vb.) takmak, dizmek (ss.848). **ÖZBK: Taqtır- (Bkz. Taq-):**

DTL: Tamak: Boğaz (ss.850). **ÖZBK: Tâmaq:** 1. Boynun çene veya burnun alt kısmı, 2. Damak ile gırtlaktan başlayan yer; boğaz, 3. Yemek (ss.202, c.II).

DLT: Tamga: Hakan vb. kimselerin damgası (ss.850). **ÖZBK: Tamga:** 1. Nesne, mal, ürün vb.ni ayırma, hesaba alma ya da onların kime ait olduğunu göstermek için koyulan, basılan işaret, 2. Sembol, 3. Mühür, 4. At ve sığırlara basılan belge ve bu belgeyi basan araç, 5. Belirti,

iz, 6. Kişilerin karakterine, davranışına göre takılan etiket, belge, 7. Eskiden sınırdan sokulan mala işaret koyulmada alınan vergi (ss.115, c.II).

DLT'de “denizlere, göllere, vadilere vb. yerlere akan su kolu, denizin koy ve liman kısmı” manasına gelen farklı *tamga* sözcükleri mevcuttur.

DLT: **Tamgala-:** Yazıya mühür vurmak (ss.850). ÖZBK: **Tamgala-:** damga basmak, damgalamak (ss.115, c.II).

DLT: **Tamar:** Damar (ss.850). ÖZBK: **Tâmir:** 1. İnsan ve hayvanların gövdesinde kan veya lenf düğümleri akan ince boruya benzer organ, 2. Kalp hareketi neticesinde kan tepmesi; nabız, 3. Kasları kemiğe birleştiren sağlam, esnek, dokuma; bağ, 4. Bitki gövdesindeki sıvı maddelerin akmasına neden olan ince borular, 5. Kök, 6. Kök, temel, 7. Birbirini kollayıcı, birbirine kollayıcılık yapan kişiler arasındaki karşılıklı bağlanma, alaka; kök, 8. Akraba, kavim, 9. Yakın arkadaş, yakın dost (ss.200, c.II).

DLT: **Tamuz-:** Damlatmak (ss.851). ÖZBK: **Tamuz-:** 1. Damlayıp akmak; hızlı hızlı akıp durmak, düşmek, damlamak, 2. Koyulaşıp gelmek, yağmak, 3. Bir damlada saf olmama, boş para harcamamak, yardım etmemek (ss.200, c.II).

DLT: **Tana:** Uç ve Argu lehçesinde kişniş tohumu (ss.851). ÖZBK: **Dânâ:** 1. Kardinal sayılarla gelip miktar bildirir, 2. Tahıl tanesi, tohum, 3. Saçılan şeylerin her bir bölümü, zerresi, 4. Zerrelerden oluşturulan şeylerin her bir parçası, 5. Satranç, dama vb. oyunlarda her bir asker, yaya veya camia, 6. Keserin düğmeye benzer kısmı (ss.233, c.II).

DLT: **Tap-:** Hizmet etmek, kulluk etmek, bulmak (ss.853). ÖZBK: **Tâp-:** 1. Aniden gözü inip, karşılaşp, ele girmek, almak, 2. Arama, gözetme, öğrenme neticesinde keşfetmek, açmak, 3. Emekle arttırmak, çalışarak güçlenerek sahip olmak, 4. Dış vaka-hadise, nesne vb.den ya da onların tesirinden herhangi bir his-duygu, izlenim, netice almak, 5. Hesaplamak deyip bilmek, 6. Bazı isimlerle ortak fiil yapar (ss.204, c.II).

DLT: **Tapul-:** Bulunmak (ss.855). ÖZBK: **Tâpıl-:** 1. Aniden gözü inip, karşılaşp, ele girmek, almak, 2. Arama, gözetme, öğrenme neticesinde keşfetmek, açmak, 3. Emekle arttırmak, çalışarak güçlenerek sahip olmak, 4. Dış vaka-hadise, nesne vb.den ya da onların tesirinden herhangi bir his-duygu, izlenim, netice almak, 5. Hesaplamak deyip bilmek, 6. Aniden gözü inip, karşılaşp, ele girmek, almak, 7. Arama, gözetme, öğrenme neticesinde keşfetmek, açmak, 8. Emekle arttırmak, çalışarak güçlenerek sahip olmak, 9. Mevcut, var olmak (ss.203, c.II).

DLT: Tar: Herhangi bir şeyin darı, dar (ss.855). **ÖZBK: Tār:** 1. Eni, genişliği o kadar büyük olmayan; dar, kısa enli, 2. Sınırı, hacmi büyük olmayan, sınırlı, 3. Çok sert, cimri insan hakkında (ss.205, c.II).

Gerek DLT’de gerek de Özbek Türkçesinde üç farklı “tar” kelimesi vardır. Bunlardan ilkinin anlamı yukarıdakilerle aynıken diğer ikisi ise DLT’de “Yabaku ve Tatar lehçesinde kelek –(bir tür sal) ve sade yağın tortusu, Özbek Türkçesinde ise “çalgi araçlarının sallanıp ses çıkaran ipi ve rübaba benzer tel telli halk müzik aracı” anlamlarına gelmektedir.

DLT: Tart-: (bir şeyi) çekmek, (ayakkabı vb. şeyleri) çıkarmak, çekip çıkarmak, (para vb.) tartmak, (ip vb. şeyleri) uzatmak, germek (ss.858). **ÖZBK: Tārt-:** 1. Herhangi bir yerden tutup kendine taraf çekmek, 2. Arkasına çekilen ya da katılan şeyi güç, kuvvet, emek sarf edilip ileri yürütmek, 3. Zerreler, cisimler ortasındaki çekim gücü sebebiyle kendi tarafına meyletmek, sürmek, 4. Kendine yöneltmek, meyletmek, cezbetmek, 5. Herhangi bir işe karıştırmak, dikkatini çekmek, 6. Kaplamak, kapatmak, tutmak; giymek, 7. Hava, su vb.’nin akımına takılıp gitmek, soğurmak, 8. Buharlaştırıp soğutma, sürme yoluyla hazırlamak, sürmek, 9. Paylaşmak, dağıtmak, koymak (misafirlere yemek), 10. Terazide ağırlığını ölçmek, 11. Geniş şeylerin herhangi bir yönde yerleştirip, sağlamlaştırıp oturtmak, geçirmek, 12. Çizmek, çizik şeklinde iz bırakmak; kazımak, 13. Değirmende tahılı una dönüştürmek, 14. Azaltmak, kısmak; sınırlayıp koymak, 15. Kendini sindirmek, çekmek, 16. Biyolojik, fiziksel yapı ya da manevi yönden doğuranlarına, yakınlarına benzemek, 17. Baştan affetmek, çekmek; hissetmek, sezmek, 18. Bazı isimlerle ortak fiil yapar (ss.207, c.II).

DLT: Tartıl-: (ip vb. şeyler) gerilmek, (para vb. şeyler) tartılmak (ss.858). **ÖZBK: Tārtıl- (Bkz. Tārt-):**

DLT: Tartış-: Karşılıklı çekmek, çekişmek, (altın vb. şeyleri) tartmada yardımcı olmak, (ip vb. şeyleri) germede yardımcı olmak, (yay) kurma ve çekmede yarışmak, (nesnenin parçacıkları) birbirini çekmek (ss.859). **ÖZBK: Tārtış- (Bkz. Tārt-):**

DLT: Taş: Taş, kaya (ss.860). **ÖZBK: Tāş:** 1. Bütün, yığın veya parça parça halde karşılaşılan, su etkilemeyen, sert, zayıf dağ cinslerinin genel ismi, 2. Merhameti bilmeyen, sert, merhametsiz, şefkatsiz, 3. Eşyaların ölçüsünü ölçme, tartmak için belirlenen çeşitli şekil ve ağırlıktaki yük, eski ağırlık birimi taş, 4. Kişiyi ezip, yüreğine gam-kaygı veren herhangi bir şey, hadisede; yük, 5. Hastalık yüzünden bazı organlarda meydana gelen sert madde, 6. Bazı ortak sözler bünyesine girer, 7. Taş (ss.209, c.II).

DLT ve Özbek Türkçesinde iki farklı “taş” kelimesi vardır. Bunlardan ilki yukarıdaki anlamlara gelirken diğer ikisi birbirlerinden tamamen farklı anlamlara gelmektedir. DLT’de “dışarı, dış” anlamındayken Özbek Türkçesinde “sekiz çakırma yakın uzunluk ölçü birimi” anlamına gelmektedir.

DLT: Taş-: Taşmak (ss.860). **ÖZBK: Tâş-:** 1. Kıyıdan aşmak, kıyıdan aşip etrafa yayılmak, etrafı basmak, 2. Sertçe dalgalanmak, aşip gitmek, 3. Öfkelenmek, 4. Vücutta ortaya çıkmak, meydana çıkmak (ss.210, c.II).

DLT: Taşla-: Taşla vurmak; gurbete gitmek (ss.860-861). **ÖZBK: Täşlä-:** 1. Eşyaları yere, aşağıya düşürmek, 2. Üstünden aşırıp düşürmek, salmak; kapatmak, 3. Düşürüp kaldırmak, 4. Bir işten ikinci işe geçmek; seferber etmek, 5. Vazgeçmek, son vermek, terk etmek, 6. Boş bırakmak veya kimsenin seçimine devretmek, 7. Alçalmak, düşmek, 8. Zıplayıp düşmek, 9. Koymak; vermek, 10. Kusmak, 11. Şiddetle yağmak, 12. Topallayarak yürümek, 13. (u)b ekiyle yapılan zarf-fiilli ortak fiil bünyesinde yardımcı fiil görevinde gelip, çabuk ve eksiksiz gerçekleştirildiğini bildirir, 14. (u)b ekli zarf-fiil şeklinde ortak fiiller bünyesine girer, 15. İsimlerle birleşip ortak fiiller meydana getirir (ss.138, c.II).

DLT: Taşu-: Taşımak (ss.861). **ÖZBK: Taşı-:** 1. Eşyaları bir yerden ikinci bir yere götürüp veya ulaşım vasıtalarına yükleyip nakletmek, götürmek, 2. Özümsemek amacıyla alıp gitmek (ss.138, c.II).

Besim Atalay *taşu-* sözcüğünü yukarıdaki anlamının yanında “Çıkarıp atmak, kovmak” anlamında da kullanmıştır.

DLT: Taşur-: Taşırmak (ss.861). **ÖZBK: Tâşır-:** 1. Kıyıdan aşmak, kıyıdan aşip etrafa yayılmak, etrafı basmak, 2. Sertçe dalgalanmak, aşip gitmek, 3. Vücutta ortaya çıkmak, meydana çıkmak (ss.210, c.II).

DLT: Tatı-: Tadı gelmek, lezzetli olmak (ss.861). **ÖZBK: Tatı-:** 1. Biraz yiyip içip lezzetini görmek, 2. Tesir etmek; bulaşmak (ss.133, c.II).

DLT: Tatıl-: Tadılmak, tadına bakmak (C.II, ss.116, D. ss.585). **ÖZBK: Tâtıl- (Bkz. Tatı-):**

DLT: Tatıt-: Tadılmak (ss.862). **ÖZBK: Tatıt- (Bkz. Tatı-):**

DLT: Tatlıg: Tatlı, lezzetli (ss.862). **ÖZBK: Tâtlı:** 1. Tatlı, lezzeti güzel, tatlı, lezzetli, şekerli, 2. Lezzet verici, tatlı, neşeli (ss.209, c.II).

DLT: Tavuş: Ses ve hareket(ss.863). **ÖZBK: Tâvuş:** 1. Konuşma, şarkı söyleme, bağırma, ağlama vb. zamanda ortaya çıkan ve işitme organlarının kabul edip aldığı ses, 2. Mekanik sallanmalar neticesinde ortaya çıkan ve kulakta duyulan herhangi bir ses, 3. Gürültü; çılgılık, 4. Hava veya başka bir ortam zerrecilerinin dalga gibi sallanma hareketleri, 5. Telaffuzda sözün en yalın ögesi, 6. Seçimlerde ya da herhangi meseleyi halletmede kendi fikrini bildirme hukuku ve usulü (ss.195, c.II).

DLT: Tay: Tay (ss.864). **ÖZBK: Tâý:** 1. Atın iki yaşından küçük yavrusu, 2. Çocuklara nispeten şımartma manasını bildirir, 3. Bazı ünlü atların bünyesine girer veya şımartmak için onlara eklenip söylenir (ss.197, c.II).

Özbek Türkçesinde iki farklı anlama gelen “tay” kelimesi mevcuttur. Biri yukarıdaki anlama gelirken diğeri “*büyük grup yapılarak hazırlanıp veya bastırıp bağlanan eşya ve bu şekildeki eşya ölçüsü*” anlamına gelmektedir.

DLT: Tay-: Kaymak (ss.864). **ÖZBK: Tâý-:** 1. Düz yüzeyde engelsiz sürüklenip, kayıp gitmek; kaymak, 2. Kenara çıkmak, şaşımak, yoldan çıkmak, 3. Dönmek, çekinmek (ss.198, c.II).

DLT: Tayan-: Dayanmak, yaslanmak, güvenmek (ss.865). **ÖZBK: Tayän-:** 1. Herhangi bir şeyi ikinci bir şeye güçlkle dokunup itmek, dayamak, 2. Dayanmak, yaslanmak, 3. Bir kimsenin desteğine, yardımına ümit bağlamak, güvenmek, arka çıkmak (ss.144, c.II).

DLT: Tayış-: Kaymada yarışmak (ss.865). **ÖZBK: Tâýış- (Bkz. Tâý-):**

DLT: Taytur-: Kaydırmak (ss.865). **ÖZBK: Tâýdır- (Bkz. Tâýış-):**

DLT: Té-: Demek, söylemek (ss.879). **ÖZBK: De-:** 1. Sözlü veya yazılı şekilde bir fikir bildirmek, söylemek; konuşmak, 2. Demek, adlandırmak, 3. Hesaplamak, saymak, 4. deyip düşünmek, hayal, 5. İstemek, arzu etmek, 6. Herhangi bir işi gerçekleştirmek için uğraşmak (ss.220, c.II).

DLT: Teg-: Ulaşmak, erişmek, isabet etmek, değmek; saldırmak (ss.866). **ÖZBK: Teg-:** 1. Birbirine veya bir şeye doğrudan yan yana, uç uca gelip takılmak, yapışmak, vuruşmak, 2. Darpla vurmak, 3. Vurup, sıçrayıp, sürtünüp iz, yara bırakmak, 4. Tutmak, el vurmak, takılmak, 5. Söz, konuşmayla veya vurarak, hakaret edip azarlamak, 6. Ağır gibi görünmek, 7. Varıp veya gelip yetişmek (gönderilen şey hakkında), 8. Payda belli hisse, hisseye sahip olmak, 9. evlenmek, 10. Kar edip, etki vurup zarar sağlamak (ss.152, c.II).

DLT: Tegiş: (bir şeyin hedef veya bitiş noktası (ss.866). **ÖZBK: Tegiş (Bkz. Teg-):**

DLT: Tegiş-: Ulaşmak, erişmek, (iki kişi) birinin hakem olmasını istemek (ss.866).
ÖZBK: Tegiş-: 1. Tutmak, el vurmak, takılmak, söz, konuşmayla veya vurarak, hakaret edip azarlamak, ağır gibi görünmek, 2. Şakalaşmak (ss.151, c.II).

DLT: Tegür-: Eriştirmek, ulaştırmak (ss.866). **ÖZBK: Tegiz- (Bkz. Teg-):**

DLT: Tepren-: Hareket etmek (nesne vb.) (ss.870). **ÖZBK: Teprän-:** 1. Kâh o tarafa kâh bu tarafa düz bir şekilde hareket etmek; sallanmak, 2. Düz olmayan bir şekilde hareket etmek, o yakadan bu yakaya sallanarak yürümek, sallanmak, 3. Yerinden hareket etmek, kımıldamak, yola çıkmak, yürümek (ss.150, c.II).

DLT: Tepret-: Hareket ettirmek (nesneyi) oynatmak (ss.870). **ÖZBK: Teprät-:** 1. Sallanma hareketine getirmek, düz bir şekilde o yakadan bu yakaya sallandırmak, 2. Yerinden hareket etmek, kımıldatmak, 3. Geçimini sağlamak, yürütmek (ss.150, c.II).

DLT: Tér-: Biriktirmek (ss.882). **ÖZBK: Ter-:** 1. Saçılan veya dökülen şeyleri elle bir bir toplamak, yığmak, 2. Tahıl, meyve, çiçek vb. bitki ürünlerini tek tek alıp toplamak, biriktirmek, 3. Belli düzende üst üste, yan yana veya arka arkaya oturmak, yerleştirmek, toparlamak, 4. Nesneleri delip veya deliğinden ip, tel vb. geçirip yan yana yerleştirmek, dizmek, 5. Basmak, neşretmek için topoğrafik belge ve harfleri uygun tertipte yerleştirip bir metin meydana getirmek, 6. Ayrı işaret veya rakamları yan yana arka arkaya alıp, getirip bir bütün meydana getirmek, 7. Sınıflandırmak, seçmek, 8. Ayırmak, ayırıp alıp atmak; temizlemek, 9. Ayırıp, koparıp, bırakıp güzel şekil vermek (kaş, sakal, bıyık hakkında), 10. Çapa, marangoz keseri, balta gibi araçların yüzeyini bağlayıp düzeltmek, açmak, ya da bilemek, 11. Metal eşyayı oyup çiçek, nakış yapmak (ss.166, c.II).

DLT: Téril-: (kavim vb.) toplanmak, (para vb.) toplanmak (ss.871). **ÖZBK: Teril- (Bkz. Ter-):**

DLT: Térış-: (meyve vb. şeyleri) toplamada yardımcı olmak veya yarışmak (ss.871).
ÖZBK: Teriş- (Bkz. Ter-):

DLT: Terle-: Ter sızdırmak, terlemek, kaşağılamak, ter ve pislikleri gidermek, temizlemek (ss.872). **ÖZBK: Terlä-:** 1. Bedeninden ter çıkarmak, terlemek, 2. Ter ile kaplanmak, terlemek, 3. Gönülden emek vermek, ter dökmek (ss.165, c.II).

DLT: Terlet-: Terletmek, kaşağı ile kaşıtmak (ss.872). **ÖZBK: Terlä- (Bkz. Terlä-):**

DLT: Ters: Zor olan şey (ss.872). **ÖZBK: Ters:** 1. Ters, sol, geri; ters, 2. Ters, aksi, zıt; karşı, 3. İnatçı, dik başlı; sert (ss.167, c. II).

DLT: Tıd-: Engel olmak (ss.875). **ÖZBK: Tıy-:** 1. Herhangi bir işten hareketten durmak veya durdurmak, döndürmek; ondan kendini veya bir kimseyi tutmak; basmak, hareket özgürlüğü vermeme, 2. Bekleyip, çekiştirip yola bırakmak; yersiz iş, yol vb.den döndürmek; sorgulamak, 3. Kendi emrine, iradesine boyun eğdirmek; dizginlemek (ss.171, c.II).

DLT: Tıl: Dil; dil, lehçe, konuşma, söz (ss.876). **ÖZBK: Til:** 1. Ağız boşluğuna yerleşen, tat alma ve konuşma sesleri oluşturmak için kullanılan bölüm, 2. İnsanın konuşma, söyleme kabiliyeti; söz, konuşmacı, 3. Fikir ifade etme ve karşılıklı alaka aracı olup hizmet eden sesler, sözler ve gramatik vasıtalar sistemi, 4. Konuşmanın kendine has hususiyetleri ve ifade araçlarıyla ayrılıp duran bir türü, stil, üslup, 5. Fikir ifade etmede karşılıklı alaka sürecinde meydana gelen ifade, söz, konuşma, 6. Gerekli malumat almak maksadıyla alınan askeri esir, 7. Araç, düzenek vb.nin asılıp, kımıldayıp duran kısmı, 8. Silaha benzer, uçlu nesne, 9. Herhangi bir şey, durum vb. niteliğini, maddesini ifade edici araç; yol, usul (ss.174, c.II).

DLT’de “düşmandan ele geçirilen adam, casus” manalarına gelen farklı bir *tıl* sözcüğü mevcuttur.

DLT: Tırmal-: Tırmalanmak (ss.878). **ÖZBK: Tırmala-:** 1. Tırmalamak, 2. Sıkı yapışıp, sarılıp yukarı kaldırılmak, yukarı çıkmak, sıkı tutmak, yapışmak (ss.186, c.II).

DLT: Tırngak: Tırnak (ss.878). **ÖZBK: Tırnâk:** 1. Parmak uçlarının arka tarafındaki ete yapışan doku, 2. Bazı hayvan ve kuşların pençesi veya avucundaki ucu bükülen keskin maddeli uzantı, 3. At toynağı, 4. Evlat, çocuk, 5. Yüksek ağaçları direklere kaldırmak için ayakkabıya sıkıca bağlayıp alınan dişli orağa benzer demir araç, 6. Dolaysız anlatım, alıntı, başlık ve bunun gibi mecazi anlamda kullanılan sözleri yazıda ayırıp göstermek için kullanılan işaret (“ “ işareti) (ss.186, c.II).

DLT: Tışlat-: Dişletmek, dişle ısırarak (ss.878). **ÖZBK: Tişlât-:** 1. Dişleri arasına alıp bir kısmını koparıp, ayırarak almak, 2. Dişleri arasına alıp sıkmak, dişleriyle tutmak, dişinde yakalamak, 3. Dişlerini batırarak yaralamak, ısırarak, 4. Sert sözle azarlamak, inciterek konuşmak, çekip almak, 5. Diş çıkarmak veya dişini bileyip keskinleştirmek, 6. Vakti geldiğinde sözle yerine getirmek; sözünü yerine oturtmak; uygun söz söylemek (ss.190, c.II).

DLT: Tıt-: Ditmek, parçalamak (eti vb.) (ss.878). **ÖZBK: Tit-:** 1. Toplayıp, yığıp koyulan şeyleri oyup, devirip, saçıp herhangi bir şeye aktarmak, 2. Karıştırıp, alt üst edip bakmak, didik

didik aramak, 3. Yolup, kamçılıyıp, vurup veya başka yollarla yumuşatmak ve toz, ottan temizlemek, 4. Parça parça etmek, parçalanmak, mahvetmek, aşırı derece ezmek (ss.188, c.II).

DLT: Titil-: (et, pişmekten) dağılmak, (elbise vb) eskiyip parçalanmak (ss.879). **ÖZBK: Titil- (Bkz. Tit-):**

DLT: Tik-: (elbise vb. şeyleri) dikmek, (ağaç, tuğ vb. bir şeyi) dikmek, (yılan, akrep) sokmak (ss.879). **ÖZBK: Tik-:** 1. İğne iple dikip ilave etmek, birleştirmek, 2. Sokmak, dikmek, batırmak; takmak, 3. Bitki tohumunu, tohumluğunu yere atmak, serpmek, dikmek; bitki çalılığını, fidanını geçirmek, 4. Kurmak, dikmek, inşa etmek, 5. belli düzende derleyip koymak, yerleştirmek, 6. Herhangi bir kimse ya da şey için bahşetmek, bağışlamak, feda etmek (ss.174, c.II).

DLT: Tiken: Diken (ss.879). **ÖZBK: Tikän:** 1. Bitkilerin bunun gibi bazı hayvanların ince uçlu, iğneye benzer organı, 2. Nesnelerin keskin dikene benzer kısmı (ss.172, c.II).

DLT: Tikil-: Dikilmek (ağaç vb.) (ss.879). **ÖZBK: Tikil- (Bkz. Tik-):**

Özbek Türkçesinde iki farklı “*tikil-*” sözcüğü vardır. Bunlardan biri yukarıdaki anlamı karşılarken bir diğeri ise; “1. *Gözünü ayırmadan bakmak, uzaktan bakmak; ilgiyle, dikkatli bakmak, 2. Kast etmek, amacına ulaşmak*” manasını karşılamaktadır.

DLT: Tikiş-: (elbise vb. şeyler) dikmede yardım etmek (ss.880). **ÖZBK: Tikiş- (Bkz. Tikil-):**

DLT: Tiktür-: (elbise vb.) diktirmek için emir vermek, diktirmek (ss.880). **ÖZBK: Tiktir- (Bkz. Tik-):**

DLT: Tilen-: İstemek; isteyip aramak (ss.881). **ÖZBK: Tilän-:** 1. İstemek, arzu etmek, 2. Bir kimseye karşı iyilik veya kötülük istemek; bir kimseye iyi dileklerini bildirmek, 3. Herhangi bir istek veya ihtiyaçla bir kimseye müracaat etmek; rica veya yalvarmak; rica etmek, 4. Dilencilik yapmak, düşkün olmak, 3. Yalvarmak, yalvarıp rica etmek (ss.176, c.II).

DLT: Tilkü: Tilki (ss.882). **ÖZBK: Tülki:** 1. Köpekler gurubuna mensup, gagası uzun, kuyruğu ince uzun tüylü yırtıcı memeli hayvan, 2. Son derece kurnaz, sinsi insan hakkında (ss.222, c.II).

DLT: Tirek: kavak ağacı (ss.882). **ÖZBK: Tiräk:** 1. Bir şeyi belli bir durumda yaslayıp, yükseltip, tutup durması için kullanılan dayanak; direk, 2. Destekleyen, yardım veren güç; güvenilir, koruyucu, destekçi (ss.183, c.II).

DLT: Tirig: Canlı, diri (ss.883). **ÖZBK: Tirik:** 1. Ölmeyen, hala yaşayan; hayat, canlı, 2. Bitki ya da hayvanlar dünyasına ait; canlı, 3. yeni vaktindeki görünüşünü, tazeliğini kaybetmeyen, solmayan (bitki, onun çiçeği, meyvesi vb. hakkında), 4. Gücünü kuvvetini kaybetmeyen; dinç, sağlam, 5. İyi pişip olgunlaşmayan (esasen yemeğe konulan tahıl hakkında) (ss.184, c.II).

DLT: Tişle-: Dişlerle ısırarak, dişlere vurmak (ss.884). **ÖZBK: Tişlä-:** 1. Dişleri arasına alarak bir kısmını koparıp, ayırıp almak, 2. Yemek, (elle) yemek, 3. Dişleri arasına alıp sıkarak, dişleriyle tutmak, dişinde tutmak, 4. Dişlerini batırıp hareket etmek, kapmak, 5. Sert sözle azarlamak, inciterek konuşmak, ısırarak almak, 6. Diş çıkarmak veya dişini bileyip keskinleştirmek (ss.190, c.II).

DLT: Tişlen-: (bebeğin) dişleri çıkmak, (orak vb. aletlerin) dişleri bilenmek (ss.884). **ÖZBK: Tişän- (Bkz. Tişlä-):**

DLT: Titiş-: (yün) ditmekte, (elbise vb. şeyleri) parçalamakta yardım etmek veya yarışmak (ss.884). **ÖZBK: Titiş-:** 1. Toplayıp, yığıp koyulan şeyleri oyup, devirip, saçıp herhangi bir şeye aktarmak, 2. Karıştırıp, alt üst edip bakmak, didik didik aramak, 3. Yolup, kamçılıyıp, vurup veya başka yollarla yumuşatmak ve toz, ottan temizlemek, 4. Parça parça etmek, parçalanmak, mahvetmek, aşırı derece ezmek (ss.188, c.II).

DLT: Tizle-: Dizleriyle bastırıp ezmek (ss.885). **ÖZBK: Tizlä-:** dizle basıp yerleştirmek, tıkamak, basmak, çökmek, 2. Yere düşmek, çökmek, oturmak (ss.171, c.II).

DLT: Tok: Tok (ss.888). **ÖZBK: Toq:** 1. Yemeğe olan isteğini, nefsinin tatmin etmek, doyup yemek yemek, 2. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, kendine rahat, zengin, 3. İçi, özü yeterli olan; dolu, dolgun, iyi beslenmiş, 4. Siyaha veya genellikle koyu renge meyilli, koyu (renk hakkında) (ss.257, c.II).

Özbek Türkçesinde yukarıdaki sözcük dışında başka bir “*toq*” kelimesi vardır ve anlamı ise; “*boş şeylere vurulmasından meydana gelen açık ses hakkında*” demektir. DLT’de “*başında saç bulunmayan (adam), boynuzsuz, boynuzu olmayan (hayvan)*” manasında farklı bir *tok* sözcüğü mevcuttur.

DLT: Tokuz: Dokuz (ss.890). **ÖZBK: Toqkız:** 1. Dokuz rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar, 2. Düğün merasimlerinde kadınlara servis tepsisinde dağıtılan, genellikle dokuz çeşit şeyden ibaret hediye (ss.259, c.II).

DLT: Tol-: Dolmak (ss.890). **ÖZBK: Tol-:** 1. Boş yeri kalmayacak şekilde ele geçirmek, dolu olmak, 2. Çok ya da yeterli miktarda herhangi bir şeye sahip olmak, 3. His, iç izlenim vb. ile taşmak, 4. Doymak; dolmak, 5. Büyüyüp belli bir yaşa gelmek, 6. Mükemmelleşmek, eksiksiz olmak, 7. şişmanlamak, doluşmak, 8. Belirlenen miktarda, hacimde harekete geçmek, gerçekleştirmek (ss.247, c.II).

Besim Atalay *tol-* fiilini “giymek” anlamında kullanmıştır.

DLT: Toltur-: Doldurmak (ss.891). **ÖZBK: Toldır-:** 1. Boş yeri kalmayacak şekilde ele geçirmek, dolu olmak, 2. Çok ya da yeterli miktarda herhangi bir şeye sahip olmak, 3. His, iç izlenim vb. ile taşmak, 4. Mükemmelleşmek, tam eksiksiz olmak, 5. Belirlenen miktarda, hacimde harekete geçmek, gerçekleştirmek, 6. Boş yerlere, küçük yerlere ait rakam, bilgi vb. yazmak (ss.246, c.II).

DLT: Toli: Dolu, bir yağış türü (ss.891). **ÖZBK: Tolä:** 1. Bütün hacmi, kapasitesi işgal edilen, dolu olan, 2. His-duygu, baht-saadet, güç-kuvvet vb. ile dolup taşan, 3. Ulaşmayan yeri, kısmı, eksiği olmayan, mükemmel, tam, dolu, bütün, 4. Bedenine göre etli; şişman, 5. Dolu (ss.246, c.II).

DLT: Ton: Elbise (ss.891). **ÖZBK: Ton:** 1. Önü açık uzun üstü milli giyim; kaftan, 2. Cilt, deri (ss.249, c.II).

DLT: Tong: Donmuş şey (ss.892). **ÖZBK: Tong:** 1. Kaba, sert, saygısız, 2. Donup, buz tutan, buzlanan (ss.249, c.II).

DLT: Tonguz: Domuz (ss.892). **ÖZBK: Tongız:** 1. Yabani domuz, yaban domuzu, 2. Terbiye görmeyen, anlayışsız veya vicdansız insan hakkında, 3. On iki hayvanlı takvim hesabına göre on ikinci yılın ismi (ss.250, c.II).

DLT: Top: Top (ss.892). **ÖZBK: Top:** 1. Uzatılan veya esnek materyallerden kullanılan sert yüzeye vurulduğunda sıçrayıp atılan balon; top, 2. Uzun, ağır silah; top, 3. Gündüz saat on iki vakti; öğle, top (ihtilalden ileri Taşkent’te o zamanda top atılırdı) (ss.250, c.II).

Yukarıdakilerin dışında Özbek Türkçesinde iki farklı “*top*” kelimesi vardır. Biri; “*bir yere toplanıp koyulan şey; küme, grup, toplam, bir yere toplanan kişiler veya hayvan, kuş vb. kümesi, topluluğu, grubu, bir amaçla toplanan kişiler topluluğu, fabrikada örülen, metal boyası bozulmayan ölçülü kumaş*” anlamına gelirken bir diğeri ise; “*yumuşak şeylerin yere vurulmasından çıkan zayıf ses hakkında*” manasına gelmektedir.

DLT: Tor: Ağ, kuş ve balık avlanan tuzak ve ağ (ss.893). **ÖZBK: Tor:** 1. Doğal veya suni elyaftan kareli yahut tumturaklı yapılp dokunan kumaş; tül, 2. Genellikle herhangi bir materyalden kareli gözlü veya tumturaklı yapılp dokunan şey, eşya, 3. Balık tutulan veya kuş avlanan ağ şeklindeki araç (ss.252, c.II).

DLT: Tovıl: Av sırasında şahin için çalınan davul (ss.894). **ÖZBK: Dâvul:** Avcılar, nöbetçiler veya askeriler için belirlenen özel davul (ss.231, c.II).

DLT: Toy-: Doymak (ss.894). **ÖZBK: Toy-:** 1. Yiyip-içip, rızkını alıp, kendinin yemeğe, suya olan isteğini doyurmak, doyurup yiyip içmek, yemeğe suya kanmak, 2. Dayanıp, katlanıp tükenmek, takati kalmamak, huzursuz olmak (ss.244, c.II).

DLT: Tozıt-: Toz kaldırmak tozutmak (ss.894). **ÖZBK: Tozıt- (Bkz. Toz-):**

DLT: Tök-: Dökmek (ss.895). **ÖZBK: Tök-:** 1. Sıvı veya saçılan şeyleri kaplarından düşürmek, dağılmasına yol açmak, 2. Aktarıp boşaltmak, düşürmek, 3. Dökmek, dökülmesi mecbur olan (gözyaşı, kan, ter hakkında), 4. Gönülde var olan şeyleri söylemek, gönüldekini söyleyip yüreğini boşaltmak (ss.245, c.II).

DLT: Töktür-: Dökmek için emir vermek, döktürmek (ss.895). **ÖZBK: Töktir- (Bkz. Tök-):**

DLT: Tökül-: Birisi tarafından veya kendi kendine dökülmek (ss.895). **ÖZBK: Tökil- (Bkz. Tök-):**

DLT: Töküş-: Dökmede, akıtmada yardım etmek veya yarışmak (ss.895). **ÖZBK: Tökış- (Bkz. Tök-):**

DLT: Töngder-: Bir şeyi ters çevirmek (ss.896). **ÖZBK: Töntar-:** 1. Altını üstüne, üstünü altına getirmek, değiştirmek, ters çevirmek, 2. Devleti, hâkimiyeti güçle değiştirmek, çevirmek, ele almak, ters çevirmek (ss.250, c.II).

DLT: Töş: Döş, göğsün başı, göğüs (ss.897). **ÖZBK: Töş:** 1. Gövdenin boyunla karın arasındaki ön kısmı; göğüs, 2. ev kuşlarının göğüs kısmı, göğsü, 3. Herhangi bir şeyin göğüs gibi olan kısmı; sine, göğüs, 4. Yaşıt; dost, arkadaş (ss.256, c.II).

DLT: Tuman: Sis (ss.899). **ÖZBK: Tuman: I.** Atmosferin alt katmanlarında ortaya çıkan küçük su veya buz parçaları, **III.** Ekim devrimine kadar Orta Asya'nın idari bölge olunması **IV.** Alt, kuyu, **V.** İran'da bin dokuz yüz otuz iki yılına kadar yürürlükte olan para bütünlüğü (ss.222, c.II).

DLT: Tımşuk: Kuşun gagası, gaga (ss.990). **ÖZBK: Tımşuk:** 1. Kuşların ağızıyla bitişik olan, gagalama ve zarar vermek için kullanılan keskin uçlu boynuza benzer uzvu, 2. Hayvanların başının ön kısmı, 3. Herhangi bir araç vb.nin önüne çıkıp duran kısmı, burnu (ss.223, c.II).

DLT: Tur-: Kalkmak, ayağa kalkmak, durmak, (bir yerde) kalmak, (sis vb.) kopmak (ss.900-901). **ÖZBK: Tur-:** 1. Ayağın üzerinde dik vaziyette olmak, 2. Ayaklarına veya herhangi bir uzvuna dayanıp dik durumda olmak, 3. Belli bir yer veya bir kimsede olmak, korunmak, 4. Yatan veya oturan birinin yerinden kalkması, dik olmak, ayağa kalkmak, 5. Oturmak, hayat geçirmek, yaşamak, 6. Yaşamak, ömür geçirmek, 7. Beklemek, sabretmek, 8. Başkalarına nispeten herhangi bir mevkie sahip olmak, 9. Para veya meblağ hesabında bir kıymete sahip olmak, 10. Bozulmadan, ekşimeden saklamak (yemek, tarla ekinleri, taze meyve vb. hakkında), 11. Kaldırmak, başlamak, 12. Gerçekleştirilmesi gerekli vazifeler sırasında olmak, 13. Yardımcı fiil görevinde gelip, hareketin sürekliliğini veya devamlılığını ifade eder, 14. (ı)b ekli zarf-fiil biçiminde gelerek, kendinden önceki zarf-fiille birleşip, hareketin aynı zamanda devam ettiğini bildirir (ss.226, c.II).

DLT: Turgur-: Ayağa kaldırmak, (duvar vb.) yapmak, bir şey dikmek (ss.901). **ÖZBK: Turğiz-:** 1. Ayağın üzerinde dik vaziyette olmak, 2. Ayaklarına veya herhangi bir uzvuna dayanıp dik durumda olmak, 3. Yatan veya oturan birinin yerinden kalkması, dik olmak, ayağa kalkmak, 4. Oturmak, hayat geçirmek, yaşamak, 5. Para veya meblağ hesabında bir kıymete sahip olmak (ss.230, c.II).

DLT: Turuş-: Beraber ayağa kalkmak, (birine) mukavemet etmek (ss.893). **ÖZBK: Turuş-:** 1. Ayağın üzerinde dik vaziyette olmak, 2. Yatan veya oturan birinin yerinden kalkması, dik olmak, ayağa kalkmak, 3. Oturmak, hayat geçirmek, yaşamak, 4. Yaşamak, ömür geçirmek, 5. Beklemek, sabretmek, 6. Başkalarına nispeten herhangi bir mevkie sahip olmak (ss.225, c.II).

DLT: Tut-: Tutmak, yakalamak, almak, alıkoymak (ss.904). **ÖZBK: Tut-:** 1. Elle yakalamak, tutmak; tutunmak, 2. Avlayarak, koşarak, izinden giderek vb. yollarla yakalamak, yakalayıp ele düşürmek, 3. Herhangi bir şeyi iyilikle bir kimseye teklif etmek, faydalanması için düzeltmek, vermek, 4. Bir şeyi başka bir şeyle düzeltip, karşısında tutmak, bırakmak, 5. Kendi elinde saklamak, elden vermeyip tutup durmak, 6. Kendini tutmak, sakinleştirmek, tutmak, 7. İdare etmek, yönetmek, 8. Bir şekilde kullanmak, faydalanmak, değerlendirmek, 9. Çocuk yetiştirmek, bakmak (ipek böceği), 10. Kullanma, faydalanma için kendi isteğinde, alıp

durmak, korumak, 11. Saklamak; bırakmak, 12. Kendi faaliyetinde, işinde herhangi bir yolu geçmek, gerçekleştirmek, belli yoldan gitmek, 13. Tüm düzen-kurallara uyan durumda gerçekleştirmek, yerine getirmek, yapmak, 14. Herhangi bir iş, söz vb. ile dolu, avare olup, tutup kalmak, uzaklaştırmamak, 15. İşgal etmek, ele geçirmek, sahip olmak, 16. Hesaplamak, saymak...deyip bilmek, 17. Kapama, engelleme, vb. amaçlar için takmak, bağlayıp, iliştip veya asıp koymak, 18. Çoğalıp, uzayıp, yayılıp belli bir yeri sahiplenmek, kaplayıp almak, ele geçirmek, 19. Yavrulamak, yavrulayıp kalmak, aniden başlamak (genellikle insan tabiatında olan çeşitli özellikler hakkında), 20. Başlamak, başlayıp kalmak, akın etmek (genellikle dert, hastalık, ağrı hakkında), 21. Görev almak, büyümek, gelişmek (ss.233, c.II).

DLT: Tuttur-: Tutmak, yakalamak için emir vermek, tutturmak (ss.905). **ÖZBK: Tuttir- (Bkz. Tut-):**

DLT: Tutul-: Tutulmak, yakalanmak (ss.905). **ÖZBK: Tutıl- (Bkz. Tut-):**

DLT: Tutun-: (av hayvanı vb. şeyleri) kendi başına tutmak, yakalamak, (ay ve güneş) tutulmak, (birine evlatlık, sütanne) edinmek, tutuşmak (ss.905). **ÖZBK: Tutın-:** 1. Elle yakalamak, tutmak; tutunmak, 2. Herhangi bir işi gerçekleştirmek, bir işe girişmek (ss.233, c.II).

DLT: Tutuş-: Karşılıklı tutmak (ss.906). **ÖZBK: Tutış- (Bkz. Tut-):**

DLT: Tuy-: Sezmek, fark etmek, hissetmek (ss.906). **ÖZBK: Tuy-:** Hissetmek, duymak; sezmek (ss.221, c.II).

Özbek Türkçesinde iki farklı “*tuy-*” fiili vardır. Biri yukarıdaki anlamı karşılarken diğeri; “*ezmek, ufalamak, toz yapmak, beyazlatmak, temizlemek, örneğin, pirinç bitkisini*” anlamına gelmektedir.

DLT: Tuytur-: Farkettirmek, kavratmak (ss.906). **ÖZBK: Tuydır-:** Hissetmek, duymak; sezmek (ss.221, c.II).

DLT: Tuz: Tuz (ss.906). **ÖZBK: Tuz:** 1. Asit bileşenindeki hidrojen yerini herhangi bir metalin sahiplenmesi neticesinde ortaya çıkan kimyevi birleşimin genel ismi, 2. Bu birleşimin yemek için kullanılan bir türü (sodyum klor), 3. Bir kimsenin bir başka insana verdiği, yedirip içirdiği yemeği, 4. Mantık, mana, öz (ss.218, c.II).

DLT’de ve Özbek Türkçesinde yukarıdakinin dışında farklı manaya gelen “*tuz*” kelimesi vardır. DLT’de “*güzellik*” manasına gelirken Özbek Türkçesinde; “*oyun turnuvasını seyredip, en büyük veya bir puan*” anlamına gelmektedir.

DLT: Tuzla-: Tuzlamak (ss.907). **ÖZBK: Tuzlä-:** 1. Tuz serpip koymak, tuz serpmek, tuza bulamak, 2. Tuz serpip veya tuzlu suya koyup uzun süre bozulmayan yiyecek hazırlamak, 3. Sözle üstesinden gelmek, düzeltmek, 4. Çok iyi yapıp aldatmak, fikir vermek, kandırmak (ss.219, c.II).

DLT: Tuzlan-: Tuzlanmak (ss.907). **ÖZBK: Tuzlän- (Bkz. Tuzlä-):**

DLT: Tuzlat-: Tuzlatmak (ss.907). **ÖZBK: Tuzlät- (Bkz. Tuzlä-):**

DLT: Tüg-: Düğümlemek (ss.907). **ÖZBK: Tüg-:** Düğüm yapmak, Düğüm yapıp eklemek, bağlamak, 2. Örerek bağlamak; örüp düğüm yapıp yerleştirmek, 3. Kenarlarını yapıştırmak, hazırlamak (çuçuvara, samsa vb.ni), 4. Meyve kesmek (ss.217, c.II).

DLT: Tügme: Düğme (ss.908). **ÖZBK: Tügmä:** 1. Kıyafet, kılıf vb.nin kenarına takılan sap, 2. Düğme, 3. Fırça kılı (ss.217, c.II).

DLT: Tügün: Düğüm (ss.908). **ÖZBK: Tügün:** 1. Kement, ip, kurdele vb. şeylerin bağlayıp, eklenen veya ilmiklenerek bağlanan yeri, 2. Örüp, bohçalanıp bağlanan şey; bohça, 3. Sanatsal eserde vakanın gelişmesine, başlamasına sebep olan vaka, hadise, 4. Vaka, hadise vb.nin karşılaşılan karışık yeri, 5. Kalpte toplanan, gönle rahatsızlık veren veya çözülmeyen kafa yorulan şey (ss.217, c.II).

DLT: Tüket-: Bitirmek, tamamlamak (ss.908). **ÖZBK: Tügät-:** 1. Sona, nihayete yetişmek, bitmek, 2. Kullanılıp, sarf edilip bitmek, 3. Sıradan çıkmak, sona ermek, ölmek, 4. Ortadan kalkmak, bitmek, yok olmak, 5. İşini, faaliyetini durdurup, dağıtıp yollamak, kapatmak (ss.217, c.II).

DLT: Tümen: Çok çeşitli (ss.909). **ÖZBK: Tümän II:** 1. On bin, 2. Altınla birlikte on bin som, 3. On bin atlıdan ibaret askeri bölüm (ss.222, c.II).

DLT: Türlüg: Türlü, çeşitli (ss.911). **ÖZBK: Türlü:** Birbirine benzemeyen, her türe mensup olan, her çeşit, 2. Gibi, benzer (ss.226, c.II).

DLT: Tüş-: Düşmek, inmek (ss.912). **ÖZBK: Tüş-:** 1. Yukarıdan, yükseklikten veya herhangi bir şeyin üstünden aşağı tarafa hareket etmek; böyle hareket edip aşağıya yetişmek, ulaşmak, inmek, 2. Herhangi bir araç vasıtasına oturmak, çıkmak, 3. Düşerek bir dereceye

yetişmek (çeşitli vakalar, süreçler hakkında), 4. Sağlamlaşan, dayanan, tutup durulan yerinden ayrılıp kendi ağırlığıyla aşağı gitmek, 5. Boşalıp, kopup dökölmek, 6. Havalanıp, uçup kendi ağırlığıyla herhangi bir yere yetişmek, konmak (fırlatılan, atılan şeyler hakkında), 7. Herhangi bir iş, görev, durum vb.den istifa etmek veya askıya aldırmak, 8. Bir yakaya, yöne, yere varmak; girmek, 9. Yolculukta bir yere varıp durmak, konmak, 10. Belli bir yönde uzanıp, varıp bir noktaya, yüzeye doğru, uğramak, kalkışmak veya yayılmak, 11. Ortaya çıkmak, görünmek, 12. Takılmak, tutunmak; yakalanmak, 13. Bir kimseye, aileye uzatılmak, 14. Herhangi bir iş, tavır, durum yüzünden masraflı olmak, bir şey kaybetmek, 15. Bölmede belli miktara doğru gelmek veya erişmek, 16. Karşılaşmak, rastlamak (kaygı, şüph ve genellikle başka hissiyatlar hakkında), 17. Belli meblağ, para, çalışma vb. karşılığına gelmek, alınmak, 18. Gelmek; sınıflandırmak (dilekçe, şikayet, teklif vb. hakkında), 19. Gelir, ganimet vb. şeklinde gelmek, ele girmek, toplanmak, biriktirilmek, 20. Uygun gelmek, doğru gelmek, uygun gelmek, 21. İnşa edilmek, meydana gelmek, oluşturmak, 22. Bir iş veya tavra girişmek, başlamak, 23. İsimlerle ortak fiil yapar, 24. (ı)b, -a ekli zarf-fiillerle gelip, işin sonlandığını bildirir, 25. (ı)b ekli zarf-fiillerle birleşip işin birden, aniden, keskin olduğunu bildirir, 26. Zarf-fiil şeklinde kendinden sonra yardımcı fiille birlikte ortak fiil yapar (ss.237, c.II).

DLT: Tüşür-: Düşürmek (ss.913). **ÖZBK: Tüşir- (Bkz. Tüş-):**

DLT: Tütet-: (ateş vb.) tütörmek (ss.913). **ÖZBK: Tütät-:** 1. Dumanlanarak yanmak, duman çıkarmak, 2. İş çıkarıp, camı karartıp yanmak (lamba hakkında), 3. Tepesi atmak, tepesi atıp gitmek, kızmak; yanmak, 4. Ateş kaybedip, yandırıp almak (ss.231, c.II).

DLT: Uç-: Uçmak (ss.915). **ÖZBK: Uç-:** 1. Kanat vasıtasıyla hayvanın hareketlenmesi, kanat vurarak herhangi bir yöne yönelmek, 2. Darbeyle ayrılıp, oldukça ileriye varıp gitmek, yükselip gitmek; yok olup gitmek, 3. Çok hızlı yürömek, koşmak, koşturmak, 4. Kar, buz üstünde kaymak, dayanak atmak, 5. Etrafa yayılmak, işitilmek (ses hakkında), 6. Kırılıp, kopup düşmek, çatlamak, 7. İsteksiz verilmek, esir olmak, kandırılmak, kanmak, 8. Sinirden veya herhangi başka bir sebepten ürkemek, titremek (herhangi bir uzuv hakkında), 9. Sert darbeyle karşılaşıp yıkılmak, helak olmak, ölmek (ss.287, c.II).

DLT: Uçur-: Uçurmak (ss.915). **ÖZBK: Uçır- (Bkz. Uç-):**

DLT: Uk-: Anlamak, öğrenmek (ss.919). **ÖZBK: Uķ-:** 1. Manayı özümsemek, bilip yetişmek; anlamak, düşünmek, 2. Anlamak, hissetmek, sezmek (ss.291, c.II).

DLT: Uktur-: İzah etmek, anlatmak (ss.919). **ÖZBK: Uķtır- (Bkz. Uķ-):**

DLT: Ulgağ-: Büyümek (ss.920). **ÖZBK: Ulğay-:** 1. Olgunluğa, yetişkinliğe erişmek, büyümek, 2. Kuvvetlenmek, güçlenmek, çoğalmak (ss.274, c.II).

DLT: Ulug: Yüce, ulu, büyük (ss.921). **ÖZBK: Uluğ:** 1. Sahip olunan yeri, hacmi çok büyük; çok büyük, iri, çok, 2. Her yönden fazla, üstün; kudretli, 3. Eşsiz yetenekli, büyük, 4. Çok şenlikli, ulu, 5. Görevli, başkan, büyük, 6. Ulu (ss.273, c.II).

DLT: Ur-: Vurmak, dövmek (ss.922). **ÖZBK: Ur-:** 1. Elle veya başka bir şeyle darp etmek, 2. Sivri silahlar (kılıç, mızrak, neşter) ile saplamak, dikmek, 3. Hedefe alıp atmak, 4. Bir tarafa aceleyle yönelmek, 5. Şiddetli bir şekilde yağmak, 6. Arındırıp koparmak, yıkmak, bozmak, 7. Ölçülü bir şekilde darbeyle hareket etmek, tepmek, 8. İsraf etmek, zarar vermek, 9. Saklamak, gizlemek, 10. Toprak, kesek, tuğla vb. yardımıyla herhangi bir şey kurmak, inşa etmek, 11. Yerleştirmek, koymak, döşemek, 12. Tüketmek; yemek, içmek, 13. Eleştirmek, eksikliğini yazıp taşlamak, 14. C.k ile gelen bazı isimlere bağlanıp, bu isimden anlaşılan yüksekliğe kadar yeterli olmayı bildirir, 15. Bazı isimlerle birleşerek, bu ismin manasına bağlı ortak fiil yapar (ss.279, c.II).

DLT: Uriş-: Vuruşmak, savaşmak (ss.924). **ÖZBK: Uriş- (Bkz. Ur-):**

DLT: Urug: Her şeyin tanesi, tohumu (ss.923). **ÖZBK: Uruğ:** 1. Bitkilerin embriyo, besin maddeleri ve kabuktan ibaret ürünü; tane, tohum, 2. Erkeklerin cinsi bezini çalıştırıp çıkaran, cinsel hücrelerden ibaret sıvı; sperm, meni, 3. İpek böceği kelebeğinin yumurtası; tırtıl yumurtası, 4. Bir anne babadan gelen, bir ecdattan gelen kişiler; evlat, kardeş, 5. İlkel topluluk düzeninde: karşılıklı kan kardeşi olan kişilerden ibaret ilk temel organizasyon, kuruluş, topluluk, 6. Yayılma, yüzeye çıkma, kaynak; sebep (ss.280, c.II).

DLT: Urul-: Dövülmek (ss.924). **ÖZBK: Urıl- (Bkz. Ur-):**

DLT’de “(sofra vb. için) konulmak, hazırlanmak” manasına gelen farklı bir *urul-* sözcüğü mevcuttur.

DLT: Urun-: Dövünmek, döver görünmek, sarınmak, örtünmek (ss.924). **ÖZBK: Urim-:** 1. Kendini her tarafa vurmak, her yana çırpınmak; hareket etmek, çabalamak, 2. Herhangi bir işi gerçekleştirmeye başlamak, tutunmak, 3. Bir işi gerçekleştirmek, bir şeye erişmek için güç sarf etmek; gayret etmek, 4. Yorulmak, durumdan sapmak; zorluk çekmek, 5. Gerçek halini, özelliğini kaybetmek; eskimek (ss.279, c.II).

DLT: Uruş: Dövüş ve savaş, mücadele (ss.924). **ÖZBK: Uruş (Bkz. Ur-):**

DLT: Uşak: Küçük (ss.925). **ÖZBK: Uşâk:** 1. Ekmeğin küçük parçaları; kırıntı, 2. Boyu, bedeni küçük, zayıf, cılız, 3. Çocuk (ss.289, c.II).

DLT’de “*laf taşıma*” anlamına gelen başka bir “*uşak*” sözcüğü mevcuttur.”

DLT: Uşat-: Ufalamak (ss.925). **ÖZBK: Uşat-:** 1. Parça parça yapıp kırmak, ufak parçalara bölmek, ayırtmak, kırdırmak, 2. Büyük parayı bu değerdeki küçük paralarla takas yapmak, ufalamak (ss.288, c.II).

DLT: Uya: Kuş yuvası (ss.927). **ÖZBK: Uyä:** 1. Yabani hayvanlar, kuşlar ve böceklerin yaşama ve çoğalması için uyarlanan yer, ev; yuva, 2. Birkaç tane tohumu toplayıp ekmek için açılan çukurda birkaç bitkinin toplu bir şekilde çıktığı yer, 3. Kötü niyetli kişilerin oturduğu veya karşılaştığı, toplandığı yer, mekan, 4. Fitne, panik, kaygı vb. çoğalıp ortaya çıktığı veya peyda olduğu yer, maden, 5. Bir kökten yapılan sözler grubu (ss.290, c.II).

DLT’de farklı bir anlama gelen gelen “*uya*” kelimesi mevcuttur. Manası ise; “*akraba; kardeş, yakın*” demektir.

DLT: Uzak: Uzamış olan, uzun, uzun süre (ss.928). **ÖZBK: Uzâk:** 1. Bir kimse veya bir şeyden uzun mesafeyle ayrı duran, ondan çok uzaktaki; uzak, ırak, 2. Uzaktaki, çok ilerideki yer, büyük uzak mesafeyle ayrılan yer, 3. Belli bir vakit devam eden, çabuk bitmeyen; devamlı, 4. Dolaysız veya yakın akraba olmayan, başka akrabadan dolayı bağlanan, 5. Alakası, münasebeti olmayan; alakasız (ss.266, c.II).

DLT: Uzat-: Uzatmak; oyalamak (ss.928). **ÖZBK: Uzat-:** 1. Elindeki bir şeyi başka bir şahsa vermek, elini uzatıp tutmak, herhangi bir şeyi tutmak, 2. Bir tarafa yönlendirmek, uzatmak, yaymak; düzeltmek (ayağı, eli), 3. Fırlatıp, tekmeleyip, ikinci oyuncuya geçirmek, ulaştırıp vermek; aşımak (top vb.ni), 4. Belli yerde birleşip gitmek, beraberinde gitmek, 5. Herhangi bir yola yönlendirmek, göndermek, 6. Evlenmek, kızı evlendirmek (ss.265, c.II).

DLT: Uzun: Uzun olan her şey, uzun (ss.928). **ÖZBK: Uzun:** 1. Boyu uzayan, uzun, 2. Yüksek, uzun boylu, 3. Uzun süre devam eden, uzayan; çabuk bitmeyen, devamlı (ss.268, c.II).

DLT: Üç: Üç (ss.929). **ÖZBK: Üç:** 1. Üç sayısı ve bu sayıyla ifade edilen rakam, miktar, 2. Beş puanlı sayı not sisteminde kabullenme “tatmin edici”, “orta” derecedeki puan, 3. İsimlerin önüne gelerek, ortak isim yapar (ss.285, c.II).

DLT: Ün: Ses (ss.932). **ÖZBK: Ün:** 1. Ses, avaz, 2. Feryat, inleme (ss.276, c.II).

DLT: Ürper-: Kabarmak; tüyler ürpermek (ss.934). **ÖZBK: Hürpây-:** 1. Diken halini almak, dikelmek (saç, kıl, tüy gibileri hakkında), 2. Ruh hali kötü görünmek, üzgün veya kederli bir görünüşe girmek (ss.712, c.II).

DLT: Üz-: Koparmak, kesmek, kesip atmak (ss.937). **ÖZBK: Üz-:** 1. Güçle çekip, koparıp bütünden ayırmak, bölmek, kesmek, 2. Kök, sap veya fidanından ayırıp almak, kesmek, 3. Durduğu yerden hareket etmek, kaldırmak, 4. Kesip, bölüp koymak; kesmek, 5. Borcu ödemek, borçtan kurtulmak, 6. Sert ısırtmak veya kırmak; ısırıp veya kırıp yaralamak, 7. Sert etki edip azap vermek, incitmek, acıtmak (sıcak, soğuk darbe hakkında) (ss.266, c.II).

DLT: Üzül-: Kopmak (ss.937). **ÖZBK: Üzil- (Bkz. Üz-):**

DLT: Yađ-: Yaymak, sermek (ss.939). **ÖZBK: Yâý-:** 1. Örülü, bükülü, sarılı şeyleri açmak, yaymak, 2. Toplu duran şeyleri yaymak, 3. Açıp, yayıp asmak (ip, dal vb.ne), 4. Vurup, ezip, ince hale getirmek, düzleştirmek; yaymak, 5. Birbirinden ayırıp yayıp, saçıp koymak, 6. Açığa çıkarmak, yaygınlaştırmak (ss.255).

DLT: Yađıl-: Yayılmak, serilmek (ss.939). **ÖZBK: Yâýıl- (Bkz. Yâý-):**

DLT: Yağış-: Yaymada yardım etmek veya yarışmak, (asker vb.) her taraftan dağılmak, (kağıtta mürekkep) dağılıp yayılmak (ss.940). **ÖZBK: Yâzış- I (Bkz. Yâý-):**

DLT: Yađtur-: Yaydırmak (ss.940). **ÖZBK: Yâýdır-(Bkz. Yâý-):**

DLT: Yağıl-: Yağdırılmak (ss.940). **ÖZBK: Yâğıl-:** 1. Yağmurdan, doludan düşüp, yağıp durmak; dökülmek, 2. Aksetmek; yayılmak (ss.257).

DLT: Yalğan-: Yalanmak, yalamak (ss.945). **ÖZBK: Yälän-:** 1. Yemeğin tadına bakmak amacıyla herhangi bir şeye dilini değdirmek; dil vasıtasıyla ağzına almak, 2. Dokunup, çarpıp tesir etmek (rüzgar, soğuk, sıcak vb. hakkında), 3. Akıtmak, arındırmak (su hakkında) (ss.479, c.II).

DLT: Yalgaş-: Yalaşmak, yalamak (ss.945). **ÖZBK: Yäläş- (Bkz. Yälän-):**

DLT: Yalgat-: Yalatmak (ss.945). **ÖZBK: Yälät- (Bkz. Yälän-):**

DLT: Yaman: Her şeyin kötüsü, kötü (ss.947). **ÖZBK: Yâmân:** 1. Karakteri, özelliği düşük, iyi olmayan, 2. Ahlakı, itibarı bozuk; kötü, 3. Kötü, hoş olmayan, gönülsüz, 4. Zararlı, rezil, 5. Ağır, tehlikeli; zor, 6. Okuma yutlarında: okuyucunun bilim derecesini gösteren en eski puan (ss.257).

DLT: Yan: Kalça kemiklerinin başları; kalça kemiği (ss.948). **ÖZBK: Yân:** 1. Gövdenin omuz kısmından olan ön veya sol kısmı, 2. Sağ veya sol taraf; yön, 3. Yaka, kenar; kıyı, 4. Cep, kese, 5. Z-ş. sahiplik ve c-k, ö-p. k. ve ç. k. ekleriyle yardımcı görevinde kullanılır. (ss.257).

DLT: Yana: İkinci defa, tekrar, yine, ve; sonra (ss.948). **ÖZBK: Yänä:** 1. Tekrardan, yine, yeniden, tekrar, yine, 2. Bunun dışı, bunun üstü, 3. Eskisinden başka; yeni, başka, 4. Fikri güçlendirme, vurgulamak için kullanılır (ss.482, c.II).

DLT: Yapul-: (kapı vb.) çarpmak, kapanmak (ss.951). **ÖZBK: Yâpıl- (Bkz. Yâp-):**

DLT: Yaptur-: (kapı vb. bir şeyi) çarpmayı emretmek, kapattırmak, (duvar vb.) inşa etme görevi vermek, yaptırmak (ss.951). **ÖZBK: Yâptır-:** 1. Kapı, pencere vb.ni örtmek, 2. Herhangi bir şeyle yasaklamak, kapamak, 3. İş, hadise, süreç vb.ni durdurmak, tamamlamak, 4. Açık, geniş nesneleri yığmak, kapamak, 5. Yapının üstünü örtmek, 6. Kurmak, 7. Gizlemek, kapalı tutmak, 8. Bulutla kaplanmak (ss.259).

DLT: Yar-: Yarmak (ss.952). **ÖZBK: Yâr-:** 1. Kesip, yontup parçalara ayırmak, bölmek, 2. Kesmek, dilimlemek, 3. -ıb ekli zarf-fiil f-de “geçmek”, “kırmak”, “çıkmaq” fiilleriyle gelerek karşılık, engel, önlem vb.ni yenme manasını ifade eder (ss.262).

DLT: Yarım: Nesnenin yarısı, yarım, her şeyden alınan tek parça (ss.954). **ÖZBK: Yârim:** 1. Herhangi bir şeyin iki eşit kısmından biri, ikisinden bir parçası, ikisinden biri, 2. Bütünün ikisinden birine eşit miktar; 0,5., 3. Bir şeyin ortası, orta beli, 4. Dolu olmayan; yarım kalmış, 5. İki çeşit nesne, madde, olay vb.den ortaya çıkan, karışım (ss.486, C.11).

DLT: Yaru-: (güneş vb.) aydınlatmak; (karanlık bir yer) aydınlanmak (ss.956). **ÖZBK: Yârı-:** 1. Parlak, pırıl pırıl olmak; ışıklı olmak, 2. Aydınlanmak (tan hakkında), 3. Güzelleşmek, çiçeklenmek, şen olmak (ss.261).

DLT: Yaşa-: Yaşamak (ss.957). **ÖZBK: Yâşa-:** 1. Belli bir süre ömür geçirmek; hayat geçirmek; canlı yürümek, 2. Dünya nimetlerinden keyif almak, hayattan faydalanmak; huzurlu hayat geçirmek, 3. Herhangi bir şeyi hayattaki en mühim şey deyip bilmek, 4. Hayatı bir yerde geçirmek; bir yerde istikamet etmek, 5. Bir kimseyle bir yerde, birlikte oturmak, 6. Mevcut olup durmak, var olmak, saklanmak, 7. Bir kimse veya şeyin uzun ömür görmesi, ebediyen var olması, başarı kazanması hakkındaki isteği ifade eder (ss.490, c.II).

DLT: Yaşna-: Şimşek çakmak; parlamak, (ayna, leğen vb.) parlamak (ss.958). **ÖZBK: Yâşnä-:** 1. Gelişip büyümek, çiçeklenmek, çiçek açmak, 2. Kendine çekip güzel hale gelmek, güzelleşmek, 3. Işgın bulmak, olgunlaşmak, 4. Yükselmek, zirveye çıkmak; alev alıp gitmek,

5. Parlamak, ışıldamak, parlak görünmek, 6. Keyif almak, yayılmak, açılmak; kendini huzurlu hissetmek (ss.491, c.II).

DLT: Yat-: Yatmak, (bir şeyin) altında uzun süre kalmak (ss.958). **ÖZBK: Yât-:** 1. Vücudu yere (yatak, döşek vb.ne) vererek uzanmak, düşmek, 2. Yerini tutmak, yerleşmek, 3. Durmak, yaşamak, 4. Geceyi geçirmek, uyumak, 5. Hasta olup, ayakta duramamak, 6. Hapiste olmak, tutuklamak, 7. Durmak, durup kalmak, pişirilmek, 8. Zarf ve zarf-fiillerle birleşip, iş-hareket veya durumun daimi, devamlılığını bildirir (ss.263).

DLT: Yavaşlan-: (adam) kendini yumuşak göstermek (ss.960). **ÖZBK: Yuvâşlân-:** Yavaş olmak, acıdan düşmek (ss.461).

DLT: Yaz: İlkbahar, yaz (ss.962). **ÖZBK: Yâz:** 1. Yılın bahar ile güz arasındaki en sıcak mevsimi, 2. Ömrün en güzel olduğu, iyi dönemi (ss.253).

DLT: Yazıl-: Çözülme, açılmak (ss.963). **ÖZBK: Yâzıl- I:** 1. Örülü, bükülü, sarılı şeyleri açmak, yaymak, toplanıp, biriken şeyleri yaymak, dağıtmak, 2. Yorgunluğu bırakmak, endişeyi, üzgünlüğü yok etmek, keyif almak. **II:** Kâğıt veya başka materyalin üzerine bir işaret (harf, rakam vb) düşürmek; yazmak, 2. Yazma eser oluşturmak; icat etmek (ss.253).

DLT: Yazış-: Çözmede yardım etmek veya yarışmak, sökmeye yardımcı olmak (ss.963). **ÖZBK: Yâzış- I:** 1. Örülü, bükülü, sarılı şeyi açmak, yaymak, 2. Toplanıp, biriken şeyleri yaymak, dağıtmak, 3. Çıkarmak, açmak, 4. Söylemek, beyan etmek, 5. Bırakmak, dağıtmak, yok etmek (dert, elem vb.ni). **II:** 1. Kâğıt veya başka materyalin üzerine bir işaret (harf, rakam vb) düşürmek; yazmak, 2. Yazma eser oluşturmak; icat etmek (ss.254).

DLT: Yaztur-: Çözdürmek; (ok atışında, konuşmada) yanıltmak (ss.964). **ÖZBK: Yâzdır- (Bkz. Yâzış-):**

DLT: Yazuk: Suç, günah, bağından serbest bırakılmış (at vb.) (ss.964). **ÖZBK: Yâzık I:** 1. Şeriat kanununa, dini akidelere aykırı iş, 2. Adap-ahlak çerçevesine sığmayan iş, yersiz hareket; ayıp. **II:** 1. Yayılan, açılan, 2. Geniş, enli, 3. Çukur olmayan, yassı, yüzeysel (ss.254).

DLT: Yé-: bir şey yemek (ss.973). **ÖZBK: Ye-:** 1. Yemek tüketmek, yemek yemek, 2. Geçim veya yaşam için harcamak, 3. Kazanıp almak, 4. İşten, rütbeden çıkarmak; zarar vermek, sakatlamak; öldürmek, 5. Bazı isimlerle ortak fiil yapar (ss.247).

DLT: Yél: Yel, rüzgâr; karındaki yel, gaz (ss.974). **ÖZBK: Yel I:** 1. Havanın yeryüzü boyunca hareketi, 2. Bir şey içine demlenen hava, gaz, 3. Bağırsakta oluşan hava, gaz (ss.245).

DLT ve Özbek Türkçesinde yukarıdaki anlamların dışında farklı bir *yel* sözcüğü vardır. Özbek Türkçesinde “*Kişi organizmasından bir kısmının çürümesi, bozulmasından ibaret ağır hastalık*” manasındayken DLT’de “*Cin; cin çarpması*” anlamına gelmektedir

DLT: Yél-: Koşmak (ss.975). **ÖZBK: Yel-:** 1. Harekete geçmek, esmek, 2. Rüzgârda rüzgâr gücüyle yürümek, uçmak, 3. Çabuk yürümek, koşmak, rüzgâr gibi uçmak (ss.246).

DLT’de “-aş, yemek- yenmek, yenilmek” anlamına gelen farklı bir *yél-* kelimesi mevcuttur.

DLT: Yéldir-: (rüzgar) esmek (ss.964). **ÖZBK: Yeldir- (Bkz. Yel-):**

DLT: Yelim: Kendisiyle tüy ve benzeri şeyler yapıştırılan tutkal (ss.964). **ÖZBK: Yelim:** 1. Ağaç tohumundan çıkan, sert, yapışkan fidan biti, 2. Birleştirmek, üleştirmek için kullanılan yapışkan madde, 3. Yapışkan, rahatsız edici, donuk (insan hakkında) (ss.245).

DLT: Yelpit-: (sinek vb. şeyleri) yelpazeyle kovdurtmak, yelpazeletmek (ss.965). **ÖZBK: Yelvit-:** 1. Yelpaze veya başka bir şey vasıtasıyla esinti oluşturmak, 2. Çırtırtmak, sallandırmak, 3. Rüzgâr vasıtasıyla tahıl atığı ve çöpten temizlemek, savurmak (ss.246).

DLT: Yém: Yiyecek, rızık (ss.975). **ÖZBK: Yem:** 1. Hayvanlara verilen tahıl, 2. Evde bakılan kuşlara verilen et, 3. Oltaya veya tuzağa yakalanan et vb. (ss.246).

DLT: Yemür-: (ağaç vb.) kesmek (ss.966). **ÖZBK: Yemir-:** 1. Koparıp, çevirip düşürmek, ufalatmak, 2. Harabeye, viraneye dönüştürmek, bozmak; tarumar etmek, 3. Yok etmek, berbat etmek, bitirmek (ss.246).

DLT: Yengge: Ağabeyin zevcesi, yenge (ss.966). **ÖZBK: Yengi:** 1. Küçük kardeş ve kız kardeşe nispeten ağabeyinin karısı; yenge. 2. Nikâhın ikici günü gecesi gelin ile damadın huzurunda kalan iki kadından biri (ss.483).

DLT: Yér: Yer (ss.967). **ÖZBK: Yer:** 1. Güneşten sonraki üçüncü gezegen, 2. Bu gezegenin toprak kısmı (su ile kaplanan kısmına karşı koyulan), 3. Gezegenimizin kabuğunun dış katmanı, 4. Nesnelerin duran, canlı organizmaların hayat geçirdiği yüzey, 5. Köy ekonomisinde faydalanan toprak tabakası, ekin ekilen yer, ekin arazisi, 6. Herhangi bir şeye tutulup duran, sahiplenilen yer; mekân, 7. Bir memleket, devlet veya halka ait bölge, 8. Bir

noktadan ilerideki yer; mesafe, 9. Bir şeyin veya üyenin ayrı kısmı, bölümü, yeri, 10. İş yeri, müessese, teşkilat, 11. İşaret zamirleriyle gelip bu zamirden anlaşılan tarafı ifade eder. (ss.248).

DLT: Yet-: Yetişmek, erişmek, ulaşmak (ss.967). **ÖZBK: Yet-:** 1. Yürüyüp bilinen bir yere, bir menzile varmak, 2. Yetişip, eşitleyip almak, 3. Gönderilen, uzaklaştırılan yerden kaynaktan ötedeki bir yere varmak (ses, konuşma, mektup hakkında), 4. Boy, hacim, miktar yönünden başka bir şeyle denkleşmek, beraber gelmek, 5. Temin edilen, yeterli olunan miktarda olmak, 6. Belli bir yaşa kadar yaşamak, ömür görmek, 7. Bir amaca erişmek, muvaffak olmak, 8. Gelmek; başlamak, 9. Ortak fiiller bünyesine girer, 10. Önder fiilden anlaşılan iş-hareketin tamamlandığını bildirir (ss.251).

DLT: Yetil-: İltihak etmek, ulaşmak (ss.967). **ÖZBK: Yetil-:** 1. Olgunlaşıp yetişmek, olgunlaşmak, 2. Büyüyüp, gelişip olgun şekli almak, 3. Kıvama gelmek, sudan hazırlamak (ss.250).

DLT: Yetiş-: Yetişmek, ulaşmak (ss.967). **ÖZBK: Yetiş-:** 1. Yürüyüp bilinen bir yere, bir menzile varmak, yetişip, eşitleyip almak, Bir amaca erişmek, muvaffak olmak, gelmek; başlamak, 2. Yetmek, erişmek, 3. Yeterli olmak (ss.250).

DLT: Yetti: Yedi (ss.968). **ÖZBK: Yetti:** 1. Yedi rakamı ve bu rakam ile ifade edilen sayı, miktar, 2. Vefatının dördüncü günü geçirilen merasim, mevlüt (ss.251).

DLT: Yığ-: Yığmak, toplamak; biriktirmek, men etmek (ss.969). **ÖZBK: Yığ-:** 1. Belli bir yere toplamak, yığmak; yığıştırmak, 2. Toplamak, biriktirmek, toplayıp çoğaltmak, arttırmak, 3. Düzenlemek, toparlamak; yığmak, 4. Katlanır, bükülür şeyleri düzenli hale getirmek, 5. Parçaları iki taraflı birleştirip bütün hale getirmek, 6. Belli bir noktaya işaret etmek, toplamak, merkezleştirmek (hayal, akıl, güç vb.ni), 7. İş, hareket, faaliyet vb.ni durdurmak, toparlayıp koymak (ss.351).

DLT: Yığın-: Kendisi için toplamak, biriktirmek (ss.970). **ÖZBK: Yığın-:** 1. Belli bir yere toplamak, yığmak; yığıştırmak, 2. Toplamak, biriktirmek, toplayıp çoğaltmak, arttırmak (ss.350).

DLT: Yığış-: (buğday vb. şeyler) yığmada yardımcı olmak (ss.970). **ÖZBK: Yığış- (Bkz. Yığ-):**

DLT: Yıgla-: Ağlamak (ss.970). **ÖZBK: Yıgla-:** 1. Gözyaşı dökmek (gam, elem, ağrı vb. sebepten), 2. Sızlanmak, yakınmak (ss.351).

DLT: Yıglaş-: Ağlaşmak, ağlamak (ss.970). **ÖZBK: Yıglaş- (Bkz. Yıgla-):**

DLT: Yıglat-: Ağlatmak (ss.970). **ÖZBK: Yıglat- (Bkz. Yıgla-):**

DLT: Yıgtur-: Yıgdırmak, toplatmak, (birini, bir şey) engel olmak üzere görevlendirmek, engellemek (ss.970). **ÖZBK: Yıgdır- (Bkz. Yıgış-):**

DLT: Yık-: Yıkma (ss.970). **ÖZBK: Yık-:** 1. Güçle yıkmak, devirmek, düşürmek, 2. Kuvvetle yere geçirmek, güreşte yenmek, güçlü çıkmak, üstün gelmek, 3. Kuvvetle hâkimiyetten mahrum etmek; devirmek; yok etmek, 4. Sınavda kötü puan vermek; sınavdan geçmemek (ss.350).

DLT: Yıkıl-: Yıkılmak (ss.971). **ÖZBK: Yıkıl-:** 1. Yıkılmak yuvarlanıp düşmek, güreşte yenilmek, mağlup olmak, 3. Hâkimiyetten mahrum olmak, devirilmek; yok edilmek, 4. Sınavdan kötü not almak, sınavdan geçmemek (ss.350).

DLT: Yıkış-: Yıkma yardımcı olmak (ss.971). **ÖZBK: Yıkış- (Bkz. Yık-):**

DLT: Yıl-: Yıl, sene (ss.971). **ÖZBK: Yıl-:** 1. Dünyanın güneş etrafında bir defa dönüp çıkma müddeti; on iki takvim ayına denk vakit, 2. Herhangi bir gezegenin güneşin etrafında bir kere dönmesiyle geçen zaman, 3. On iki hayvanlı takvim hesabında on iki hayvandan biri, 4. Belirli sayılardan sonra gelip, on yıllık müddeti ifade etmek için kullanılır (ss.348).

DLT: Yılan-: Yılan (ss.971). **ÖZBK: İlân-:** 1. Sürünerek yürüyen, ayaksız, gözlerinde göz kapağı olmayan canlı, 2. On iki hayvanlı takvime göre altıncı yılın ismi; yılan (ss.324).

DLT: Yıldız-: Ağacın kökü (ss.971). **ÖZBK: İldız-:** 1. Bitkinin yerden su ve gübre gibi maddeler alıp veren yer altı kısmı; damar, 2. Diş, saç, tırnak gibi deri veya et arasında yerleşen kısmı, siniri, 3. Herhangi bir şeyin kökü, gövdesi, 4. Belli bir dereceye yükseltilen, kendi kendine arttırılmada verilen sayı; kök (ss.321).

DLT: Yılı-: (su vb.) ılımak (ss.971). **ÖZBK: Ilı-:** 1. Sıcaklığı az olan, 2. Az pişmek (yumurta hakkında) (ss.321).

DLT: Yıp-: İp, iplik (ss.972). **ÖZBK: İp-:** 1. Pamuk, ipek, keten, yün vb. lifinden incelterek iplik yapılan veya iplik yapılmayan dikiş, dikiş materyali, 2. Bağ, bağısak vb.den çalgı araçları için yapılan tel, 3. İki nesne, kişi, durum vb.ni karşılıklı yapısal bağlayıcı vasıta; bağlanma, 4. Yol, çizgi, sınır, 5. Anlamsal bağlanma (ss.332).

DLT: Yırak: Uzak (ss.973). **ÖZBK: Yırâq:** 1. Bir kimse veya bir şeyden uzun mesafeyle ayrı duran, ondan çok uzaktaki; uzak, ırak, 2. Uzaktaki, çok ilerideki yer, büyük uzak mesafeyle ayrılan yer, 3. Belli bir vakit devam eden, çabuk bitmeyen; devamlı, 4. Dolaysız veya yakın akraba olmayan, başka akrabadan dolayı bağlanan, 5. Alakasız, münasebeti olmayan; alakasız (ss.349).

DLT: Yigirme: Yirmi (ss.974). **ÖZBK: Yigirmä:** 1. Yirmi rakamı ve bu rakam ile ifade edilen sayı, miktar, 2. Kişinin vefatından sonra on yedinci gün on dokuzuncu günü geçtikten sonraki merasim (ss.347).

DLT: Yigit: Delikanlı, her şeyin genci (ss.974). **ÖZBK: Yigit:** 1. bedenlen reşit olan erkek kişi, 2. Erkek kişi, cesur adam, mert, 3. Kızın gönül koyduğu kişi, sevgilisi, 4. Herhangi askeri takıma, gruba mensup olan erkek, 5. Kendine nispeten yaşı küçük kişiye müracaat etmede kullanılır (ss.347).

DLT: Yinçge: Herhangi bir şeyin incesi, ince (ss.976). **ÖZBK: İngičkä:** 1. Enine kesimi çok küçük, 2. Keskin (ses hakkında), 3. Naziklikle iş yapan, ince (ss.326).

DLT: Yogun: Her şeyin irisi (ss.979). **ÖZBK: Yoğan:** 1. Çapraz kesimi sert; şişman, 2. Miktar yönünden katı; dolgun, 3. Homurdanan; kaba (ses hakkında), 4. Katı, çok büyük (ss.356).

DLT: Yok: Yok, olmaz, değil (ss.980). **ÖZBK: Yoq:** 1. Var olmayan, 2. Cavap içinde gelerek inkâr manasını bildirir, 3. Sözün sonrasında gelerek önceki konuşmada beyan edilen fikre itirazı bildirir, 4. Fakir, yoksul; çaresiz (ss.355).

DLT: Yokaru: Yukarı, ayağa kalkmak (ss.980). **ÖZBK: Yuqarı:** 1. Herhangi bir şeyin en üst kısmında oturan; tepedeki, yüksekteki, üstteki, 2. Binanın ya da bir inşaatın üst katı; evin ikinci katı, 3. Herhangi bir yere nispeten yüksek yerleşen yerler, üst taraf; yükseklik, 4. Orta standarttan, orta dereceden aşıp geçen; miktar, güç, özellik, derece vb. yönden başkalarından üstün duran, 5. Genellikle bir kimse veya bir şeyden üst, güçlü, fazla, daha iyi, 6. Evin kapıya nispeten karşı tarafı; genellikle hürmetli kişilerin oturduğu taraf; ağ, 7. Önder teşkilat, rehber kurumu, merkez, 8. Öğrencilerin okuma zamanının bitmesine yakın, okuma müddetinin son yılları (sınıf, kurs vb. hakkında) (ss.474, c.II).

DLT: Yol: Yol; yolculuk, sefer (ss.980). **ÖZBK: Yol:** 1. Kişiler veya aracın gitmesi için belirlenen uzun yer bölümü, 2. Gemi ve uçakların gitmesi için özel olarak işaretlenip koyulan çizgi, 3. Harekete yönelen taraf, yöneliş; rota, 4. Herhangi bir hayati işlev gerçekleştiren boruya

benzer organ, 4. Sefere çıkmak, herhangi bir yakaya varmak; sefer, seyahat, 6. Basıp gidilen mesafe, 7. Yüzeye düşürülen ya da çekilen çizik, iz, 8. Dizi, satır, 9. Çizgi, arık, dizi, 10. İdeolojik yöneliş; dünyaya bakış, meslek, 11. İnsan hayatında, işi, faaliyeti vb.de basıp geçilen baskıların tamamı, 12. İş-hareket aracı, tarzı, usulü; çözüm, tedbir, 13. Hareket, tavır tarzı; davranış şekli, 14. Miktar, sayı ile kullanıldığında “def”, “kere”, “kez” gibi manaları ifade eder, 15. Bir melodi, müzik eseri veya şarkı icra etme usulü, 16. “için” yardımcı manasında kullanılıp, nesne veya iş-hareketin herhangi bir şeye yönlendirilmesini, ayrılmasını bildirir (ss.352).

DLT: Yori-: Yürümek (ss.981). **ÖZBK: Yur-:** 1. Adım atıp ileri gitmek, adım atıp hareket etmek, 2. Belli yönde hareket etmek, bir yerden başka yere ilerlemek, varmak veya gitmek (esasen araç vasıtası hakkında), 3. Genellikle bir yerden hareket etmek, ilerlemek (yüzmek, sürüklenmek, yürümek vb.), 4. Çok gezmek, seyahat etmek; başıboş gezmek, 5. Hayat geçirmek, yaşamak, 6. Bir araç vasıtasıyla herhangi bir yere varmak, 7. Satranç, iskambil, domino gibi oyunlarda kendi sırasında hareket etmek, oynamak; yürümek, 8. Harekete geçmek, çalışıp durmak, işlemek (düzenek hakkında), 9. Sevgiliyle vakit geçirmek, yakın münasebette olmak, 10. Razı olmak, ikna olmak, kabul etmek, 11. Yayılıp gitmek, yayılmak; uzanmak (haber hakkında), 12. (ı)b eklentili zarf-fiillerden sonra yardımcı fiil görevinde gelip hareketin devamlılığını bildirir (ss.472).

DLT: Yoriga: Yorga at (ss.981). **ÖZBK: Yorğa I:** 1. Küçük adımlar atıp çabuk yürüyen (at, eşek hakkında), 2. Hafif tabiatlı, kötü yola giren; bozuk. **II:** Beşiğin düz bir şekilde kolay sallanması için onun arka ve ön ayakları altına yerleştirilen yaya benzer ağaç araç (ss.354-355).

DLT: Yoriş-: Yürümede yarışmak (ss.982). **ÖZBK: Yuriş- (Bkz. Yur-):**

DLT: Yubka: Her şeyin incesi, yufka (ss.985). **ÖZBK: Yupka:** 1. Kalın olmayan, çaprazlama şekilde ince; ince, 2. Yoğun veya kalın olmayan, seyrek (duman, tütün, bulut vb. hakkında), 3. Hamuru krepe benzeyip yayarak üstüne yağda kavrulan kıyma, sebze koyup bakır kapta pişirilen yemek; ince yufkanın üzerine kıyma koyularak yağda pişirilen yemek (ss.470, c.II).

DLT: Yu-: Yıkamak (ss.984). **ÖZBK: Yuv-:** 1. Su (bazen alkol, gaz yağı vb.) ile ovup temizlemek, kirini gidermek; durulamak, çalkalamak, 2. Akıtıp gitmek, kırıp veya oyup gitmek, 3. Toprağın tuzunu gidermek amacıyla tarlaya su vermek, buz suyu baskını vermek, 4. Erişilen galibiyet, muvaffakiyet veya herhangi bir iyi şeyin ele geçmesini ziyafet, kadeh kaldırma yoluyla kutlamak (ss.461, c.II).

DLT: Yuktur-: Sürmek, dokundurmak, bulaştırmak (ss.985). **ÖZBK: Yuqtır-:** 1. Herhangi bir şeyden yapışmak, değmek, 2. Birine geçmek (esasen hastalık hakkında), 3. Kendi tesirine almak, tesir etmek, başkasına geçmek, 4. İyi sindirmek, vücuduna sinip, olumlu yönde tesir etmek (ss.475, c.II).

DLT: Yulduz: Yıldız (ss.986). **ÖZBK: Yulduz:** 1. Kendi tabiatına göre güneşe benzeyen, insan gözüne gece gökyüzünde ışık saçan nokta şeklinde görülen gökyüzü cismi, 2. Birkaç keskin uçlu geometrik figüre de bu şekilde sahip olan şey, 3. Meşhur olup tanınan, ün kazanan kişi hakkında, 4. Yıldız (ss.466, c.II).

DLT: Yumşa-: Yumuşamak (ss.988). **ÖZBK: Yumşa-:** 1. Yumuşak hale gelmek, yumuşamak, 2.Öfkeden düşmek, utanç, şefkat yoluna geçmek; erimek, 3. Düşmek, zayıflamak, güçsüzleşmek (soğuk hakkında), 4. Olumlu tarafa yüz tutmak, iyileşmek (vaziyet hakkında) (ss.468, c.II).

DLT: Yumşak: Her şeyin yumuşağı, yumuşak (ss.988). **ÖZBK: Yumşâk:** 1. Ele değdiğinde batan, yumuşak; boş, 2. Kolayca çeşitli şekle giren, işlem yapılması kolay, açık, 3. Çiğnenmesi, yenilmesi kolay, yumuşak (yemek hakkında), 4.birine sert konuşmayan, kabalık etmeyen; mülayim, kibar, 5. Sakin, yumuşak, güzel (su-hava hakkında), 6. Azarlamayan; hafif (ss.469, c.II).

DLT: Yut-: Oğuz ve Kıpçak lehçesinde yutmak (ss.990). **ÖZBK: Yut- I:** 1. Boğaz kasları yardımıyla ağızdaki bir şeyi damaktan geçirmek; içmek; yemek, 2. İçine çekmek, emmek, 3. Herhangi bir şey dememek için kendini tutmak, konuşmama, koymak, 4. Kendi derinliğine çekilerek yok etmek (ss.473, c.II).

Özbek Türkçesinde “1. Herhangi bir iş, müsabaka, spor vb.de başarıya erişmek, muvaffakiyet kazanmak, 2. Faydalanmak, yarar görmek” manasına gelen farklı bir yut- fiili mevcuttur.

DLT: Yügrük: Hızlı koşan (ss.992). **ÖZBK: Yügürük:** 1. Çabuk yürüyen; hızlı koşan; çok koşan, 2. Hızlı, çabuk hareket eden; çevik, tez (ayak, el, dil hakkında) (ss.462, c.II).

DLT: Yügür-: Koşmak (ss.992). **ÖZBK: Yügür-:** 1. Atlayıp herhangi bir yöne çabucak hareket etmek; koşmak, 2. Koşmayla meşgul olmak; koşmaya ortak olmak, 3. Herhangi bir iş veya maksadı emele geçirmek için hareket etmek; çabalamak, 4. Ortaya çıkmak, görünür olmak, görünmek (herhangi bir hususiyet, belge, durum vb. hakkında), 5. Hızlı bir şekilde akmak; dökülmek (ss.462, c.II).

DLT: Yük: Yük (ss.992). **ÖZBK: Yük:** 1. Bir yerden başka bir yere götürüp, taşıyarak gitmesi lazım olan ağırlık, 2. Kişiyi uğraştıran, kaygıya salan fazlaca şey; endişe, sıkıntı, 3. Karındaki çocuk, hamile, 4. Dini inanca göre aziz-evliyalari gücendirmekten dolayı ortaya çıkan hastalık (ss.465, c.II).

DLT: Yükle-: Yükleme (ss.992). **ÖZBK: Yüklä-:** 1. Araç vasıtası veya iş hayvanı üstüne yük yüklemek, 2. Kimseye herhangi bir vazife veya iş vermek, yüklemek (ss.465, c.II).

DLT: Yüklet-: Yükletmek (ss.992). **ÖZBK: Yüklät- (Bkz. Yüklä-):**

DLT: Yürek: Yürek, kalp (ss.994). **ÖZBK: Yüräk:** 1. Göğüs kafesi içine yerleşen kan dolaşım organı, 2. Kalp, gönül, yürek, can, 3. Herhangi bir şeyin esası, merkezi, 4. Karın, mide (ss.470, c.II).

DLT: Yüz: Yüz, çehre, yüzey; ön (ss.994). **ÖZBK: Yüz:** 1. İnsan başının ön tarafı, ön taraftan görünüşü; çehre, surat, yüz, 2. İnsan yüzünün o veya bu tarafı; yanak, 3. Herhangi bir şeyin üst tarafı, yüzeyi; sırt, yüzey, 4. Ayrı şeylerin o veya bu tarafı, yönü, kıyısı, 5. Onur, itibar, hatır, 6. Kesme veya yontma araçlarının ucu, 7. Düzlük veya dış görünüşün çiziklerle örülen kısmı; yüzey (ss.463, c.II).

DLT: Yüz: (Sayıda) yüz (ss.994). **ÖZBK: Yüz:** 1. Yüz rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar, 2. Fazla, çok kere (ss.464, c.II).

2.2.2. Başka Anlama Geçiş

Çalışmanın bu bölümünde anlam değişiminin bir alt başlığı olan anlam kaymasına yer verilmiştir. Anlam kayması veya başka anlama geçiş, bir kavramın eski kullanımından ziyade yeni bir anlamı, kavramı karşılması olarak tanımlanmaktadır. Anlam kayması çoğunlukla dilden dile aktarımlar sırasında görülmektedir.

DLT: Abakı: Nazar değmesin diye bostanlara konan korkuluk (ss.538). **ÖZBK: Ābakı:** Üzümün beyaz turfanına benzeyen tatlı bir türü (ss.515).

DLT: Adaş: Arkadaş (ss.540). **ÖZBK: Ādāş:** Herhangi bir kimseyle ismi aynı olan (ss.27).

DLT: Aftaba: Güğüm (ss.542). **ÖZBK: Āftābı:** Afitapta kurutulan meyveler, örneğin meyve kurusu, kurutulmuş (ss.550).

DLT: Ağrı-: Acı duymak (ss.544). *ÖZBK: Ğrı-:* 1. Rızası olmayarak veya üzüntü ile herhangi bir işi gerçekleştirmek, 2. incinmek, üzüntülü olmak (ss.564).

DLT: Axtar-: ters yüz etmek, devirmek, yıkmak; kürekle aktarmak (ss.545). *ÖZBK: Ähtär-:* Aramak, araştırmak (ss.64).

DLT: Alka-: Övmek (ss.549). *ÖZBK: Ğlka-:* Birisine iyilik, şans, selametlik dilemek, başarı dilemek (ss.535).

DLT: Ança: O kadar, onca; ona göre (ss.550). *ÖZBK: Änçä:* 1. Çok fazla zaman, türlü vakit, uzak zaman, 2. Çok, pek çok (miktar, büyüklük hakkında) (ss.49).

DLT: Ang: yağı ilaç olarak kullanılan bir kuş, Oğuzcada yok (ss.552). *ÖZBK: Ğng:* Av, avlanan kuşlar (ss.537).

Besim Atalay kelimeyi “bir kuş adı” anlamında almıştır.

DLT: Anuk: Hazır (ss.552). *ÖZBK: Änık:* 1. Gerçekte nasılsa o şekilde aksettirilen, gösterilen, hakikate uygun, 2. Şüphe doğurmayan, tereddüte, şüpheyi yer bırakmayan, şüphesiz; inançlı, güvenilir, 3. Açık görünüp duran, parlak, açık-aydın (boş belirsiz değil), 4. Açık, parlak, açıkça, 5. İşaretli, tanınmış, belirli (ss.47).

DLT: Artıl-: (heybe, yük, insan vb. için) yarısı bir yanda yarısı diğer yanda kalacak şekilde hayvana yüklenmek, atılmak (ss.558). *ÖZBK: Ärtıl-:* Silecek veya başka şeyle ovarak toz, kir vb. şeyleri temizlemek veya ıslaklığını kurutmak, kabuğunu almak, kabuğunu temizlemek, kabuğunu soyamak (ss.55).

DLT: Artın-: Kendi yükünü, heybesini vb. şeyleri hayvan üzerine koymak (ss.558). *ÖZBK: Ärtin-:* 1. Artmak, aşmak, 2. Gücüne güç katmak, artmak, geçmek, güçlenmek, üstüne gitmek, üstün gelmek, aşip düşmek, 3. Kalmak, fazla olup kalmak, yeterek, aşip kalıp toplanmak, 4. Bilinen bir sınır, miktar veya sınırdan aşmak, geçmek (ss.55).

DLT: Aşuk-: Özlemek (ss.561). *ÖZBK: Ğşıq-:* Gözlenen işin, amacın çabuk gerçekleşmesi için çabalamak, sabırsızlıkla hareket etmek, acele etmek, çabalamak (ss.555).

Besim Atalay *aşuk-* fiilini “özlemek” anlamının yanında “acele etmek” manasında da kullanmıştır.

DLT: Awlaş-: (insanlar için) bir şey üzerine yığılmak (ss.565). **ÖZBK: Ävlaş-:** 1. Av ile meşgul olmak, av yapmak, av yapıp tutmak, 2. Ele almak, yakalamak maksadında payına düşmek, tutmak, 3. Aldatmak, dolandırmak (ss.518).

DLT: Aytış-: Barışmak (ss.567). **ÖZBK: Äytış-:** 1. Fikrini, amacını sözlü bir şekilde açıklamak, anlamlandırmak, söylemek, demek, teklif etmek, çağırmak, 2. Sözle atışmak, tartışmak (ss.34).

DLT: Bağırıl-: Bağırma; yayın bağını düzeltmek (ss.569). **ÖZBK: Bağırlä-:** Bağırma, var gücüyle konuşmak; bağırarak ağlamak (ss.89).

DLT: Bakan: Pirinçten yapılan halka ve boyun halkası (tavk), genel olarak boyunluk ve halka (ss.571). **ÖZBK: Bâkân:** Hediye almak için yeni gelen gelinin yoluna engel koymak, gelinin yolunu engellemek (ss.141).

DLT: Baldır: Üvey (oğul, kız), işlerin başlangıç zamanı (ss.572). **ÖZBK: Bâldır:** 1. Ayağın diz ile topuk arasındaki kısmı, 2. Ayağın o kısmı arkasındaki kan çıbanı (ss.129).

DLT: Balğ: Yaralı (ss.572). **ÖZBK: Bâlğ:** Olgunluğa, kemale yetişen (ss.129).

DLT: Bang: Ağlayış, ağlama sesi (ss.573). **ÖZBK: Bång:** 1. Yüksek ses, sert ses, 2. Çingirak, zil, 3. Ses; çağrı (ss.130).

DLT: Bart: Şarap kovası ve sıvı şeylerin ölçülmesinde kullanılan kap, Oğuz lehçesinde, pişmiş topraktan su kabı (ss.575). **ÖZBK: Bârt:** 1. Gemi, yük arabası vb. ya da yan duvarı, 2. Yalnız durum eki alan biçimlerde uçak, gemi vb. manasını bildirir (ss.132).

DLT: Basıg: Gece baskınının yapıldığı yer ve zaman (ss.575). **ÖZBK: Bâsıq:** 1. Ağırbaşlılık; ezilen; hırpalanmış, 2. Köşeye veya alına düşürülen (baş giyimi, takke hakkında), 3. Kendini tutabilen, ağır, serinkanlı; mütevazı, 4. Kısıtlı, baskın; elle tutulur, hatırı sayılır (ss.133).

DLT: Başakla-: Temren takmak (ss.577). **ÖZBK: Bâşâqlä-:** Top, çiçek, çiçek üretmek, baş almak (buğday bitkileri hakkında) (ss.139).

DLT: Batman: Batman (ss.578). **ÖZBK: Bâtmân:** 1. Özbekistan'ın çeşitli yerlerinde çeşitli yerleşime sahip olan (iki ağırlık biriminden on bir ağırlık birimine) ağırlık ölçüsü, 2. Tahminen bir hektara eşit yüzey, ölçü birliği (ss.135).

DLT: Baz: Ecnebi, yabancı (ss.579). **ÖZBK: Bâz: I.** 1. Yine, tekrar, **II.** 1. Şahin (ss.126).

DLT: Bek: Sağlam, muhkem, sıkı (ss.581). *ÖZBK: Bek:* Kapalı, çatlak (ss.97).

DLT: Berk: Muhkem, sağlam, muhafazalı, saklanmış (ss.583). *ÖZBK: Berk:* 1. Gizleyerek, kapatarak veya engelleyerek konulan, kapak, 2. Üstü herhangi bir yağı veya bütün yağı ören, kapatan (ss.104).

DLT: Bez-: Titremek (ss.583). *ÖZBK: Bez-:* Usanmış, bıkmak (ss.96).

DLT: Bilin-: Kendine ait bir şeyi bilip anlamak, itiraf etmek (ss.588). *ÖZBK: Bilin-:* 1. Hissetmek, sezmek, gerçek niteliğini anlamak, düşünerek yapmak, farkında olmak, fark edip almak, 2. Belli olmak, hissedilmek, yansıtmak (ss.114).

DLT: Boşan-: (düğüm) gevşemek, Argu lehçesinde (kadın için) boşanmak (ss.594). *ÖZBK: Boşan-:* 1. Güçsüz, zayıf; yavaş, 2. Gözü aydınlanmak, doğmak (ss.167).

DLT: Büte: Çok, uzun zaman (ss.608). *ÖZBK: Bütä:* Dipten dallanıp büyüyen küçük ağaç (ss.154).

DLT: Bütün: Doğru, gerçek, güvenilir, sağlam (ss.608). *ÖZBK: Bütün:* 1. Kırmayan; kırılmayan; kırık yeri olmayan, 2. Bütün, tam, dolu, 3. Parça kısmı olmayan, 4. Var, varlık, hepsi, bütün (ss.154).

DLT: Bütünle-: Gerçek olup olmadığını araştırıp gerçek olduğunu ortaya koymak (ss.608). *ÖZBK: Bütünlä-:* Tam yapmak, bütün hale getirmek, 2. Ocağı doldurup tam yapmak, tamamlamak, bütünlemek (ss.155).

DLT: Çak-: Düşmanlığa teşvik etmek, Oğuz lehçesinde (sözü) iletmek (ss.611). *ÖZBK: Çak-:* 1. Fıstık, badem, ceviz vb. sert kabuklu meyveleri ısıarak veya vurarak kırmak, 2. Sert şeyleri kırarak küçültmek, parça parça yapmak, dilimlemek, kırmak, 3. Birbirine vurup, sürterek ateş çıkarmak, yandırmak, yakmak, 4. Isıarak veya iğnesini saplayarak, ağrıtmak, yara yapmak, zehir salmak, zehirlemek (yılan, akrep, arı vb. hakkında), 5. Yara yapmak, 6. Çabalatmak, yorarak ezmek, 7. İhbar etmek (ss.360, c.II).

DLT: Çakır: Mavi, gök gözlü (ss.612). *ÖZBK: Çakır:* Keskin kenarlı, çok yönlü (ss.359, c.II).

DLT: Çakış-: (çakmak) çakmada yarışmak veya yardım etmek (ss.612). *ÖZBK: Çakış-:* 1. Fıstık, badem, ceviz vb. sert kabuklu meyveleri ısıarak veya vurarak kırmak, 2. Sert şeyleri kırarak küçültmek, parça parça yapmak, dilimlemek, kırmak, 3. Birbirine vurup, sürterek ateş çıkarmak, yandırmak, yakmak, 4. İhbar etmek (ss.360, c.II).

DLT: Çal-: Yere çalmak, yere vurmak, (sözü) işittirmek (ss.612). *ÖZBK: Çäl-:* 1. Müzik aletiyle herhangi bir melodi, ahenk icra etmek, 2. Birinin ayağına kendi ayağını koyarak düşürmek, 3. Bağlayarak almak, bağlamak, dolamak, 4. Kaplamak, sarmak, 5. Kesmek, kırmak, yıkmak, 6. Karıştırmak, birleştirmek, karıştırmak, 7. Aceleyle, eksik süpürmek (ss.351, c.II).

DLT: Çap-: Suda yüzmek, (ata) hafifçe vurmak, Uygur lehçesinde birinin boynunu vurmak, saf çamurla sıvamak (ss.615). *ÖZBK: Çäp- I:* 1. Atlayıp zıplayarak herhangi bir istikamete çabuk hareket etmek, yürümek, 2. Atı yerleştirmek, atı hızlı koşturmak, 3. Atlamak, aşmak *Çäp- II:* Sivri uçlu aletlerle darp edip parçalamak yarmak, kesmek (ss.378, c.II).

DLT: Çarla-: (çocuk) ağlamak, (fil) bağlamak (ss.616). *ÖZBK: Čärlä-:* 1. Çağırarak, teklif etmek, 2. Gelin veya damadı törene davet etmek (ss.356, c.II).

DLT: Čarläš-: Ağlaşmak, bağışmak, kükremek (ss.616). *ÖZBK: Čärläš- (Bkz. Čärlä-):*

DLT: Čarlat-: (çocuğu) ağlatmak, (fili) bağtırmak (ss.616). *ÖZBK: Čärlät- (Bkz. Čärlä-):*

DLT: Çat: Kuyu (ss.617). *ÖZBK: Čät:* İki but arası; bacak aralığı (ss.380, c.II).

DLT: Çat-: Oğuz lehçesinde (oğlağı kuzuya) katmak (ss.617). *ÖZBK: Čät-:* 1. Aceleyle o yerden bu yere dikerek yerleştirmek, dikip ilave etmek, yapıştırmak, 2. Biriktirmek, eklemek, bağlamak, 3. Vurmak, basmak (ss.358, c.II).

DLT: Çaw: Şöhret, ün (ss.617). *ÖZBK: Čäv I:* Midenin alt kısmıyla uyluk arası; but. *Čäv II:* Kürek (ss.376, c.II).

DLT: Çawlı: Şeftali çekirdeği ve ceviz kabuğu; şahin (ss.617). *ÖZBK: Čävli:* Olukta veya telden dökülen, erişte vb. hamur yemeklerini süzerek almak için kullanılan kepçe vb. ev eşyaları (ss.376, c.II).

DLT: Çek: Çizgili aba kumaş şeklinde pamuklu dokuma (ss.618). *ÖZBK: Ček I:* 1. Uzun vadeli bir şey veya durumun en sonu, sınırı, ahiri, noktası, bitişi, 2. Yönteme koyulması mümkün olan sınır; kural. *Ček II:* 1. Hisse, pay, 2. Kader, kısmet, alın. *Ček III:* Maliye işlerinde para almak, vermek için veya tircarete müşteriye ödenen parayla birlikte verilen belge. *Ček IV:* Ayrılan yer, yer arsası (ss.362, c.II).

DLT: Çek-:İp, bağ vb. şeyleri çekmek, kan almak, hacamat yapmak, yazıya noktalar koymak, noktalamak (ss.618). **ÖZBK: Çek-:** 1. Çekmek, vurmak, 2. Başından itibaren mazur görmek, çekmek, 3. Çekmek, tüketmek, 4. Saplayıp, yakarak, ezerek, süslemek, bezemek (ss.363, c.II).

DLT: Çekil-: Yazıya noktalar konmak, noktalanmak (ss.618). **ÖZBK: Çekil- (Bkz. Çek-):**

DLT: Çekin-: Yazıya kendi başına noktalar koymak (ss.618). **ÖZBK: Çekin-:** 1. Geriye çekilmek, çekilmek, 2. Düşman hücumu neticesinde ileriki mevki bırakıp geriye dönmek, geriye hareket etmek, 3. Dönmek, vazgeçmek, 4. Geçmek, bitmek, 5. Sınıra çıkmak (ss.363, c.II).

DLT: Çekiş-: Noktaları koymada yardım etmek veya yarışmak (ss.618). **ÖZBK: Çekiş- (Bkz. Çek-):**

DLT: Çektür-: Yazının noktalarını koydurmak, noktalamak, kan aldirmek (ss.618). **ÖZBK: Çektir- (Bkz. Çek-):**

DLT: Çert-: Kaçırarak, bir şeyin ucunu kırmak (ss.620). **ÖZBK: Çert-:** 1. Parmakla şiddetli darbe vermek, parmakla vurarak şiddetli ses çıkarmak, kapıyı çalmak, 2. Parmak veya parmaklarla darbe vererek çalmak (ss.364, c.II).

DLT: Çığ: Göçebelerin sazdan yaptıkları çadır örtüsü, (yük, bohça, vb. şeyleri ip vb. şeylerle) bağlamak (ss.621). **ÖZBK: Çığ:** Bazı kuşların sesi hakkında (ss.375, c.II).

DLT: Çıkış: Menfaat (ss.622). **ÖZBK: Çıkış:** 1. Güneşin, ayın, ufuktan yükselmesi, zamanı, görünüşü, 2. Söylev, makale, eser, söz vb. ile katılma, görünüş (ss.374, c.II).

DLT: Çıkış-: Çıkmakta yarışmak veya yardımlaşmak (ss.622). **ÖZBK: Çıkış-:** 1. Müracaat etmek, dostane, ittifak, ulus olarak yaşamak veya çalışmak, 2. Karşılıklı anlaşarak kanundışı iş yapmak (ss.374, c.II).

DLT: Çindan: Sandal ağacı (ss.623). **ÖZBK: Çindän:** Gerçeklikle, doğrudan; doğru, gerçekten (ss.370, c.II).

DLT: Çımlık-: Doğrulanmak (ss.623). **ÖZBK: Çımlık-:** 1. Emek veya fiziksel terbiyeyle kendi organizmanın ağır duruma; hastalık vb. acıya dayanma kabiliyetini arttırmak; ısınmak, olgunlaşmak, 2. Pratik iş, tecrübe sürecinde olgunlaşmak, ısınmak (370, c.II).

DLT: Çıp: İnce dal (ss.624). **ÖZBK: Çıp:** Düz nesnelerin yavaş vurulmasında, yapışkan şeylerin değişmesinde çıkarılan sesler hakkında (ss.370, c.II).

DLT: Çil: Çirkinlik, deride dövmeden doğan iz, vücuttaki darbe izi (ss.625). **ÖZBK: Çil I:** Tavukgiller sınıfının sülünlüler ailesine mensup yerleşik av kuşu **Çil II:** Kırk yerinden bağlanan çok, sıkı bağlanan, kırk düğüm (ss.367, c.II).

DLT: Çit: Üzerine nakışlar basılmış Çin ipeği, kamış veya dikenden yapılan çit (ss.625). **ÖZBK: Çit:** Pamuk ipliğinden dokunan kumaş (ss.373).

DLT: Çuwla-: Börtmek, iyi pişmemek (C.III, ss.296, D. ss.162). **ÖZBK: Çuvlä- I:** <çuv çuv> diyerek atını yürümeye çağırmak **Çuvlä- II:** Boş konuşup gevezelik etmek (ss.381, c.II).

DLT: Eke: Abla; büyük kızkardeş (ss.635). **ÖZBK: Äkä:** 1. Bir anne-babadan doğan büyük oğul (kendinden küçüklere, küçük kardeşlere nispeten), 2. Kendinden büyük erkek kişiye müracaatta veya ona hürmet konusunda çalıştırmak, 3. Çocuk saklayan insan, oğlancısı (ss.35, c.II).

DLT: Elük: Alay etme (ss.637). **ÖZBK: Elik:** Kozmetik makyaj boyası; krem (ss.444, c.II).

DLT: Engek: Ağzın iki yanında, çeneden azı dişlerine kadar olan bölge (ss.640). **ÖZBK: Engäk:** Çene (ss.447, c.II).

DLT: Erk: Emrin geçerli olması, otorite (ss.642). **ÖZBK: Erk:** 1. Kişinin veya kişilerin kendi isteğiyle iş-hareket yapma hukuku; istek, meyil, 2. Siyasi, iktisadi, hukuki yönden bağımsızlık; rahatlık, özgürlük, hürriyet (ss.450, c.II).

DLT: Es: Yırtıcı hayvanların avını parçalayarak aldığı pay (ss.644). **ÖZBK: Es I:** “S” harfinin ismi. **Es II:** 1. İnsanın bilme, fikir yürütme kabiliyeti; akıl, asıl, beyin (ss.452, c.II).

Besim Atalay es kelimesini yukarıdaki anlamın dışında “Fenalık, Kötülük, ayıp şey; avret yeri” manasında da kullanmıştır.

DLT: Eş-: Tırısa kalkıp dört nala koşmak, fokurdatarak kaynatmak, un, kum vb. şeyleri akıtmak (ss.646). **ÖZBK: Eş- I:** 1. Çevirip, döndürüp, kandırıp sağlamlaştırmak; olgunlaştırmak, eğirmek. **Eş- II:** Kürekle kayığı harekete geçirmek; kürek vurmak, çekmek (ss.458, c.II).

DLT: Eşil-: Kum vb. şeyler için akmak (ss.647). *ÖZBK: Eşil-:* Değiştirip, çevirip, kandırıp olgunlaşmak, pişirmek, eğirmek (ss.457, c.II).

DLT: Etil-: Düzelmek (ss.648). *ÖZBK: Etil- (Bkz. Eşil-):*

DLT: Ezik-: Deride bulunan uzunlamasına çizik, kazıntı (ss.652). *ÖZBK: Ezik-:* 1. Ezilen; parçalanan; ezilmek, 2. Ezilen, eziyet eden, harap olan (ss.439, c.II).

DLT: İçik-: Teslim olmak (ss.660). *ÖZBK: İçik-:* 1. Çok özlemek, yüzüne hasret kalmak, 2. Annesini babasını özleyip hasta olmak (çocuklar hakkında) (ss.342).

DLT: İrkil-: Toplanmak (ss.667). *ÖZBK: İrkil-:* Kendini çekmek (ss.333).

DLT: İske-: (yün, ot vb.) yolmak (ss.669). *ÖZBK: İskä-:* 1. Kokuyu buruna çekmek; koklamak, 2. Koklayıp çıkmak, 3. Sezmek, hissetmek (ss.335).

DLT: Ka-: Etrafını çevirmek, sandığa doldurmak (ss.673). *ÖZBK: Ka-:* 1. Özgürlükten mahrum edilen kişiler, mahkûmlar, suçlu vb. tutsak edecek olan yer; hapisane, cezaevi, 2. Böyle yeri kuşatılan hapsedilen kişinin hayatı (ss.548, c.II).

DLT: Kaba-: Herhangi bir şeyin yükseği (ss.673). *ÖZBK: Kabä-:* Üst giyim, elbise (ss.530, c.II).

DLT: Kaklan-: (et vb) kurumak, (su vb.) birikmek, çukurlarda gölcükler oluşmak (ss.678). *ÖZBK: Kaqlän-:* 1. Darbe ile vurarak sokmak, 2. Çivileyerek yapıştırmak, sağlamlaştırmak, 3. Vurarak ses çıkarmak, sıkıştırmak, çarptırmak, 4. Omuza veya sırtta avuç içi ile yavaşça vurmak, 5. hafifçe vurarak veya silkeleyerek içindeki, üstündeki şeyi düşürmek, bu yol ile temizlemek, 6. Vurup veya silkerek meyveleri düşürmek, 7. Herhangi bir parçayı sallamak, kıpırdatmak, 8. (almak, gitmek, kalmak) çekip, kopararak almak, soymak, 9. Tedavi etmek (ss.608, c.II).

DLT: Kaklat-: Kurutturmak (ss.678). *ÖZBK: Kaqlät- (Bkz. Kaqlän-):*

DLT: Kaktur-: (şaplak vb.) vurdurmak (ss.678). *ÖZBK: Kaqtır- (Bkz. Kaqlän-):*

DLT: Kama-: Kamaşmak (ss.680). *ÖZBK: Kama-:* 1. Özgürlükten mahrum olup hapisaneye veya başka bir hapisane yerine bırakmak, hapisaneye almak, 2. Etrafı sarılan yerde hapsedmek, 3. Körüklemek, demlemek (ss.547, c.II).

DLT: Kamat-: Kamaştırmak (ss.680). *ÖZBK: Kamat- (Bkz. Kama-):*

DLT: Kaça: Nereye (ss.682). *ÖZBK: Kaça:* 1. Ne miktarda?, ne ölçüde?, ne kadar çok?, 2. Ne miktarda, ne kadar çok, 3. Ne derecede, ne kadar (ss.551, c.II).

DLT: Kap-: Karmak, çalmak (ss.683). *ÖZBK: Ka-:* 1. Isırıp almak, ısırarak (köpek, deve hakkında), 2. Yemek, ısırarak, 3. Hor görüp, vuruşup, konuşarak, kaba söz edip gönöl incitmek (ss.599, c.II).

DLT: Kapın-: Çalar gibi görünmek (ss.683). *ÖZBK: Ka-:* Dökölmek, acı çekmek, yanmak (ss.598, c.II).

DLT: Kaplan-: Kap sahibi olmak (ss.684). *ÖZBK: Ka-:* Üstünü veya her yerini örtmek, sarınmak, basmak, tutmak, doldurmak, ele almak, tutuklamak; ezmek, sırtını, yüzünü, üstünü, başka şey ile örtmek, sırtına, yüzüne, üstüne başka şey sürmek, yapıştırmak, döşemek, yatırmak, engellemek, kapatmak; ele almak, yer ayırmak, yerini doldurmak, basmak, (ss.598, c.II).

DLT: Kaptur-: Çalmaya yönlendirmek, çaldırtmak (ss.684). *ÖZBK: Ka-:* 1. Isırıp almak, ısırarak (köpek, deve hakkında), 2. Yemek, ısırarak, 3. Hor görüp, vuruşup, konuşarak, kaba söz edip gönöl incitmek (ss.599, c.II).

DLT: Karabaş: Erkek veya dişi köle (ss.684). *ÖZBK: Ka-:* karamtir topgüllü, yogân pâyâli kıyâk. (ss.600).

DLT: Karsak: Karsak (ss.689). *ÖZBK: Ka-:* Avuçların birbirine vurulması ve ondan çıkan ses; alkış (ss.557, c.II).

DLT: Kaşla-: Bent yapmak, kaşa vurmak (ss.691). *ÖZBK: Ka-:* 1. Kaşintıyı hafifletmek veya bastırmak için herhangi bir nesneye sürtmek ya da tırnak, tarak vb. ile tırmalamak, kaşmak, 2. Fırça ile temizlemek, 3. Kandırarak bir işe razı etmek, 4. Soyup, yolup almak (ss.565, c.II).

DLT: Katıglan-: Çabalamak, çalışıp çabalamak (ss.692). *ÖZBK: Ka-:* Katı yapmak, dondurmak (ss.563, c.II).

DLT: Katık: Bir şeye karıştırılan nesne, tutmaca katılan sirke ve yoğurt gibi çeşni (ss.692). *ÖZBK: Ka-:* Sütten maya yaparak ıslatıp yapılan ürün (ss.560, c.II).

DLT: Katlan-: Meyvelenmek (ss.693). *ÖZBK: Ka-:* 1. İnce nesneleri kıvrıp katlamak, bükmek, 2. Çabalamak, buruşmak (ss.561, c.II).

DLT: Katnat-: Tekrarlatmak (ss.693). *ÖZBK: Katnät-:* 1. Düzenli şekilde, belirli zamanlarda gidip gelmek, yürüyüp durmak, 2. Okuma; meşguliyet vb.ne düzenli gidip gelmek, devamlı katılmak (ss.561, c.II).

DLT: Kavık: Akdarı kepeği (ss.694). *ÖZBK: Kavık:* Nesnelerin dikkatlice bakılan tarafı (ss.532, c.II).

DLT: Kayır: Kum; yumuşak zaminli toprak (ss.695). *ÖZBK: Kayır:* Irmak suyunun artmasıyla oluşan su birikintisi, yer altı suyunun yüzeye çıkan yerleri (ss.537, c.II).

DLT: Keregü: Çadır (ss.704). *ÖZBK: Kerägä:* Çadırın hasıra benzetilerek işlenen duvarı (ss.380).

DLT: Kerem: Yukarı ve aşağı Çin lehçesinde yer altındaki izbe yer (ss.704). *ÖZBK: Käräm I:* Tarla ekini, yaprakların bir çeşidi ve bu ekinin yaprakların destesinden meydana gelen başı, mahsulü. (ss.368).

DLT: Kılık: Başta bulunan kepek ve konak (ss.712). *ÖZBK: Kılık:* Arpa, pirinç bitkisi vb. ekinlerin tahıl kabuğu ucundaki iğne biçimli uzun kıl (ss.578, c.II).

DLT: Kınır: Şaşı (ss.712). *ÖZBK: Kınır:* 1. Doğru çizgi olup yönelmeyen; eğri, yamuk, 2. Dolandırıcılığa, ihanete dayanan; kalp (ss.580, c.II).

DLT: Kırıl-: Malı elinden alınıp fakirleşmek, (kar) yerden kürenmek, soyar, kazır görünmek (ss.713). *ÖZBK: Kırıl- -:* 1. Nesnelerin yüzünü, dışını bıçak, kepçe, kürek vb. uçlu aletler vasıtasıyla kırmak, kesmek, 2. Kılırları keskin alet ile kesmek 3. Rende, kaşık vb. eşyalarla kırıp ufalamak, 4. Çok sayıda ya da tamamını öldürmek, katliam yapmak, 5. Çok sayıda çok fazla ağlamak, toplamak, ele almak, ganimet yapmak (ss.581, c.II).

DLT: Kırın-: Soyar veya kazır görünmek (ss.713). *ÖZBK: Kırın-:* Kılırları keskin alet ile kesmek(581, c.II).

DLT: Kırış-: Kazımakta yardım etmek veya yarışmak (ss.713). *ÖZBK: Kırış- (Bkz. Kırıl-):*

DLT: Kırt: Kısa (ss.714). *ÖZBK: Kırt:* Nesnelerin birbirine sürtünmesinden, kırılmasından ya da takılmasından dolayı oluşan sesler hakkında (ss.583, c.II).

DLT: Kısın-: Cimri davranmak (ss.715). **ÖZBK: Kısın-:** 1. Herhangi bir iş veya hareket yapmaya cesaret edemeyen, çekinerek, utanarak durmak, çekinmek, 2. Maddi zorlukta yaşamak, herhangi bir şeye muhtaç olmak, sıkılmak (ss.584, c.II).

DLT: Kışlat-: (insanları) evinden kışlatmak, birini sorumluluğuna alıp korumak (ss.716). **ÖZBK: Kışlät-:** Herhangi bir yerde kışı geçirmek, kışın herhangi bir yerde durup yaşayıp kalmak (ss.589, c.II).

DLT: Kimsen: Başa giyilen başlık vb. şeylerde kullanılan ince, altın yapraklar (ss.720). **ÖZBK: Kimsen:** 1. Göz önünde bulundurulmuş şahsın derecesi (iş, unvanı, zenginliği vb.), (ss.385).

DLT: Kiriş: yay kirişi (ss.722). **ÖZBK: Kiriş:** 1. Yürüyerek ya da kımıldayarak herhangi bir şeyin içine, iç kısmına geçmek, kendini içeri almak, 2. Nesnenin arasını, iç kısmını yarıp, delip geçmek, sokulmak; girmek, 3. Arkasına, safına toplanıp yayılmak; katılmak, 4. İş, görev vb.ni kabul etmek; yerleşmek, 5. Kardinal sayılar, bazen <yaş> sözüyle birlikte kullanıldığında uzun yıllar yaşamayı bildirir 6. Zaman ya da mevsim bildiren ayrı sözlerle birleştiğinde, bu zaman ya da mevsimin başladığını bildirir, 7. Ayrı isimlerle bitişip, bu isimle ifade edilen nesnenin oluşmasını ya da meydana gelmeye başlamasını bildirir, 8. Ayrı isimlerle birleşip o ismi ifade eden nesne ya da hususiyetin ortaya çıkmasını, elde edilmesini ya da iş edinmesini bildirir, 9. Herhangi bir eserin esas kısmından sonraki, başlangıç kısmı; giriş, 10. Herhangi bir bilimin gerçek düşüncelerini beyan edici, bu bilim nedeniyle malumatlar veren kısmı (ss.37).

DLT: Kor: Yoğurt veya kımız mayası, kayıp (ss.730). **ÖZBK: Kor:** Yığıp, toplayıp, biriktirip koyulan gerekli şey; stok, zenginlik (ss.639, c.II).

DLT: Kökle-: (hayvanlar) yeşillik ve taze ot yemek (ss.735). **ÖZBK: Köklä-:** Hareket etmek, büyüüp gelişmek (bitki hakkında) (ss.413).

DLT: Kökle-: Eyer bağını bağlamak (ss.734). **ÖZBK: Köklä-:** Vaktinde, büyük büyük yapıp, aceleyle dikmek (ss.413).

DLT: Köndger-: Düzeltmek, söyletinceye, ikrar ettirinceye kadar uğraşmak, (yolu) göstermek (ss.738). **ÖZBK: Köndir- I:** Herhangi bir iş, rica, istek vb.ne razı olmak; tamam demek, onaylamak, **Köndir- II:** Göndermek, yollamak (ss.417).

DLT: Körpe: Sonradan filizlenen, çıkan (bitki, meyve), zamanından sonra doğan kuzu, deve yavrusu ve buzağı (ss.740). **ÖZBK: Körpä:** Yattığında, uyuduğunda soğuktan korunmak için üste yapılan, dörtgen örtü içine pamuk koyup dikilen eşya (ss.421).

DLT: Közle-: Göze vurmak (ss.744). **ÖZBK: Közlä-:** 1. Bir şeyi gözde tutmak, planlamak ve ona ulaşmak için harekete geçmek, 2. Plana, hedefe almak, tasarlamak, tetikte olmak (ss.412).

DLT: Kunuş-: (birbirinin) malını çalmak; mal çalmada yarışmak veya yardımlaşmak (ss.747). **ÖZBK: Kunuş-:** Soğuktan, hastalık ya da korkudan boynunu içine çekmek; ürpermek, toplanmış olmak (ss.620, c.II).

DLT: Kur: Kuru, kuşak, kemer, mertebe, rütbe (ss.747). **ÖZBK: Kur I:** 1. İşin-hareketin tekrarlanma sayısı; defa, kez, kere, 2. Devre; parti, sıra (bazı oyunlarda). **II.** Tavuklar sınıfına mensup, ormanda yaşayan, av yapan kuş. **III.** Koyunları sürmek veya çağırmak için kullanılır. **IV:** Kurbağanın, turnanın ötüşüne benzer sesler hakkında. **V:** Devre; devre arasındaki yer, meydan (ss.620, c.II).

DLT: Kurşa-: Kemer bağlamak (ss.749). **ÖZBK: Kurşä-:** 1. Etrafını çevirip almak, daire kurup ortaya, kuşatmaya almak, çevirip tutmak, 2. Kaplamak, dolamak, basmak (ss.625, c.II).

DLT: Kurşat-: Kuşanmayı emretmek, kemer kuşatmak (ss.749). **ÖZBK: Kurşät-:** Etrafını çevirip almak, daire kurup ortaya, kuşatmaya almak, çevirip tutmak (ss.625, c.II).

DLT: Küpe: Küpe (ss.756). **ÖZBK: Küpe:** Vagonun birkaç yolcu için ayrılan ayrı bölümü (ss.406).

DLT: Kürk: Kürk (ss.757). **ÖZBK: Kürk:** Gurk tavuk yumurta yapmadan çıkıp, yumurta ezmeye- yavru çıkarmak için olgunlaşan tavuk (bu tavuğun gürk gürk diye ses çıkararak yürümesi) (ss.407).

DLT: Kürt: Yay, kamçı, baston yapılan bir dağ ağacı, akça ağaç (ss.757). **ÖZBK: Kürt:** Ucu körelmiş, körelmiş (iğne hakkında). (ss.408).

DLT: Küttür-: Güttürmek (ss.758). **ÖZBK: Küt-:** 1. Planlanan şey ya da şahsın meydana gelmesi, gelişini ya da rastlamasını ümit eden, ona göz diken halde belli vakitte bir yerde durmak; gözlemek, beklemek (ss.401).

DLT: Küze-: Sonbaharı geçirmek (ss.759). **ÖZBK: Küzä-:** Düz hale getirip kesmek, kırkıp düz hale getirmek (yeleyi, sakalı, bıyığı) (ss.402).

DLT: Mayak: Pislik, özellikle devenin pisliği (ss.762). *ÖZBK: Māyak:* 1. Tavuğun yumurta yaptığı yere koyulan yumurta veya yumurtaya benzer şey, 2. Yumurta (ss.473).

DLT: Mayış-: (yere) yapışmak (ss.762). *ÖZBK: Mayış-:* Bükülmek, eğilmek (esasen boy, ya da el-ayak hakkında) (ss.442).

DLT: Mungağ-: Bunalmak, sıkıntıda kalmak (ss.765). *ÖZBK: Munğay-:* somurtmak, hüzünlenmek (ss.481).

DLT: Müş: Çigil lehçesinde dişi kedi (ss.767). *ÖZBK: Muş:* On iki hayvanlı takvime göre sıçan yılı (ss.485).

DLT: Ömgen: Şahdamarı (ss.787). *ÖZBK: Ömgän:* Göğüs, bağır (ss.505).

DLT: Ör: Kaftanın koltuk altları (C.I, ss.45, D. ss.462). *ÖZBK: Ör I:* 1. Vadi, çukurluk, 2. Yamaç tepelik, yükseklik. **II.** İnatçı; cahil (ss.509, c.II).

DLT: Ötüñç: Borç (ss.793). *ÖZBK: Ötiñç:* Sert rica (ss.518, c.II).

DLT: Özek: Omurilik (ss.794). *ÖZBK: Özäk:* 1. Bitki sapı ve kökünün çok küçük yumuşak dokumadan ibaret olan iç kısmı, 2. Elektromıknatıs vb.nin içine, ortasına yerleştirilen kısım. 3. Sözün esas manasını bildiren, herhangi bir ek almayan kısmı, 4. Herhangi bir şeyin en mühim, esas kısmı (ss.495, c.II).

DLT: Pis: Tulum gibi şeylerin dibindeki çöküntü (ss.796). *ÖZBK: Pis:* Dar delikten hava, buhar, gaz çıktığında, köze su serpildiğinde duyulan ses hakkında (ss.588).

DLT: Saxt: Taşlık yer (ss.811). *ÖZBK: Sāht:* Dış görünüş, yüz (ss.70, c.II).

DLT: Saltur-: (bir şey) sallanması veya atılması için emir vermek, sallatmak, attırmak, Oğuz lehçesinde birinin başkasına havale edilmesi, bırakılması için emir vermek (ss.802). *ÖZBK: Saldır-:* 1. Bir şeyi içine ya da üstüne koymak, atmak, 2. Döşemek, yaymak, 3. Yüz yüze gelip, işaret edip koymak, tutmak, 4. Kurutmak, ekşitmek, pişirmek için koymak, 5. Ödeme mecburiyetini yüklemek, belirtmek, 6. Herhangi bir hale getirmek, düşürmek, koymak ya da bir durumu ortaya çıkarmak; tutulmuş, rastlamak, 7. Bir kimse veya çoğunluğun muhakemesine koymak, karar vermek, havale etmek, 8. Bir şey ya da kimseye yol göstermek, yerleştirmek, 9. İp, zincir gibi şeyleri vurup, savurup esir etmek, bağlamak, 10. İnşa etmek, kurmak, yapmak, 11. Vurmak, düşürmek, 12. Çizmek, işlemek, üretmek (çiçek, nakış vb.ni), 13. Asılmak, yerleştirmek, 14. soyunmak (kıyafeti), 15. Ortak isimlerle birleşip onların bünyesine girer (ss.65, c.II).

DLT: Sarıl-: Kızmak, kendini suçlamak, vicdan azabı çekmek, sarılmak (ss.805). **ÖZBK:** **Sarıl-:** Asılmak (ss.23, c.II).

DLT: Say: Taşlık yer (ss.811). **ÖZBK: Sâý:** İki tepe veya dağ arasındaki düz yer, su yolu, vadi, 2. Bu vadiden akan su, 3. Tüfek içindeki sarmal küçük ark (ss.65, c.II).

DLT: Sergek: Sarhoşluk vb. şeylerden titreme ve yalpalama (ss.814). **ÖZBK: Sergäk:** 1. Çabuk, hemen fark eden; duyarlı, zeki, dikkatli, 2. Çabuk anlayıp, bilen, kavraması keskin; keskin zekâlı (ss.38, c.II).

DLT: Sıkış: Kalabalık ve çarpışma (ss.819). **ÖZBK: Sıkış:** 1. Sarıp, kuşatıp ya da basıp ezmek, sıkmak, 2. Baskı, güç tesiri altında hacmini küçültüp sıkıştırmak, sıkma (ss.59, c.II).

DLT: Sır: Çin kâselerine sürülen ve üzerine işleme yapılan macun (ss.). **ÖZBK: Sır:** Çözümü ortaya çıkmayan, netleşmeyen ilmin çözümünün sonuna yetişmeyen insan için çözümü belirsiz şey, parlak mineral veya yağlı boya, metal eşya ve çanak çömlek yüzeyine kaplanan şişe gibi kütle; emaye, cıvanın herhangi bir metal ile alaşımı veya metallerin cıvadaki alaşımı ve sütü özel ekşitip hazırlanan peynire benzer yemek (ss.54, c.II).

DLT: Sızgur-: (hastalık, aşk vb. insanı) bitap düşürmek, eritmek (ss.822). **ÖZBK: Sızgır-:** Sızarak geçen ya da süzgeçten geçirilen sıvı (ss.44, c.II).

DLT: Singil: Erkeğin küçük kız kardeşi (ss.824). **ÖZBK: Singil:** 1. Aynı anne babadan doğan kızların küçüğü (ablalarına, ağabeylerine nispeten), 2. Kendinden küçük kızlara, kadınlara çağrı biçimi (ss.50, c.II).

DLT: Soy-: deriyi yüzmek (ss.829). **ÖZBK: Soy-:** İki tane “soy-“ kelimesi vardır ve her ikisi de DLT ile uyuşmamaktadır. Birinin anlamı; boğazına silah dayayıp öldürmek, boğazlamak, kesmek, bölmek, kesip kesip koymak (esasen kavun, karpuz ve nar vb. hakkında), bir diğerrinin anlamı ise; sevmek, beğenmek (ss.95, c.II).

DLT: Süzlüş-: (sular) süzölmek (ss.844). **ÖZBK: Süziliş-:** Utanç veya naz ile kendini çekingenliğe bırakıp, utanıp durmak (ss.82, c.II).

DLT: Tapış: İki adam vb.nin birbirine vekâlet vermesi (ss.854). **ÖZBK: Tâpış:** 1. Aniden gözü inip, karşılaşıp, ele almak, 2. Arama, gözetme, öğrenme neticesinde keşfetmek, açmak, 3. Emekle arttırmak, çalışarak güçlenerek sahip olmak, 4. Dış vaka-hadise, nesne vb.den ya da onların tesirinden herhangi bir his-duygu, izlenim, netice almak, 5. Hesaplamak deyip

bilmek, 6. Bazı isimlerle ortak fiil yapar, 7. Çalışıp-güçlenip ya da başka bir yolla bulunan para (ss.203, c.II)

DLT: Tartın-: Şefkat göstermek (ss.859). *ÖZBK: Târtın-:* 1. Utanıp, garip hissedip ya da başka bir utançla kendini çekip, dizginleyip, edebi muhafaza etmek, çekinmek, 2. Kendini kenara koymak, kaçmak (ss.206, c.II).

DLT: Tas: Oğuzcada kötü olan şey (ss.860). *ÖZBK: Tâs:* Özbek Türkçesinde iki farklı “tas” kelimesi vardır. Bunların hiç biri DLT ile aynı anlama gelmemektedir. Kelimelerden ilki; “kalın ipekli kumaş, kumaş” ve ikicisi ise; “kel” anlamına gelmektedir (ss.208, c.II).

DLT: Tegil-: Tek göz olmak(ss.866). *ÖZBK: Tegil-:* 1. Tutmak, el vurmak, takılmak, 2. Söz, konuşmayla veya vurarak, hakaret edip azarlamak (ss.151, c.II).

DLT: Tenglen-: (iş vb. bir şey) planlamak (ss.868). *ÖZBK: Tenglân-:* Denkleştirmek, eşitlemek, dengelemek (ss.160, c.II).

DLT: Tetig: Zeki (ss.872). *ÖZBK: Tetik:* 1. Hali, gücü-kuvveti tam, dinç, kuvvetli, 2. Korkmayı bilmeyen, yürekli konuşan, kendi fikrini açıkça söyleyebilen; mertçe, 3. Gayret-cesaretle dolup taşan, gayret-cesaret veren; canlı, coşkun (ss.168, c.II).

DLT: Tırmaş-: Birbirini tırmalamak (ss.878). *ÖZBK: Tırmaş-:* 1. Sıkı yapışıp, sarılıp yukarı kaldırılmak, yukarı çıkmak, 2. Sıkı tutmak, yapışmak (ss.186, c.II).

DLT: Tınçı-: (et vb.) çürümek, bozulup kokmak (ss.877). *ÖZBK: Tınçı-:* 1. Ağrı, kaygı, dert vb.den kurtulup, hafifleyip rahatlamak, 2. Çalışmayı, hareketi durdurmak; işi hareketi durdurup nefes almak, soluklanmak; sakın durmak, 3. Devam etmeden durmak, nefeslenmek (ss.181, c.II).

DLT: Tim: İçkiyle dolu tulum, bazı kimselere göre içki tüccarı (ss.882). *ÖZBK: Tim:* Özbek Türkçesinde üç farklı “tim” sözcüğü bulunmaktadır. Ve bunlardan hiçbiri DLT ile aynı anlamda değildir. İlk kelimenin anlamı; “pazardaki üstü kapalı yüksek çatı”, ikinci kelimenin anlamı; “siyah, karanlık gibi kelimelerin önünde kullanılan güçlendirme edatı”, son kelime ise; “mutlaka, asla, hiç” anlamında kullanılmıştır (ss.178, c.II).

DLT: Tokum: Kesimlik hayvan, çoğunlukla kesimlik at (ss.889). *ÖZBK: Tokım:* 1. Keçe at örtüsü veya eyerin altına koyulan, genellikle kalın keçeden yapılan at koşumu, 2. Tandır veya fırının keçe ya da kumaştan yapılan eyer örtüsü (ss.257, c.II).

DLT: Torug: Doru at (ss.893). **ÖZBK: Torıq:** Kara kızıl, kestane renkli (at rengi hakkında) (ss.253, c.II).

DLT: Toy: Karargâh, seramik çamuru, toy kuşu (ss.894). **ÖZBK: Toy:** 1. Genellikle şölenlerle ziyafet verilip geçirilen bazı törenlerin genel ismi, 2. Dünürler arasındaki karşılıklı anlaşmaya uygun damat tarafından kız tarafına verilen çiçek, giyim seti, malzeme 3. Herhangi bir olaya ithaf edilip ziyafet ve oyunla geçirilen kutlamalar (ss.243, c.II).

DLT: Töle-: Oğuzcada (koyun vb.) yavrulamak (ss.895). **ÖZBK: Töle-:** 1. Alınan, satın alınan, faydalanılan vb. şeyler karşılığında uygun ölçüde para, hak vermek, 2. Alınan parayı, borcu geri vermek, ayırmak; zimmetindeki para, ücret mecburiyetini bitirmek, 3. Verilen zararın karşılığını vermek, yerini doldurmak (ss.246, c.II).

DLT: Tön-: Dönmek (ss.896). **ÖZBK: Tön-:** Gözünü dikip bakmak, dik dik bakmak (s.249, c.II).

DLT: Tu-: Delik kapatmak (ss.898). **ÖZBK: Tu-:** 1. Sıcak tutan kulaklı kalpak; kulak tıkacı, 2. Eğitilen av kuşunun başına giydirilen deri kalpak (ss.223, c.II).

DLT: Turk: Bir cismin uzunluğu, boyu (ss.901). **ÖZBK: Turq:** Dış görünüm, ruh hali, bakış (ss.229, c.II).

DLT: Turul-: (işten, yemekten vb. şeylerden) bıkmak (ss.902). **ÖZBK: Turıl-:** 1. Ayağın üzerinde dik vaziyette olmak, 2. Ayaklarına veya herhangi bir uzvuna dayanıp dik durumda olmak, 3. Yatan veya oturan birinin yerinden kalkması, dik olmak, ayağa kalkmak, 4. Oturmak, hayat geçirmek, yaşamak, 5. Yaşamak, ömür geçirmek, 6. Beklemek, sabretmek, 7. Yardımcı fiil görevinde gelip, hareketin sürekliliğini veya devamlılığını ifade eder, 8. Dayanmak, takılmak (ss.225, c.II).

DLT: Türmek: Dürüm (ss.911). **ÖZBK: Türmäk:** Örüp veya düğümlezip bağlanan şey; bağ, düğüm (ss.226, c.II).

DLT: Türmeklen-: Dürüm yapılmak (ss.911). **ÖZBK: Türmäklän-:** 1. Örüp veya düğümleyip bağlamak, 2. Giysisini, eteğini kaldırıp bele bağlamak (ss.226, c.II).

DLT: Türt-: (yağ vb.) sürmek (ss.911). **ÖZBK: Türt-:** 1. Kısa süreli keskin darbe vermek, 2. Aşağılamak. 3. “Gitmek”, “geçmek”, “koymak” fiilleriyle birlikte gelip “kaydetmek”, “vurgulamak” manalarını ifade eder (ss.229, c.II).

DLT: Türtül-: (yağ vb.) sürülmek (ss.911). **ÖZBK: Türtıl- (Bkz. Türt-):**

DLT: Türtün-: (yağ vb.) sürünmek; sürünüyor görünmek (ss.911). **ÖZBK: Türtin-:** 1. Kısa süreli keskin darbe vermek, 2. Öğüt almak, tökezlemek, 3. Zorluk çekip, yakalanıp okumak veya konuşmak, 4. Ağır, çaresiz halde kalmak, sıkıntı çekmek (ss.228, c.II).

DLT: Türtüş-: -Yağ- sürmede yarışmak (ss.912). **ÖZBK: Tüştiş- (Bkz. Türt-):**

DLT: Tüşe-: Rüya görmek (ss.912). **ÖZBK: Tüşä-:** Bağlamak (ss.238, c.II).

DLT: Tütek: İbrik ve benzeri şeylerin emziği (ss.913). **ÖZBK: Tütäk:** Pamuktan elde ip eğirmede kullanılan kabak boru (ss.231, c.II).

DLT: Tüwek: Çigil lehçesinde, söğüt veya taze bir ağacın kabuğu boru gibi çıkarılarak veya doğrudan doğruya borudan yapılan, içine kurusıkı konan ve serçe vurmakta kullanılan bir silah (ss.913). **ÖZBK: Tüväk:** 1. Beşiğe kaplanan çocuğun idrarının düştüğü beşik aracı, 2. Koni şeklindeki seramik kap, 3. Köpeğe yemek verilen kap (ss.216, c.II).

DLT: Urugla-: (pamuk, meyve vb. şeylerin) çekirdeklerini çıkarmak (ss.923). **ÖZBK: Urugla-:** Tohum meydana getirmek (ss.281, c.II).

DLT: Va: Muhatabın bir iş emretmesine karşı inkar ünlemi; üzüntüden duyulan acıyı anlatan bir ünlem (ss.938). **ÖZBK: Va:** Övülen şey, kişi vb.ni gördüğünde onların bu övmeye değmediğini ifade etmek için kullanılır (ss.169).

DLT: Yakıl-: Dokunmak (ss.943). **ÖZBK: Yäqıl-:** 1. Yandırıp, ateş, alev meydana getirmek, çakmak, yandırmak, 2. Alev, ateş vasıtasıyla kızdırmak; ısıtmak (ss.265).

DLT: Yalın-: Çıplaklaşmak (ss.946). **ÖZBK: Yälin-:** Herhangi bir şeye ikna etmek için ricada bulunmak; yalvarıp sormak, dilemek. (ss.479, c.II).

DLT: Yamla-: Silip süpürmek, temizlemek (ss.947). **ÖZBK: Yämlä-:** 1. Çiğnemededen ağız içinde dolaştırmak, diş etiyle ezip yutmak, 2. Yutmak, yok edip göndermek (ss.482, c.II).

DLT: Yangra-: (sözü) saklamak, hakkı iken konuşmak (ss.949). **ÖZBK: Yängrä-:** Çınlayıp duyulmak, yankılanıp işitilmek, çınlamak (ss.484, c.II).

DLT: Yangrak: Dağdan inen dönemeçli yol (ss.949). **ÖZBK: Yängräk:** Çınlayıp duyulan, yankılanan; çınlayan (ss.484, c.II).

DLT: Yap: Her şeyin yuvarlak olanı, yuvarlak, yün yoluntusu, pekiştirme bildiren ön hece (ss.950). **ÖZBK: Yäp:** Sulama kanalı, büyük ark (ss.259).

DLT: Yapış-: Yapışmak (ss.951). **ÖZBK: Yâpış- I:** 1. Kapı, pencere vb.ni örtmek, 2. Herhangi bir şeyle yasaklamak, kapamak, 3. İş, hadise, süreç vb.ni durdurmak, tamamlamak, 4. Açık, geniş nesneleri yığmak, kapamak, 5. Yapının üstünü örtmek, 6. Kurmak, 7. Gizlemek, kapalı tutmak **II:** Tandıra yapıstırıp pişirmek **III:** 1. Birleşip, tutuşup gitmek, sıkıca kapatılmak. 2. Sıkı tutmak, tırmanmıp almak, 3. Uygun düşmek, yakışmak (ss.260).

DLT: Yapuşgak: Fındığa benzer dikenli bir bitki, her işe karışan adam (ss.952). **ÖZBK: Yâpışkâk:** 1. Yapışan, yapışıcı, 2. Yakalanan kişiyi koymayan; yüzüz, bulanık (ss.260).

DLT: Yarma: Boylamasına ikiye ayrılan şey (ss.954). **ÖZBK: Yârma:** 1. Beyaz tahıl ürünü, 2. Bu üründen hazırlanan yemek (ss.262).

DLT: Yatuk: İki cins iplikten örülen, arışı yün, argacı pamuk olan yün, terk edilip unutilan şey (ss.960). **ÖZBK: Yâtık:** 1. Ufuk çizgisine paralel yönelen, dik çizgiye amut olan, 2. Herhangi bir yöne kıvrılan (ss.263).

DLT: Yemiş: Meyve (ss.966). **ÖZBK: Yemiş:** Yemek olan şey; yemeklik (ss.247).

DLT: Yinçgelen-: Tevazu gösterip boyun eğmek, (Tanrı'ya) ibadet ve zahitlik edip boyun eğmek (ss.976). **ÖZBK: İnğickälän-:** Yontup veya gerip inceltmek (ss.326).

DLT: Yokla-: Çıkmak, yükselmek (ss.980). **ÖZBK: Yoqlä-:** 1. Hal hatır sormaya gitmek veya gelmek, 2. Herhangi bir münasebet ile kutlama yapıp, hediye alıp gitmek, 3. Bir şey veya kimseyi isteyerek soruşturmak, aramak, sormak, 4. Hatırlamak; hürmet göstermek (ss.355).

DLT: Yoklat-: Yükseltmek, çıkartmak (ss.980). **ÖZBK: Yoqlät- (Bkz. Yoqlä-):**

DLT: Yolak: Çizgili, üstünde çizgiler ve yollar bulunan şey, patika, kırlarda bulunan küçük yol (ss.980). **ÖZBK: Yolak:** Sokak kapısından avluya gidilen dar yol; koridor (ss.353).

DLT: Yoluş-: Karşılıklı yağmalamak (ss.980). **ÖZBK: Yuluş-:** 1. Hamleyle çekip, koparıp, yolup almak, 2. Tırmalayıp yaralamak, tırmalamak, 3. Herhangi bir şahıs ya da halk mülkünden çalıp, koparıp almak, 4. Herhangi bir şeyi hesaplamak; tasarruf etmek, 5. Birbiriyle vuruşmak, vuruşup birbirini tırmalamak (ss.466, c.II).

DLT: Yorık: Koşma ve yürüme, huy, davranış, gidiş, gidişat (ss.981). **ÖZBK: Yorık:** İş-hareket tarzı, usulü; çözüm, tedbir, yol (ss.354).

DLT: Yulkun-: Soyulmak (bir şeyin kabuğu) (ss.987). **ÖZBK: Yulkın-:** 1. Çekip, uzatıp almak, yolup atmak, koparmak, 2. Hemen yoluvermek (ss.467, c.II).

DLT: Yut: Hayvanları ve çiftlik hayvanlarını kışın soğuk ile öldüren afet (ss.990).
ÖZBK: Yut: 1. Tahıl-buğdayın büyümediği yıl; açlık, 2. Çiftlik hayvanlarının kıtlığı; salgın (ss.473, c.II).

2.2.3. Anlam İyileşmesi

Çalışmamızın bu bölümünde anlam iyileşmesi başlığına yer verilmiştir. Bir kelimenin eski kullanımına göre daha iyi bir anlam taşır duruma gelmesine anlam iyileşmesi denir (Aksan, 2015: 215).

İncelememiz sonucunda bu başlıkla ilgili örnekler bulunamamıştır.

2.2.4. Anlam Kötüleşmesi

İncelememizin bu bölümünde ise anlam kötüleşmesine değinilmiştir. Anlam kötüleşmesi, anlam iyileşmesinin tam tersine bir zamanlar bir kavramın zaman içerisinde daha kötü bir kavramı taşır duruma gelmesi olayıdır.

DLT: Alçak: Yumuşak huylu, zayıf (ss.547). **ÖZBK: Ālçāḳ:** Son derece rezil, düşük, kötü (ss.535).

2.2.5. Anlam Daralması

Çalışmanın son bölümünde ise anlam daralması konusuna yer verilmiştir. Anlam daralması bir nesne veya kavramın yalnızca bir türünü, bir bölümünü kapsamaması veya anlatır duruma gelmesini ifade eder. Bir bakıma genelden özele geçiş olarak nitelendirilir.

DLT: Art: Art, boyun, dağ geçidi, sarp dağ geçidi (ss.557). **ÖZBK: Ārt:** 1. Bir kimse veya nesnenin yüz, surat ön tarafına ters yön; arka taraf, 2. Bir nesneden öteki taraf; öteki, (ss.542).

DLT: Başlan-: (bir şeye, işe) başlanmış olmak, bir yere doğru götürülmek, yöneltmek, başaklanmak (ss.577). **ÖZBK: Bāšlān-:** -: 1. Bir işin birinci adım; işinin başı, başlangıcı, başlaması, 2. Yol göstererek, rehber olup, öncülük edip gitmek (ss.139).

DLT: Batur-: (birini veya bir şeyi su vb. şeyleri) batırmak, saklamak, gözden kaybetmek, bağlatmak (ss.579). **ÖZBK: Bātūr-:** 1. Sıvı, yumuşak cisim vb. içini yarararak girmek, çökmek, 2. Boğulmak, çökmek, 3. Basarak, ezerek veya yarararak içine girmek; gömülmek, 4. İçeriye doğru çökmek, içeri girmek (ss.135).

DLT: Beg: Bey, kadının kocası (ss.580). *ÖZBK: Bek I:* 1. Ayrı Türki halklarda derebeylik devrinde şehir veya vilayet hâkimlerine, aynı şekilde bazı devlet memurlarına verilen veya miras olarak geçen unvan ve unvanlı devlet memuru, 2. Erkeklerin ismine birleşen kısım, 3. Kendi beyi veya patronuna müracaatta, ya da onlar hakkında konuşurken kullanılan söz; hazır kinaye bildirir (ss.97).

DLT: Bekle-: Kapatmak, bağlamak; sağlamlaştırmak, korumak (ss.581). *ÖZBK: Beklä-:* 1. Kapak veya tıkaç ile ağzını, açılıp yarılan ya da açık yerini sağlamlaştırmak, yarmak, 2. Önlem alarak, engelleyerek veya yasaklayarak geçirmek, kapatmak (ss.98).

DLT: Boşat-: Boşaltmak, gevşetmek, (tutsağı) serbest bırakmak, (birini) bağından ve kösteğinden çözmek (ss.595). *ÖZBK: Boşät-:* İçinde hiçbir şey yok; boş (ss.166).

DLT: Çapıl-: Saf çamurla sıvanmak, Uygur lehçesinde birinin boynu vurulmak (ss.615). *ÖZBK: Çapıl-:* 1. Yağlayarak yapıştırmak, 2. Sürmek, kara sıva yapmak (ss.356).

DLT: İsin-: Isınmak; sevmek (ss.668). *ÖZBK: Isın-:* Kendini sığağa bırakmak veya sıcak yerde oturup bedenini ısıtmak (ss.335).

DLT: İstek: Talep; takip etme; bir şeyi araştırma (ss.669). *ÖZBK: İstāk I:* 1. Kişide herhangi bir şeye olan istek; dilek, arzu. *İstāk II:* Asma saplarını bağlamak için kullanılan söğüt sapı(ss.337).

DLT: Kap: Kap; tulum; çuval, torba, karındaki bebeği kaplayan zar, insanların birbirine yakın olması (ss.683). *ÖZBK: Kâp:* Saçılan şeyleri koyarak, kumaş, çuval vb.den dikilen, çantadan büyük, çuvaldan küçük ev eşyası (ss.598, c.II).

DLT: Katıl-: Karışmak, katılmak, ilave edilmek, cinsi münasebette bulunmak (ss.692). *ÖZBK: Kâtil-:* 1. Karışmak, katılmak (ss.604, c.II).

DLT: Ker-: (yol) kesmek, gözetleme yerinden yolu gözetlemek, germek; yaymak, havlamak (ss.704). *ÖZBK: Ker-:* İki yöne çekip arasını açmak, yarmak (ss.380).

DLT: Kertil-: (ağaç) kertilmek; (boyun) kertilmek, (aşağılanmak (ss.705). *ÖZBK: Kertil-:* Kırıp, kesip ufalamak (ss.381).

DLT: Kewşet-: Gevşetmek, geviş getirtmek (ss.708). *ÖZBK: Kävşät-:* 1. Ses çıkararak çiğnemek, yemek (hayvan hakkında), 2. Çiğnemek, yemek (insan hakkında) (ss.358).

DLT: Kop-: (kuş vb.) kalkmak, havalanmak, (insan için) ayağa kalkmak, (rüzgar, dalga vb.) kopmak, (ay, bitki vb.) çıkmak, yükselmek (ss.728). **ÖZBK: Kop-:** 1. Oturduğu ya da yattığı yerden ayağa kalkmak, dik durmak, 2. Meydana gelmek, ortaya çıkmak, meydana çıkmak (ss.638, c.II).

DLT: Kön-: (doğru yola) yönelmek, ikrar etmek, (tahta, ok vb. haşin at, iş) düzelmek, Argu lehçesinde yanmak (ss.737). **ÖZBK: Kön-:** 1. Herhangi bir iş, rica, istek vb.ne razı olmak; tamam demek, onaylamak, 2. Kanaat etmek, alışmak (ss.417).

DLT: Kümüş: Gümüş, para, cariye isimlerinden (ss.756). **ÖZBK: Kümüş:** 1. Kimyasal element, 2. Gümüş (ss.405).

DLT: Oşa-: Benzemek, okşamak, okşayıp sevmek (780). **ÖZBK: Ohşä-:** 1. Başka bir kimse ya da nesne gibi simgelere sahip olmak, herhangi bir simgesi ya da görünüşü ile başka bir kimse ya da nesneyi anımsatmak, 2. C, k f-deki sıfat-fiiller veya <var>, <yok> kelimeleriyle birleşip herhangi bir iş hareket, hal vb. hakkında tahmini bildirir, 3. Gönüldeki gibi olmak, yer edinmek (ss.524, c.II).

DLT: Orna-: (gün) batmak, yerleşmek, mekan tutmak, yurt tutmak (ss.778). **ÖZBK: Ornä-:** Yerleşmek, yer edinmek (ss.513, c.II).

DLT: Öz I: Kendi, bir şeyin içi, iç kısmı, ruh, can; kalp, kalp ve karın bölgesindeki organlar, ağacın özü, yağı, vadi, dere, yakın, akraba, sağır (ss.794). **ÖZBK: Öz:** 1. Sahiplik ekini alan isimden önce gelip, bir kimse ya da bir şeyin sahiplik ekinden anlaşılan şahsa ait, ona has veya onun şahsi malıymış gibi vurgulamak için kullanılır, 2. Sahiplik ekiyle gelip, iş-hareketin bu ekten anlaşılan şahıs tarafından şahsen, başkaları karışmadan gerçekleştirilmesini vurgulamak için kullanılır, 3. Sahiplik ekiyle gelip ondan anlaşılan şahsı ya da nesneyi vurgulamak, ona dikkat çekmek için kullanılır (ss.494, c.II).

DLT: Bürkür-: (kan için) fışkırmak, (su için) püskürmek, (hava için) yağmur yağdırmak (ss.607). **ÖZBK: Pürkä-:** Su ya da başka sıvı olan şeyleri güçle zerrelere ayırıp saçmak (ss.607).

DLT: Sız-: Sızmak, süzülerek akmak, (hasta vb.) zayıflayıp süzülme, (yağ vb.) erimek, (güneşin ucu) görünmek (ss.822). **ÖZBK: Sız-:** Herhangi bir şey aracılığıyla yavaşça sırlıdayarak ya da damlayarak geçmek (ss.44, c.II).

DLT: Silkin-: Bizzat kendisi silmek, silkinmek, tüyler ürpermek (ss.824). **ÖZBK: Silkin-:** Güçle silkeleyip o yandan bu yandan kımıldatmak; güçlü, sert sallamak, silkelemek (ss.47, c.II).

DLT: Sök-: Sökmek, söküp dağıtmak, çökmek, sövmek, küfretmek (ss.831). **ÖZBK: Sök-:** Dikilen şeylerin ipini koparıp, söküp parçalara ayırmak (ss.96, c.II).

DLT: Tokı-: Oğuzcada (birisini) dövmek, (madeni şeyleri) dövmek, dokumak, (akarsu) boğup götürmek, (cin) çarpmak (ss.888). **ÖZBK: Tokı-:** 1. Dokuma kumaş veya eşya yapmak, hazırlamak, 2. Yok yere düşünüp çıkarmak; yol, uydurmak, 3. İcat etmek, yazmak; bestelemek (ss.258, c.II)

DLT: Tokıl-: Dövülmek; dokunmak (ss.888). **ÖZBK: Tokıl-(Bkz. Tokı-):**

DLT: Tokıt-: Vurdurmak; dokutmak, çaldırmak, (madeni para) dövdürmek (ss.889). **ÖZBK: Tokıt-:** 1. Dokuma kumaş veya eşya yapmak, hazırlamak (ss.258, c.II).

DLT: Tug-: Herhangi bir şeyin tıkaçı, su bendi, hükümdarın önünde vurulan kös ve davul, nöbet davulu, sancak, tuğ (ss.898). **ÖZBK: Tuğ-:** 1. Müslümanların ağaç dalına yerleştirilen Tibet öküzü kuyruğu ve yarım ay veya gerinen beş parmak tasvirinden ibaret bayrağa benzer simgesi, 2. Bayrak, sancak (ss.241, c.II).

DLT: Tüş-: Mola yeri ve mola zamanı, düş, rüya, ihtilam, uykuda boşalma (ss.912). **ÖZBK: Tüş-:** Uykuda vücuda gelen şekiller; uyku vaktinde görülen şeyler (ss.236, c.II).

DLT: Ula-: Bağlamak, (akrabalık vb. için) bağ kurmak (ss.920). **ÖZBK: Ula-:** 1. İp, kement, tasma vb. şeylerin uçlarını birbirine bağlayıp, dikip birleştirmek, 2. Birleştirmek, eklemek, 3. Metal kısımları eritmek, lehimleme yoluyla yapıştırmak, 4. Bitiştirmek, 5. Birinden sonra bir başkasını ekleyip, sürekli devam ettirmek (ss.271, c.II).

DLT: Ulan-: Bağlanmak, kavuşmak (ss.920). **ÖZBK: Ulan- (Bkz. Ula-):**

DLT: Yak-: (bir yere) yanaşıp yaklaşmak, (zaman) yaklaşmak, yakı ile kapatmak, yakı yakmak, dokunmak, yakmak (ss.943). **ÖZBK: Yâk- I:** 1. Yandırıp, ateş, alev meydana getirmek, çakmak, yandırmak, 2. Alev, ateş vasıtasıyla kızdırmak; ısıtmak (ss.266).

Özbek Türkçesinde iki farklı *yâk-* fiili vardır. Biri yukarıdaki anlamı karşılarken diğeri; “1. Zevke, isteğe uygun düşmek; makul olmak, 2. Micaza doğru gelmek, ölçüm gelmek; deva olmak” manasını karşılamaktadır.

DLT: Yan-: Geri dönemk, vazgeçmek, kusmak, tehdit etmek, yanmak (ss.948). **ÖZBK: Yân-:** 1. Alev almak; ateşte yanmak, 2. Işıқта parlamak, ışıқта döndürmek, 3. Fazla derecede sığağı, harareti geçene kadar hissetmek, ısınmak, 4. Kederlenmek, yanmak; acımak, 5. Öfkelenip, asabileşip, gitmek, tepesi atmak; tutuşmak, 6. Alevlenmek, alev almak, 7. Acele etmek, sabırsızlıkla beklemek (ss.259).

DLT: Yarat-: Yaratmak, Oğuzlarda (elbise, ayakkabı, vb. şeyler) yapmak, (yalan söz) yapmak (ss.953). **ÖZBK: Yärat-:** Vücuda getirmek, yaratmak, düzenlemek, icat etmek (ss.485).

DLT: Yaş: Gözyaşı, insanın yaşı, taze, sebze, bakliyat, baklagiller (ss.957). **ÖZBK: Yâş I:** 1. Sert ağrı, kaygı veya güçlü sevinç vb. neticesinde göz bezlerinden ayrılıp çıkan berrak sıvı, 2. Ağlama **II:** 1. Doğduğun vakitten başlayıp yaşayıp geçen yılların tamamı; ömür mesafesi, 2. Yaş olarak ileri olmayan, genç, 3. Gençliğe, gençlik devrine uygun, 4. Yeterli tecrübeye sahip olmayan, tecrübesiz, 5. Yeni oluşan, henüz sağlamlaştırıp yetmeyen (ss.264).

DLT: Yaz-: Çözmek, yanlış söylemek, yanılmak, ıskalamak, Oğuzcada yazmak, yaklaşma bildiren tasvir fiil (ss.963). **ÖZBK: Yâz- I:** 1. Açmak, yaymak, 2. Toplanıp, biriken şeyleri yaymak, dağıtmak, 3. Çıkarmak, açmak, 4. Söylemek, beyan etmek, 5. Bırakmak, dağıtmak, yok etmek (dert, elem vb.ni). **II:** 1. Kâğıt veya başka materyalin üzerine bir işaret (harf, rakam vb) koymak; yazmak, 2. Yazma eser oluşturmak; icat etmek. **III:** 1. Yanılmak, hata yapmak, 2. Günah işlemek, 3. Yardımcı fiil vazifesinde –a zarf-fiili ile gelip, önder fiilden anlaşılan iş-hareketin eksiksiz gerçekleştirilmediğini, gerçekleştirilmesine az kaldığını bildirir (ss.254).

DLT: Yêlpin-: Cin çarpmak, kendi kendini yelpazelemek (ss.965). **ÖZBK: Yelpin-:** Yelpaze veya başka bir şey vasıtasıyla esinti oluşturmak (ss.246).

DLT: Yığaç: Ağaç, odun, tahta, kereste, fersah (uzunluk birimi), adamın penisi (ss.969). **ÖZBK: Yâğaç:** Ağaç (ss.267).

DLT: Yıgıl-: Toplanmak; yığılmak, yığın haline gelmek, imtina etmek, men edilmek (ss.969-970). **ÖZBK: Yığıl-:** 1. Belli bir yere toplamak, yığmak; yığıştırmak, 2. Toplamak, biriktirmek, toplayıp çoğaltmak, arttırmak, 3. Düzenlemek, toparlamak; yığmak, 4. Katlanır, bükülür şeyleri düzenli hale getirmek, 5. Parçaları iki taraflı birleştirip bütün hale getirmek, 6. Belli bir noktaya işaret etmek, toplamak, merkezleştirmek (hayal, akıl, güç vb.ni), 7. İş, hareket, faaliyet vb.ni durdurmak, toparlayıp koymak (ss.350).

Besim Atalay *yıgıl-* fiilini “*erişmek, olgunlaşmak*” anlamında da kullanmıştır.

DLT: Yılkı: Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar (ss.972). **ÖZBK: Yılkı:** 1. Atlar sürüsü, atlar, 2. Sürüde bakılan at (ss.348).

DLT: Yultur-: Birini fidye vermeye zorlamak, fidye verdirmek, yoldurmak (ss.987). **ÖZBK: Yuldır-:** 1. Hamleyle çekip, koparıp, yolup almak, 2. Tırmalayıp yaralamak, tırmalamak, 3. Herhangi bir şahıs ya da halk mülkünden çalıp, koparıp almak, 4. Herhangi bir şeyi hesaplamak; tasarruf etmek (ss.466, c.II).

DLT: Yolun-: Yolunmak; fidye ödenip azat edilmek, bedel ödenip boşanmak(ss.987). **ÖZBK: Yulın-:** 1. Hamleyle çekip, koparıp, yolup almak, 2. Tırmalayıp yaralamak, tırmalamak (ss.466, c.II).

DLT: Yumşaklan-: Yumuşayıp yaltaklanmak ve boyun eğmek (ss.988). **ÖZBK: Yumşaklan-:** Yumuşamak (ss.469, c.II).

DLT: Yumşat-: Yumuşatmak, (deri için) tabaklamak, çok söylemek, Kur'an'ı hızlı okuyup ezberlemek (ss.988). **ÖZBK: Yumşat-:** 1. Ele değdiğinde batan, yumuşak; boş, 2. Kolayca çeşitli şekle giren, işlem yapılması kolay, açık, 3. Birine sert konuşmayan, kabalık etmeyen; mülayim, kibar, 4. Yontma, sürme yoluyla toprağı yumuşatmak, ovuk hale getirmek (ss.469, c.II).

DLT: Yumurtga: Tavuk ve diğer kuşların yumurtası, insan ve sair hayvanların taşıdığı (ss.988). **ÖZBK: Yumurtka:** Yumurta (ss.468, c.II).

DLT: Yükün-: Secde etmek, saygı göstermek üzere baş eğmek (ss.993). **ÖZBK: Yükün-:** 1. Yalvarıp müracaat etmek, istemek, 2. Saygı göstermek (ss.466, c.II).

DLT: Yüz-: (suda) yüzmek, (deri) yüzmek, (yarada irin ve cerahat) kabarmak (ss.994). **ÖZBK: Yüz-:** Yüzmek (ss.465).

DLT: Yüzlen-: Yüzünü dönmek; itibar sahibi olmak; itibar görmeyi istemek (ss.994). **ÖZBK: Yüzlän-:** 1. Herhangi bir kimse ya da şeye yüzünü göstermek, ona taraf dönmek, bakmak, 2. Bir tarafa bakıp yürümek, yol almak (ss.464, c.II).

2.3. Ses ve Anlamca Aynı Olan Kelimeler

İncelemenin bu kısmında ise DLT'den Özbek Türkçesine gelene kadar ses ve anlam olarak herhangi bir değişikliğe uğramamış kelimelerden bahsedilmektedir.

DLT: Açık-: Acıkmak (ss.539). *ÖZBK: Āčık-:* Aç kalmak, acıkmak (ss.553).

DLT: Ag: İki bacak arasındaki boşluk (ss.542). *ÖZBK: Āg:* İç çamaşırı veya pantolonun iki paçası, birleşen yeri, kasığı (ss.560).

DLT: Agu: Ağı, zehir (ss.545). *ÖZBK: Āgu:* Zehirle aynı anlamda (ss.564).

DLT: Agula-: Zehirlemek (ss.545). *ÖZBK: Āgula-:* 1. Zehir salmak, zehir katmak, 2. Ağuya dolaştırmak, zehirlemek (ss.564).

DLT: Akındı: Akan (su) akıntı (ss.546). *ÖZBK: Ākındı:* Şirket veya evlerin avlusundan geçen sulama kanallarından akıp çıkan çıkıntı veya yağış suları (ss.558).

DLT: Al: Turunç rengi (ss.547). *ÖZBK: Āl:* Kızıl, kırmızı (ss.528).

DLT: Alda-: Aldatmak, hile yapmak (ss.547). *ÖZBK: Āldä-:* 1. Yalan sözlerle kandırmak, baştan çıkarmak, işletmek, nasihat vermek, hileyle işletip sırrını vermek, 2. Güzel söz, söz verme ve bunun gibi şeylerle yola salmak, tatmin etmek, 3. Yoldan çıkarmak, 4. Yalan konuşmak, yalancılık etmek, 5. Dikkatini dağıtmak, doğru olmayan düşünce doğurtmak (ss.39).

DLT: Alkış: Alkış, övgü, dua, insanın iyiliklerini zikretme ve menkıbelerini sayma; (peygamber içi) salavat (ss.549). *ÖZBK: Ālkış:* 1. İyilik dileyen sözler, dua, 2. Hoşnutluk, övgü bildiren alkışlar (ss.535).

DLT: Alma: Oğuzcada elma (ss.549). *ÖZBK: Ālmä:* 1. Güller ailesine mensup, çok yıllık meyveli ağaç, 2. Bu ağacın meyvesi (ss.533).

DLT: Alp: Yiğit, kahraman, şecaatli (ss.549). *ÖZBK: Ālp:* Bahadır, yiğit (ss.42).

DLT: Amaç: Saban (ss.550). *ÖZBK: Āmaç:* Binek hayvana eklenip yer sürmeye yarayan metal dişli ilkel kereste araçları (ss.537).

DLT: Arık: Oğuz ve Kıpçak lehçesinde cılız (ss.555). *ÖZBK: Ārık:* Zayıf, ince (ss.542).

DLT: Arkalan-: Arka, destek edinmek (ss.556). *ÖZBK: Ārkalän-:* Birisine arka çıkmak, yaslanmak (ss.544).

DLT: Arpagan: Arpa gibi başaklı fakat başağı tanesiz bir bitki (ss.557). *ÖZBK: Ārpağan:* Çöl ve kırlarda büyüyen kısa boylu bir senelik ot (ss.55).

DLT: Aş: Yemek (ss.560). ÖZBK: Āş: 1. Kazanda pişirilen sıcak yemek, 2. Pilav (ss.554).

DLT: Aşat-: Yedirmek (ss.560). ÖZBK: Āşāt-: 1. Elle çimdikleyerek alıp yemek, 2. Birinin elinden bir tutam yemek yemek (ss.554).

DLT: Aşlık: Mutfak, Oğuzlarda buğday (ss.561). ÖZBK: Āşlık I: Yemek yapmak için yeterli malzeme, Āşlık II: Buğday, tahıl (ss.556).

DLT: Ay-: Söylemek, demek (ss.565). ÖZBK: Āy-: Söylemek, anlatmak (ss.33).

DLT: Ayak: Çanak, kap, sahan, Türk kabı; kadeh (ss.566). ÖZBK: Āyāk: 1. Kâse, tabak, 2. Şarap içilen kap, kadeh (ss.523).

DLT: Ayran: Ayran (ss.567). ÖZBK: Āyrân: Yoğurda su katıp çalkalanarak yapılan içecek (ss.34).

DLT: Az: Az (ss.567). ÖZBK: Āz: 1. Sayı veya miktar yönünden çok olmayan, az, yeterli olmayan, tatmin edici olmayan az, 2. Ara sıra; zaman zaman, pek az (ss.524).

DLT: Az-: (yol için) şaşırarak, kaybetmek (ss.567). ÖZBK: Āz-: Doğru yoldan sapmak, yolunu kaybetmek (ss.524).

DLT: Bağ: Bağ, deste (ss.569). ÖZBK: Bâğ II: 1. Düğümlenmek için hizmet eden şey ve onun bağlanan yeri, düğümü, 2. Toplanarak, destelenerek belinden bağlanan kuru ot, yonca, saman, otlar (ss.142).

DLT: Bağ: Bağ; deste, üzüm bağı (ss.569). ÖZBK: Bâğ I: 1. Meyveli ağaç, kemer ve çiçek ile bağlanmış yer meydana; meyve bahçesi, 2. Şehirden dışarıdaki kale ve ona bitişik olan meyve bahçesi, üzüm bağı yeri, 3. Çiçekli duran müreffeh yer, gül bahçesi (ss.141).

DLT: Baka: Kurbağa (ss.571). ÖZBK: Baka I: Kurbağa (ss.87).

Özbek Türkçesinde “su değirmeninin pervaneden hareket alıp, değirmen taşını döndüren metal kısmı” manasına gelen farklı bir “baka” sözcüğü vardır.

DLT: Bakır: Bakır (ss.571). ÖZBK: Baktır: Kızıl bakır (ss.88).

DLT: Bal: Bal (ss.571). ÖZBK: Bâl: 1. Bal arılarının bazı bitkilerin çiçeğindeki nektardan toplayarak hazırladığı katı ve tatlı sıvı, 2. Büyük tatlı şey hakkında (ss.128).

DLT: Balala-: Kuş yavrulamak (ss.572). **ÖZBK: Bălälä-:** 1. Yavru doğmak (hayvanlar hakkında); yumurtlamak, 2. Üremek, yumurtlamak, doğmak (ss.128).

DLT: Baldız: Kadının (eşin) küçük kız kardeşi, eşin en küçük kızkardeşi (ss.572). **ÖZBK: Bâldız:** kayının kız kardeşi (enişteye göre) (ss.129).

DLT: Balık: Balık (ss.572). **ÖZBK: Bâlık:** 1. Yüzgeçleri olan, ayakları vasıtasıyla nefes alan su canlısı, 2. Bu canlının eti, 3. 12 hayvanlı takvime göre beşinci yıl ismi (ss.75).

DLT'de “kale, şehir (Müslüman olmayanların ve Uygurların lehçesinde)” anlamına gelen başka bir *balık* sözcüğü mevcuttur.

DLT: Barça: Bütün, hep (ss.574). **ÖZBK: Bärçin:** Bir türdeki şey, kimse ya da hadiselerin hepsi; bütün (ss.83).

DLT: Başak: Okun veya mızrağın uç kısmındaki demir, temren (ss.577). **ÖZBK: Bâşâk:** Yay okunun başı, uç kısmı (ss.139).

DLT: Başla-: Başlamak, rehberlik yapmak, komuta etmek (ss.577). **ÖZBK: Bâşlä-:** 1. Bir işe koyulan birinci adım; işinin başı, başlangıcı, başlaması, 2. Yol göstererek, rehber olup, öncülük edip gitmek (ss.139).

DLT: Başmak: Oğuz ve Kıpçaklarda ayakkabı (ss.578). **ÖZBK: Bâşmâk:** Keçe çizme, genellikle ayak giyimi (ss.139).

DLT: Be: Koyun melemesinin anlatımı, meleme sesi (ss.579). **ÖZBK: Bâ:** Koyunların melemesi hakkında (ss.70).

DLT: Béş: Beş (ss.590). **ÖZBK: Beş:** 1. Beş rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar, 2. Beş puanlı not sisteminde en yüksek, en iyi puan (ss.108).

DLT: Beşik: Beşik (ss.583). **ÖZBK: Beşik:** 1. Bebeği beşiğe sarıp bağlayarak ve sallayıp uyutmak için yapılan dört ayaklı özel araç, 2. Herhangi nesnenin, vaka-hadisenin ortaya çıkan yeri, vatanı (ss.108).

DLT: Béz: Deri ile at arasında bulunan beze (ss.591). **ÖZBK: Bez II:** Pamuğa göre kalın, sağlam ip kumaş (ss.95).

Özbek Türkçesinde 1. “İnsan veya hayvanların canlılığı için gerekli maddelerin çalışıp çıkararak organ, 2. Bu organın iltihap neticesinde şişkinliğe dönen durumu, 3. Sözün tesir etmemesi; yüzüstü, arsız” anlamına gelen başka bir bez sözcüğü mevcuttur.

DLT: Beze-: Bezemek, süslemek (ss.584). **ÖZBK: Bezä-:** Süs, nakış, ziynet vererek ya da göz neşelendiren şeylerle zenginleştirerek güzelleştirmek, güzel, hoş yapmak; bezemek (ss.96).

DLT: Bezek: Nakış, bezek, süsleme (ss.584). **ÖZBK: Bezäk:** 1. Güzellik, çekicilik, güzellik verici şey; süs veren eşya veya nakış, 2. Herhangi bir şeye işlenen nakış, süs; süsleme, 3. Güzellik, çekicilik (ss.95).

DLT: Bezel-: Bezenmek (ss.584). **ÖZBK: Bezäl- (Bkz. Bezä-) :**

DLT: Bezen-: Süslenmek, bezenmek, kadın makyaj yapmak (ss.584). **ÖZBK: Bezän- (Bkz. Bezä-) :**

DLT: Bezeş-: Bir şeyi bezemekte yardımlaşmak (ss.584). **ÖZBK: Bezäş- (Bkz. Bezä-) :**

DLT: Bezet-: Bezetmek (ss.584). **ÖZBK: Bezät- (Bkz. Bezä-) :**

DLT: Bezgek: Titreme, titreten sıtma (ss.584). **ÖZBK: Bezgäk:** Vakit vakit ateş çıkararak titreten bulaşıcı hastalık (ss.96).

DLT: Bilek: Bilek (ss.587). **ÖZBK: Biläk:** 1. Kolun dirsekten avuca kadar olan kısmı, 2. İnsanın parmak uçlarından omuzuna kadar olan kısmı, uzvu (ss.112).

DLT’de yukarıdaki anlamının yanında *hediye* manasına gelen farklı bir “bilek” sözcüğü mevcuttur.

DLT: Bit: Bit (ss.590). **ÖZBK: Bit:** İnsan veya hayvan vücudunda onun kanını emerek yaşayan parazit, böcek (ss.121).

DLT: Biz: Biz (ss.591). **ÖZBK: Biz:** 1. Konuşmacı veya onunla birlikte olan bir veya birkaç kişiyi bildirir, 2. İş-harekette (<ile> yardımcı ortak) konuşmacının herhangi kimseyle birlikte ‘imış, iken’ bildirir, 3. Birinci şahıs <ben> yerine kullanılarak alçakgönüllülük veya tersine övünme, gururlanma anlamlarını ifade eder (ss.11).

DLT: Boğım: Kamış ve alfanın boğumları; parmak boğumu (ss.592). **ÖZBK: Boğım:** boğum (ss.168).

DLT: Boş: (insan için) özgür, hür, (kadın için) boşanmış, (el için) işten ve maldan boşalmış, (et ve yer için) yumuşak, (at vb.) serbest bırakılmış, terk edilmiş, boş (ss.594). **ÖZBK: Boş I:** 1. İçinde hiçbir şey yok; boş, 2. İş ile esir olmayan, çalışmayan, boş (ss.166). **Boş II:** 1. Birazcık kopup, yırtılan, olgun-sağlam olmayan, cansız, 2. Azıcık kırılıp, ufalanan, yumuşak,

3. Güçsüz, zayıf, yavaş, 4. Sert sıkılmayan, sıkı çekilmeyen, sağlam bağlanmayan, 5. Eli sıkı, titiz olmayan beceriksiz, 6. Sağlam olmayan gevşek, 7. Yeterli amaca sahip olmayan; içi boş, çiğ (ss.166).

DLT: Boz: Boz, beyaz ile kula arasındaki hayvan rengi(ss.597). *ÖZBK: Boz:* açık maviye benzer beyaz renk (ss.157).

DLT: Bozla-: Bağırarak, böğürmek (ss.597). *ÖZBK: Bozlä-:* 1. Haykırarak, iç çekerek ağlamak, acı acı ağlamak, 2. Sıkıntıda ah vah çekmek, inlemek (ss.158).

DLT: Bozlat-: Deve vb. hayvanları böğürtmek (ss.597). *ÖZBK: Bozlät- (Bkz. Bozlä-):*

DLT: Böri: Kurt, börü (ss.598). *ÖZBK: Böri:* 1. Köpekgiller ailesine mensup yırtıcı hayvan; kurt, 2. Kurt (ss.164).

DLT: Böz: Bez (ss.598). *ÖZBK: Böz:* El tezgâhında pamuk ipinden dokunan pamuklu kumaş (ss.157).

DLT: Bu: Bu (ss.598). *ÖZBK: Bu:* 1. Konuşmacıya yakın, onun göz önündeki, önündeki, yanındaki veya elindeki eşyayı, bir kimseyi bildirmek için gelir, 2. Genellikle bir kimse, vaka, hadise vb.'ni göstermek, burada işaret etmek için görev yapar (ss.144).

DLT: Bugday: Buğday (ss.599). *ÖZBK: Buğdây:* Tahıllı buğday bitkisi ve onun tahılı, buğdayı (ss.156).

DLT: Burçak: Börülce (ss.602). *ÖZBK: Burçâk:* Bir yıllık baklagillerden bitki ve onun tanesi (ss.153).

DLT'de ter taneleri anlamına gelen farklı bir “burçak” kelimesi vardır.

DLT: Burun: Dağın ucu, bir şeyin ilki, önce (ss.603). *ÖZBK: Burun:* Önce, önceki zamanlar (ss.152).

DLT: But: But, ayak (ss.604). *ÖZBK: But:* 1. İki ayak arası; ayaklar arası, 2. Ayak, bacak (ss.154).

DLT: Butak: Budak, dal (ss.604). *ÖZBK: Butâk:* 1. Ağacın gövdesinden veya asıl kalın dallarından dallanıp çıkan yan dal, 2. Dal, kol(ss.154).

DLT: Butaklan-: Budaklanmak, ağaç dallanmak; su kollara ayrılmak (ss.604). *ÖZBK: Butâqlän-:* Dal çıkarmak, budaklanmak (ss.154).

DLT: Bürge: Pire (ss.607). ** ZBK: B rg :** Sıçrayarak yürüyen kan emici, kanatsız ufak böcek (ss.150).

DLT’de “*pire ve (insan için) taşkın ve hafif*” anlamlarında kullanılan başka bir “b rge” sözcüğü mevcuttur.

DLT:  agır:şarap, meyve ve sebze suyu (ss.611). ** ZBK:  agır:** Mey,  arap (ss.361, c.II).

DLT:  ak: Taklidi bir kelime (ss.611). ** ZBK:   k:** Damlanın vurulu undan meydana çıkan ses hakkında (ss.350, c.II).

DLT:  akmak: Kendisiyle ateş yakılan  akmak ta ı (ss.612). ** ZBK:  akm  k (IV):** Ateş yakma, yakma aracı;  akmak (ss.360, c.II).

DLT:  alma: Koyun a ıllarında ve deve a ıllarında toplanıp kesilen ve kışın yakıt olarak kullanılmak üzere kurutulan tezek; kurumu  çamur parçası, kesek (ss.613). ** ZBK:   lm :** Büyükbaş hayvan gübresini büyük çember kalıba sokarak yapılan yakıt (ss.351, c.II).

DLT:  ap  ap: Kamçı vurulurken çıkan ses, dudak  apırtısı,  apur  apur (ss.615). ** ZBK:  ap  ap:** Yemek  i nedi inde, çamurdan geçerken çıkan sesler hakkında (ss.356, c.II).

DLT:  ars  ars: Deriye vurma sesi (ss.616). ** ZBK:   rs   rs:** Buz, ayna,  ini gibi şeylerin kırılmasından çıkan sesler hakkında (ss.357, c.II).

DLT:  e ek:  i ek, a a  çiçeği (ss.617). ** ZBK:  e  k I:** 1. Doğal şekilde yetişen  i ekli bitki;  i ek, 2. En seçkini; çiçeği (ss.365, c.II).

 zbek Türkçesinde “vücutta sulu kabarcıklar oluşup ateş çıkaran genellikle çocuklarda görülen ağır bulaşıcı hastalık” manasına gelen farklı bir “ e  k” kelimesi mevcuttur.

DLT:  ım: Doğru, güvenilir, doğruluk (ss.623). ** ZBK:  ım:** 1. Gerçek durum, i , konuşma, olay vb.; doğru, 2. Hakiki, gerçek, doğru (ss.369, c.II).

DLT:  igit: Argu lehçesinde pamuk çekirdeği (ss.624). ** ZBK:  igit:** Pamu un tohumu (ss.365, c.II).

DLT:  im: Ayırık otu (ss.625). ** ZBK:  im:** Ayırık otu (ss.369, c.II).

DLT’de *nemlili i ve hamlı ı mübalağa için* kullanılan “ ok, aşırı” anlamında zarf manasına gelen başka bir “ im” kelimesi de vardır.

DLT: Çirt: Dişleri arasında tükürme sesi (ss.625). **ÖZBK: Çirt:** İp kopması, dalın kırılmadı, vb. ‘den meydana gelen keskin sesler hakkında (ss.373, c.II).

DLT: Çog: Güneşin sarılığı ve saçakları, odun köz olduktan sonra ateşin alevi (ss.626). **ÖZBK: Çoğ:** 1. Alevi sönen kıpkızıl ateş, alev, 2. Ateş, alev, kıvılcım (ss.389, c.II).

DLT: Çoglan-: Ateş alevlenmek, (güneşin yalımları) düşmek (ss.626). **ÖZBK: Çoğlän-:** 1. Kül haline gelmek; korlaşmış ateş gibi kızarmak, 2. Korlaşmış ateş gibi yanmak, parlamak (ss.389, c.II).

DLT: Dede: Baba (ss.631). **ÖZBK: Dädä:** Baba. (ss.205).

DLT: Egin: Kürek kemiği, omuz (ss.634). **ÖZBK: Egin:** sırtın omuz ve boyun arasındaki üst kısmı; üst (ss.438, c.II).

DLT’de *eni bir buçuk karış, boyu dört arşın olan ve alışverişte kullanılan bez* manasına gelen farklı bir “eğın” sözcüğü vardır.

DLT: Egri: Eğri (ss.634). **ÖZBK: Egri:** 1. Doğru çizgi boyunca ilerlemeyen; eğri, yamuk, 2. Doğru olmayan; uygunsuz, yersiz, 3. Vasıta, dolaylı, dolaysız olamayan (ss.439, c.II).

DLT: Ek-: Ekmek (ss.635). **ÖZBK: Ek-:** Bitki tohumunu, tohumluğu yere atmak, serpmek, dikmek; bitki yığınınını, fidanını ekmek (ss.440, c.II).

DLT: Ekil-: Ekilmek, serpmek (ss.635). **ÖZBK: Ekil- (Bkz. Ek-):**

DLT: Ekiş-: Ekin ekmekte yardımlaşmak ve yarışmak (ss.636). **ÖZBK: Ekiş- (Bkz. Ek-):**

DLT: Ekin: Tarla (ss.635). **ÖZBK: Ekin:** 1. Ürün almak için ekilen bitki, 2. Tarla ve bağlarda biten bitkilerin çeşidi, türü (ss.440, c.II).

DLT: Èl: Ülke, eyalet (ss.664). **ÖZBK: El:** 1. Bir yerin insanları, ahalisi, halkı, 2. Bir kabileye mensup insanlar; kabile, 3. Yurt, diyar, memleket (ss.442, c.II).

DLT: Em: İlaç, deva (ss.637). **ÖZBK: Em:** İlaç, ilaç-derman; genellikle şifalı şey (ss.445, c.II).

DLT: Emdi: Şimdi (ss.637). **ÖZBK: Emdi:** Şuan, şimdi (ss.445, c.II).

DLT: Emle-: İlaç vermek, tedavi etmek, iyileştirmek (ss.638). *ÖZBK: Emlä-:* 1. Bulaşıcı hastalıkları tedavi etmek için insan veya hayvan organizmasına deri yoluyla serum vermek, 2. Nazar, dua ve başka gelenekler ile tedavi olmak (ss.446, c.II).

DLT: Emlen-: Kendi kendini tedavi etmek (ss.638). *ÖZBK: Emlän- (Bkz. Emlä-):*

DLT: Emlet-: Tedavi ettirmek (ss.639). *ÖZBK: Emlät- (Bkz. Emlä-):*

DLT: Erin-: Tembellik etmek (ss.642). *ÖZBK: Erin-:* Herhangi bir işe heves etmemek tembellikle hareket etmek, tembel olmak (ss.449, c.II).

DLT: Èrte: Sabahın erken saati (ss.643). *ÖZBK: Ertä:* 1. Belirgin vakitten pek çok veya birkaç evvel, erken, geçici, 2. Günden güne geçme vakti, şafaktan son zaman; sabah, 3. Sonraki gün, söz verilen günden sonraki gün (ss.451, c.II).

DLT: Esiz: Yazık, kötülük (ss.645). *ÖZBK: Esiz:* 1. Yazık, eyvah; esef, 2. Üzüntü, 3. Günah, yazık (ss.453).

DLT: Eski: Eski ve yıpranmış şey (ss.645). *ÖZBK: Eski:* 1. Kullanılıp eskiyen, yıpranan, 2. Köhne, çok zamandan beri bilinen, çok vakitten beri duran, 3. Önce, önceki, evvelki, eski, 4. Kullanımdan çıkan, 5. Geçen zamanı, devri gören, 6. Herhangi işte çok zaman kalıp tecrübe arttıran, kıdemli olup kalan; deneysel (ss.453, c.II).

DLT: Eskir-: Eskitilmek (ss.645). *ÖZBK: Eskir-:* 1. Kullanılıp eski olmak, yıpranmak veya kötü hale gelmek, 2. Devir gereksinimlerine uygun gelmek, kullanımdan çıkmak, ayaktan, modadan kalkmak (ss.453, c.II).

DLT: Esne-: Esmek; esnemek (ss.645). *ÖZBK: Esne-:* Derin nefes alarak ağzı büyük açmak; esneme, hava çekmek (ss.454, c.II).

DLT: Essiz: Hayıflanma bildiren bir kelime, yazık (ss.646). *ÖZBK: Essiz:* Yazık (ss.454, c.II).

DLT: Eşik: Eşik (ss.647). *ÖZBK: Eşik:* 1. Ev, oda, bina veya avlunun girişinde duran araç, 2. Avlu, evin yeri; ev, 3. Bir amaca, yere yol veren eşik (ss.457, c.II).

DLT: Èt-: Düzeltmek, yapmak, etmek, kurmak (ss.670). *ÖZBK: Et-:* Kılmak, yapmak (ss.456, c.II).

DLT: Etik: Ayyakabı (ss.648). *ÖZBK: Etik:* Baldırı kapatan uzun çizmeli ayakkabı (ss.455, c.II).

DLT: Xan: Hakan (ss.654). **ÖZBK: Hân:** 1. İlk doğu memleketlerinde Ortaçağa özgü mutlak hâkimiyetin unvanı ve bu unvanı alan kişi, 2. Hanlık yapan, han görevindeki şahıs ismine birleşerek unvan ifade edilir, 3. Erkek ve kadın ismine birleşerek saygıyı ifade eder (ss.331, c.II).

DLT: Irga-: Sallamak, silkelemek (ss.657). **ÖZBK: Irga-:** Başını sallamak çalkalamak; sallamak (ss.334).

DLT: Irgal-: Sallanmak, silkelenmek (ss.657). **ÖZBK: Irgal-:** O tarafa bu tarafa sallamak, kalkmak; silkelemek (ss.334).

DLT: Irgat-: Sallatmak (ss.657). **ÖZBK: Irgat- (Bkz. Irga-):**

DLT: İç-: İçmek (ss.660). **ÖZBK: İç-:** 1. Sıvıyı azar azar içip ya da bir nefeste içerek yutmak, bir şeyi almak, 2. Alkollü içecek tüketmek (ss.343).

DLT: İçil-: İçilmek (ss.660). **ÖZBK: İçil- (Bkz. İç-):**

DLT: İçre: İçeri, içeride, içeriye (ss.661). **ÖZBK: İçre:** Arasında, içinde (ss.343).

DLT: İdiş: Kadeh, kap (ss.661). **ÖZBK: İdiş:** Çeşitli eşyalar yerleştirilerek koyulan ev-ev eşyaları veya ev aracı (ss.314).

DLT: İk: İğ (ss.663). **ÖZBK: İk:** İğ (ss.319).

DLT: İlik: Oğuzcada ilik (ss.664). **ÖZBK: İlik:** 1. Kemik içindeki yağlı madde, 2. Baldır kemiği (ss.321).

DLT: İlk: İlk, her şeyin evveli (ss.665). **ÖZBK: İlk:** 1. En evveli, başlangıcı, birinci, 2. İlk; yarınki (ss.322).

DLT: İm: Parola; işaret (ss.665). **ÖZBK: İm:** Baş, sallayıp veya yüz, göz, kaş, el hareketiyle yapılan işaret, ima (ss.324).

DLT: İmle-: Göz kırpmak; selamlamak, elle göstermek (ss.665). **ÖZBK: İmlä-:** İşaret ile çağırmak (ss.325).

DLT: İmleş-: İşaretleşmek (ss.665). **ÖZBK: İmläş- (Bkz. İmle-):**

DLT: İn: Aslan, tilki ve diğer yırtıcıların barınağı (ss.665). **ÖZBK: İn:** Kuş, böcek ve hayvanların yaşam, yavrulaması için kurulan yer (ss.326).

DLT: İn-: İnnek (ss.665). **ÖZBK: İn-:** 1. İnnek, 2. Yukarıdan aşağıya inmek (ss.328).

DLT: İni: Erkeğin kendisinden küçük erkek kardeşi (ss.666). **ÖZBK: İni:** 1. Bir anne-baba oğullarından küçüğü (büyük yaştaki çocuklara nispeten), 2. Kendinden genç erkek kişiye, onu kendine yakın tutup müracaat etme biçimi (ss.328).

DLT: İr(i)n: Dudak (ss.667). **ÖZBK: İrin:** Dudak (ss.333).

DLT: İste-: İstemek, aramak (ss.669). **ÖZBK: İstä-:** 1. İstek-talep etmek, 2. Aramak, araştırmak, aramak (ss.337).

DLT: İstel-: İstenmek, aranmak (ss.669). **ÖZBK: İstäl- (Bkz. İstä-):**

DLT: Kaçan: Ne zaman, eğer, ne zaman ki (ss.673). **ÖZBK: Kaçan:** 1. Hangi vakitte, ne zaman (ss.565, c.II).

DLT: Kalkan: Kalkan (ss.680). **ÖZBK: Kalkân:** 1. Kılıç, mızrak gibi darbelerden korunmak için kullanılan çember veya dörtgen şeklindeki koruma silahı; siper, 2. Afet, bela, tatsız hadiseler vb.den koruyucu araç (ss.547, c.II).

DLT: Kamaş-: Kamaşmak (diş, göz) (ss.680). **ÖZBK: Kamaş-:** Ekşi şey çiğneme neticesinde dişlerin sızlaması (ss.547, c.II).

DLT: Kamçı: Kamçı (ss.680). **ÖZBK: Kamçı:** Atı vurarak harekete geçirmek için kullanılan saplı, genellikle kayış kemer şeklindeki malzeme (ss.548, c.II).

DLT’de *at, sığır ve devenin erkeklik organı* anlamında kullanılan başka bir “Kamçı” kelimesi vardır.

DLT: Kamış: Kamış (ss.681). **ÖZBK: Kamış:** sazlıklar ailesine mensup suda, bataklıkta, çalılıklarda büyüyen uzun saplı bitki (ss.547, c.II).

DLT: Kana-: Kanamak, kan almak (ss.682). **ÖZBK: Kâna-:** 1. Kesilme, delinme, yarılma neticesinde kanı çıkmak, kanı akmak (ss.596, c.II).

DLT: Kanat-: Kanatmak (ss.682). **ÖZBK: Kânat- (Bkz. Kâna-):**

DLT: Kanda: Yer için kullanılan soru kelimesi nerede (ss.682). **ÖZBK: Kânda:** Nerede?, ne tarafta? (ss.548, c.II).

DLT: Kanı: Nerede, hani (ss.682). **ÖZBK: Kâni I:** Gözden kaybolan ya da bilinmeyen yerde kalan birinin, nesnenin nerede olduğu hakkındaki soruyu bildirmek için gelir (ss.549, c.II).

Özbek Türkçesinde iki farklı “kanı” sözcüğü vardır. Biri DLT ile aynı anlama gelirken bir diğeri ise; “ısrar etme, davet etme manalarını ifade eder”.

DLT: Kar: Kar (ss.684). *ÖZBK: Ƙâr:* Su zerrelerinin soğuktan birikmesi neticesinde ortaya çıkan beyaz tüy şeklindeki yağış (ss.599, c.II).

DLT: Kar-: (su vb.) taşmak, boğaz (sudan) tıkanmak, düğümlenmek, Oğuzlarda katmak, karmak (ss.684). *ÖZBK: Ƙâr-:* 1. Sıvı veya küçücük zerrelî kolay dağılan şeyleri birbirine birleştirmek, karıştırmak, 2. Suyla karıştırarak yoğurmak, pişirmek, 3. Bulamak, batırmak; karıştırarak bir edip göndermek (ss.603, c.II).

DLT: Kara kura: Kara kara (ss.685). *ÖZBK: Ƙâra-Ƙura:* Her çeşit ve siyahımsı renkteki (ss.602, c.II).

DLT: Karga-: Lanet etmek, birinin kötülüklerini saymak (ss.686). *ÖZBK: Ƙargâ-:* Herhangi birine fenalık, bahtsızlık veya ölüm dilemek (ss.558, c.II).

DLT: Kargan-: Lanet etmek (ss.686). *ÖZBK: Ƙargân-:* Kendince beddua etmek (ss.558, c.II).

DLT: Kargaş-: Karşılıklı lanet etmek (ss.686). *ÖZBK: Ƙargaş-:* 1. Herhangi birine fenalık, bahtsızlık veya ölüm dilemek, 2. Birbirine beddua etmek (ss.558, c.II).

DLT: Kargat-: Lanetletmek (ss.686). *ÖZBK: Ƙargât- (Bkz. Ƙargâ-):*

DLT: Kargış: Lanet, lanetleme (ss.686). *ÖZBK: Ƙargış:* Beddua ifadesi (ss.558, c.II).

DLT: Karı: Yaşlı, herhangi bir şeyin yaşlısı; kesimlik hale gelmiş hayvan (ss.686). *ÖZBK: Ƙarı:* Çok yaşa varan; yaşlı (ss.555, c.II).

DLT: Karı: Kumaş ölçmek için kullanılan arşın (ss.686). *ÖZBK: Ƙarı:* Yüz kırk beş santimetreye denk uzunluk ölçüsü (ss.555, c.II).

DLT: Karındaş: Aynı karından olan iki çocuk, karın arkadaşı (ss.687). *ÖZBK: Ƙarındaş:* Bir nesle mensup olan kişilerden biri, başkasına nispeten (ss.555, c.II).

DLT: Kart kurt: Parmakların çıtlama sesi (ss.689). *ÖZBK: Ƙart Ƙurt:* Hayvanların kuru ot çiğnemesinden çıkan ses hakkında (ss.557, c.II).

DLT: Kaşı-: Kaşımak (ss.691). *ÖZBK: Ƙaşı-:* Kaşıntıyı hafifletmek veya bastırmak için herhangi bir nesneye sürtmek ya da tırnak, tarak vb. ile tırmalamak, kaşımak (ss.565, c.II).

DLT: Kaşın-: Kaşınmak (ss.691). *ÖZBK: Kaşın- (Bkz. Kaşı-):*

DLT: Kaşıt-: Kaşıtmak (ss.691). *ÖZBK: Kaşıt- (Bkz. Kaşın-):*

DLT: Kavuk: Sidik torbası (ss.694). *ÖZBK: Kāvuk:* İdrar torbası (ss.592, c.II).

DLT: Kaya: Dağın kayası (ss.695). *ÖZBK: Kāyā:* 1. Dik dağ, 2. Yüksek dik taş (ss.607, c.II).

DLT: Kayın: Kayın (akrabalıktaki) (ss.695). *ÖZBK: Kayın I:* Baba, anne, abla kız kardeş, sözlerinin önüne gelip bu sözlerle ifade edilen kardeşlerin erkek veya kadına kardeşlik münasebetini bildirir (ss.537, c.II).

DLT: Kayıng: Kayın ağacı (ss.695). *ÖZBK: Kayın II:* Kuzey tarafında yetişen kavağa benzer dik, kabuğu beyaz ağaç (ss.537, c.II).

Özbek Türkçesinde “taneleri tok kızıl, orta ekşi nar” anlamına gelen başka bir “kayın” sözcüğü bulunmaktadır.

DLT: Kaz-: Kazmak (ss.696). *ÖZBK: Kaz-:* Kazımak, kazmak (ss.536, c.II).

DLT: Kazı: İnsan karnının boğumları; atın karnının semizliği (ss.696). *ÖZBK: Kazı:* Atın göğsündeki yağlı et (ss.536, c.II).

DLT: Kazı-: Kazımak, kazıyıp araştırmak (ss.696). *ÖZBK: Kazı-:* 1. Yeri kazıp, oyup, çukur yapmak, eşmek, 2. Yer altı zenginliklerini kazıp çıkarmak, almak (ss.536, c.II).

DLT: Kéç: Ağır davranma, (bir işi) uzun zamanda yapma (ss.719). *ÖZBK: Keç:* 1. Saatin gündüz kısmı bitip, gece bölümünün başlayan zamanı, gündüz ile gece arası, 2. Belli ya da zaruri vakitten sonra; belli veya zaruri vaktin geçmesi (ss.383).

DLT: Keçik: Geçit (ss.697). *ÖZBK: Keçik:* Dere, göl gibi yerlerin geçildiği geçit (ss.383).

DLT: Kek: Kin, mihnet (ss.700). *ÖZBK: Kek:* Öç alma isteği, düşmanlık duygusu, hissi; kincilik; sitem (ss.376).

DLT: Keklik: Keklik (ss.700). *ÖZBK: Käklik:* Tavukgiller ailesine mensup öten dağ kuşu (ss.359).

DLT: Kekre: Develerin yediği acı bir bitki (ss.700). *ÖZBK: Käkkrä:* 1. Genellikle tahıl ekinleri arasında yetişen çok yıllık tahıl, bitki (ss.359).

DLT: Kelin: Gelin (ss.702). **ÖZBK: Kelin:** 1. Yeni evlenen ya da evlenmekte olan kız, 2. Oğlunun eşi (kayın peder veya kaynanaya nispeten), 3. Küçük kardeşin eşi (ağabey ya da ablaya nispeten), 4. Kendinden genç olan kardeş ya da yakın kişinin eşi ve bu eşe müracaat (ss.377).

DLT: Kengeş: İstişare ve işlerde tedbir (ss.703). **ÖZBK: Kengäş:** 1. Ne yapma, ne zaman yapma hakkındaki fikir-düşünme, yönlendirme; tavsiye, 2. Karşılıklı, birlikte tartışma; tartışma meclisi; toplantı, 3. Herhangi bir işletme, kurum, cemiyetin emir ya da öğüt veren kuruluşu (ss.379).

DLT: Kengeş-: Danışmak (ss.703). **ÖZBK: Kengäş-:** 1. Birlikte tartışmak, karşılıklı akıl danışmak, 2. Nasihat almak, tavsiye rica etmek (ss.379).

DLT: Kent: Şehir, kasaba, kale (ss.703). **ÖZBK: Kent:** Bilinen özelliğiyle şehir ve köylerden ayrılıp oturan sakinlerin yaşadığı yer, küçük ve seyrek dağınık şehir (ss.380).

DLT: Kepek: Kepek (ss.704). **ÖZBK: Kepäk:** 1. Buğday mısırları gibi tanelerin çekildiğinde (un yapıldığında) çıkan postu ve un olmayan tane atıkları, 2. Başın saçlı kısmında oluşan küçük kepekler (ss.380).

DLT: Kert-: (ağaç) kertmek; (boyun) kertilmek (aşağılanmak (ss.705). **ÖZBK: Kert-:** Kırıp, kesip ufalamak (ss.381).

DLT: Kewşe-: Gevşemek, yumuşamak (ss.707). **ÖZBK: Kävsä-:** 1. Ses çıkararak çiğnemek, yemek (hayvan hakkında), 2. Çiğnemek, yemek (insan hakkında) (ss.357).

DLT: Kewşen-: Geviş getirmek (ss.708). **ÖZBK: Kävsän- (Bkz. Kävsä-):**

DLT: Kewşes-: Birbirlerine bakarak geviş getirmek (ss.708). **ÖZBK: Kävsäş- (Bkz. Kävsä-):**

DLT: Kez-: Gezmek (ss.708). **ÖZBK: Kez-:** Yürüyüp, gezip görmek; seyretmek; seyahat etmek (ss.375).

DLT: Kılıç: Kılıç (ss.711). **ÖZBK: Kılıç:** Kılıç (ss.577, c.II).

DLT: Kıımız: Kıımız (ss.712). **ÖZBK: Kıımız:** At sütünden yapılan hafif keyif verici içecek (ss.579, c.II).

DLT: Kın: Kılıç ve bıçağın kını (ss.712). **ÖZBK: Kın:** 1. Bıçak, kılıç gibi aletlerin koyulduğu kılıf, 2. Düğümlerle örülü gül şeklindeki kabuk, tomurcuk, kılıf (ss.580, c.II).

DLT: Kır: Dağların sırtı, su bendi, set (ss.712). *ÖZBK: Kır I:* 1. Aşınma neticesinde ayrılan yassı geniş tepelik, 2. Yüksek düzlük yer, bozkır (ss.581, c.II).

Yukarıdaki anlamların dışında Özbek Türkçesinde bir tane farklı manalara gelen “kır” sözcüğü mevcuttur. “kenar, sınır” anlamına gelmektedir.

DLT: Kış: Kış (ss.716). *ÖZBK: Kış:* Yılın sonbahardan sonra gelen soğuk mevsimi (ss.589, c.II).

DLT: Kışla-: Kışlamak, kışı geçirmek (ss.716). *ÖZBK: Kışla-:* Herhangi bir yerde kışı geçirmek (ss.589, c.II).

DLT: Kiçi-: Kaşınmak (ss.719). *ÖZBK: Kiçi-:* 1. Kaşıntı, 2. Kaşımak; kaşınmak (ss.588).

DLT: Kim: Kim (ss.720). *ÖZBK: Kim:* 1. Şahıs hakkındaki soru zamirini bildirir; hangi adam?, 2. İlk gelen birkaç konuşmanın başında kullanıp biri, bazısı denilen manayı bildirir (ss.385).

DLT: Kir: Kir (ss.721). *ÖZBK: Kir:* 1. Beden, kıyafet vb.’nin tozlanmasından dolayı oluşan kirlilik, 2. Yıkanılan ya da yıkanan kıyafet, havlu, sofr a bezi vb. eşyalar (ss.387).

DLT: Kiril-: Girilmek (ss.721). *ÖZBK: Kiril-:* Yürüyerek ya da kımıldayarak herhangi bir şeyin içine, iç kısmına geçmek, kendini içeri kısma almak (ss.387).

DLT: Kirlen-: Kirlenmek (ss.722). *ÖZBK: Kirlän-:* Kirlenmek, kir olmak (ss.387).

DLT: Kirpi: Kirpi (ss.722). *ÖZBK: Kirpi:* Kirpi (ss.388).

DLT: Kişen: Köstek (ss.723). *ÖZBK: Kişän:* 1. Atın iki ön ayağına koyulan pranga, zincir, 2. Ayak, el, boyuna koyularak kilitlenip esir tutmak için demir halkalardan yapılan özel alet; zincir, 3. Genellikle serbestçe harekete yer vermeyen nesne (ss.389).

DLT: Kişi: Kişi, insan, kişiler, Yağmalarda zevce (ss.723). *ÖZBK: Kişi:* 1. Şahıs, insan, 2. Farklı, yabancı kişi; başkası, 3. Genellikle herhangi bir insan (genellikle <ben> manasında kullanılıp, her üç kişiyi bildiren, gramatik terim), 4. Şeriata binaen, yetişkinliğe erişen kadın-kızların kendini, yüzünü göstermemesi gerekli olan yabancı erkek kişi (ss.390).

DLT: Kişne-: Kişnemek (ss.724). *ÖZBK: Kişnä-:* Kişneme sesi çıkarmak (at hakkında). (ss.390).

DLT: Koldaş: İş arkadaşı (ss.726). *ÖZBK: Koldâş:* 1. Her işte birlikte olan, yardım eli uzatan; yardımcı, 2. Arkadaş (ss.635, c.II).

DLT: Koltuk: Koltuk altı (ss.726). *ÖZBK: Koltuk:* 1. Elinin omuz ile bağlanan yerinde meydana gelen köşe, kol altı, 2. Elbisenin bu yerine doğru gelen, bu yerini kapatan kısmı (ss.636, c.II).

DLT: Kom: Deve semeri (ss.726). *ÖZBK: Kom:* 1. Deve ve at gibi hayvanlara yük koymak için kalın keçe örüp ve bağlayarak eyer yerine vurulan araç (ss.636, c.II).

DLT: Kon-: Konmak, inmek, konaklamak (ss.727). *ÖZBK: Kon-:* 1. Uçmadan durup yere ya da herhangi bir şeye oturmak, inmek, 2. Yolculukta dinlenme, uyuma ya da vaktince istikamet etmek için herhangi bir yerde durmak, herhangi bir yere inmek, yerleşmek (ss.637, c.II).

DLT: Konak: Akdarı (ss.727). *ÖZBK: Konak:* Tohumu darıya nispeten daha küçük, başaklı buğday bitkisi (ss.638, c.II).

DLT: Kori-: Korumak (ss.730). *ÖZBK: Kori-:* 1. Himaye etmek, muhafaza etmek, korumak, 2. Kendini ya da herhangi birini, nesneyi kuş, sinek vb.den himaye etmek için onu kovmak, defetmek (ss.639, c.II).

DLT: Koriş-: Korumakta yardım ve yarış etmek (ss.731). *ÖZBK: Koriş- (Bkz. Kori-):*

DLT: Kork-: Korkmak (ss.730). *ÖZBK: Kork-:* 1. Korku hissetmek, korku hissine kapılmak, dehşete düşmek, 2. Korkmak, endişelenmek, ürkmek (ss.641, c.II).

DLT: Koşa: İkişer ikişer, çiftler çiftler (ss.731). *ÖZBK: Koşa:* İki tane, bir çift, çift (ss.642, c.II).

DLT: Koşni: Komşu, yakın olanlar, aşiret (ss.731). *ÖZBK: Koşni:* 1. Evleri, avluları yan yana ya da yakın olan kişiler, aileler, sülaleler, (birbirine nispeten), 2. Yan yana duran, oturan, birbirine yakın, komşu (ss.644, c.II).

DLT: Koy: Koyun (ss.732). *ÖZBK: Koy:* 1. Et, yün, süt ve kürk almak için bakılan çift toynaklı memeli ev hayvanı, 2. On iki hayvanlı takvime göre sekizinci yılın ismi; koyun (ss.631, c.II).

DLT: Köç: Göç (ss.733). *ÖZBK: Köç:* Göçme zamanında taşınan ev eşyalarından ibaret yük (ss.423).

DLT’de “saat, an, zaman, süre” manalarına gelen başka bir “köç” kelimesi mevcuttur.

DLT: Köl: Göl, gölcük, havuz, içinde su birikmiş çukur, deniz (ss.736). *ÖZBK: Köl:* Geniş çukurlukta yığılıp kalan su, doğal su havzası (ss.414).

DLT: Kön: Gön, deri; özellikle atın derisi (ss.737). *ÖZBK: Kön:* İşlenen, pişirilen deri; deri (ss.415).

DLT: Könek: Deriden yapılan su kabı (ss.738). *ÖZBK: Könäk:* Kımız koymak için deriden yapılan kap; büyük şarap tulumu (ss.415).

DLT: Körk: Güzel, güzellik (ss.740). *ÖZBK: Körk:* Güzellik (ss.420).

DLT: Kuçak: Kucak (ss.744). *ÖZBK: Kuçäk:* 1. hürmet konusunda birini göğsüne alma, basma amacıyla el hareketi ya da durumu, 2. Kucak, bağır, 3. İki elini açtığında herhangi birine bağlanılan mesafe (ss.628, c.II).

DLT: Kuçakla-: Kucaklamak (ss.744). *ÖZBK: Kuçäklä-:* Kucağına alıp bağrına çekmek, bağrına basmak; kucaklamak, 2. Genellikle iki kolu arasına alıp ve göğsüne sıkıca yapıştırmak, iki koluyla bağrına basmak (ss.628, c.II).

DLT: Kul: Kul, köle (ss.745). *ÖZBK: Kul:* 1. Büsbütün patrona tabi olmak, mala mülke hak-hukuka hiç sahip olmayan hizmetkâr, 2. Genellikle cemiyet sınıfına ait olan sömürü esaretinde, siyasi-iktisadi bağımlılık esaretinde her şeyden hukuktan mahrum olan, ezilen kişi, 3. Birine körü körüne hizmet eden, boyun eğen; itaatkâr, hizmetçi, hizmetkâr, 4. Bir kimsenin fedaisi (ss.615, c.II).

DLT: Kulaç: Kulaç (ss.745). *ÖZBK: Kuläç:* 1. Omuz genişliğinde gerilen iki elin orta parmak uçları arasındaki mesafe (uzunluk ölçü yönünden), 2. Geniş açılan kulaç (kalınlığı ölçmede) (ss.616, c.II).

DLT: Kulaçla-: Kulaçla kulaçlamak (ss.745). *ÖZBK: Kuläçla-:* 1. Kulaçla ölçmek, 2. Kulaçla yayıp tutmak, kucaklamak (ss.616, c.II).

DLT: Kulunla-: Kulunlamak, kısarak yavrulamak, doğurmak (ss.746). *ÖZBK: Kulunlä-:* Doğmak (kısarak hakkında) (ss.618, c.II).

DLT: Kum: Kum (ss.746). *ÖZBK: Kum:* Kuma benzeyen, küçücük (ss.619, c.II).

DLT: Kur-: Kurmak, toplamak (ss.747). *ÖZBK: Kur-:* 1. Çeşitli materyallerden ve parçalardan toplayıp, birleştirip kurmak, meydana getirmek, inşa etmek, koymak, 2. Kurmak;

iletmek, 3. Çizmek, yapmak, 4. Oluşturmak, meydana getirmek, doğrulamak, yaratmak, düzenlemek, 5. Teşkil etmek, iletmek (ss.622, c.II).

DLT: Kurbaka: Kurbağa (ss.747). *ÖZBK: Қурбақа:* Suda ve kuru toprakta yaşayan kuyruksuz canlılar sınıfının bir türü; ayakları sıçrayarak yürümek için uygun (ss.621, c.II).

DLT: Kurç: Sert, sağlam ve güçlü olan (ss.747). *ÖZBK: Қурч:* Keskin; sert (ss.625, c.II).

DLT: Kurgak: Kuraklık, kıtlık (ss.747). *ÖZBK: Қургâқ:* 1. Yağışlı havası az olan; kurak, 2. Bitki büyümesi, tarım için suyun, nemin yeterli olmaması; kuraklık, 3. Kuruyan, kuru, 4. Yer kürenin kuru kısmı, kuraklık (ss.626, c.II).

DLT: Kurt: Kurt, Oğuzlarda (yırtıcı) kurt (ss.749). *ÖZBK: Құрт:* 1. Uzun gövdesini büküp yayarak veya çoğu kez ayakları vasıtasıyla sürünüp yürüyen omurgasız küçük canlı, 2. Bazı böcekler, küçük organizmaların ismi bünyesine girer, 3. Bazı haşeratların yumurtasından meydana gelen krizalit -kelebek olmadan önce geçirdiği başkalaşma dönemi-, 4. Genellikle dut yaprağıyla bakılan, olgunlaşıp koza yapan, krizalit (ss.623, c.II).

DLT: Kurut: Keş (yağsız, kuru peynir (ss.750). *ÖZBK: Құрут:* Süzme peyniri ceviz gibi yuvarlaklaştırıp kurutup hazırlanan ürün (ss.624, c.II).

DLT: Kuş: Kuş (ss.750). *ÖZBK: Қуш:* Uçma kabiliyeti olan bir sınıf; kuş (ss.628, c.II).

DLT: Kut: Baht, devlet, talih, şans (ss.751). *ÖZBK: Қут:* Zenginlik, baht (ss.626, c.II).

DLT: Kuyaş: Şiddetli sıcaklığın, ısısı ve güneşin vurmasının şiddeti (ss.752). *ÖZBK: Қуяш:* 1. Bizim galaksimizde bulunan ve kendi etrafında dönen, bütün gezegenlere ışık ve sıcaklık veren, sıcak gaz halindeki yuvarlak ışık, 2. Güneşin nuru, parlaklık; güneş, günün inip duran yeri; güneş, 3. Güneş (ss.613, c.II).

DLT: Kül: Kül (ss.755). *ÖZBK: Күл:* Herhangi bir şeyin yanmasından meydana gelen beyaz-siyah ya da grimsi toz gibi artık mineral (ss.403).

DLT: Kül-: Gülmek (ss.755). *ÖZBK: Күл-:* 1. Hoşnutluğu ya da zevki gülmeye ifade etmek, 2. Gülmeye alay etmek, mizah yapmak (ss.404).

DLT: Kündüz: Gündüz ışığı (ss.756). *ÖZBK: Күндүз:* Saatin güneşin doğmasından batmasına kadar olan kısmı (ss.406).

DLT: Küret-: Küretmek (ss.757). *ÖZBK: Күрät-:* Kürekle sıyırmak, sürmek, toplamak (ss.406).

DLT: Küye: Keçe vb. şeyleri yiyen güve (ss.758). *ÖZBK: Küyâ I:* yünlü kumaşları, tahıl ya da bitkileri telef eden küçük kelebek (ss.410).

Özbekçe “nesnelerin yanmasından, saçılmasından meydana gelen ufak siyah zerreler; duman; kurum” anlamına gelen farklı bir “küyâ” ismi vardır.

DLT: Küyük: Yanmış olan (ss.758). *ÖZBK: Küyük:* 1. Pişirilen, kavurulan şeylerin yanan yeri, yanan kısmı, 2. Yanma neticesinde meydana gelen yara, hasar; canlı organizmada yanan yer (ss.410).

DLT: Laçın: Şahin; yiğitlikten dolayı verilen erkek adı (ss.760). *ÖZBK: Lâçın:* 1. Yırtıcı kuşlar sınıfının bir türü; avcılar onu yetiştirip kuş avlarlar, 2. Becerikli, çevik; cesur, son derece gayretli, yürekli (ss.435).

DLT: Ma: “İşte şurada, al” anlamında bir kelime (ss.761). *ÖZBK: Mä:* Herhangi bir şeyi uzatıp, onu almasını bildirir; al (ss.437).

DLT: Men: Ben (ss.762). *ÖZBK: Män:* Ben (ss.444).

DLT: Mung: Sıkıntı, bela (ss.765). *ÖZBK: Mung:* hüzün, sıkıntılı (ss.479).

DLT: Murç: Biber (ss.765). *ÖZBK: Murç:* Karabiber (ss.482).

DLT: Ne: Ne, hangi (ss.768). *ÖZBK: Ne:* 1. Nesne-konu hakkındaki soruyu ifade eder; ne?, 2. İşaret hakkında soruyu bildirir; nasıl?, 3. Manayı güçlendirmek için kullanılır (ss.500).

DLT: Neçe: Kaç, ne kadar (ss.768). *ÖZBK: Neçä:* 1. Sayı hakkında soru bildirir; ne kadar?, 2. His-heyecan bildiren sözlerde miktarın çokluğunu bildirir (ss.501).

DLT: Ogrı: Hırsız (ss.771). *ÖZBK: Oğrı:* Hırsız, çalmakla gününü geçiren kimse (ss.529, c.II).

DLT: On: On (ss.776). *ÖZBK: On:* On rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar (ss.505, c.II).

DLT: Or-: (ot vb.ni) kesmek, biçmek (ss.777). *ÖZBK: Or-:* Tanecikli bitki ve otları dibinden orak, biçer-döver vb. ile kesip almak (ss.512, c.II).

DLT: Ot: Ot, bitki, yulaf, hayvan yemi (ss.779). *ÖZBK: Ot:* Sapı ağaçlanmayan, hayvanlar için yiyecek olan yeşil bitki; ot (ss.517 c.II).

DLT’de ilaç ve zehir anlamlarına gelen iki farklı “ot” kelimesi mevcuttur.

DLT: Ögey: Üvey (ss.784). *ÖZBK: Ögäy:* Önceki kadın ya da erkekten olan çocuklar şuan ki kadın ya da erkeğe hem de onların kardeşlerine nispeten (ss.493, c.II).

DLT: Öpke: Akciğer; ciğer (ss.788). *ÖZBK: Öpkä:* 1. İnsan ve omurgalı hayvanlarda göğüs kafesi içine yerleşen nefes alma organı, 2. Hayvanların bu organı (yemek özelliğinde) (ss.508, c.II).

DLT: Öpke: Öfke, kırgınlık (ss.788). *ÖZBK: Öpkä:* Birinin doğru olmayan işinden dolayı birbirine kin tutma; darılma, gam (ss.508, c.II).

DLT: Ör-: Belirmek, oluşmak, yükselmek (ss.789). *ÖZBK: Ör-:* Çıkmak, yükselmek, tırmanmak (ss.513, c.II).

DLT: Ör-: Elle örmek (ss.789). *ÖZBK: Ör-:* İpi ya da onların birkaç tutamını birbirine karıştırıp örmek, eşmek (ss.512, c.II).

DLT: Ördek: Ördek, ördeğe benzer su kuşları (ss.789). *ÖZBK: Ördäk:* Boynu kısa, ayakları kısa, suda süzülüp yürüyen yassı gagalı kuş (ss.510, c.II).

DLT: Öt: Safra kesesi (ss.792). *ÖZBK: Ot:* 1. Ciğerden boşalıp çıkan sarı-yeşil renkli acı su, 2. Böyle su toplanan kabarcık (ss.517, c.II).

DLT: Sag: Sağlık, esenlik; sağlıklı (ss.798). *ÖZBK: Sağ:* Hastalığı olmayan, sağlığı iyi; sağlıklı (ss.73, c.II).

Hem DLT’de hem de Özbek Türkçesinde yukarıdaki anlamlarının dışında farklı manaları karşılayan ‘sag’ kelimesi mevcuttur. DLT’de “akıl, hızlı kavrayış, zeka, sağ, yün kabartmak için kullanılan çubukların adı” anlamlarında kullanılırken, Özbek Türkçesinde ise yalnızca “sağ” manasında kullanılır.

DLT: Sag-: Sağmak (ss.798). *ÖZBK: Sağ-:* Memeyi gevşetip onun uçlarını uzatıp ya da makine yardımıyla sütü çıkarıp almak (ss.74, c.II).

DLT: Sagıl-: Sağılmak (ss.798). *ÖZBK: Sagıl- (Bkz. Sağ-):*

DLT: Sagım: Bir sağımlık (ss.799). *ÖZBK: Sağım:* Bir dizi süt sağma; bir defa da sağılıp alınan süt (ss.73, c.II).

DLT: Sagiş-: Sağmakta yarışmak ve yardımlaşmak (ss.799). *ÖZBK: Sağış-(Bkz. Sağ-):*

DLT: Sal: Şişirilmiş tulumların, kamışların veya dalların yan yana getirilmesiyle yapılan sal anlamında kılıf, kelek (ss.801). **ÖZBK: Sâl:** 1. Birbirine geçirip suda karıştırılan çubuklar, 2. Tahtaları birbirine birleştirip yapılan dubalı köprü (ss.65, c.II).

DLT’de “sal” sözcüğünü üstteki anlamının yanı sıra “*tutkaldan alınan, kap (seramik) üstüne sürülerek üzerine nakış işlenen yapıştırıcı*” manasına gelen farklı bir kelime mevcuttur.

DLT: Saman: Çigil lehçesinde saman (ss.802). **ÖZBK: Sãmân:** Buğday, arpa, çeltik ezilmesinde saplarının ufalanmasından meydana gelen ürün (ss.68, c.II).

DLT: San: Sayı (ss.802). **ÖZBK: Sãn:** 1. Nesnelerin ne kadarlığını, sayısını, âdetini, hesaplamak için hizmet eden düşünce, 2. Rakam, 3. Miktar, sayı; adet, 4. Numara; tertip numarası, 5. Nesnelerin sayısını bildiren sözcük türleri (ss.68, c.II).

Özbek Türkçesinde iki farklı “san” kelimesi mevcuttur. Biri yukarıdaki anlamı karşılarken diğeri ise “insan ve hayvan ayağının diz ile pelvis arasındaki kısmı, hayvanların ayağının bu kısımdaki eti (yemeklik yönünden)” anlamlarını karşılamaktadır.

DLT: Sana-: Saymak (ss.802). **ÖZBK: Sana-:** 1. Tek tek ya da farklı şekilde hesaplamak, hesaplayıp sayıyı, miktarı netleştirmek, 2. Bir bir söyleyip geçmek, zikretmek, 3. Miktarını belirlemek, ... deyip bilmek (ss.18, c.II).

DLT: Sanaç: Dağarcık (ss.802). **ÖZBK: Sanâç:** Genellikle deriden yapılan kap, deri torba (ss.19, c.II).

DLT: Sap: kılıç ve bıçağın sapı (ss.803). **ÖZBK: Sâp:** Bazı eşyaların elle tutulan kısmı; sap, kol, kulp (ss.68, c.II).

DLT’de yukarıdaki anlamının yanında “Bir söze cevap vermede öğütmede ve sulamadaki sıra” manasına gelen başka bir *sap* sözcüğü mevcuttur.

DLT: Sapla-: Sap takmak (804). **ÖZBK: Sâplä-:** Sap takmak, sap yapmak (ss.68, c.II).

DLT: Saplat-: (kılıç, hançer vb.ni) sapına geçirtmek (ss.804). **ÖZBK: Sâplät- (Bkz. Sâplä-):**

DLT: Sekkiz: Sekiz (ss.813). **ÖZBK: Sâkkiz:** Sekiz rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar (ss.13, c.II).

DLT: Semiz: Hayvanların semiz olanı (ss.813). **ÖZBK: Semiz:** 1. Şişman, 2. Bakım neticesinde etli; et için yetiştirilen hayvan, 3. Şişman, kalın (ss.36, c.II).

DLT: Sen: Sen (ss.813). **ÖZBK: Sen:** 1. Kendinden küçük, yakın kişiye çağrıda kullanılır, 2. Çoğunluğa çağrıda kabalık ya da küçümsemeyi bildirir (ss.36, c.II).

DLT: Sep: Gelinin çeyiz (ss.814). **ÖZBK: Sep:** Kız evlendirmede ona anne ve babası tarafından verilip gönderilen mal, varlık (ss.37, c.II).

DLT: Sıdırıl-: Sıyrılmak, kaymak, kayıp elden kurtulmak (ss.817). **ÖZBK: Sıdırıl-:** 1. Sıyırıp, çekip temizlemek veya toplamak, 2. Sıyırıp çekip almak (ss.43, c.II).

DLT: Sığ-: Sıgmak (ss.817). **ÖZBK: Sığ-:** 1. Koymak, yerleştirmek, gitmek, 2. Layık, uygun gelmek (giyim, ayakkabı hakkında), 3. Kendine himaye bulmak, sıgmak, rahat yaşamak, durmak (ss.60, c.II).

DLT: Sığın-: Sığınmak (ss.817). **ÖZBK: Sığın-:** 1. Allah'a, aziz, evliyalara kulluk, ibadet etmek, tapınmak, 2. Herhangi bir şeye, kimseye inanmak, ona baş eğmek, diz çöküp secde etmek, ibadet etmek (ss.59, c.II).

DLT: Sığır: Sığır (ss.818). **ÖZBK: Sığır:** 1. Dişi büyükbaş hayvanlar, 2. On iki takvimli hayvan hesabına göre ikinci yılın ismi (ss.42, c.II).

DLT: Sık-: Sıkamak (ss.818). **ÖZBK: Sık-:** 1. Sarıp, kuşatıp ya da basıp ezmek, sıkmak, 2. Baskıyla itmek, zor durumda bırakmak, 3. Özgürlük, hak vermeme ya da yersiz talep, dava, iftira vb. ile manevi açıdan ezmek, sıkıntıya sokmak (ss.59, c.II).

DLT: Sıkıl-: Sıkılmak, üzerine bastırılmak (ss.819). **ÖZBK: Sıkıl-:** 1. Sarıp, kuşatıp ya da basıp ezmek, sıkmak, baskıyla itmek, zor durumda bırakmak, 2. Zorluk hissetmek, muhtaç olmak, 3. Ruhen ezilip ya da sıkılıp dikkat etmek, dikkati aşmak, sıkışmış olmak (ss.58, c.II).

DLT: Sıkış-: Kalabalıktan dolayı yer daralmak, sıkışmak, sıkımda yardım ve yarış etmek (ss.819). **ÖZBK: Sıkış-(Bkz. Sık-):**

DLT: Sın-: Kırılmak, yenilmek (ss.819). **ÖZBK: Sın-:** 1. Ufalanıp, parçalanıp bölümlere ayrılmak, parçalanmak, 2. Kırılıp bozulmak, işe yaramaz hale gelmek, 3. Yarışmada, müsabakada yenilmek, iflas etmek, harap etmek, iflasa uğramak, 4. Manevi darbe yiyip, acı çekip, yıkılmak (ss.52, c.II).

Besim Atalay *sın-* fiilini “bozulmak, incinmek” manalarında da kullanmıştır.

DLT: Sırla-: Sır denilen yapıştırıcıyı kaba sürmek, (ss.821). **ÖZBK: Sırlä-:** 1. Yağ (boya) ile boyamak, çiçek açmak, 2. Yağ ya da emaye ile kaplamak, 3. Karışımla kaplamak (ss.55, c.II).

DLT: Sırlan-: (kap) sır denilen yapıştırıcı ile sıvanmak (ss.821). **ÖZBK: Sırlän- (Bkz. Sırlä-):**

DLT: Sırlat-: (kaba) sır denilen yapıştırıcı sürülmesi için emir vermek; sırlatmak (ss.821). **ÖZBK: Sırlät- (Bkz. Sırlä-):**

DLT: Sing-: Sinmek, bir yere girip saklanmak, (gönüle) tesir etmek, işlemek, (su) yere batmak, emilmek (ss.824). **ÖZBK: Sing-:** 1. Islanıp ya da sızıp içine girmek, geçmek, 2. Bağına, göğsüne veya rengine girip kaybolmak ya da eriyip yok olmak. 3. Hazmetmek, benimsemek (yemek, besin hakkında), 4. Yutulmak, yutmak, 5. Sağlam benimsemek, çukur açıp almak, yerleşmek (ss.51, c.II).

DLT: Singiş-: (sular) çekilmek, sıvının parçacıkları emilmek (ss.825). **ÖZBK: Singiş-:** 1. Çukur açmak, benimsemek, yerleşmek, sinmek, çekilmek, 2. Bağına, göğsüne ya da rengine girip yok olmak, denk olmak. 3. Alışkanlık, gelenek olup kalmak, benimsemek (ss.51, c.II).

DLT: Sirke: Sirke (ss.825). **ÖZBK: Sirkä:** Üzüm vb.nin suyunu ekşitme yoluyla veya yemekli asetat asidine su katıp hazırlanan keskin kokulu, renksiz sıvı (ss.55, c.II).

DLT: Sirke: Başta bulunan bit yumurtası (ss.825). **ÖZBK: Sirkä:** Bit yumurtası (ss.55, c.II).

DLT: Siz: Siz; Çigil lehçesinde ve Türklerde saygıdeğer büyüklere, Oğuzlarda küçük olana hitap için kullanılan bir söz (ss.826). **ÖZBK: Siz:** 1. Çoğunlukla çağrıda kullanılır, 2. Kendinde büyük kişiye ve genellikle herhangi bir şahsa nispeten saygı bildirir (ss.44, c.II).

DLT: Sizle-: Büyüklere ve hükümdarlara siz diye hitap etmek (ss.826). **ÖZBK: Sizlä-:** Kendinden büyüğe ya da her kimseye saygıdan dolayı “siz” diyerek konuşmak, siz demek (ss.44, c.II).

DLT: Soğan: Soğan (ss.826). **ÖZBK: Soğän:** Soğan (ss.100, c.II).

DLT: Sol: Sol (ss.827). **ÖZBK: Sol:** 1. Gövdenin kalbin olduğu taraf; sol, 2. Siyasette radikal, yani esas ve keskin değişiklikler yolunu tutan ya da başkalarına nispeten radikal olan (ss.96, c.II).

DLT: Song: Herhangi bir şeyin ve işin sonu, son, sonra, sonra gelenler, arkadan gelenler (ss.828). **ÖZBK: Song:** 1. Son, bitiş, son, 2. Ahiri, sonu, 3. Sonra, 4. =den sonra, =den sonra, neticesinde (ss.97, c.II).

DLT: Sor-: Emmek, aramak, sormak (ss.828). **ÖZBK: Sor-:** 1. Dudaklara koyarak ya da dudak arasına alıp sıkıp içine çekmek, 2. Canlı organizmanın suyunu, öz suyunu, kanını özel organları yardımıyla çekip emmek (haşeratlar, kuş ve hayvanlar hakkında), 3. Ağıza alıp ve tükürükle ıslatıp silini dil ve damak hareketiyle yavaşça içine yutmak; emmek (ss.99, c.II).

DLT: Sözle-: Söylemek, konuşmak (ss.833). **ÖZBK: Sözlä-:** 1. Sözlü şekilde fikir beyan etmek; konuşmak, 2. Söylemek, konuşmak (ss.94, c.II).

DLT: Sözlän-: Bizatihi konuşmak ve sözünü açıklamak (ss.833). **ÖZBK: Sözlän-:** 1. Sözlü şekilde fikir beyan etmek; konuşmak, Söylemek, konuşmak, 2. Kendince konuşmak, kendi kendisiyle konuşmak (ss.95, c.II).

DLT: Sözleş-: Birisiyle konuşmak (ss.833). **ÖZBK: Sözläş- (Bkz. Sözlä-):**

DLT: Sözlät-: Konuşturmak (ss.833). **ÖZBK: Sözlät- (Bkz. Sözlä-):**

DLT: Suk: Açgözlü; doymaz (ss.835). **ÖZBK: Suq:** 1. Bir kimsenin ağzındaki, elindeki, önündeki yemeğe heves, açgözlülükle bakan; birinin sofrasına gösterişsiz sokulan; aç göz, 2. Kötü göz, kem göz (ss.91, c.II).

DLT: Suk-: Sokmak, girdirmek; bir şeyi zorla sokmak (ss.835). **ÖZBK: Suq-:** 1. Güç ya da darbeye sivri şeyleri başka bir şeye geçirmek; sokmak, dikmek, 2. Herhangi bir düzende yerleşmek, dikmek (ss.92, c.II).

DLT: Sun-: Bir şey vermek, uzatmak (ss.836). **ÖZBK: Sun-:** Tutmak, vermek (ss.84, c.II).

DLT: Süpür-: Süpürmek (ss.840). **ÖZBK: Süpür-:** 1. Süpürgeyle çalıyı, tozu, çöpü vb.ni temizlemek, 2. Köküyle sıyırıp aradan kaldırmak (ss.85, c.II).

DLT: Süt: Süt (ss.843). **ÖZBK: Süt:** 1. Emziren annenin göğüs bezelerinde veya emziren dişi hayvanın göğüs bezesinden çıkan beyaz sıvı, 2. Malın memesinden sağılıp alınan bu sıvı (yemek ve ürün yönünden), 3. Bazı bitkilerin gövdesi, sapı veya mahsulündeki beyaz sıvı (ss.89, c.II).

DLT: Süzme: Keş (yağsız, kurutulmuş yoğurt) (ss.844). **ÖZBK: Süzmä:** Torbaya koyup asılarak süzülen yoğurttan oluşan ürün (ss.82, c.II).

DLT: Şar şur: Yağmurun şiddetli ve gürültülü yağarken çıkardığı ses; sıvıların gürültü sesi (ss.845). **ÖZBK: Şar:** Kumaşın yırtılışından meydana gelen ses hakkında (ss.397, c.II).

Özbek Türkçesinde iki tane “şar” kelimesi mevcuttur. Biri yukarıdaki anlamı verirken diğeri ise; “kendi çapı etrafında dönmesinden meydana gelen geometrik cisim, 2. Bu şekle sahip olan şey, çocukların oynaması için içine hava ya da havaya nispeten hafif gaz doldurulan, yuvarlak şeklindeki doğal kauçuk kabarcık” anlamına gelmektedir.

DLT: Tal: Taze dal (ss.848). **ÖZBK: Tāl:** Bataklıklarda bulunan ince, uzun yapraklı ağaç ya da çalı (ss.198, c.II).

Özbek Türkçesinde üç farklı “tal” kelimesi vardır. Bunlardan ilki dlt ile aynı anlama gelirken diğeri ikisi farklı anlamı karşılamaktadır. Biri “talim” diğeri ise “mayın ve mermi içine koyulan güçlü patlayıcı maddeler” manalarına gelmektedir.

DLT: Talak: Dalak (ss.848). **ÖZBK: Talâk:** Organizmada kan parçalarını çalıştıran ve bu işle alakadar çeşitli vazifeleri gerçekleştiren organ; dalak (ss.112, c.II).

Özbek Türkçesinde yukarıdaki anlamın dışında farklı manaya gelen “talâk” sözcüğü vardır ve bu ise; “ nikahı bozup, bekar kalmak için erkek tarafından söylenen söz” anlamını karşılamaktadır.

DLT: Talpın-: Çırpınmak, kanat çırpınmak (ss.849). **ÖZBK: Talpın-:** 1. Kanat vurarak öne doğru uçmak, 2. Genellikle gayret etmek, gayret edip havalanmak (ss.112, c.II).

DLT: Tam: Duvar, sur (ss.850). **ÖZBK: Tām:** 1. Evin, binanın üstünü kapatan tepe kısmı, 2. Ev, açık yer (ss.200, c.II).

Özbek Türkçesinde üç tane “tām” kelimesi vardır. İlki DLT ile aynı anlama gelirken diğeri ikisi ise; “dolu, tam, bütün olarak, tam olarak, tamamen ve birkaç kitaptan ibaret eser, ciltlenen belge vb.nin her bir ayrı kitabı; cilt” manalarına gelmektedir.

DLT: Tam-: Damlamak (ss.850). **ÖZBK: Tām-:** 1. Damlayıp akmak; hızlı hızlı akmak, düşmek, damlamak, 2. yağmak (ss.201, c.II).

DLT: Tan-: İnkâr etmek (ss.851). **ÖZBK: Tān-:** Yaptığını, ayıbını üzerine almamak, inkâr etmek (ss.203, c.II).

DLT: Tang: Şaşılabak şey (ss.852). *ÖZBK: Tång:* Şaşırmak (ss.202, c.II).

DLT: Tang: Şafak vakti, sabah (ss.852). *ÖZBK: Tång:* 1. Günüñ çıkma vakti, sabahleyin, tan, şafak vakti, 2. Herhangi bir şeyin başlama zamanı, ilk vakti (ss.202, c.II).

DLT’de dört farklı “tang” kelimesi vardır. İlk ikisi yukarıdaki anlamları karşılarken diğerk ikisi; “Argu lehçesinde elek, evvel zamanda yapılmış, binası gidip temeli kalmış, yüksek höyük gibi yapı” anlamlarını karşılarmaktadır.

DLT: Tangıl-: İp vb. şeyle bağlatmak (ss.852). *ÖZBK: Tångıl-:* 1. İpi kısa yapıp bağlamak, 2. Sıkıca sıkıp, sarıp bağlamak, sıkmak (ss.120, c.II).

DLT: Tanış-: (borç vb. şeyleri) karşılıklı inkâr etmek (ss.852). *ÖZBK: Tâniş- (Bkz. Tân-):*

DLT: Tapın-: Tapınmak; hizmet etmek (ss.854). *ÖZBK: Tâpın-:* 1. Sığınmak, ibadet etmek, 2. Secde etmek, baş eğmek (ss.203, c.II).

DLT: Tara-: Taramak, dağıtılmak (ss.856). *ÖZBK: Tara-:* 1. Tarak veya başka bir şeyle saç, sakal vb.ni düzleştirmek, açmak 2. Yaymak, saçmak, dağıtmak (ss.122, c.II).

DLT: Taral-: Taranmak (ss.856). *ÖZBK: Taral- (Bkz. Tara-):*

DLT: Taran-: Başkasının yardımı olmadan taranmak (ss.856). *ÖZBK: Taran-:* Saçını tarayıp kendini süslemek (ss.123, c.II).

DLT: Taşıt-: Bir yerden bir yere taşıtmak, taşınması için emir vermek (ss.860). *ÖZBK: Tâşıt-:* Eşyaları bir yerden ikinci bir yere götürüp veya ulaşım vasıtalarına yükleyip nakletmek, götürmek (ss.138, c.II).

DLT: Tatıl-: Tadılmak (ss.862). *ÖZBK: Tâtıl-:* 1. Biraz yiyip, içip lezzetini görmek, 2. Yemek yemek, içmek, 3. lezzetini, tadını görmek, test etmek (ss.209, c.II).

DLT: Tatın-: Yemek tadar görünmek (ss.862). *ÖZBK: Tâtın-:* Biraz yiyip, içip lezzetini görmek (ss.133, c.II).

DLT: Taya-: (ayağa kalkmak için) destek vermek (ss.864). *ÖZBK: Tayä-:* 1. Herhangi bir şeyi ikinci bir şeye güçlkle dokunup itmek, dayamak, 2. Sağlam durması için herhangi bir şeye dayayıp yerleştirmek, 3. Bir şeye dokunmak, dayamak (ss.144, c.II).

DLT: Taz: Kel (ss.865). *ÖZBK: Tâz:* 1. Başının saçsız veya kel yeri, 2. Böyle başlı insan, kel (ss.196, c.II).

DLT: Tegrē: Bir şeyin çevresi, etrafı (ss.866). *ÖZBK: Tegrä:* Çevre, etraf (ss.152, c.II).

DLT: Teke: Teke, geyiklerin erkeği (ss.867). *ÖZBK: Tākä:* Keçinin erkeği (ss.108, c.II).

DLT: Ten: Vücut (ss.868). *ÖZBK: Tān:* 1. Vücut, gövde, beden, 2. Kişinin bütün varlığı, vücut (ss.115, c.II).

Özbek Türkçesinde yukarıdakinin dışında farklı bir anlama gelen “tān” kelimesi mevcuttur. Manası ise; “bir kimseye ait bölüm, pay veya nesne; bir kimsenin sorumluluğundaki iş vb., başlangıçtaki fiyat; maliyet”tir.

DLT: Teng: Denk, akran (ss.868). *ÖZBK: Teng:* 1. Ölçüsü, hacmi, büyük-küçüklüğü, sayısı vb. yönünden benzeyen, bir tür, beraber, 2. Önemi, tutulan yeri, mevkii, itibarı vb. yönünden benzer, 3. Birbirine uygun, münasip, 4. Birbirinden aşağı kalmayan ya da geri kalmayan, aynı zamanda, aynı vakitte; birlikte (ss.159, c.II).

DLT’de yukarıdaki anlamın dışında farklı “teng” sözcüğü bulunmaktadır. manası; “bir şeyin imkânı, yeri ve fırsatı” manalarına gelmektedir. Besim Atalay ise bu anlamlara ek olarak “sıra ve göl, bataklık” anlamlarını da kullanmıştır.

DLT: Tenge-: Denkleştirmek, denk duruma getirmek (ss.868). *ÖZBK: Tenglä-:* Denkleştirmek, eşitlemek, dengelemek (ss.160, c.II).

DLT: Tengeş-: denkleşmek, denk duruma gelmek (ss.868). *ÖZBK: Tengläş- (Bkz. Tenglä-):*

DLT: Tengri: Yüce ve aziz Allah, Tanrı (ss.868). *ÖZBK: Tängri:* Tanrı, Allah, yaratıcı (ss.117, c.II).

DLT’de üç farklı “tengri” kelimesi vardır. Biri yukarıdaki anlama gelirken bir diğeri “kafirlerin dilinde üçüncüsü ise; “kafirlerin gözlerine büyük görünün büyük dağ, ağaç gibi şeyler” anlamlarına gelmektedir.

DLT: Tep-: Tekme atmak, tekmelemek, tepmek (ss.869). *ÖZBK: Tep-:* 1. Ayakla vurmak, 2. Ayak basıp tekmeleyerek herhangi bir iş yapmak, 3. Ok koparma zamanında darbeyle arkaya hareket etmek (atma kuralları hakkında), 4. Ritmik hareket etmek, çarpmak, vurmak (kalp ve kan damarları hakkında), 5. Tepeye, yüzeye kaldırılıp, sızıp, çıkıp görünmek, bilinmek, belli olmak (ss.163, c.II).

DLT: Tepil-: Tepilmek (ss.869). *ÖZBK: Tepil-:* Ayakla vurmak (ss.162).

DLT: Tepin-: Tepmek, (herhangi bir şey için) ayağını oynatmak (ss.869). **ÖZBK: Tepin- (Bkz. Tepil-):**

DLT: Tepiş-: Tekmeleşmek, tepişmek (ss.869). **ÖZBK: Tepiş-:** Tekmeleşip dövüşmek (ss.162, c.II).

DLT: Ter: Ter (ss.871). **ÖZBK: Ter:** Deri altındaki özel bezleri ayıran su gibi şeffaf sıvı (ss.163, c.II).

DLT’de yukarıdakinin yanı sıra farklı anlama gelen başka bir “ter” sözcüğü vardır. Manası; “parayla çalıştırılan kişinin ücreti”.

DLT: Teri: Deri (ss.871). **ÖZBK: Teri:** 1. İnsan ve hayvan gövdesinin dış kaplaması, derisi, 2. Mal derisinden özel işlem yapılarak hazırlanan materyal; deri, 3. Deri, kabuk (ss.164, c.II).

Özbek Türkçesinde başka bir anlama gelen “teri” kelimesi mevcuttur. Manası; “hamuru yufka açıp üç köşe, dört köşe şeklinde kesip yağda pişirilen yemek”.

DLT: Teşil-: Yırtılmak (ss.872). **ÖZBK: Teşil-:** 1. Delip, oyup, yakıp veya başka bir yolla delik oluşturmak, 2. Yarılmak (ss.169, c.II).

DLT: Tezek: At pisliği (ss.874). **ÖZBK: Tezäk:** 1. Hayvan veya kuş çöpü, gübre, 2. Kuru veya yakmak için özel kurutulan gübre (esasen hayvan gübresi) (ss.153, c.II).

DLT: Tezekle-: At vb. pislemek (ss.874). **ÖZBK: Tezäklä-:** Doğal ihtiyaç çıkarmak, çözülmek (hayvan ve kuşlar hakkında) (ss.153, c.II).

DLT: Tık-: (bir şeyi bir şeyin içine) şiddetle ve tekmeyle sokmak, tıkmak (ss.876). **ÖZBK: Tıķ-:** 1. Bir şeyi başka bir şeyin içine, arasına veya altına sokmak, 2. Güç veya darbeyeyle uçlu şeyleri başka şeylere sokmak, saplamak, 3. Bir zorlukla veya güçlkle ittirip koymak, yerleşmek, 4. Herhangi bir okuma, iş veya duruma zorlukla yerleşip, koymak, doldurmak (ss.192, c.II).

DLT: Tıkıl-: (bir şeyi bir şeyin içine) şiddetle ve tekmeyle sokulmak, tıklılmak, darbird yere tıklılmak (ss.876). **ÖZBK: Tıķıl- (Bkz. Tıķ-):**

DLT: Tıkış-: Bir yerde tıkış tıkış olup kalabalıklaşmak (ss.876). **ÖZBK: Tıķış- (Bkz. Tıķ-):**

DLT: Tın: Ruh, nefes, ses (ss.877). **ÖZBK: Tın:** 1. Nefes alma, nefes, 2. Dinginlik, sakinlik; hareketsizlik, sessizlik (ss.179, c.II).

DLT: Tım-: Dinlenmek, nefes almak; dinmek, durmak (ss.877). **ÖZBK: Tım-:** 1. İçindeki kum, tortu vb. karışmalarının çökmesi neticesinde temizlenmek, saflaşmak (sıvı hakkında), 2. İşten, hareketten durmak; işsiz, sakin durmak, soluk almak, nefes almak, 3. sakinleşmek (ss.180, c.II).

DLT: Til-: Boylamasına kesmek, dilmek (ss.881). **ÖZBK: Til-:** 1. Dilim dilim yapıp kesmek; dilimlemek, 2. Ağaç veya tahtayı uzunlamasına testereyle kesmek, 3. Tırmalayıp veya kesip uzun iz oluşturmak, uzunlamasına testereyle kesmek, 4. İz bırakmak, yarmak (ss.177, c.II).

DLT: Tile-: İstemek, isteyip aramak (ss.881). **ÖZBK: Tilä-:** 1. İstemek, arzu etmek, 2. Bir kimseye karşı iyilik veya kötülük istemek; bir kimseye iyi dileklerini bildirmek, 3. Herhangi bir istek veya ihtiyaçla bir kimseye müracaat etmek; rica veya yalvarmak; rica etmek (ss.176, c.II).

DLT: Tilek: Dilek (ss.881). **ÖZBK: Tiläk:** 1. Herhangi bir şeyi gerçekleştirmek için olan çaba; istek, arzu, 2. Herhangi bir kimse için bildirilen ya da gönülde tutulan iyi istek, 3. Bir istek veya gereklilikle bir kimseye yapılan müracaat; rica (ss.175, c.II).

DLT: Tilim: Dilim, boyuna kesilmiş veya yarılmış her şey (ss.881). **ÖZBK: Tilim:** Nesneleri uzun uzun yapıp, dilimleyip, kesip ayıran her bir bölümü; dilim (ss.176, c.II).

DLT: Tilin-: (deri) kayış gibi boylamasına yırtılmak, dilinmek (ss.881). **ÖZBK: Tilin- (Bkz. Til-):**

DLT: Tiliş-: Boylamasına yırtmada, dilmede yardımlaşmak veya yarışmak (ss.882). **ÖZBK: Tiliş- (Bkz. Til-):**

DLT: Tire-: Destek yapmak (ss.882). **ÖZBK: Tirä-:** 1. Herhangi bir şeyi bir durumda sağlam dayayıp, kaldırıp, tutup durması için ona başka bir şey dayamak, 2. Herhangi bir şeye dokunup, dayayıp, yaslamak (ss.183, c.II).

DLT: Tiren-: Dayanmak (ss.882). **ÖZBK: Tirän- (Bkz. Tirä-):**

DLT: Tireş-: (direk gibi şeyleri) dikmede yardımcı olmak (ss.883). **ÖZBK: Tiräş-:** 1. Herhangi bir şeyin sağlam durması için ona başka bir şey dayamak, 2. Herhangi bir şeye dokunup, dayayıp, yaslayıp koymak (ss.184, c.II).

DLT: Tiril-: Dirilmek, canlanmak (ss.883). **ÖZBK: Tiril-:** 1. Dini-mistik görüşlere göre ruhu girip tekrardan yaşamaya başlaması, 2. Tekrardan yeşerip büyümeye başlamak, canlanmak (solan bitki hakkında), 3. Yeniden işe düşmek, yürüyüp gitmek, dirilmek (ss.185, c.II).

DLT: Tişe-: (orak, testere, değirmen taşı vb. aletlerin) dişlerini bilemek (ss.884). **ÖZBK: Tişä-:** Diş çıkarmak veya dişini bileyip keskinleştirmek (ss.190, c.II).

DLT: Tişel-:(orak, testere, değirmen taşı vb. aletlerin) dişlerini bilenmek (ss.884) **ÖZBK: Tişäl- (Bkz. Tişä-):**

DLT: Tişet-: (orak, testere, değirmen taşı vb. aletlerin) dişlerini bilemek (ss.884). **ÖZBK: Tişät- (Bkz. Tişä-):**

DLT: Titreş-: (insan) titremek, titreşmek, (nesne) yerinden oynamak, titreşmek (ss.884). **ÖZBK: Titräş-:** 1. Soğuktan, korkudan, heyecandan veya dermansızlıktan, hastalık vb.den titremek, 2. Titreşmek, titremek (ss.189, c.II).

DLT: Tiz: Diz (ss.885). **ÖZBK: Tiz:** 1. Ayağın bükülen, baldır ile uyluğun birleşen yeri, 2. Şalvar, pantolon vb. kıyafetlerin dizi örten kısmı (ss.170, c.II).

DLT ve Özbek Türkçesinde yukarıdaki anlamların dışında farklı anlama gelen “tiz” sözcüğü mevcuttur. DLT’de “yüksek olan yer” manasına gelen kelime Özbek Türkçesinde “zorlukla atılıp çıkan sıvı süreci ve bundan duyulan ses hakkında” anlamına gelmektedir.

DLT: Tiz-: Dizmek (ss.885). **ÖZBK: Tiz-:** 1. İp, tel vb. şeylere geçirip dizmek; derlemek, 2. Bir kimse ya da nesneyi yan yana veya arka arkaya yerleştirmek, toplamak, sıra veya dizmek; sıralamak, 3. Birinin arkasına başkasını, arka arkaya, aralıksız getirmek, sıralamak, 4. Dizmek (ss.171, c.II).

DLT: Tizgin: Dizgin (ss.885). **ÖZBK: Tizgin:** 1. At, eşek ve başka hayvanları bağlamak veya bu hayvanlara yem vermek için kullanılan, ucu yalak, baş kısmına ip geçirilen uzun tasma veya ip, 2. Dizgin, 3. Yönetme aracı (ss.170, c.II).

DLT: Tizil-: Birisi tarafından ya da kendi kendine dizilmek (ss.885). **ÖZBK: Tizil-:** 1. İp, tel vb. şeylere geçirip dizmek; derlemek, 2. Bir kimse ya da nesneyi yan yana veya arka arkaya yerleştirmek, toplamak, dizmek; sıralamak, 3. Boğaz veya bağırsaktan takılıp geçmek, durup kalmış gibi görünmek (ss.170, c.II).

DLT: Tizim: Dizi, bir dizilik (ss.885). **ÖZBK: Tizim:** ip, tel vb.ne dizilen nesne; dizi (ss.171, c.II).

DLT: Togra-: Doğramak, kesmek (ss.886). **ÖZBK: Toğrä-:** Kesip, kırıp parçalamak, dilimlemek (ss.260, c.II).

DLT: Togrāl-: Doğranmak, dilim dilim kesilmek (ss.887). **ÖZBK: Toğral- (Bkz. Toğrä-):**

DLT: Tograş-: (et vb.) şeyleri kesip parçalamada yardım etmek (ss.887). **ÖZBK: Toğraş- (Bkz. Toğrä-):**

DLT: Togrāt-: Et vb. yiyecek doğranması için emir vermek, doğratmak (ss.887). **ÖZBK: Togrāt- (Bkz. Toğrä-):**

DLT: Tokın-: -İsabet etmek, dokunmak, Oğuzcada (birisi) dövülmek (ss.889). **ÖZBK: Tokın-:** 1. Çarpışmak, vuruşmak, 2. Dokunmak, saplanmak (ss.258, c.II).

DLT: Tokış-: Savaşmak (ss.889). **ÖZBK: Tokış-:** Çarpışmak, vuruşmak (ss.258, c.II).

DLT: Toklı: Altı aylık kuzu (ss.889). **ÖZBK: Toklı:** Dişi kuzu, küçük kuzu (ss.258, c.II).

DLT: Tok tok: Katı şeylerin çarpmasından çıkan ses (ss.889). **ÖZBK: Tok tok:** Boş şeylere vurulduğunda meydana çıkan ses hakkında (ss.259, c.II).

DLT: Tong-: İçi buz olan herhangi bir şey(ss.891). **ÖZBK: Tong-:** 1. Buzlanıp katılaşıp kalmak, donmak, 2. Kalınlaşmak, katılaşmak (ss.249, c.II).

DLT: Toz: Toz (ss.894). **ÖZBK: Toz:** Toz (ss.242, c.II).

DLT’de farklı manaya gelen “toz” kelimesi vardır. Anlamı ise; “yaya sarılan kiris” demektir.

DLT: Töl: Yavrulama zamanı; yavru (ss.895). **ÖZBK: Töl:** Koyunların doğum, yavrulama zamanı, kuzulama (ss.245, c.II).

DLT: Tör: Evin baş kısmı, itibarlı yeri (ss.896). **ÖZBK: Tör:** Zemine göre yukarıdaki yer, saygın yer (ss.253, c.II).

DLT: Tört: Dört (ss.897). **ÖZBK: Tört:** 1. Dört rakamı ve bu rakamla ifade edilen sayı, miktar, 2. Beş puanlı sayı sisteminde: en iyiden sonraki iyi not (ss.253, c.II).

DLT: Töşe-: (Döşek vb.) döşemek (ss.897). **ÖZBK: Töşä-:** 1. Döşemek, yatırmak, döşemeyle kaplamak, 2. Hazırlamak, sermek (yeri, kilim vb.ni). (ss.256, c.II).

DLT: Töşek: Döşek, yatak (ss.897). **ÖZBK: Töşäk:** 1. Yün, pamuk gibi yumuşak şeylerin dikilip yapılan kalın oturma eşyası, 2. Yatma veya oturma için yapılan yer (ss.256, c.II).

DLT: Töşel-: Birisi tarafından döşenmek (ss.897). **ÖZBK: Töşäl- (Bkz. Töşä-):**

DLT: Töşet-: Döşetmek (ss.897). **ÖZBK: Töşät- (Bkz. Töşä-):**

DLT: Tul: Dul (ss.898). **ÖZBK: Tul:** Kocası veya karısı ölüp yalnız kalan; dul (ss.221, c.II).

DLT: Turna: Turna (ss.902). **ÖZBK: Turnä:** Bataklık ve göllerde yaşayan, ayağı, boynu, gagası uzun göçmen kuş (ss.228, c.II).

DLT: Turur: Bildirme eki (ss.903). **ÖZBK: Turur:** 3- şahsa birleştğinde, yüklem görevinde gelen ek şekli (dir ekine uygun gelir) (ss.229, c.II).

DLT: Tuzak: Tuzak; avda kullanılan ağ (ss.907). **ÖZBK: Tuzâk:** 1. Kuş tutmak için genellikle kıldan yapılan ilmekli araç, 2. Birini ele geçirmek veya kendine inandırmak için gözlemlenen tedbir veya işe koyulan vasıta; tuzak (ss.220, c.II).

DLT’de farklı anlama gelen başka bir “tuzak” sözcüğü mevcuttur. Anlamı ise; “erkeğin sevgilisinin güzel olduğunu söylerken, onun için kullandığı kelime”. Buna “tuzak” denildiği gibi “tuzakı” da denilmektedir.

DLT: Tüg-: Düğümlemek (ss.907). **ÖZBK: Tüg-:** Düğüm yapmak, Düğüm yapıp eklemek, bağlamak, 2. Örerak bağlamak, bohçalamak, örüp düğüm yapıp yerleştirmek (ss.217, c.II).

DLT: Tügmelen-: Kendi düğmelerini iliklemek (ss.908). **ÖZBK: Tügmälän-:** Giyim, kılıf vb.nin düğmesini iliklemek, takmak (ss.217, c.II).

DLT: Tün: Gece (ss.909). **ÖZBK: Tün:** Yirmi dört saatin gün batımından gün doğumuna kadar olan kısım (ss.223, c.II).

DLT: Tüne-: Bir gece geceleme (ss.909). **ÖZBK: Tüne-:** Bir yerde geceyi uykuyla geçirmek, dün geceyi yatarak geçirmek (ss.223, c.II).

DLT: Tünet-: (misafir vb.ni) gece yatırmak, geceletmek (ss.909). **ÖZBK: Tünät- (Bkz. Tüne-):**

DLT: Türk: Türk ülkesinde bir şehir (ss.911). **ÖZBK: Türk:** Türkiye’nin esas ahalisini oluşturan halk, Türk halkı (ss.225, c.II).

DLT: Tütün: Duman (ss.913). **ÖZBK: Tütün:** Herhangi bir şey yandığında havaya bölünüp çıkan ufak parçalardan ibaret gaza benzer maddelerin toplamı (ss.234, c.II).

DLT: Tüz: Düz (ss.914). **ÖZBK: Tüz:** Ova, düz yer, düzlük (ss.218, c.II).

DLT’de yukarıdakinin dışında farklı bir “tüz” kelimesi daha vardır. Manası; “eşit, denk” anlamlarına gelmektedir.

DLT: Tüz-: Düzeltmek (ss.914). **ÖZBK: Tüz-:** 1. Düzenlemek, 2. Düzenlemek; oluşturmak, yapmak (ss.220, c.II).

DLT: Uç: Uç, bir şeyin ucu (ss.915). **ÖZBK: Uç:** 1. Nesnelerin ince, keskin tarafı, 2. Ağaç, ip, tel gibi şeylerin uzun tarafları, son tarafı, başı, 3. El ayak, burun vb.nin vücuda ters tarafı, bitmiş kısmı, 4. Dörtgen eşyaların yönlerinin bağlanan kısmı, köşesi, 5. Çizgilerin kesişip köşe oluşturan noktası, 6. Nesnelerin üst kısmı, tepesi, başı, 7. Herhangi bir şeyin başlangıç kısmı, başı (ss.285, c.II).

DLT: Uçmak: Cennet (ss.915). **ÖZBK: Uçmâk:** 1. Cennet 2. Kişinin mutlu hayat geçirdiği güzel ve bereketli yer; cennet (ss.287, c.II).

DLT: Ular: Erkek keklik (ss.920). **ÖZBK: Ular:** Sülünler ailesine mensup büyük dağ kuşu (ss.271, c.II).

DLT: Ulı-: Ulumak (ss.920). **ÖZBK: Ulı-:** 1. Uysal, uzun ses çıkarmak, kükremek, 2. Havlayıp ağlamak, kükremek (ss.272, c.II).

DLT: Ulış-: Birlikte ulumak (ss.921). **ÖZBK: Ulış- (Bkz. Ulı-):**

DLT: Ulugla-: Ululamak, büyük saymak (ss.921). **ÖZBK: Ulugla-:** Hürmete layık, itibarlı insan derecesine yükselmek; saygı göstermek (ss.273, c.II).

DLT: Un: Un (ss.922). **ÖZBK: Un:** 1. Tahılın değirmende çekilmesiyle alınan toza benzer yiyecek, 2. Yiyecek haline getirilen ürün (ss.276, c.II).

DLT: Una-: Rız olmak, rız göstermek (ss.922). **ÖZBK: Unä-:** Herhangi bir iş, rica, istek vb.ne rız olmak, tamam demek, kabul etmek (ss.276, c.II).

DLT: Unaş-: (birden fazla kişi) rız olmak (ss.922). **ÖZBK: Unäş-:** Herhangi bir iş, rica, istek vb.ne rız olmak, tamam demek, kabul etmek (ss.276, c.II).

DLT: Unat-: Rız etmek (ss.922). **ÖZBK: Unät- (Bkz. Unä-):**

DLT: Unut-: Unutmak (ss.922). **ÖZBK: Unut-:** Hatırdan, hafızadan çıkarmak; akılda kalmayan (ss.278, c.II).

DLT: Uruglan-: Tanelenmek, tomurcuklanmak (ss.923). **ÖZBK: Uruglan-:** Tohum meydana getirmek (ss.281, c.II).

DLT: Uşal-: Ufalanmak (ss.925). **ÖZBK: Uşal-:** Parça parça olup kırmak, küçük parçalara bölmek; ufalanmak (ss.288, c.II).

DLT: Uy-: (un vb.) sertleşip kıvamanı bulması için bastırmak (ss.927). **ÖZBK: Uy-:** Üst üste getirip birbirine toplamak; uyum veya küme oluşturmak; toparlamak (ss.269, c.II).

DLT: Uyal-: Çekinmek, utanmak (ss.927). **ÖZBK: Uyäl-:** Kendinde çok huzursuzluk sezmek, utanmak (ss.290, c.II).

DLT: Uyala-: Yuva yapmak, yuva edinmek (ss.927). **ÖZBK: Uyäla-:** Yuva yapmak (ss.290, c.II).

DLT: Üçün: Sebep ifade eden bir edat (ss.929). **ÖZBK: Üçün:** 1. Nesnenin kime, neye verildiğini, ithaf edildiğini veya kimin, neyin faydasına gerçekleştirildiğini gösterir, 2. İşin hareketin ne amaçla gerçekleştirildiğini gösterir, 3. Bir işin gerçekleştirilmesindeki aslı veya sebebi gösterir, 4. Fikrin neye, kime nispeten söylendiğini gösterir (ss.288, c.II).

DLT: Ügre: Tutmaca göre daha ince hamur şeritleri ile yapılan bir yemek (ss.930). **ÖZBK: Ügrä:** 1. Yufkayı açarak uzun ve küçük kesilen hamur, 2. Bu hamurdan hazırlanan sulu yemek (ss.263, c.II).

DLT: Üleş-: karşılıklı olarak hisse almak, paylaşmak (ss.932). **ÖZBK: Üläş-:** Bölüp vermek, dağıtmak (ss.271, c.II).

DLT: Ülüş: Kavim arasında hisseleri paylaşırma, pay, hisse (ss.932). **ÖZBK: Ülüş:** 1. Dağıtılan şeylerin bir kısmına erişen veya ona ait kısmı, parçası; hisse, 2. Herhangi büyük işe kısmen sarf edilen, ortak iş; pay, 3. Belli aileye ayrılan yer alanı (ss.273, c.II).

DLT: Ünde-: Seslenerek çağırmak (ss.932). **ÖZBK: Ündä-:** Bir işi gerçekleştirmeye çağırmak, davet etmek; buyurmak (ss.277, c.II).

DLT: Ündeş-: Karşılıklı çağırmak, çağırışmak (ss.933). **ÖZBK: Ündäş- (Bkz. Ündä-):**

DLT: Üstün: Üst, üzerinde (ss.935). **ÖZBK: Üstün:** Herhangi bir yönden üst derecede, güçlü; fazla (ss.284, c.II).

Özbek Türkçesinde iki farklı “üstün” sözcüğü mevcuttur. İlki DLT ile aynı anlamı karşılarken bir diğeri ise; “1. Damı yükseltip tutan dik destekleyici ağaç, 2. Bina girişinin temel dayanağı; kolonu, 3. Genellikle herhangi bir şeyi kaldırıp durma, asıp koyma vb. için kullanılan uzun dik ağaç veya bu şekilde kullanılan yapı, 4. Hava basıncı veya sıcaklık ölçme araçlarının dik şişe tüpü içindeki sıvı, 5. Güvenilen kimse; arka; dayanak, destekçi” manasına gelmektedir.

DLT: Üt-: Kıl ütölemek, yakmak (ss.936). **ÖZBK: Üt-:** Ateşe tutup kılını, tüyünü temizlemek (ss.284, c.II).

DLT: Üze: Üzerinde, üzerine ile boyunca (ss.937). **ÖZBK: Üzä:** Herhangi bir kimse, bir şeyin sırtında, üstünde, tepesinde (ss.264, c.II).

DLT: Üzüm: Üzüm (ss.937). **ÖZBK: Üzüm:** 1. Asmanın üzüm tanelerinden ibaret meyvesi, 2. Asma (ss.267, c.II).

DLT: Ya: Yay (ss.939). **ÖZBK: Yâ III:** 1. Kalın ağacın iki ucuna ip bağlayıp eğip, yarım daire şeklinde yapılan mızrak-ok yerleştirilip atılan eski silah; yay (ss.252).

DLT: Yağ: Yağ (ss.940). **ÖZBK: Yâğ:** Çiftlik hayvanları, genel canlılar organizmasında, sütünde, bazı bitkilerin tohumu, tanesi, çiçeğinde olan veya ondan ayırıp alınan yağ maddesi (ss.266).

DLT: Yağ-: Yağmak (ss.940). **ÖZBK: Yâğ-:** 1. Damla, zerre veya tane tane halinde art arda düz bir şekilde havadan düşmek, 2. Art arda çokça gelmek (ss.267).

DLT: Yağla-: Yağlamak (ss.941). **ÖZBK: Yâğla-:** Yağ sürmek, yağ koymak (ss.267).

DLT: Yaka: elbise yakası (ss.943). **ÖZBK: Yâka II:** Kıyafetin boyun yeri için açılan kısmı ve ona birleştirilip dikilen kumaş (ss.265).

Özbek Türkçesinde yukarıdaki anlamın dışında farklı anlama gelen ikinci bir *yâka* sözcüğü mevcuttur. Manası ise; “1. Su havzası veya çukurluk boyunca giden yer; sahil, kıyı; boy, kenar, 2. Sınır, kenar, hudut, 3. Herhangi bir korkulu, felaketli vaka-hadisenin başlamasına, ortaya çıkmasına yakın zaman, durum” demektir.

DLT: Yal: yele (ss.944). **ÖZBK: Yâl I:** Bazı hayvanların gerdanında olan uzun saç (ss.255).

Özbek Türkçesinde “seyir, istirahat” manasına gelen ikinci bir *yâl* kelimesi mevcuttur.

DLT: Yalğan: Yalan (ss.945). **ÖZBK: Yālġān:** 1. Gerçeğin zıttı, yalan, 2. Hakikate doğru gelmeyen, yalan söz, şey; uydurma, 3. Gerçek olmayan, sahte, yapay, suni (ss.256).

DLT: Yama-: Yamamak (ss.947). **ÖZBK: Yäma-:** Yırılan bir şeyin, kopan, delinen yerini yamamak; eklemek, yamamak (ss.481, c.II).

DLT: Yamal-: Yamanmak (ss.947). **ÖZBK: Yämal- (Bkz. Yäma-):**

DLT: Yamaş-: Yamalamada yardımcı olmak ve yarış etme (ss.947). **ÖZBK: Yamaş- (Bkz. Yäma-):**

DLT: Yançık: kese, küçük torba (ss.948). **ÖZBK: Yānçık:** 1. Cep, küçük cep, 2. Para koymak için kullanılan torba; para kesesi (ss.259).

DLT: Yap-: Yapmak, çarpmak, kapatmak, örtmek, tandıra yapıştırıp pişirmek (ss.950). **ÖZBK: Yāp- I:** 1. Kapı, pencere vb.ni örtmek, 2. Herhangi bir şeyi kapamak, 3. İş, hadise, süreç vb.ni durdurmak, tamamlamak, 4. Açık, geniş nesneleri yığmak, kapamak, 5. Yapının üstünü örtmek, 6. Kurmak, 7. Gizlemek, kapalı, tutmak tandıra yapıştırıp pişirmek (ss.260).

DLT: Yapın-: Örtünmek, çarpmaya başlamak, yapıştırmak istemek (ss.950). **ÖZBK: Yāpın-:** Kapı, pencere vb.ni örtmek (ss.259).

DLT: Yara-: Uymak ve yaramak; caiz (mümkün) olmak (ss.952). **ÖZBK: Yärä-:** Belli bir isteğe cevap vermek, yararlı olmak; iş vermek (ss.485, c.II).

DLT: Yaraş-: Uygun olmak, yaramak (ss.953). **ÖZBK: Yäraş- II:** Uygun gelmek, münasip olmak, doğru gelmek; benzer düşmek (ss.486, c.II).

Özbek Türkçesinde “karşılıklı kavgayı durdurmak, kavga etmemeye yemin etmek, münasebeti iyileştirmek, samimi olmak” anlamına gelen farklı bir *yaraş-* fiili mevcuttur.

DLT: Yarıl-: Yarılmak, yarıp kopmak (ss.953). **ÖZBK: Yārıl-:** 1. Kesip, yontup parçalara ayırmak, bölmek, 2. Kesmek, dilimlemek, 3. Güçlü reaksiyon veya alevlenme neticesinde ortaya çıkan gazların çok çabuk genişlemesinden yarıp parça parça olmak, parçalara ayrılıp saçılmak (ss.261).

DLT: Yarımla-: Yarılamak (ss.954). **ÖZBK: Yārımla-:** Yarıma veya ortasına yetişmek; yarımı gidip, yarımı kalmak, yarılamak (ss.486, c.II).

DLT: Yaşın: Şimşek (ss.958). **ÖZBK: Yäşın:** 1. Atmosferdeki elektriğin bir an içinde yılan izi şeklinde yanıp çakması; yıldırım, 2. Şimşek (ss.491, c.II).

DLT: Yat: Yabancı, ecnebi (ss.958). **ÖZBK: Yât:** 1. Kardeşleri olmayan; yabancı, 2. Tanıdıkları olmayan; yabancı, 3. Yabani, el (ss.263).

DLT’de “Yağmur, kar vb. yağdırmada, rüzgar estirmede ve kehanette kullanılan özel taş, yada taşı” anlamına gelen farklı bir *yat* sözcüğü vardır.

DLT: Yayla-: Yaz mevsimini geçirmek, yaylamak (ss.962). **ÖZBK: Yâylä-:** Keyif almak (ss.255).

DLT: Yelimle-: (tüy vb. şeyler) yapıştırmak (ss.964). **ÖZBK: Yelimlä-:** Yapışkan sürmek, yapışkanla yapıştırmak (ss.245).

DLT: Yelimlen-: Tutkal yapışmak, tutkallanmak; yapıştırılmak (ss.965). **ÖZBK: Yelimlä- (Bkz. Yelimlä-):**

DLT: Yélin: Kısırak memesi (ss.975). **ÖZBK: Yelin:** 1. Memeli hayvanların süt ayırma organı, süt bezi ve meme, 2. Yeme özelliğinde kullanılan bu organ (ss.246).

DLT: Yenç-: Ezmek, çiğnemek; bir şeyi ısıırıp parçacıkları birbirine katmak (ss.966). **ÖZBK: Yenç-:** 1. Biçilen tahıl bitkilerini basıp, ezip tohumunu ayırıp almak, 2. Darbeyle vurup ezmek; ufalamak, toza dönüştürmek, 3. Ayakaltı etmek, zarar vermek, ezmek, 4. Kırıp göndermek, yok etmek (ss.484).

DLT: Yeng-: Yenmek, galip gelmek (ss.966). **ÖZBK: Yeng-:** 1. Galip gelmek, yenmek, rakibini mağlup etmek, üstün çıkmak, 2. Güçsüzleştirmek, gücünü kaybettirmek (ss.248).

DLT: Yezne: Büyük kız kardeşin kocası (ss.968). **ÖZBK: Yeznä:** Enişte (ss.245).

DLT: Yırt-: Yırtmak (ss.973). **ÖZBK: Yırt-:** Kumaş, kâğıt vb.ni koparmak, koparıp parçalara ayırmak (ss.349).

DLT: Yırtıl-: Yırtılmak (ss.973). **ÖZBK: Yırtıl- (Bkz. Yırt-):**

DLT: Yırtış-: Yırtmakta yardım etmek (ss.973). **ÖZBK: Yırtış- (Bkz. Yırt-):**

DLT: Yigne: İğne (ss.974). **ÖZBK: Yignä:** İğne (ss.347).

DLT: Yit-: Kaybolmak, yitmek (ss.978). **ÖZBK: Yit-:** Kaybolmak, gitmek, yok olup gitmek, yok olmak (ss.350).

DLT: Yon-: Kesmek, yontmak (ss.981). **ÖZBK: Yon-:** Yonup belli şekle getirmek; kesmek (ss.354, c.II).

DLT: Yort-: (atı) eşkin koşturmak (ss.982). *ÖZBK: Yort-:* Büyük adım atıp, yelerek yürüyen; büyük adımlarla ilerlemek (at ve eşek yürüyüşü hakkında).

DLT: Yuk-: Bulaşmak (ss.985). *ÖZBK: Yuq-:* 1. Herhangi bir şeyden yapışmak, değmek, 2. Birine geçmek (esasen hastalık hakkında), 3. Kendi tesirine almak, tesir etmek, başkasına geçmek, 4. İyi sindirmek, vücuduna sinip, olumlu yönde tesir etmek (ss.474, c.II).

DLT: Yuk: Kaptaki bulaşık (ss.985). *ÖZBK: Yuq:* Tabak altına yapışıp kalan artık (ss.474, c.II).

DLT: Yumuş: İki veya daha fazla adam arasındaki haberleşme, haber getirip götürme (ss.988). *ÖZBK: Yumuş:* 1. İş, hizmet; çalışma, 2. Vazife, görev (ss.468, c.II).

DLT: Yundi: Yemek yendikten sonra kabın yıkandığı su (ss.989). *ÖZBK: Yundi:* Yemek artığı (ss.469, c.II).

DLT: Yurt: Harabe halindeki yerleşim yeri (ss.990). *ÖZBK: Yurt:* 1. Belli halk, ahalinin yaşadığı yer, ülke, memleket; vatan, 2. Herhangi bir ülkede yaşayan halk, ulus; ahali (ss.473, c.II).

DLT: Yügürt-: Koşturmak (ss.992). *ÖZBK: Yügürt-:* Zıplayarak herhangi bir yönde hareket etmek; koşturmak (ss.463, c.II).

DLT: Yüksek: Yükselmiş, uzun ve yüksek (ss.993). *ÖZBK: Yüksäk:* 1. Yüksek, yukarı, 2. Yukarı derecedeki, yüksek (ss.465, c.II).

SONUÇ

İncelemenin birinci bölümünde ses değişimine uğrayan kelimeler incelenmiştir. Araştırmada tespit edilen ses değişimine uğrayan kelime sayısı 537'dir. Bu da % 34,13'lük oranla söz varlığı açısından en fazla ortaklık gösteren ikinci başlık olarak yer almaktadır.

İncelemenin ikinci bölümünü anlam genişlemesine uğrayan kelimeler oluşturmaktadır. Anlam genişlemesi, anlam değişimi başlığı altında incelenen ilk gruptur. Çalışmada tespit edilen anlam genişlemesine uğrayan kelime sayısı 653'dir. Özbek Türkçesi günümüzde konuşuru olan bir lehçe olduğu için % 41,50'lik oranla DLT ile Özbek Türkçesi arasında en fazla kelime ortaklığının bulunduğu gruptur.

İncelemenin üçüncü bölümünde başka anlama geçmiş kelimeler incelenmiştir. Çalışmada tespit edilen anlam kaymasına uğrayan kelime sayısı 187'dir. %12'lik oranla DLT ile Özbek Türkçesi arasında kelime ortaklığının az olduğu dördüncü gruptur.

İncelemenin beşinci bölümünü anlam kötüleşmesine uğrayan kelimeler oluşturmaktadır. Çalışmada tespit edilen kelime sayısı 1'dir. %0,06'lık oranla DLT ile Özbek Türkçesinde kelime ortaklığının en az olduğu ilk gruptur.

İncelemenin altıncı bölümünde anlam daralmasına uğrayan kelimeler incelenmiştir. Araştırmada tespit edilen anlam daralmasına uğrayan kelime sayısı 48'dir. %3,5'lik oranla DLT ile Özbek Türkçesi arasında kelime ortaklığının az olduğu üçüncü gruptur. Özbek Türkçesi tarih boyunca gelişen ve değişen bir dil olması ve halen konuşulan bir lehçe olması sebebiyle DLT ile kelime ortaklığının en az olduğu gruplardan biridir.

İncelemenin yedinci ve son bölümünde ses ve anlamca aynı olan kelimeler incelenmiştir. Çalışmada tespit edilen ses ve anlamca aynı olan kelime sayısı 441'dir. %28'lik oranla DLT ile Özbek Türkçesi arasında kelime ortaklığının fazla olduğu üçüncü gruptur.

Tüm incelemelerin sonucunda DLT ile Özbek Türkçesinin söz varlığını karşılaştıran bu çalışmada, her bölüm kendi başına incelendiğinde en fazla değişim oranı anlam genişlemesi bölümünde görülmüştür. Ses ve anlamsal olarak genel bir değerlendirme yapıldığında ses değişimlerinin anlamsal değere göre daha çok korunduğu görülmektedir.

Türk dilinin bir lehçesi olan Özbek Türkçesi ile bilinen ilk Türkçe sözlük olan DLT'nin karşılaştırılması, lehçenin geçmişten günümüze söz varlığının değişim ve gelişimini ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmanın, hem DLT hem de Özbek Türkçesi ile ilgili gerek söz varlığı gerek fonetik, semantik anlamda yapılacak bir araştırmaya kaynaklık edeceğini umuyoruz.

DLT ile diğerk Türk lehçelerinin ortak söz varlıklarının karşılaştırılması, Türkçenin temel kelimelerinin belirlenmesi ve hangilerinin ses ve anlam bakımından bir değişime uğradığı veya korunduğı konusunda daha ayrıntılı araştırmalar yapılmasının Türk lehçeleri için faydalı olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

Abdurahmonov, G., Shukurov, Sh. (1973). *Özbek Tilining Tarihiy Grammatikasi Morfologiya ve Sintaksis*. Taşkent: Okutucu Neşriyatı.

Aksan, D. (2018). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Aksan, D. (1999). *Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Her Yönüyle Dil-Ana çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Argunşah, M. (2018). *Çağatay Türkçesi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Atalay, B. (2018). *Divanü Lûgat-it Türk (I-II-III)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- _____ (2018). *Divanü Lûgat-it Türk Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1979). *Ana Hatlarıyla Türk Grameri Klavuz Kitabı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin Grameri*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Baş, B., Karadağ, Ö. (2012), “Söz Varlığı Üzerine Yurtdışında ve Türkiye’de Yapılan Temel Araştırmalar”, *Milli Eğitim Dergisi*, 193, ss.81-105.
- Baş, B. (2011), “Söz Varlığı İle İlgili Çalışmalarda Kullanılacak Ölçütler”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 29, ss.27-61.
- Bozkurt, F. (2017). *Divân-ü Lugat-it-Türk*. Konya: Salon Yayınları.
- Caferoğlu, A. (2015). *Kaşgarlı Mahmud*. Ankara: Altınordu Yayınları.
- Canpolat, M. (1999). “Kaşgarlı Mahmud ve Etimoloji”. (Ed. Türksoy ve TDK). *Divânu Lugâti’t Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, 7-8 Mayıs 1999, Ankara, ss.19-29.
- Coşkun, M. V. (2017). *Özbek Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Coşkun, M. V. (2010). *Türkçenin Ses Bilgisi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Demirci, K. (2017). *Türkoloji İçin Dilbilim Konular, Kavramlar, Teoriler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Devlet, N. (1989). *Çağdaş Türk Dünyası*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Dilçin, C. (1978). “Türkiye Türkçesinin Sözvarlığı ve Tarihsel Sözlüğü.” *Türk Dil Kurumu 1978 yılı Hafta Sonu Konuşmaları 4 Mart*. ss.23-28.
- Egewbayev, A. (1999). “Eski Türk Edebiyatı Mirasındaki Mitolojik ve Halk Kültürleri İle İlgili Akımlar, Tarihi ve Toponomik Efsaneler, Adlandırmalar”. (Ed. Türksoy ve TDK). *Divânu Lugâti’t, Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, 7-8 Mayıs 1999, Ankara, ss.62-71.

- Ercilasun, A. B., Akkoyunlu, Z. (2018). *Dîvânu Lugâti't Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2012). *Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdi, S., Yurtsever, S. T. (2005). *Divânü Lugâti't-Türk*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Ergin, M. (1994). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayram Yayınevi.
- Fozilov, E. (1965). *Özbek Tilinin Tarihiy Morfologiyasi*. Taşkent: Özbekistan Neşriyatı.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Giray, E. (2014). “Özbek Türkçesi Dil Durumu ve Özbek Türkçesinin Konumu”. (Ed. Karluk, A., Koraş, H.). *I. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 18-21 Mart 2014*, Niğde: Niğde Üniversitesi Kaşgarlı Mahmut Uygur-Çin Araştırma ve Uygulama Merkezi, ss.1113-1123.
- Gökçe, O. (2017). *İletişime Giriş*. Ankara: Çizgi Yayınları.
- Gültekin, M. (2013). *Özbek Türkçesi Cümle Bilgisi*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Karaağaç, G. (2015). *Dilbilgisi ve Anlambilgisi Çözümlemeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (2016). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karadüz, A. (2009). “Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine”. *Turkish Studies*.
- Kocaoğlu, T. (1999). “Modern Dilbilimi Açısından Dîvânu Lugâti't Türk'e Bir Bakış”. (Ed. Türksoy ve TDK). *Dîvânu Lugâti't Türk Bilgi Şöleni Bildirileri, 7-8 Mayıs 1999*, Ankara, ss.47-50.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1995). “Kaşgarlı Mahmud ve Dîvânu Lugâti't Türk”. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, Ankara, I cilt, TDK yayınları: 629. ss.254-260.
- Malkoç, E. (2018). *Divânü Lûgati't-Türk İle Hakas Türkçesinin Karşılaştırmalı Söz Varlığı*. Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Özbek Tilining İzahli Lugati I-II (1981)*, Özbekistan SSR Fanlar Akademiyası A.S. Puşkin Namidagi Til va Adabiyet İnstitutı, Moskva.
- Öztürk, R. (1997). *Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Öztürk, R. (2011). *Özbek Türkçesi El Kitabı*. Konya: Çizgi Yayınları.
- Saray, M. (1993). *Özbek Türkleri Tarihi*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Sav, B. (2003). “Anlam Değişimleri Üzerine Art Zamanlı Bir İnceleme”. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, ss.147-166.
- Şahin, H. (2006). “Terimlerin Genel Dile Yansımasına Dair Bazı Gözlemler”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, ss.123-129.
- Shoabdurahmonov, Sh., Askarova, M., Hociyev, A., Rasulov, İ., Doniyorov, H. (1980). *Hazirgi Özbek Edebiy Tili*. I kısım. Taşkent: Okutucu.
- Taş, İ. (2014). “Türk Dili Öğretisi Olarak Kaşgarlı Mahmud ve Öğretim Metodu Açısından Dîvânü Lugâtî't Türk”. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XLVIII, ss.194-202.
- Tursun, N. (2013). “Kaşgarlı Mahmud’un Günümüz Uygur Milliyetçiliğine Katkısı”. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 1/1. ss.121-124.
- Tursunov, U., O’rinboyev, B., Aliyev, A. (1995). *Özbek Edebiy Tili Tarihi*. Taşkent: Okutucu Yayınları.
- Tursunov, U., Muxtorov, A., Rahmatullayev, Sh. (1992). *Hazirgi Özbek Edebiy Tili*. Taşkent: Özbekistan Neşriyatı.
- Uygur, C. V. (2008). *Özbekçe (Özbek Türkçesi)*. Isparta: Fakülte Yayınları.
- Üşenmez, E. (2012). *Modern Özbek Türkçesi*. İstanbul, Akademik Yayıncılık.
- Üşenmez, E., Boltabayev, S., Tuğlacı, G. (2016). *Özbekçe Türkçe Sözlük*. İstanbul: Türk Dünyası Vakfı.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Yabancı Dil Yayınları.
- Vardar, B., Pierre, G. (1999). *Anlambilim – Semantik*. İstanbul: Yabancı Dil Yayınları.
- Yaman, E., Mahmud, N. (1998). *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi Karşılıklar Klavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldırım, H. (2012). *Özbek Türkçesi*. Ankara: Gazi Yayınları.
- Yıldırım, H. (2009). “Özbek Türkçesindeki O (Å) Ünlüsü Üzerine”. *Gazi Türkiyat*, 5, ss.573.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Özge ŞENEL	
Doğum Yeri:	Ardahan	
Doğum Tarihi:	16.07.1994	
Medeni Durumu:	Bekâr	

Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
Lisans	Artvin Çoruh Üniversitesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Artvin	2014-2018
Yüksek Lisans	Artvin Çoruh Üniversitesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Artvin	2018-2020
İş Deneyimi:				
Hakkında bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:				
e-posta	ozge-snl@hotmail.com			
Yayınlarım				

Tez Şablonu	Karar Tarihi	Oturum No	Karar No
Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitü Kurulu			
Artvin Çoruh Üniversitesi Senatosu			